

TIDSKRIFT
FÖR
FOLKUNDERVISNINGEN

UNDER MEDVERKAN AF
FOLKSKOLEINSPEKTÖRER OCH SEMINARIELÄRARE M. FL.

UTGIFVEN
AF
J. F. BJÖRNSTÅHL
SEMINARIEADJUNKT

TJUGUSJÄTTE ÅRGÅNGEN

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG

INNEHÅLL.

	Sid.
Utdrag ur »Berättelse om hvad i rikets styrelse sedan sista lagtima riksdags sammantråde sig tilldragit»	1.
Axplockning ur de senaste folkskoleinspektörsberättelserna. CARL K—N	7.
I tyska folkskoleseminarier. GIDEON SANDAHL	21.
Om Nääs. J. VAHLQVIST	37.
Seminariekommittén	51.
P. Vingren †. J. F. B.	52.
Behöfvas flera kvinnliga adjunkter och därjämte biträdande föreståndarinnor vid folkskolelärarinneseminarier? TN	53.
Litteratur. J. F. B.	63.
Erfarenheter om normalplanen. CARL K—N	71.
Fortsättningsskolan. CARL K—N	83.
Några ord om Linköpings folkskoleseminarium under dess bägge första årtionden. G. W.	89.
Nils Holgerssens underbara resa genom Sverige av Selma Lagerlöf. A. H—ÉN	101.
Feriekurser sommaren 1907	106.
Meddelande från Svenska seminarielärareföreningen	110.
Litteratur	115.
Berättelse om folkskolorna för år 1904	123.
Tillsyn öfver folkskolorna. CARL K—N	125.
Tyska seminarieförhållanden. GIDEON SANDAHL	136.
Meddelande från Svenska seminarielärareföreningen	150.
Medeltidsminnen från Östergötland	152.
Litteratur	153.
Ur utländska tidskrifter	168.
Personalnotiser rörande seminarier	169.
Några reflexioner med anledning af Sveriges allmänna folkskollärareförenings årsskrift år 1907. CARL K—N	171.
Otto Salomon †. J. W—T	187.
Ett och annat från seminarier, 1, 2	189.
Seminarieräremötet 1908	191.
Fjortonde allmänna svenska folkskolläraremötet i Gäfle	191.
Litteratur	193.
Meddelande från Svenska seminarielärareföreningen	201.

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1908

Utdrag ur »Berättelse om hvad i rikets styrelse sedan sista lagtima riksdags sammanträde sig tilldragit».

Elevernas antal utgjorde höstterminen 1906 vid rikets åtta manliga folkskoleseminarier 839 och vid de sex kvinnliga folkskoleseminarierna 592, eller tillsammans 1,431 elever.

Afgångsexamen undergingo 1906 års vårtermin 202 manliga, af hvilka 5 före inträdet vid seminarium aflagt examen inför teologisk fakultet, och 155 kvinnliga elever, eller tillsammans 357 elever.

Småskollärarexamen aflades samma termin vid folkskoleseminarierna af 73 elever, däraf 1 manlig och 72 kvinnliga, hvilka genomgått första och andra klassernas lärokurser.

Vid seminariet i Murjek, som är afsedt för bildande af lapska småskollärare och -lärarinnor, voro höstterminen 1906 intagna 65 elever, hvaraf 4 manliga och 61 kvinnliga.

Vid seminariet i Haparanda för bildande af finska småskollärare och -lärarinnor voro samma termin intagna 59 elever, 5 manliga och 54 kvinnliga.

Vid slutet af vårterminen 1906 aflades examen för behörighet till lärarbefattning vid småskola af 17 elever vid seminariet i Murjek och af 15 elever vid seminariet i Haparanda.

Vid af landsting underhållna småskoleseminarier hafva under år 1906, enligt till ecklesiastikdepartementet lämnade uppgifter, 379 elever, däraf 4 manliga, undergått den pröfning vid under offentlig kontroll stående seminarium för anställning som lärare vid småskola m. m., som påbjudes i nämnda stadgan den 28 maj 1897.

Pröfning af behörighet till erhållande af befattning såsom lärarinna vid småskola har undergått af 323 elever vid af enskilda personer anordnade småskoleseminarier.

Någon präfning har icke under 1906 blifvit anställd i öfverensstämmelse med § 4 i stadgan angående präfning vid under offentlig kontroll stående seminarium för anställning såsom lärare vid småskola och mindre folkskola eller såsom biträdande lärare vid folkskola den 28 maj 1897.

Till stipendier vid folkskoleseminarierna hafva för vårterminen 1906 anvisats tillsammans 43,750 kronor, hvarjämte stipendiemedel till ett sammanräknadt belopp af 16,590 kronor beviljats till seminarieelever, som tala finska eller lapska språket. För höstterminen samma år hafva 43,750 kronor utdelats som stipendier åt elever vid folkskoleseminarierna samt 12,970 kronor åt elever, som tala finska eller lapska språket.

Af den undervisningsmateriell, som genom ecklesiastikdepartementets försorg anskaffats, hafva statens samtliga fullständigt anordnade seminarier kostnadsfritt erhållit hvad som för dem ansetts erforderligt.

Enligt meddeladt uppdrag har byråchefen för den inom ecklesiastikdepartementet inrättade afdelning för ärenden rörande folkundervisningen under år 1906 inspekterat folkskoleseminarierna i Göteborg, Skara och Linköping samt småskoleseminarierna i Göteborg och Skara.

Enligt de — jämlikt föreskriften i gällande stadga angående folkundervisningen i § 67 samt kungl. cirkulären af den 24 november 1882 och den 6 oktober 1893 — af folkskoleinspektörerna och öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor insända uppgifterna angående folkundervisningen meddelades år 1905 undervisning i 20 högre folkskolor. I rikets 2,409 skoldistrikt funnos

4,893 fasta och	455 flyttande eller tills.	5,348 folkskolor,
1,423 » »	746 » » »	2,169 { mindre
		folkskolor,
4,387 » »	1,015 » » »	5,402 småskolor,

Så 10,703 fasta och 2,216 flyttande eller tills. 12,919 skolor, eller, med inräknande af de högre folkskolorna, 12,939 skolor.

I de högre folkskolorna undervisade antingen endast i läsåmnen eller i såväl läs- som öfningsämnen 24 lärare och 4 lärarinnor samt i

folkskolorna . . .	5,349 lärare o.	3,311 lärarinnor, tills.	8,660
mindre folkskolorna	195 » »	1,986 » »	2,181
småskolorna . . .	147 » »	6,557 » »	6,704

Summa 5,691 lärare o. 11,854 lärarinnor, tills. 17,545 eller, med inräknande af de högre folkskolornas lärarpersonal, 17,573, förutom 365 lärare och 867 lärarinnor, eller tillsammans 1,232, hvilka undervisat endast i öfningsämnen.

Antalet barn i 7—14 års ålder utgjorde vid 1905 års slut 849,559, hvaraf 432,628 gossar och 416,931 flickor. Bland dessa hade

under året undervisats på något af nedan angifna sätt	773,462
» » ej åtnjutit sådan undervisning	70,473
hvarjämte uppgifter saknas om	5,624

Summa 849,559

Bland de vid 1905 års slut befintliga barnen i 7—14 års ålder undervisades under året i

sina egna distrikts fasta folkskolor	422,369
» » » flyttande folkskolor	30,351
» » » fasta mindre folkskolor	50,403
» » » flyttande mindre folkskolor	26,560
» » » fasta småskolor	151,498
» » » flyttande småskolor	32,703
folkskolor, mindre folkskolor och småskolor	
utom sina egna distrikt	16,019 729,903
högre folkskolor	426
allmänna läroverk och fackskolor	13,823
skolor för abnorma barn	1,128
enskilda skolor	17,793
hemmen	10,389

Summa 773,462

Bland de vid 1905 års slut befintliga barnen i 7—14 års ålder, hvilka under året ej åtnjutit undervisning på något af ofvan angifna sätt,

hade	8,647	inhämtat folkskolans minimikurs,
»	42,511	undergått godkänd afgangspröfning samt
uteblefvo	3,298	till följd af sjukdom eller naturfel och
»	16,017	af annan anledning.

Summa 70,473.

Med inräknande af de under året aflidna samt af dem, som voro öfver eller under den ofvan angifna skolåldern af 7—14 år, undervisades i högre folkskolor 588 samt i folkskolor, mindre folkskolor och småskolor 761,809.

Utgifterna för högre folkskolor, folkskolor, mindre folkskolor och småskolor utgjorde under år 1905 enligt ofvan nämnda uppgifter:

för lärare och lärarinnors aflöning:

kontant	15,092,901	kronor
in natura	1,488,990	»
för skolhusbyggnader, skolplatser och inventarier	6,004,174	»
» undervisningsmateriell	485,690	»
» öfriga behof	5,206,360	»

Summa 28,278,115 kronor.

Statsbidrag af allmänna medel hafva för år 1905 för aflönande af lärare och lärarinnor vid folkskolor, mindre folkskolor och småskolor, enligt till ecklesiastikdepartementet inkomna uppgifter, utgått med tillsammans 6,893,431 kronor 78 öre.

Understöd har för år 1905 utgått till lärares aflöning vid 1,819 fortsättningsskolor med 117,533 kronor 33 öre.

För år 1905 har understöd utgått för främjande af undervisning i slöjd för gossar med 339,545 kronor samt af undervisning i slöjd för flickor med 207,844 kronor 80 öre.

Till aflönande af vikarier för 773 folkskollärare, som af sjukdom hindrats att sköta sina befattningar, har för år 1905 utbetalts af allmänna medel 111,581 kronor 52 öre.

Till de högre folkskolorna, som uppgå till 20, har för år 1906 utgått statsbidrag med 30,600 kronor.

Statsbidrag till aflönande af lärare och lärarinnor vid af landsting inrättade småskoleseminarier har under år 1905 utgått med 20,659 kronor 32 öre.

På därom af vederbörande styrelser gjorda ansökningar har Kungl. Maj:t för år 1906 beviljat understöd åt 34 folkskolor med 161,206 kronor 38 öre. Enligt styrelsernas berättelser hafva under nämnda år i dessa skolor undervisats 1,089 manliga och 812 kvinnliga, eller tillsammans 1,901 elever. Af det till stipendier åt obemedlade elever vid dessa skolor beviljade anslaget, 35,000 kronor, fördelades år 1906 21,100 kronor mellan 422 manliga och 12,915 kronor mellan 337 kvinnliga elever.

Till främjande af folkundervisningen bland de i rikets nordliga trakter bosatta finnar har, enligt uppgift från statskontoret, för år 1906 å länsstat varit uppfördt 43,605 kronor och af statskontoret anordnats 33,024 kronor 89 öre, allt till höjande af folkskollärares löner till och öfver minimum, till ökande af lärares löner vid mindre folkskolor och småskolor, till aflönande af lärare vid af staten anordnade skolor, till anskaffande af undervisningsmateriell, bildande af lärare m. m.

De allmänna folkskolorna, döfstumskolorna jämte andra folkundervisningsanstalter, som därtill äro berättigade, hafva till nedsatt pris erhållit den undervisningsmateriell, som genom chefsens för folkskolebyrån försorg anskaffats. Under år 1905 uppgick kostnaden härför till 20,638 kronor 63 öre.

Kungl. Maj:t har för året 1906 af därtill anvisade medel beviljat understöd åt 14 äldre, behöfvande folkskollärare med tillsammans 4,900 kronor samt åt 164 äldre, behöfvande småskollärare m. fl. med tillsammans 16,400 kronor.

Vid institutet å Manilla för bildande af döfstumskollärare voro under läsåret 1905—1906 2 elever intagna. Till profärskurs vid döfstumanstalt under nämnda läsår anmälde sig ingen.

Under läsåret 1905—1906 undervisades vid anstalten i Bollnäs för öfveråriga döfstumma 27 elever. Med vårterminens slut den 31 maj 1906 upphörde anstaltens verksamhet.

Vid institutet för blindas å Tomtebodas voro under läsåret 1905—1906 intagna 120 elever, däraf 69 gossar och 51 flickor. Af dessa undervisades höstterminen 9 och vårterminen 8 gossar vid handtverksskolan i Kristinehamn. 1 elev har varit frielev. 17 elever afgingo efter fullbordad lärokurs, 3 på grund af bristande förmåga att draga nytta af under-

visningen, 2 på målsmans begäran; 3 elever hafva under året aflidit.

Vid förskolan för blindas å Tomtebodas voro under läsåret 1905—1906 intagna 40 elever, hvaraf 20 gossar och 20 flickor.

Vid förskolan för blindas i Växjö voro under läsåret 1905—1906 intagna 35 elever, 20 gossar och 15 flickor. Vid slutet af läsåret 1904—1905 utskrefvos 11 lärjungar från skolan. Af dessa öfvergingo 8 till institutet å Tomteboda; 2 återvände till sina hem och 1 intogs å hemmet för sinnesslöa blindas i Vänersborg.

Vid handtverksskolan för blindas i Kristinehamn undervisades under året 1905—1906 39 elever.

Till skolhemmet för blindas döfstummas i Vänersborg har Kungl. Maj:t för år 1906 beviljat 5,000 kronor. Under året undervisades därstädes 12 elever.

Till uppehållande af döfstumskolor har för år 1906 anslagits ett belopp af 175,400 kronor.

Af anslaget till uppfostringsanstalter för sinnesslöa barn har för år 1906 anvisats en summa af 187,575 kronor.

2.

Axplockning ur de senaste folkskoleinspektörsberättelserna.

1. Ett och annat om undervisningen i folkskolan.

Då vi nu gå att meddela något beträffande undervisningen i folkskolan under inspektionsperioden 1899—1904, begynna vi med folkskolans viktigaste ämne, kristendomskunskapen, samt med den grän därpå, som vanligen går under benämningen biblisk historia.

Åtskilliga inspektörer hafva funnit undervisningen i biblisk historia tillfredsställande och ändamålsenlig samt lämpad efter barnens ståndpunkt. Och när en inspektör jämför undervisningen under ifrågavarande period med hvad han där om iakttagit under närmast föregående, finner han, att lärarinnorna i småskolan under det senare tidsskedet mera allmänt ådagalägga förmåga att frigöra sig från läroboken både vid förberedelse och förhör och att barnen afhållas från att rabbla upp det inlärdas.

Men flertalet inspektörer har dock åtskilligt att anmärka mot undervisningen i det ämne, hvarom nu är fråga.

Mot förberedandet anmärkes, att lärarne ofta framställa den berättelse, som skall genomgås, stelt och opersonligt. De använda slafviskt lärobokens ord och uttryck. Därför blir framställningen ofta alltför koncise och för barnen otillgänglig. Sällan får man höra ett verkligt åskådligt, lifligt och uttrycksfullt berättande.

Mot utredningen af innehållet har man ock åtskilligt att anmärka. Därvid, säges det, förstå lärarne sällan att utgå från barnens åskådningskrets, och förklaringarna äro stundom långt öfver barnens ståndpunkt. Man synes hufvudsakligen söka klargöra innehållet från språklig, historisk eller geografisk synpunkt, under det man förbiser eller fäster allt-

för liten vikt vid de religiösa och etiska moment, som i berättelsen förefinnas.

Barnen vänjas ej att själfständigt göra reda för innehållet i berättelsen, utan de få vanligen vid förhöret ordagrant läsa upp den, hvaraf följden oftast blir, att de tanklöst och vårdslöst rabbla upp bokens ord, som de mer eller mindre villigt prägla in i minnet.

Undervisningen, så handhafd, förmår ej framkalla barnens intresse och kan ej på dem utöfva det väckande och fostrande inflytande, som med den afses.

En inspektör anmärker, att man redan i småskolan vänjer barnen vid ett ordagrant återgifvande af lärobokens ord vid det så kallade berättandet utan att betänka, att man därigenom från början inöfvar barnen i ett memorerande, som hela skoltiden igenom verkar hinderligt för ett verkligt inhämtande af kunskaper.

Undervisningen i katekes synes mångenstädes vara mera tillfredsställande, än den var under närmast föregående inspektionsperiod. I flera skolor vinnlägger man sig, säges det, mera än förut därom, att de heliga sanningarna, jämte det de till sitt väsentliga innehåll klart och bestämdt fästas i de ungas minne, tillika må lefvande uppfattas af deras begrepp, på det de må blifva fruktbärande för deras lif. »I allmänhet», vitsordar en inspektör, »söka lärarne framställa de heliga sanningarna på ett fattligt och tillfredsställande sätt.» Ja, ett par inspektörer förmena, att undervisningen i katekes är mer tillfredsställande än undervisningen i hvilket annat läroämne som helst. Därför, säger en inspektör, innebär numera i de flesta fall talet om katekesplugg och mekanisk utanläsning en orättvisa mot folkskolans lärare och en brist på erkännande af det myckna arbete och den skicklighet, som nedlägges på undervisningen i katekes.

Äfven om lärobokens ord ännu i åtskilliga skolor mekaniskt upprabblas vid förhöret, har dock förbättring inträdt därutinnan, att läxorna ordentligt förberedas, innan barnen få till uppgift att inlära dem i minnet.

Men ännu, klagar en inspektör, finnas skolor, i hvilka själlös utanläsning äger rum; ännu får man här och där höra tanklös och hackig utanläsning, vitsordar en annan.

För öfrigt anmärkes, att Luthers lilla katekes i åtskilliga skolor ej inläres ordagrant och att några lärare ej tillbörligt kombinera Luthers lilla katekes och den antagna utvecklingen. Dessutom hafva följande anmärkningar framställts: — att undervisningen i katekes är i några skolor mer torr, schematisk och dogmatisk, än den behöfde vara; stundom är läraren vid förberedelsen alltför rik på detaljer, hvilket skymmer bort hufvudsaken och förhindrar sammanfattningen; i skolor, där man lagt bort all utanläsning, har en viss osäkerhet inträdt i fråga om lärjungarnes kristendoms-kunskap, och hufvudsanningarna i ett läroestycke hvarken träda fram med önskad klarhet eller kunna af barnen riktigt fasthållas; i åtskilliga skolor är undervisningen alltför ensidigt förståndsmässig med förbiseende af dess betydelse för väckandet och utbildandet af kristligt lif hos barnen; stundom består innehållets utredning i ett mekaniskt sönderplockande af de särskilda läroestyckena.

Med anledning af åsikten, att man borde med tillbakaskjutande af den kateketiska läroboken meddela undervisning i kristendoms-kunskap hufvudsakligen vid bibelläsning, anmärker en inspektör: »Bibelläsning är ej tillräcklig för den fulla kristliga utbildningen. Äfven barnets ande söker finna enheten i mångfalden af kristliga företeelser. En kort sammanfattning af det kristna lifvets mångahanda företeelser är alltså af behovet påkallad, om icke allt skall för barnet blifva ett oredigt virrvarr. Huruvida denna sammanfattning bör insnöras i ett logiskt schema eller få formen af gruppering under bestämda hufvudsynpunkter är en mycket underordnad sak.»

Bibelläsningen handhafves i många skolor tillfredsställande. En inspektör säger, att han mångenstädes kunnat förmärka, att lärarne bemödade sig om att söka göra utläggningen af det lästa uppbygglig och för barnen lättfattlig, att stärka det religiösa och kyrkliga sinnet hos dem. En annan inspektör vitsordar, att lärarne vid förklaringen af den lästa bibeltexten afse att verka tillämpande och uppbyggande; en annan meddelar, att han fått det intryck, att bibelläsningstunderna äro verkliga andaktsstunder med högtidlig prägel, och slutligen må anföras, att en inspektör gjort den iakt-

tagelsen, att förklaringen af texten tillgodoser något bättre än förut den andliga uppbyggelsen och något mindre besväras af den språkligt undervisande utfrågningen.

Men i inspektörsberättelserna framställas också åtskilliga anmärkningar mot det sätt, hvarpå bibelläsningen handhafves. Vi anföra följande: verklig plan för undervisningen saknas; bibelläsningen består mångenstädes endast i uppläsning af bibelordet och blir i många fall blott en öfning i innanläsning; vid bibelläsningen vid morgonbönerna blir förklaringen oftast tämligen torr och schematisk; förklaringen af bibeltexten är ofta mera en språklig-geografisk-historisk sönderplockning än en den religiösa känslan tilltalande utläggning och tillämpning; bibelläsningen lämnar ofta ringa resultat på grund däraf, att läraren ej tillräckligt förberedt sig till den; utredningen utgöres här och där af ett torrt utfrågande af innehållet med förklaring af ovanliga ord men utan tillämpning.

Slutligen må anföras hvad ett par inspektörer säga om svårigheterna vid undervisningen i kristendom: »Tydligt är, att det allmänna nedsättandet af vår kyrkas katekes och till och med af bibeln verkar hindrande ej blott på katekesläsningen utan ock på kristendomsundervisningen öfver hufvud taget.» »Kristlig kunskap är bland den mogna ungdomen ganska sällsynt. Afvogheten mot kristendomsämnet är stundom i hemmen mycket stor, och föräldrar finnas, som säga till lärare, att det är alldeles onödigt att lära deras barn kristendom; vi skola nog plocka det där ur dem igen.»

Ljud-skrif-läsemetoden utbreder sig alltmera, och med ett undantag synas inspektörerna erkänna dess företräde framför den gamla bokstafverings- eller stafmetoden. Denna användes dock ännu i åtskilliga skolor, dels därför att de förestås af äldre lärarinnor, som själfva ej inhämtat det förstnämnda förfaringssättet, dels därför att de (skolorna) äro så anordnade, att det är nödvändigt att taga i anspråk hemmets hjälp för att kunna någorlunda hinna med de för småskolan föreslagna lärokurserna.

Resultaten af ljud- och skrif-läsemetoden synas i allmänhet tillfredsställande. I skolor med heltidsläsning förvärfva barnen i allmänhet förmåga att läsa rätt och säkert och äfven

här och där att återgifva innehållet i det lästa samt därjämte mångenstädes att skrifva lättare ord och meningar.

I skolor med halftidsläsning synes ej färdigheten att läsa innantill i allmänhet kunna blifva rätt tillfredsställande, om ej skolgången utsträcker till tre år.

Men några inspektörer anse sig också hafva fog för anmärkningen, att barnen, när de lämna småskolan, ej hafva tillbörlig säkerhet uti innanläsning, och i de flesta inspektörsberättelserna klagas öfver att för litet hänsyn toges till vålläsning.

Emellertid synes af inspektörsberättelserna framgå, att de anmärkningar, som på senaste tiden framställts mot ljud-skrif-läsemetoden, äro alldeles obefogade. De synas ej vara grundade vare sig på insikt i metoden eller på erfarenhet af densamma.

Innanläsningen, då man därmed menar förmågan att läsa säkert och flytande, säges vara ganska tillfredsställande i många folkskolor, ja i hela inspektionsområden. I synnerhet gäller detta omdöme, då fråga är om skolor med heltidsläsning. Däremot skall äfven den mekaniska innanläsningen vara osäker i många skolor med halftidsläsning. Vålläsning synes vara sällsynt; dock kan man få höra uttrycksfull läsning i en och annan skola, som hör till den grupp, som i normalplanen betecknas med litt. A.

En inspektör säger, att innehållsbehandlingen har gjort stora framsteg. Reda och klarhet äro glädjande drag. Men i allmänhet äro inspektörerna ej nöjda med barnens förmåga att uppfatta och redogöra för innehållet. Somliga förmena, att öfningarna att uppfatta och redogöra för innehållet i det lästa försummas, i det tiden, som är anslagen till läsning, användes nästan uteslutande till kursiv läsning. Andra inspektörer anse som fel, att skillnad göres mellan läsning med innehållsbehandling och kursiv läsning. Af deras framställning synes, som om de ej skulle hafva rätt uppfattat skillnaden mellan dessa öfningar eller insett hvaraderas betydelse. Ännu andra äro ej nöjda med det sätt, hvarpå innehållsbehandlingen äger rum. En inspektör yttrar: »I allmänhet är barnens förmåga att rätt begagna modersmålet i sitt tal alltför litet utvecklad. Åtskilliga lärare göra myc-

ket därför dels genom skicklig innehållsbehandling vid innanläsningsöfningarna och dels genom att alltid fordra klara, tydliga, utförliga och med hög röst afgifna svar. Men ofta glömmar läraren, att egentligen hvarje lektion också borde vara en lektion i svenska, talar själf ofantligt mycket men nöjer sig med enstafviga, lågmälda och grumliga svar, och vid innehållsredogörelsen blir det visst icke bättre.» En annan inspektör förmenar, att lärarne understundom vid utredningen af innehållet fästa sig för mycket vid de särskilda uttrycken, under det de förbigå de ledande tankarna och försumma öfva barnen uti att enkelt sammanfatta dessa. Ur inspektörsberättelserna må för öfrigt anföras följande: »Att gifva nödig utredning och förklaring af ord och innehåll är vid modersmålets läsöfningar i allmänhet nödvändigt. Särskildt landsbygdens barn, som lefva under enformiga, hvarje dag nästan enahanda förhållanden, hafva ett högst ringa ordförråd — — — Men en alltför omständligt detaljerad utfrågning af ett styckes innehåll, hvarvid barnen ej tillhållas att svara med egna ord utan få som svar ånyo uppläsa en och annan mening ur boken, är ett tidsödande förfaringssätt, som ej medför något gagn.» »Barnens förmåga 'att uppfatta', under det de läsa, har icke blifvit vederbörligen utvecklad genom trägna öfningar redan från början i att redogöra för ett textinnehåll.» »För läsning med innehållsutredning och talöfningar blir på många ställen liten eller föga tid öfrig. På de flesta ställen lämnas dock någon öfning däruti, stundom rätt god och med godt resultat. Men ofta nog saknas intresse för och insikt uti att på ett mera fruktbärande sätt handleda dessa öfningar.» »Utredningen af det lästas innehåll lämnar ofta mycket öfrigt att önska. Någon gång förekomma så kallade talöfningar, som dock vanligen bestå i ett återgifvande af bokens ord.»

Mellan raderna i inspektörsberättelserna kan man med all säkerhet läsa, att lärarne i allmänhet ej tillbörligt förbereda sig för att med säkerhet och takt och till verkligt gagn handleda barnen vid öfningarna att rätt uppfatta och redogöra för innehållet i en läst text. För att undkomma mödan härmed önska många, att barnen skola få öfva sig i läsningens konst genom att läsa en så lätt text, att de kunna under

läsningen uppfatta innehållet utan alla slags utredningar och förklaringar. Men de, som framställa detta önskemål, för-gåta, att skolan, om önskemålet vinnes, därigenom kommer att försumma sin plikt att så mycket den kan söka utveckla barnens tankeförmåga. Man skall icke meddela barnen endast sådant, som de kunna fatta utan tankeanstängning, handledning och förklaring, utan äfven sådant, till hvars uppfattning de behöfva hjälp, ledning och eget arbete, om de för öfrigt äga erforderliga förutsättningar för att kunna fatta det.

En inspektör har haft nöjet kunna vitsorda, att rätt-skrifningen med hvarje år gått framåt i alla skolor inom hans inspektionsområde, och från ännu ett par andra inspektionsområden förmåles, att man kunnat förmärka någon förbättring i denna gren af undervisningen i modersmålet, men det stora flertalet af inspektörer betyga, att resultatet af arbetet med att lära barnen skriva rätt är fortfarande öfver hufvud taget mycket klen. En och annan skola har väl kunnat uppvisa förvånande vackra framsteg; men, tyvärr, utgör en dylik skola endast undantag. Några inspektörer angifva ock, hvad som, enligt deras förmenande, bidragit till det nedslående resultatet. Af de uppgifna anledningarna må här anföras följande: »Vid rättsskrifningsöfningarna skiljes ej mellan hufvudsak och bisak. Man borde använda en koncentrisk metod. Man borde först lära barnen stafva 500 vanliga ord. Därefter kunde man öka antalet med 100 o. s. v.» »Orsaken till osäkerheten i rättsskrifning beror till en viss grad på vårt föråldrade och ofta ljudstridiga stafningssätt.» »Det finnes lärare, som af fruktan för besväret ej vilja eller som för det stora barnantalet ej kunna rätta hvarje öfning.» »Rättningen af barnens rättsskrifningsböcker är mångenstädes ej tillräckligt omsorgsfull.» »Hvar felet ligger till den dåliga rättstafningen är lätt att finna. Icke sällan finner man nämligen, att läraren icke granskat eller rättat skrifböckerna.» »Skrifböckerna se bedröfliga ut.» »Ej sällan förekomma fel i rättsskrifningsböckerna, som läraren förbisett.» »Rättsskrifning bedrifves utan genomtänkt plan; afskrifningsöfningarna förfela sin uppgift till följd af lärarens slapphet eller oförmåga att öfvervaka dem. I några skolor hafva skriföfnin-

garna befunnits icke rättade under flera veckor.» »Det sätt, hvarpå rättskrifningsböckerna blifvit rättade, skvallrar om brådska, äfven där skolan är måttligt talrik.» »Bristande tillsyn vid skrifningarnas utförande; bristande eller slarfvig granskning af skrifböckerna.»

Under det tidsskede, hvarom nu är fråga, har uppsatsskrifning blifvit införd i allt flera skolor, och, ehuru den mångenstädes ej ännu framtedt några nämnvärda resultat, har den dock i åtskilliga skolor lämnat bevis för att den äfven i folkskolan kan bedrivas till verkligt gagn. Det intresse, hvarmed lärarne i allmänhet omfatta den, synes berättiga till förhoppningen, att i närmaste framtid den skall kunna i allt vidsträcktare kretsar uppvisa bestämda och erkännansvärda framsteg, helst de hafva till sin hjälp goda läro- och öfningsböcker. Men äfven beträffande uppsatsskrifningen har en och annan inspektör haft anledning till anmärkning mot det sätt, hvarpå vederbörande lärare haft tillsyn öfver och rättat den.

Undervisning i språklära har jämväl införts i allt flera skolor och har i några haft god påföljd, men i allmänhet äro barnens insikter i form- och satslära mycket ringa. Detta torde förnämligast bero på att undervisningen varit alltför teoretisk, alltför vidtsväfvande och planlös samt att endast kort tid därtill kunnat användas. Därjämte klagas öfver att åtskilliga lärare, både gamla och unga, ej äga erforderliga insikter för att kunna säkert och målmedvetet handhafva undervisningen i detta ämne, en undervisning som är så mycket svårare, som ännu åsikterna om huru den bör anordnas, gå så långt från hvarandra.

Beträffande färdigheten i välskrifning intygas från det stora flertalet inspektionsområden, att man kan märka ett bestämdt framskridande sedan närmast föregående inspektionsperiod, och att färdigheten i välskrifning numera i allmänhet kan anses som nöjaktig. Det är endast ett par inspektörer, som framställa svårare anmärkningar. Den ene säger, att välskrifningen är styfmoderligt behandlad och visar i många skolor klen resultat; den andre yttrar, att handstilen är i betänklig grad vårdslösad.

Antalet skolor, hvori åskådningsöfningar förekomma, har ökats i beaktansvärd grad, och i åtskilliga af de skolor, där

dylika öfningar blifvit införda, hafva de medfört godt resultat. Men dessa viktiga öfningar hafva dock långt ifrån kommit till sin rätt. De skolor, som ej hafva åskådningsöfningar på sin läsordning, äro många, och få äro ej heller de, som visserligen hafva upptagit nämnda öfningar på läsordningen, men som dock ofta använda den till dem anslagna tiden till undervisning i annat ämne. Stort är också antalet af de skolor, i hvilka åskådningsöfningarna bedrivas på ett otillfredsställande sätt och i hvilka sålunda det med dem afsedda målet ej vinnes. Anledningarna till att »åskådningsöfningarna» ej blifvit införda i alla skolor, och att de, där de förekomma, ej sällan måste anses mindre lyckade, äro förnämligast följande:

Många lärarinnor sakna den allmänbildning, som erfordras för att kunna sköta ifrågavarande öfningar till rätt gagn; åtskilliga lärarinnor hafva ej behörig teknisk utbildning; ej få lärarinnor sakna intresse för öfningarna; i många skolor finns ej lämplig undervisningsmateriell, och lärarinnorna synas i allmänhet ej vara tilltagsna nog för att använda verkliga föremål, som med lätthet kunnat anskaffas, eller tillräckligt företagsamma för att själfva göra användbar undervisningsmateriell.

Beträffande undervisningen i räkning hafva inspektörerna gjort mycket olika erfarenheter. Då några funnit de använda metoderna tillfredsställande och resultaten nöjaktiga, ja goda, förmena andra, att förfaringssätten icke äro ändamålsenliga och resultaten klena, ja, en inspektör anser, att undervisningen i räkning är svagare än undervisningen i öfriga folkskolans läroämnen. Under det några inspektörer hafva den åsikten, att metoden i räkning är alltför teoretiserande, hålla andra före, att barnen för litet öfvas att uppfatta och utreda konkreta exempel. Det synes oss dock, som om det skulle framgå af inspektörsberättelserna, att öfver hufvud taget de använda förfaringssätten, äfven om de i och för sig äro riktiga, dock ej sällan tillämpas på ett sätt, som lämnar åtskilligt öfrigt att önska, och att till följd däraf jämte stort barnantal och ojämn skolgång resultaten af undervisningen ofta äro klena, samt att barnen i samma skola och klass ej sällan äro »ojämnare» i räkning än i något annat ämne. Såsom allmänt förekommande fel vid undervisningen

i räkning angifvas följande: läraren genomgår ej med hel klass eller grupp af barn tillräckligt enkelt, åskådligt och grundligt, huru tal af en viss beskaffenhet skola uppfattas, utredas och uträknas, barnen få ej tillbörlig öfning att själfständigt lösa gifna räkneuppgifter; tillfredsställande tillsyn ägnas ej åt barnen, när de sysselsättas med räkning på egen hand; nöjaktig kontroll öfvas ej öfver barnens räkning; tillräckliga och ändamålsenliga profräkningar anställas icke; räkneuppgifterna äro ej sällan alltför litet praktiska; för litet utrymme lämnas åt barnens själfverksamhet och eftertanke; barnen öfvas för litet att räkna på egen hand.

Hufvudräkning, som i en och annan skola, ja, i nästan alla skolor inom ett inspektionsområde, har framtedt tillfredsställande resultat, synes dock i allmänhet vara alltför mycket tillbakasatt.

Undervisning i geometri som själfständigt ämne förekommer i skolor med heltidsläsning och i fortsättningsskolor. Resultatet är ofta nöjaktigt. I många skolor med halftidsläsning meddelas undervisning om de vanligaste ytornas och kropparnas beräkning under räknetimmen. I ett stort antal skolor, som äro mindre gynnsamt anordnade, förekommer ingen undervisning i geometri.

Enkel bokföring öfvas stundom i fortsättningsskolor.

De flesta inspektörer hafva fördelaktiga omdömen om undervisningen i geografi. I synnerhet de yngre lärarne synas handhafva den på ett ändamålsenligt sätt, i det de följa en pedagogiskt riktig läro gång och betona sådant, som kan väcka barnens intresse och utöfva uppfostrande inflytande på dem. Undervisningens resultat synes vara jämförelsevis tillfredsställande, ehuru i skolor med halftidsläsning man hinser genomgå endast en till omfattningen ringa lärokurs.

Men åtskilliga inspektörer hafva anmärkningar att göra äfven mot denna undervisning. Vi anföra följande: Undervisningen börjar alltför sällan med någorlunda fullständig hemortsbeskrifning och stannar ofta vid ett mekaniskt inlärande af lärobokens ord; den beskrifvande och skildrande sidan af undervisningen blir flerstädes ej tillbörligt beaktad; ännu förekommer mycket af den gamla själlösa uppräknin gen af namn med tillhörande utpekning på kartan; läro-

kursen inläres visserligen ordentligt, men alltför torrt och schematiskt; den insikt, som vinnes, är mera namn- och ordkunskap än sakkunskap; tillräckligt utrymme lämnas icke åt lefvande skildringar af ett lands natur, näringar, märkvärdiga ställen och folklif; undervisningen fäster för litet afseende vid väckande af fosterlandskärlek.

Kartritning förekommer i åtskilliga skolor och omfattas med intresse.

Skolorna synas i allmänhet vara försedda med tillräckliga kartor. Som önskemål uttalas från mer än ett håll, att barnen snart måtte få egna kartböcker, och att skolorna måtte erhålla geografiska planscher.

Ett par inspektörer vitsorda, att undervisningen i historia tydligen gått framåt sedan slutet af närmast föregående inspektionsperiod, och andra meddela, att undervisningen numera omfattas med stigande intresse, samt att läraren därvid söker väcka fosterlandskärleken; i andra inspektörsberättelser framhålles, att i synnerhet yngre lärare förstå att göra undervisningen tilltalande medelst lefvande och åskådliga framställningar, och i ännu andra säges det, att resultatet af undervisningen är ganska tillfredsställande.

Men å andra sidan klagas öfver att undervisningen i historia mångenstädes stannar vid mekaniskt inlärande af lärobokens ord; att undervisningen utmärkes af andefattig utfrågning och återgifning af uttrycken i läroboken; att förberedandet af läxan består i ordagrant referat af lärobokens framställning och att förhöret utgöres af upprabbling af bokens ord samt mekaniskt sönderplockande af innehållet; att undervisningen i allmänhet är för torr och abstrakt; att den alltför litet afser väckandet och höjandet af fosterlandskärleken.

I sammanhang med talet om undervisningen i historia och geografi säger en inspektör: »Om dessa ämnen hittills ej i folkskolan gifvit allt hvad de kunnat, torde dock en nyväckt fosterländsk stämning gifva förhoppningen om ett kraftigare flödande af denna källa, ett vidgad studium och därmed en mera fruktbringande undervisning. Förbättrade läroböcker föreligga som goda hjälpmedel. På lärarens vidgade och fördjupade uppfattning beror framgången.»

Enligt några inspektörers vitsord är undervisningen i naturkunnighet bättre än tillförne. Den skrider framåt i samma mån, som erforderlig undervisningsmateriell anskaffas och lärare anställas, som hafva grundligare och mer omfattande insikter. Undervisningen säges till och med vara i åtskilliga skolor tillfredsställande; den träder alltmer i lifvets tjänst, och barnen öfvas därunder alltmer att bruka sina sinnen.

Den del af den föreslagna lärokursen, som behandlas bäst, synes vara läran om människokroppens byggnad, för rättningar och vård; i sammanhang därmed ha allt flera skolor meddelat undervisning om de sprithaltiga dryckerna och deras inverkan.

I de mindre gynnsamt ställda skolorna har undervisningen omfattat antingen endast läran om människokroppen eller också jämte denna djur- och växtlära. Blott i jämförelsevis få dylika skolor har undervisning meddelats om naturföreteelserna. I skolorna litt. A. och B. samt i åtskilliga litt. E. hafva de i normalplanen föreslagna lärokurserna genomgåts.

Mot undervisningen i naturkunnighet har anmärkts: Vid undervisningen i växt- och djurlära skymmes blicken på det hela ofta bort för detaljerna; verklig åskådlighet saknas i de flesta fall vid undervisningen; undervisningen meddelas i åtskilliga skolor på det sättet, att förberedelsen består i innanläsning i läroboken, hvarvid en och annan fråga framställes och en och annan förklaring meddelas, och att förhören utgöras af återgifvande af lärobokens ord; skärpan det af iakttagelseförmågan försummas; undervisningen i djur- och växtlära vill gärna sjunka ned till torra indelningar och angifvande af kännetecken på släkten och arter; läraren saknar stundom önskvärd vana att begagna undervisningsmateriellen och är ej tillräckligt företagsam för att själf göra sådan materiell, som han behöfver och han med lätthet skulle kunna åstadkomma; undervisningen är för torr och tråkig.

Erforderlig undervisningsmateriell saknas ännu i många skolor, men för hvarje år afhjälpes bristen härpå i allt flera skolor.

Resultatet af undervisningen i sång är mycket olika i olika skolor beroende på lärarens förmåga och intresse. I stort sedt torde kunna sägas, att sången är i uppgående i

folkskolan. Den öfvas dels efter gehör, dels efter notskrift. Vanligen sjunges enstämmit, men här och där äfven två- och flerstämmit. Den unisona sången har på sista tiden tilldragit sig växande intresse. Psalmer, religiösa och fosterländska sånger samt skolsånger öfvas. Åtskilliga skolor finnas, där läraren saknar förutsättningar för att kunna undervisa i sång. Mångenstädes är »sången en kär sysselsättning och utgör ett vederkvickande afbrott i arbetet».

Undervisningen i teckning har på senare tiden tillvunnit sig större intresse och här och där gjort afsevärda framsteg, men mångenstädes famlar man ännu efter en tillfredsställande metod. Där läraren är intresserad för ämnet och följt ett praktiskt förfaringssätt, hafva resultaten blifvit goda. Synnerligen förmånligt har det visat sig att förbinda teckning och slöjd. Mångenstädes hafva lärjungarne haft större intresse för linearteckning än för frihandsteckning.

Ej sällan har intresset för ifrågavarande öfningsämne varit ringa. Därför har det ock varit styfmoderligt behandladt, och resultatet af arbetet därmed har varit klen. I åtskilliga skolor hafva barnen hufvudsakligen sysselsatts med kopiering af förläggsplanscher; i jämförelsevis litet antal skolor hafva lärjungarne fått öfva sig med att afteckna verkliga föremål efter en bestämd genomförd plan.

Trädgårdsskötseln står i allmänhet lågt. Det är endast på ett jämförelsevis litet antal ställen, där undervisningen däri skötes till verkligt gagn. Anledningarna härtill äro många. I flera trakter, där föräldrarna i allmänhet hafva egna trädgårdar, anse de undervisningen i trädgårdsskötsel i skolan obehöflig. De vilja därför ej gärna underkasta sig några omkostnader för att sätta i stånd och underhålla en skolträdgård. På andra orter äro föräldrarna alldeles likgiltiga för trädgårdsskötsel och äro därför obenägna för utgifter därför. — Det finnes äfven skoldistrikt, i hvilka man ogärna ser barnen arbeta i skolträdgården, då det är läraren, som tar hvad där skördas. — Vid många skolor saknas jordland afsedt för undervisningen i trädgårdsskötsel, vid andra finnes verkligen ett sådant, men det är ej afskildt från lärarens jordland. Endast vid ett jämförelsevis litet antal skolor finnas särskilda skolträdgårdar, som äro ändamålsenligt

anordnade. Äro vid dessa anställda lärare, som med intresse för trädgårdsskötseln förena insikt däri, blir frukten af hans arbete beaktansvärd. En annan svårighet för ifrågavarande undervisning är, att barnen ej sällan äro fria från att besöka skolan just på de tider, på hvilka arbetet i trädgården skall äga rum. En uteslutande teoretisk undervisning i trädgårdsskötsel har ej visat sig medföra gagn.

Större och allmännare intresse än trädgårdsskötsel hafva skogssådd och skogsplantering tillvunnit sig. I åtskilliga trakter få skolbarnen befrielse från skolarbetet en å två dagar om året för att sysselsättas med skogssådd och skogsplantering.

På sista tiden har gymnastiken tillvunnit sig större intresse än hittills, men ännu står den i stort sedt jämförelsevis lågt i folkskolan. I åtskilliga skolor förekomma snart sagdt inga gymnastiköfningar; i en del andra öfvas visserligen, då årstid och väder tillåta det, marscher och några fristående rörelser, men frukten däraf är ringa. På några få ställen har man anordnat gymnastiklokaler eller vidtagit några andra anordningar för främjande af undervisningen i gymnastik. Skötes denna därstädes af en skicklig och intresserad lärare, visar det sig snart, att barnen tycka om och hafva nytta af gymnastiköfningarna.

Större intresse synes dock den fria leken hafva tillvunnit sig både hos föräldrar och barn. Med hvarje år har ock antalet skolor, där fri lek öfvats, vuxit.

Slöjden är fortfarande skötebarnet bland öfningsämnen. Antalet skolor, där undervisning i detta ämne meddelas, växer för hvarje år. Men det synes, som om antalet elever ej ökades i samma grad som antalet skolor. Den manliga slöjden är i allmänhet anordnad efter Nääs-systemet och den kvinnliga efter fröken Lundins metod. Resultatet torde i allmänhet kunna sägas vara godt, men det finnes nog skolor, där undervisning i slöjd ej medför det gagn, som man hade rätt att vänta.

I några skoldistrikt har undervisning i huslig ekonomi blifvit införd. Den synes få en god framtid i folkskolan, särskildt i städerna och stadsliknande samhällen. (Forts.)

Carl K—n.

3.

I tyska folkskoleseminarier.

Iakttagelser och reflexioner.

Med statsunderstöd företog jag sistlidne sommar en studieresa till folkskoleseminarierna i Berlin, Eisleben, Erfurt, Weimar, Eisenach, Hamburg och Lybeck för att skaffa mig kännedom om det sätt, hvarpå dels bibelstudiet, dels undervisningen i främmande språk vid nämnda läroanstalter för närvarande bedrifvas. Öfverallt mottogs jag och bemöttes jag därunder af såväl direktorer som lärare med sympati och välvilja. Vid mer än ett af dessa seminarier lade vederbörande jämväl i dagen ett intresse för vårt land och vår folkundervisning, som icke gärna kunde vara låtsadt. Det är emellertid endast under ett villkor, som åtminstone de preussiska seminarierna öppna sina portar för den utländske studieidkaren, vare sig han åtnjuter stipendium eller ej, och det är, att han af sitt lands beskickning skaffat sig introduktionskort till de läroanstalter, han önskar besöka. Har man icke detta gjort, förvägras man utan vidare tillträde till lektionerna. Jag anser det ej öfverflödigt att påpeka detta, enär jag under min resa förspott, att nämnda kraf märkvärdigt nog ej ännu tyckes vara tillräckligt känt. I sammanhang härmed må desslikes framhållas nödvändigheten af att den, som i nu angifvet syfte vänder sig till vederbörande legation, uppger alla de skolanstalter, till hvilka han önskar erhålla rekommendationsskrifvelse. Ty i motsatt fall vållar man legationen dubbelt besvär: den måste nämligen under sådana omständigheter först uppgöra en resplan åt sökanden och sedan hos vederbörande myndigheter utverka den begärda tillåtelsen.

I. Bibelstudium.

Såsom redan sagts, var det visserligen, hvad läroämnet kristendomskunskap vidkommer, min egentliga uppgift att skaffa mig kännedom om det sätt, hvarpå *bibelstudiet* bedrifves vid en del tyska folkskoleseminarier. Men alldenstund jag ville draga så stor nytta som möjligt af min auskultering på de olika platser, jag besökte, och dessutom studiet af nytestamentliga skrifter inom den högsta seminarieklassen utgör grundvalen för den undervisning i *dogmatik* och *etik*, som där meddelas, i följd hvaraf det ock, naturligt nog, ställes i närmaste samband med nämnda undervisning, så utverkade jag mig, då arbetsordningen det medgaf, tillåtelse att närvara vid lektionerna i äfven dessa grenar af kristendomskunskapen. Att jag för öfrigt bevistade *morgonböner*, där sådana förekommo, och åhörde lektioner i *kyrkohistoria*, då bibelstudium någon dag ej förekom, torde knappt behöfva särskildt omnämnas.

Hvad nu till en början de *bibeltexter* vidkommer, som utförligt behandlas, fann jag en i det hela rätt stor öfverensstämmelse mellan olika seminarier vara rådande. I allmänhet läsas nämligen valda delar af de didaktiska och profetiska böckerna i Gamla testamentet samt ett evangelium under jämförelse med de öfriga och några paulinska bref i Nya testamentet. Detta är en likhet ej blott mellan de preussiska seminarierna inbördes utan ock mellan dessa å den ena sidan och seminarierna i Sachsen-Weimar-Eisenach å den andra. En annan likhet mellan dessa läroanstalter fann jag i det förhållandet, att eleverna sysselsättas med läsningen af den gammaltestamentliga litteraturen vanligen blott i den lägsta seminarieklassen, under det genomgången af de nytestamentliga texterna fördelas på de två högre klasserna, såvida den ej avslutas redan i den mellersta klassen, hvilket syntes vara regeln. Vissa olikheter har jag emellertid också iakttagit. Så t. ex. behandlas i Eisleben äfven 1 Mosebok på seminariet. Eljest försiggår och avslutas betraktelsen af Gamla testamentets historiska böcker i resp. preparandanstalter. Detta gäller för öfrigt äfven Apostlagärningarna. I

Weimar fann jag emellertid en afvikelse från denna regel. Där läsas nämligen blott kap. 1—12 af sistnämnda skrift i den del af därvarande sexklassiga seminarium, som närmast motsvarar preparandanstalterna i Preussen, under det Pauli historia (kap. 13—28) behandlas i näst högsta klassen. Hvad åter valet af nytestamentliga bref angår, har jag fäst mig vid en motsats mellan seminariet i Berlin och Eisenachs manliga seminarium. I det förra läsas nämligen *både* Romarebrevet och Galaterbrevet, i det senare åter gäller den bestämmelsen, att visserligen tre Pauli bref skola utförligt studeras, dock *hvarken* den ena *eller* den andra utaf nyss nämnda skrifter, men i stället såväl 1 Petri som ock 1 Johannes' bref. — Till sist några ord rörande omfattningen och fördelningen af bibelstudiet vid folkskoleseminarierna i Hamburg och Lybeck. För Hamburgs kvinnliga seminarier är fastställt, att eleverna redan i preparandanstalten skola ej blott inhämta grunddragen af den bibliska isagogiken utan ock göra sig förtrogna med sådana delar af Gamla testamentets historiska böcker, som belysa gudsrikets utveckling, och dessutom ej mindre sådana partier, som afse första trosartikelns innehåll, än ock en serie messianska psalmer samt af Nya testamentet Jesu lif enligt synoptikerna och en återblick därpå enligt Johannes-evangeliet; i seminariet åter studeras dels Apostlagärningarna i förening med sådana delar af brefven, som beröra urkristenhetens utveckling och således äga kyrkohistorisk betydelse, dels Jesu bergspredikan och Jakobs bref samt vissa kapitel i Romarebrevet och 1 Korintierbrevet såsom grundläggande för undervisningen i dogmatik och etik. — I Lybecks manliga seminarium åter har bibelstudiet i dess helhet förlagts till preparandklasserna, hvaremot eleverna i dess kvinnliga seminarium under blott ett år, nämligen det första år, de tillhöra det egentliga seminariet, ägna sig åt studier i bibelkunskap.

Enligt hvad jag i det föregående framhållit, förefinnes med afseende på valet af bibeltexter väsentliga likheter mellan flera af de tyska folkskoleseminarier, jag under min resa varit i tillfälle att besöka. Detta kan däremot ej sägas vara fallet med hänsyn till det sätt, hvarpå eleverna skola inhämta sin kunskap i den heliga skrift eller, närmare bestämdt, med hänsyn till den frågan, huruvida lärobok vid bibelstudiet

skall användas eller ej. I afseende härför har jag nämligen funnit ej mindre än tre olika åskådningar vara rådande. — En af dessa, den, så att säga, längst åt vänster gående, tror jag lämpligen kunna formuleras på följande sätt: Vid bibelstudiet (liksom vid religionsundervisningen i det hela) bör användning af lärobok *alls icke påbjudas*, ja, noga taget, *ej ens tolereras*. Till stöd för denna åsikt, som har sin mest konsekventa tillämpning vid seminariet i Weimar men hyllas äfven i Berlin och Eisenach, framhölls med all kraft, att bibeln såsom innehållande Guds ord bör vara den enda kunskapskällan, samt att själfständigheten i (och därmed äfven värdet af) lärjungarnes arbete blir mindre, i samma mån de få vänja sig att hämta sitt vetande ur läroböcker i vanlig mening, vore dessa i och för sig än så förträffliga. Och det är ju till själfständigt reflekterande och själfständigt bedömande människor, seminarierna, så vidt möjligt är, skola utveckla den ungdom, som i dem erhåller sin utbildning. — Onekligen låter denna åsikt högeligen tilltalande, och en på tillämpningen af densamma byggd seminariundervisning skulle tvifvelsutan af alla erkännas vara i möjligaste måtto idealisk, så framt ej, bildligt taladt, på den vackra medaljen finnes en baksida, som ej är vacker. Nu finnes det emellertid en sådan. Ty, eftersom å ena sidan minnet är begränsadt men å andra sidan hufvudtankarna i de genomgångna bibelställen skola göras till elevernas förblifvande andliga egendom, så torde det för en och hvar ligga i öppen dag, att ett utförligt *anteckningsskrifvande* måste träda i *lärobokens ställe*. Detta märkte jag ock faktiskt vara förhållandet vid alla de af mig besökta tyska seminarier, i hvilka någon lärobok i bibelkunskap ej blifvit införd. I enskildheter gestaltar sig emellertid antecknandet något olika på olika håll. Så t. ex. fingo eleverna i Weimar under sista delen af lektionen efter lärarens diktamen uppskrifva en disposition af det under timmen genomgångna bibelpartiet. I Eisenach åter hade lärjungarne till uppgift att med stöd af på lärorummet gjorda utkast i hemmet bereda sig på en sammanhängande framställning rörande innehållet i den behandlade bibeltexten för att så under någon kommande, i förväg bestämd lektion utan koncept hålla ett kort föredrag öfver densamma. —

Den diametralt motsatta åsikten rörande sättet för bibelkunska- pens inhämtande fann jag vara rådande vid folkskoleseminariet i Erfurt. Där voro nämligen *läroböcker* i religionsundervisningens alla grenar *påbjudna*. Orsaken hertill förklarade man vara den, att, enligt hvad erfarenheten ådagalagt, någon fasthet i kunskapen ej vore för eleverna möjlig att vinna, ifall de icke hade bestämda läroböcker att hålla sig till. Ett vetande, som från början till slut inhämtades ur mången gång ofullständiga, stundom rent af oriktiga och alltid skäligen kortfattade anteckningar, vore sväfvande, fragmentariskt och i samma mån värdefattigt. Endast genom grundligt studium af läroböcker, som stode i primär kontakt med nutidens vetenskapliga forskning, kunde inom de olika gebiten och således äfven inom bibelkunska- pens resultat af bestående värde uppnås. Följaktligen skulle det sanningsinnehåll, man funnit i den heliga skrift, genom läroboken *preciseras* och *befästas* i elevernas minne. Ty — det må rättvisligen betonas — äfven här gällde bibeln själf såsom den källa, ur hvilken all kunskap om de andliga och eviga realiteterna ytterst är att hämta, och läroboken fick ej på någon punkt ersätta skriftordet eller ens föregå dess läsning och betraktande. — Jag erkänner visserligen, att nu anförda åskådning tilltalar mig personligen vida mer än den ofvan framställda. Då nämligen å ena sidan anteckningsskrifvande torde få anses helt enkelt nödvändigt, ifall ej lärobok användes, men å andra sidan det s. k. luntssystemet på goda grunder blifvit utdömdt, så är enligt min mening införandet af en god lärobok det enda sättet att komma ifrån svårigheten. Men i fråga om användandet af läroboken fick jag den uppfattningen, att vederbörande i Erfurt gingo till en ytterlighet, alldenstund man där tyckes ha för princip att kräfva ordagrant återgifvande af till och med sådant, rörande hvilket jag är öfvertygad, att eleverna kunnat framställa det lika bra med egna ord. — Den åskådning, som står midt emellan dessa båda ytterligheter, fann jag representerad i Eisleben. Där framhölls nämligen, att kunskapen i den heliga skrift visserligen skulle af eleverna förvärfvas på den själfständiga iakttagelsens väg, d. v. s. genom läsning och analys af de särskilda bibeltexterna, men att *vid sidan därpå*

en lärobok skulle få användas, på det eleverna måtte hafva dels en »ledtråd», dels ett stöd för minnet. Omsatt i praktik torde dock denna åskådning föga, om ens i någon mån skilja sig från den vid seminariet i Erfurt rådande; åtminstone fick jag den bestämda uppfattningen, att så var förhållandet.

Jag öfvergår nu till att söka besvara den frågan, hvad som förutom själfva textläsningen utgjorde det väsentliga innehållet i en vanlig bibellektion. — Detta var, naturligt nog, i främsta rummet s. k. textutredning. Men det, man därvid hufvudsakligen lade an på, var icke förklaring af den lästa texten vers för vers; fastmer bemödade man sig att så långt, möjligt var, *direkt* komma fram till den sanning, som visade sig vara det förelagda bibelstyckets ledande och enskildheterna behärskande *grundtanke*. På detaljerna däremot riktades elevernas uppmärksamhet regelmässigt endast i det fall, att de icke dem förutan lyckades få sikte på berättelsens eller talets kärnpunkt. Och det må i sanningens namn erkännas, att jag mer än en gång måste rent af beundra den förmåga till att finna och i träffande ordalag formulera texternas grundtankar, som flertalet seminarister lade i dagen. Ty visserligen utförde de sitt arbete under lärarens *ledning*, men den direkta *hjälp*, de härvidlag af honom fingo, var i de flesta fall högst obetydlig. Men så förklarade ock resp. lärare på tal härom, att eleverna redan från preparandanstaltens lägsta klass få öfva sig i nu angifven riktning. — En följd af detta tillvägagångssätt är naturligtvis, att man under en bibellektion *hinner* väsentligt *mer*, än om textens alla enskildheter skola tagas i betraktande. Och redan detta är ju, *rätt sedt*, någonting att sätta värde på. Förvisso är det också nu anförda omständighet, som åtminstone i viss mån utgör förklaringen till det faktum, att i trots af ett relativt litet lektionsantal så stora partier af den heliga skrift, som förut angifvits, kunna *på ett fruktbärande* sätt i den offentliga undervisningen genomgås.

Häremot kan visserligen den invändningen göras, att man särskildt i fråga om bibelstudiet ej bör sträfva efter att hinna så och så mycket, utan att man fastmer framför allt på detta område bör ställa sig den gamla regeln »Non multa sed multum» till efterrättelse. Men därpå vågar jag svara:

1) Seminariets *bibellektioner* hafva åtminstone *icke* till sin *enda* uppgift att i likhet med predikningar och bibelförklaringar tjäna till individens uppbyggelse och det personliga troslivets befastande; deras uppgift är nämligen ock att bibringa den blifvande läraren och lärarinnan en i möjligaste måtto allsidig *kunskap* i den heliga skrift.

2) Om ock en elev, så långt det varit honom möjligt, gått på djupet i fråga om en och annan bibelbok, så följer däraf ej, att han utan vidare kan framgångsrikt undervisa sina lärjungar i sådana delar af »böckernas bok», rörande hvilka han själf ej i seminariet erhållit en grundläggande och orienterande undervisning.

3) Att lita på att eleverna efter afgangsexamen skola på egen hand skaffa sig tillbörliga kunskaper i fråga om de bibelböcker, med hvilka de i seminariet ej fått stifta någon bekantskap, är ej tillrädligt, enär åtminstone somliga äga hvarken tid, lust eller förmåga därtill.

4) Äfven inom andra vetandets områden anses det ju riktigtast, att studieidkaren först skaffar sig en öfersikt af ämnet i dess helhet, innan han fördjupar sig i dess enskildheter, och då bör väl äfven härvidlag så vara fallet.

Men ofvan omnämnda förfarande medför gifvetvis äfven en annan följd, nämligen den, att lärjungarnes *blick för det väsentliga*, det centrala i en längre framställning af ett läroinnehåll i allmänhet *blir uppöfvad och skärpt*, hvilket i sin ordning gör det allt lättare för dem att äfven inom profana litteraturområden »skilja mellan hufvudsak och bisak» samt att på riktigt sätt underordna det jämförelsevis mindre väsentliga under det väsentliga, det periferiska under det centrala.

Något, som jag också fann vara utmärkande för bibellektionerna i *alla* de seminarier, med hvilkas arbeten jag hade tillfälle att göra bekantskap, det var ett grundligt framhåfvande af *den vetenskapligt kritiska bibelforskningens resultat*, i synnerhet hvad Gamla testamentets kanon beträffar. Allvarligt men pietetsfullt betonades därvid å ena sidan, att ortodoxiens inspirationslära är ohållbar, ja, att en »mekanisk inspiration» är en »contradictio in adiecto» och egentligen icke någon inspiration alls, hvarjämte det å andra sidan lika bestämdt framhölls, att skriften i sin helhet *har* och *måste*

ha en mänsklig sida, samt att hvarje bibelbok fått en särskild prägel af sin författares individualitet. Själffklart är, att man härvidlag måste se bort ifrån *textkritiken* och uteslutande rikta uppmärksamheten på den *historiska* kritikens fasta resultat. För att emellertid lärjungarne ej skulle rygga tillbaka för det forskningsarbete, som bär namnet bibelkritik, sökte vederbörande lärare desslikes göra klart för dem, hvad bibelkritiken verkligen *är*, och hvad den *ej är*, att den således visserligen har till sin uppgift att med vetenskapliga hjälpmedel korrigera äldre tiders oriktiga, inom kyrkan häfdvunna föreställningar om bibeln med afseende på de särskilda böckernas ålder, författare, beståndsdelar, källskrifter, historiska betydelse o. s. v. men ej att angripa bibelns frälsningsinnehåll, på hvilket fastmer Jesu ord i Matt. 24:35 äga sin tillämpning.

När på nu i korthet angifvet sätt en biblisk text blifvit behandlad och i de seminarier, där särskild lärobok i bibelkunskap ej användes, hufvudsumman af det sagda blifvit af eleverna upptecknad, var »förberedelsen» afslutad. Nästa (eller någon följande, på förhand bestämd) lektion började med hvad vi enligt häfdvunnen terminologi skulle kalla »förhöret». Detta var emellertid ej alls något förhör i vanlig mening utan bestod öfverallt i ett längre, sammanhängande *fritt föredrag* öfver den till betraktelse föreliggande texten. Ett sådant föredrag skulle hvar och en af eleverna vara beredd att hålla. Och, liksom jag redan förklarat mig beundra den förmåga, tyska seminarister lade i dagen, då det gällde att finna kärnpunkten i en längre framställning, så måste jag nu säga detsamma om den lätthet, med hvilken de i regeln uttalade sig öfver ett förelagdt ämne. Men »öfning ger färdighet», säger ordspråket, och på sanningen däraf mottog jag i alla de tyska seminarier, jag besökte, många, utan öfverdrift sagdt, rent af glänsande bevis. När så föredragshållaren slutat, *kritiserades* hans anförande af både kamraterna och läraren. På likartadt sätt fann jag ock, att man sedvanligen gick till väga äfven i religionskunskapens öfriga grenar.

Nu skulle man ju kunna tro, att på de håll, där lärobok i bibelkunskap användes, nu åsyftade föredrag i själfva

verket skulle åtminstone till största delen vara endast ett mer eller mindre ordagraant återgifvande af lärobokens ord. Så var emellertid *icke* förhållandet. Dels torde nämligen läraren aldrig hafva tillåtit en i det hela mekanisk utanläsning, dels äro de läroböcker, som blefvo mig företedda, så pass kortfattade, att man med allt skäl kan säga hvar och en af dem utgöra en »Leitfaden» men ingenting mer. För öfrigt märkte jag hos eleverna en obestriddlig äflan att i allmänhet uttrycka sig på ett å den ena sidan visserligen korrekt och vårdadt men å den andra ibland måhända något »långrandigt» sätt.

Härmed har jag nu i all korthet framställt mina rön angående bibelstudiet vid några tyska seminarier. Innan jag emellertid öfvergår till redogörelsen för de iakttagelser, jag på samma platser gjorde beträffande undervisningen i moderna språk, som jag också hade till uppgift att studera, vill jag tillägga några ord. — Såsom jag inledningsvis omnämnt, bevistade jag *morgonbönerna* i alla de af mig besökta seminarier, där sådana förekommo. Huru stort värde jag emellertid än måste sätta på det stora flertalet af de lektioner i kristendomskunskapens olika grenar, jag åhörde, kan jag i sanningens namn ej påstå, att förhållandet var alldeles detsamma, hvad morgonandakten beträffar. Ty väl är det sant, att *psalmsången*, ackompanjerad af präktiga orglar, klingade härligt och upplyftande. Men en morgonbön, hvori Guds välsignelse nedkallades öfver dagens förestående arbeten, väntade jag förgäfvets att få höra. Och den *bibelförklaring*, som utgjorde andaktsstundens kärna, var i regeln ej en textutläggning, framställd af läraren själf, utan fastmer en uppläsning ur någon samling korta »Betraktelser för hvar dag i året» eller dylikt. Huru mycket i högsta mening skönare voro då ej alla de morgonböner, i hvilka jag under min för några år sedan inom Sverige företagna studieresa till folkskoleseminarier var lycklig nog att få delta! Vid blott ett enda tyskt seminarium (Berlin) förunnades det mig att bevista en morgonandakt, som i fråga om utvecklingen af det lästa bibelstället var jämförligt med det bästa, jag på detta område hört i Sverige. Men där hållas af särskild anledning morgonböner blott *en gång* i veckan. — Tilläggas

må, att vid seminarierna i Weimar och Eisenach ej någon morgonbön i egentlig mening förekommer. På det förra stället sjunges blott en bestämd psalmvers i hvarje klassrum omedelbart före begynnelsen af dagens första lektion, på det senare åter inledes arbetet inom hvarje klass af psalmsång och en kort bön, framsagd af någon bland klassens elever.

II. Främmande språk.

Det andra ämnet, jag under min resa skulle studera, var de främmande språkens nuvarande ställning vid folkskoleseminarier i Tyskland. Att jag beslöt mig härför, beror hufvudsakligen på den omständigheten, att man inom Sverige under de senaste åren vid såväl en mängd skolläraremöten af större och mindre omfattning som ock seminarieläraremötet i Landskrona år 1905 påyrkat införandet i svenska folkskoleseminarier af undervisning i minst ett främmande språk. I följd af ett par för mig ogynnsamma omständigheter kom jag emellertid ej öfverallt i tillfälle att åt denna del af seminariernas arbeten ägna lika stor uppmärksamhet som åt bibelstudiet och religionsundervisningen i det hela. För mina iakttagelser och erfarenheter på det språkliga området går jag emellertid nu att redogöra.

De främmande språk, i hvilka tyska seminarister erhålla undervisning, äro egentligen franska och engelska. Båda språken läsas dock ej vid något preussiskt seminarium (och, mig veterligen, icke vid något seminarium i det öfriga Tyskland heller), utan det är inom Preussen de provinsiella skolkollegiernas uppgift att med hänsyn till seminariestädernas läge och andra härvidlag betydelsefulla omständigheter afgöra, hvilketdera språket skall på de olika seminariernas arbetsordning upptagas. I storhertigdömet Sachsen-Weimar-Eisenach däremot förekommer ännu icke någon undervisning i främmande språk, under det eleverna i Hamburgs och Lybecks seminarier undervisas i engelska men icke i franska. Och, enär uttrycket främmande språk betecknar ej blott moderna språk, må slutligen och för fullständighetens skull nämnas, att latinet inom Preussen fortfarande officiellt utgör ett fakultativt läroämne; de, som studera detta språk, hafva emel-

lertid rätt att på därom gjord anhållan vinna befrielse från läsningen af det moderna språk, som i deras seminarium förekommer. I huru många preussiska seminarier latinstudier för närvarande bedrifvas, har jag mig emellertid ej bekant. — För den ställning, de främmande språken intaga vid folkskoleseminarierna i öfriga delar af tyska riket, är jag ej heller i tillfälle att redogöra, enär jag saknat både anledning och möjlighet att förskaffa mig kännedom härom.

Af det sagda framgår nu bland annat, att, såsom jag redan påpekat, vid intet af de tyska folkskoleseminarier, denna reseberättelse afser, obligatorisk undervisning i två främmande språk förekommer, samt att ej heller någonstädes obligatorisk undervisning meddelas i ett språk och fakultativ i ett annat. Jag har velat rikta uppmärksamheten härpå särskildt af den anledningen, att man på mer än ett håll i Sverige under de sista åren uttalat önskvärdheten af att eleverna i våra folkskoleseminarier skulle få studera två främmande språk, af hvilka dock det ena skulle vara valfritt. Det förefaller mig i sanning något underligt, att ett sådant yrkande kunnat framställas. De tyska seminaristerna erhålla nämligen en utbildning, som ju i de flesta fall kräfver *sex* år, och de anses under denna tid ej medhinna studiet af mer än *ett* främmande språk; huru kan det väl då anses möjligt, att deras kamrater i Sverige, hvilkas utbildningstid är endast *fyra* år, skulle utan verklig och allmän öfveranstängning kunna ägna sig åt studiet af *tvenne* språk, äfven om inträdesfordringarna skulle blifva i viss mån skärpta och studiet af det ena språket göres fakultativt? Vid det seminarium, där jag är anställd, har det både före och efter min ditkomst gått ända därhän, att kurser, som på begäran af elever anordnats i blott ett främmande språk, nämligen tyska, ej kunnat fortsättas mer än på sin höjd ett läsår åt gången, därför att ej ens begåfvade och intresserade alumner stått ut med den tillökning i arbete, som studiet af nämnda språk medfört. Det må nu visserligen anses tänkbart, ja, måhända till och med sannolikt, att norrländska ynglingar vid inträdet i seminariet delvis äro i kulturella frågor mera bortkomna än deras kamrater i de sydsvenska gamla kulturbygderna. Men, ehuru jag, hvad seminarierna vidkommer, ej har någon i en-

skildheter gående kunskap härom, kan jag dock ej tro skillnaden mellan syd- och nordsvenska seminarier vara så stor, att, under det att de senare blott med svårighet kunna tillgodogöra sig undervisningen i ett främmande språk vid sidan af de nu obligatoriska ämnena, de förra skulle vara i stånd att utan svårighet och utan åtminstone partiellt åsidosättande af ett eller annat obligatoriskt ämne men med uppnående af ett godt resultat studera två främmande språk samtidigt. I denna min uppfattning styrkes jag naturligtvis af den bestämmelse för tyska folkskoleseminarier, från hvilken jag härvidlag utgått, nämligen att undervisning där skall meddelas antingen blott i engelska eller blott i franska (eventuellt i båda fallen latin).

Undervisningen i främmande språk tar, så vidt jag funnit, öfverallt inom Tyskland sin början i preparandanstalterna och upptager, hvad särskildt Preussen vidkommer, tre timmar per vecka i hvar och en af deras tre klasser; på seminariet åter äro två timmar i veckan åt detta läroämne anslagna. I preparandanstalterna går naturligtvis arbetet i denna disciplin liksom i de öfriga ut på att lägga en säker grund för de studier, som inom seminariet skola bedrivas. Hit hör till en början, att lärjungarne få en mycket grundlig träning i det förelagda språkets *prononciation*. Denna vinnes dels genom eftersägning af typiska ord och satser, dels genom studiet af en elementar- och läsebok. Men vid sidan häraf bedrivas också *grammatiska* studier i så stor omfattning, att elever, som erhålla undervisning i franska, vid inträdet i seminariet känna böjningen af substantiv, adjektiv och pronomina, hjälpverben och de regelbundna samt äfven de oftast förekommande oregelbundna verben. Härtill kommer slutligen, att man i alla tre klasserna ägnar sig dels åt vokabelläsning, dels åt muntliga och skriftliga språköfningar i anslutning till den för hvarje seminarium bestämda läseboken. Redan i preparandanstalterna blir således allt väsentligt i *formläran* undanträtt, hvadan det grammatiska studiet inom seminariernas olika klasser hufvudsakligen gäller *syntaxen*.

Inom denna åter börjar man i allmänhet med tempusläran (III), öfvergår därifrån till modusläran samt om nominalfor-

merna och slutar med kasusläran (II), hvarpå alltsammans befästes genom en öfversiktlig repetition (I).

Såsom af det anförda synes, förekommer den egentliga *litteraturläsningen* endast inom seminarieklasserna. Sedvanligen utgöres den under det första läsåret af lätta prosaberättelser, hvarpå eleverna under de följande åren stifta bekantskap med lämpliga såväl historiska som i egentlig mening skönlitterära verk från senare tid. I alla klasserna läsas dessutom ej alltför svåra poetiska stycken.

I fråga om det sätt, hvarpå undervisningen i främmande språk bedrifves vid de tyska folkskoleseminarier, där jag hospiterat, kan jag i allmänhet fälla samma omdöme som ofvan med hänsyn till religionsundervisningen. Jag menar härmed, att språklärarne vid behandling af *grammatiska* frågor läto eleverna själfva med egna ord i sammanhang redogöra för innehållet i dagens läxa på samma sätt, som religionslärarne lade an härpå inom sitt områdes olika grenar. Där alltså en syntaktisk uppgift förelåg, bestod lektionen ej hufvudsakligen i frågor och svar utan i ett föredrag, som någon bland eleverna fick sig förelagdt att med användande af induktiv metod hålla öfver dagens pensum. Att föredragshållaren därvid i allmänhet ganska noga följde den lärobok, hvarmed han gjort sig förtrogen, fann jag visserligen vara obestridligt, och detta förnekades ej heller af de lärare, med hvilka jag talade om saken; men, ifall man besinnar, dels att studiet af moderna språk ej tillhör det centrala i den bildning, folkskoleseminarierna hafva till uppgift att bibringa sina elever, dels att hufvudämnena kräfva ett intensivt själfständigt arbete, så måste man erkänna detta vara något helt naturligt. För öfrigt är jag tämligen viss om att man ej i ett svenskt gymnasium kan på detta område komma åtminstone nämnvärdt längre än de tyska seminarier, hvilkas framställningar af syntaktiska frågor jag åhörde.

Insikt i det främmande språkets grammatik är dock, naturligt nog, ej det, hvarpå man i de tyska folkskoleseminarierna lägger hufvudvikten. Detta förstod jag dels däraf, att man gick förbi »undantagen» och blott höll sig till det i hvarje fall regelrätta språkbruket, dels ock däraf, att i de

flesta fall endast en mindre del af lektionen ägnades åt grammatikundervisningen. Hvad man däremot afgjort betraktade såsom det väsentliga i detta läroämne, det fann jag *litteraturläsningen* vara. Det sätt, hvar på denna del af undervisningen bedrefs, var så till vida olika i olika seminarier, att eleverna somligstädes, t. ex. i Erfurt, fingo öfversätta den främmande texten fullständigt, under det annorstädes, t. ex. i Eisleben, endast svårare uttryck blefvo på tyska återgifna. Huruvida nu ett visst uttryck var för eleverna svårfattligt eller ej, sökte läraren komma underfund med genom en utfrågning af innehållet, som regelmässigt hölls på det främmande språket. Stundom inskränkte han sig dock till ett enkelt: »Comprenez-vous?» eller dylikt, hvarvid han tydligtvis litade på att eleverna skulle sanningsenligt angifva, huru därmed förhölle sig. Men, vare sig lärarne gingo till väga på det ena eller det andra sättet, fann jag dem oafslåtliga hafva tvenne mål för ögonen. Å den *ena* sidan kräde de nämligen, att vid all öfversättning endast fullgoda tyska uttryck skulle få användas, ja, en lärare gick till och med så långt i puristisk ifver, att han förkastade allmänt använda ord, företrädesvis titlar, endast därför, att de voro franska, och rättfärdigade sin stränghet härutinnan med följande ord: »Wir sind Deutsche; darum sollen wir auch Deutsch sprechen, und wir können es.» Å den *andra* sidan bemödade sig alla de språklärare, hvilkas undervisning jag åhörde, att vid litteraturläsningen så noga och så tydligt som möjligt framhäfva åtskillnaden mellan det främmande språket och modersmålet särskildt i afseende på den språkliga byggnaden, de idiomatiska talesätten och de föreställningar, som ligga till grund för de bildliga uttrycken i hvarterdera språket. Att för öfrigt nu åsyftade sträfvan klart framträdde, ja, rentaf måste framträda äfven i den grammatiska undervisningen, torde ligga i öppen dag.

I det föregående har sagts, att utfrågningen af den främmande texten vanligen försiggick på det främmande språket. Vid Hamburgs kvinnliga seminarium, där engelska läses, gick man än längre i nu angifna riktning. Där fick nämligen vid lektionens början en af eleverna i uppdrag att med flera eller färre af sina klasskamrater anställa en *fri konversation* öfver

och i anslutning till den text, som utgjorde dagens »läxa». Och, att åtminstone den konversation, jag åhörde, gick med lif och lust, kan jag visserligen icke förneka. Härvid må man dock betänka, dels att läraren förut öfvertygat sig om att eleverna tillgodogjort sig textens innehåll, dels att inträdesfordringarna i kvinnliga folkskoleseminarier äro väsentligt större än i manliga, hvadan ock vida större kunskapsmått särskildt på nu ifrågavarande område fordras och rättvisligen måste fordras af de blifvande lärarinnorna än af deras manliga kamrater.

Enligt hvad ofvan blifvit sagdt, består undervisningen i främmande språk vid åtminstone alla de tyska folkskoleseminarier, hvilkas läroplan jag något närmare känner till, bland annat äfven i *skriftliga öfversättningsöfningar*. Om dessa har jag emellertid blott helt obetydligt att säga, enär omständigheterna så fogade, att jag endast på tvenne ställen, nämligen i Eisenachs och Hamburgs kvinnliga seminarier, fick tillfälle att åhöra lektionerna i denna gren af språkundervisningen. Så mycket må dock sägas, att de texter, som gifvits till öfversättning, utgjorde sammanhängande berättelser eller skildringar, att samtalet rörande å ena sidan begångna fel, å andra sidan lyckligt funna tolkningar uteslutande hölls på det främmande språk, till hvilket öfversättningen gjorts (d. v. s. i Eisenach på franska, i Hamburg på engelska), samt att genomgången mer hade till syfte att genom exempel, analoga med i texten förekommande uttryck, vid hvilkas öfversättande fel begåtts, framhålla och inskräpa det språkligt mönstergilla än att genom analys af det skrifna rikta uppmärksamheten på felens karaktär och den större eller mindre grofheten i de »böckar», som skripta hade att uppvisa. Erinras bör emellertid, att bägge de folkskoleseminarier, i hvilka jag hade möjlighet att göra iakttagelser angående öfversättningsöfningar, äro *kvinnliga* läroanstalter; denna omständighet innebär nämligen, att de uttalanden, jag ofvan gjort om temaskrifningen i tyska seminarier, ej kunna tillmätas någon allmängiltig betydelse. Och, ehuru jag visserligen ej kan med stöd af egen erfarenhet härvidlag afgifva ett bestämdt omdöme, så vågar jag dock på goda grunder taga för afgjort, att det resultat

på ifrågavarande område, som vid *lärarinneseminarier* i Tyskland uppnås, är och måste vara betydligt former än det, som de tyska *lärareseminarierna* kunna uppvisa.

Innan jag nedlägger pennan, vill jag till sist med några ord angifva den uppfattning, jag fick, rörande betydelsen af att franska studeras i en stor del tyska seminarier.

Tvifvelsutan torde mer än en föreställa sig, att man med afseende på studiet af det franska språket skulle i de tyska seminaristernas mun kunna lägga den gamle östgötabiskopens allom bekanta ord: »Härtill är jag nödd och tvungen.» Ingenstädes fann jag dock något, som tydde på att så i själfva verket förhöll sig. Fastmer tycktes eleverna ej blott med plikttrohet utan ock med påtagligt intresse utföra äfven denna sin uppgift i trots därpå, att språket, som de skulle lära sig, tillhör den åtminstone med oförneklig misstro betraktade gran- nen på hinsidan Rhen och Vogeserna. Ty visserligen måste jag tillstå, att eleverna i ett af de manliga seminarierna behandlade franskan med en viss nonchalans, men, såvidt jag ej alldeles tar miste, berodde nog detta på en del omständigheter af mera tillfällig art men icke på någon ovilja mot språket eller egentligen det folk, som talar detsamma. Jag är ock öfvertygad om att en direktor, med hvilken jag samtalade om franskans betydelse såsom läroämne i tyska folkskoleseminarier, hade fullkomligt rätt, när han förklarade sig anse de franska studierna bidra till att vidga den tyska nationens andliga synkrets och på det ideellas område med starka band förena, hvad politiken åtskilt.

Gideon Sandahl.

4.

Om Nääs.

Det gifves på skolans läroplan tvenne ämnen, hvilka just inom vårt land förts fram på ett sådant sätt, att utlänningen icke kunnat undgå att skänka oss erkännande och beundran. Det är den svenska slöjden och den svenska gymnastiken med dess komplement friluftspelet. Knappast kan man emellertid tala om slöjd och lek såsom medel i uppfostrans tjänst, utan att tanken går till Nääs, som just genom den insats, som därifrån gjorts i afseende på dessa undervisningsämnen, tillvunnit sig anseende icke blott i vårt land utan ock därförutom i alla länder, där öfver hufvud folkundervisning äger rum.

Att man, då fråga blir om lärareutbildningen i vårt land — speciellt vid folkskolan men jämväl vid andra offentliga och enskilda skolor —, har att räkna med Nääs som en högst väsentlig faktor, torde ingen vilja bestrida. Likväl torde kunna sättas i fråga, om Nääs inom vårt land blifvit så känt och uppskattadt, som det är värdt. Jag erinrar mig vid detta tillfälle, huru ett par framstående landstingsmän — det är fråga om ett af våra mest folkundervisningsvänliga ting, och de ifrågavarande personerna voro att räkna bland dem, som gingo i teten, när det gällde att föra fram hithörande förslag — helt nyligen* ställde till mig den undrande frågan, om icke lärarnes Nääskurser vore att anse hufvudsakligen som rekreation. Jag svarade, att enligt mitt förmenande dessa kurser gäfvog god valuta ur alla synpunkter, och att det vid Nääs *arbetades*. Men äfven inom seminariekretsar har man just icke ådagalagt något särskildt stort intresse för det lärarebildningsarbete, som äger rum vid Nääs. Åtminstone har den, som skrifver detta, från Nääs den erfarenheten, att medlemmar ur seminarielärarekåren jämförelsevis sällan på

* Uppsatsen skrefs för sista häftet under nästlidet år, ehuru den då af utrymmesskäl ej kunde införas.

ort och ställe söka göra sig förtrogna med denna anstalt och med arbetet där. Till jämförelse må nämnas, att utlännigar, som besöka vårt land för att studera dess undervisningsväsende, högst sällan försumma att besöka Nääs, såvida kurs där pågår.

Föreliggande uppsats vill, så långt det är möjligt inom det tillmätta relativt taget trånga utrymmet, söka göra läsaren förtrogen med Nääs. Möjligen skall en och annan efter genomläsandet känna sig uppfordrad att begagna första lämpliga tillfälle att på ort och ställe skaffa sig bättre besked, och bland annat godt, som kan sägas om Nääs, är också det, att det gästfritt öppnar sina portar för den intresserade skolmannen.

Att slöjdens användande såsom ett medel i uppfostrans tjänst är en gammal tanke, det vet enhvar, som är något förtrogen med pedagogikens historia, liksom det ock torde vara bekant, att slöjdundervisning redan före medlet af 1870-talet förekom dels vid en och annan folkskola och dels i särskilda skolor. Likväl är det först något senare, som slöjdskolerörelsen tager mera fart, och som den uppfattningen begynner växa fram, att slöjden borde icke blott upptagas på skolans läroplan utan därtill handhafvas af dess pedagogiskt utbildade lärare. Från och med 1877, då genom Kungl. kung. af den 11 sept. statsmedel första gången anvisades till denna undervisnings bekostande, kan den anses hafva vunnit burkap, hvilket ytterligare understrykes genom de anvisningar angående denna undervisnings handhavande, som den nästföljande år utfärdade normalplanen gifver.

Svårigheter, som denna undervisning under sitt första skede hade att kämpa emot, voro bland andra dels bristande förutsättningar hos vederbörande lärare, dels saknaden af plan och metod. Visserligen infördes slöjden ganska tidigt som undervisningsämne vid Karlstads folkskollärareseminarium — det skedde omkring 1875 — och visserligen höllos i skilda landsdelar kurser för lärare, men dessa åtgöranden voro likväl icke tillfyllest. Och här är det nu, som Nääs omsider rycker in på fältet till sin betydelsefulla uppgift.

Redan 1872 hade ägaren till Nääs — stället ligger som bekant nära Floda station cirka tre mil ifrån Göteborg — grosshandlaren Aug. Abrahamson, drifven af ett varmt in-

tesse för ungdomens uppfostran, inrättat en slöjdskola, hufvudsakligast afsedd för godsets barn. Denna skola är den första ringa början till den betydande anstalt, som nu existerar. Själén i företaget var ifrån början och är fortfarande den förstnämndes systerson, den numera vidt kände och allmänt afhållne pedagogen, direktör Otto Salomon, då för tiden sin morbroders hjälp vid landtbruket. Ett par år senare utvecklades skolan, så att förutom förutvarande ämnen, linearritning och slöjd, samtliga folkskolans läroämnen upptogos på läroplanen. Samtidigt inrättades också en afdelning för flickor. De båda skolorna uppgingo 1886 i en då upprättad samskola, som emellertid redan 1888 nedlades. Direktör Salomon stod vid denna tid i liflig korrespondens med den framstående finske skolmannen Hugo Cygnæus, hvars tankar och idéer han vid sitt undervisnings- och uppfostringsarbete sökte omsätta.

Ehuru den här förut omnämnda skolan icke kan anses hafva direkt sträckt sina verkningar utanför Nääs och dess närmaste omgifningar, hafva vi dock velat omnämna den, emedan det system och den metod, som alltjämt bär namn efter Nääs, redan där genomgått sitt första utvecklingsskede.

Såsom slöjdlärareseminarium kan Nääs räkna sina anor från 1874, ehuru planen för verksamheten där allt intill 1882 var en helt annan än den närvarande. Tanken, att folkskollärarne borde öfvertaga undervisningen i slöjd, hade ännu ej slagit igenom, och behovet af kunniga lärare vid de här och hvar upprättade slöjdskolorna var ganska trängande. Af den anledningen upprättades vid Nääs slöjdskola för gossar hösten 1874 en högre afdelning, hvars ändamål var »att meddela undervisning åt samt utbilda ynglingar, lämpliga att utgå såsom lärare vid med folkskolor förenade eller ock själfständiga slöjdskolor». Kursen var ettårig och omfattade — utom ritning och slöjd (snickeri, svarfning, träsnideri och smide) — jämväl svenska språket, matematik, naturkunnighet, pedagog. och metod. Dessa kurser pågingo till frampå våren 1882, då tillsammans 62 slöjdlärare utexaminerats. Under tiden hade emellertid slöjdundervisningens inordnande bland skolans öfriga läroämnen och bland folkskollärarens åligganden så fortskridit, att ensamt för undervisning i detta ämne utbildade lärare icke längre rönt efterfrågan.

Från och med det nyss förut omnämnda året ingick anstalten i ett nytt skede af sin utveckling, i det att den för framtiden planerade sin verksamhet för utbildning under kortare kurser af folkskolornas och andra skolors lärare — sedermera ock lärarinnor — till undervisare i slöjd. Redan tidigare hade man emellertid insett nödvändigheten af att tillmötesgå de kraf i afseende på lärareutbildning i slöjd, som med de förändrade förhållandena inträddt. Parallellt med de förutnämnda ettårskurserna afhöllos nämligen under hvar och ett af åren 1878—1881 en fem veckors kurs för folkskollärare, afsedd för och besökt företrädesvis af lärare ifrån Älfsborgs län.

Vid den afgörande öfvergången från facklärareutbildning till utbildning genom kortare kurser af folkskollärare m. fl. hade man ursprungligen tänkt sig årligen 8 kurser med 15 deltagare i hvarje — man kunde då icke ens drömma om sådana masskurser, som de senare åren haft att förete —, vid hvilket förhållande inalles 120 lärare årligen skulle kunna erhålla utbildning. Antalet kurser inskränktes emellertid redan 1883 till 6, 1884 till 5 och 1886 till 4, hvilket alltsedan varit det normala. Under några af de senare åren har genom höstkursens indragning antalet nedbringats till 3. I allt hafva till och med nästliden sensommarkurs afhållits 109.

Från början var slöjdlärareseminariet besökt af uteslutande manliga deltagare, men redan under året 1882 fanns där en kvinnlig, hvilken likväl i fortsättningen erhållit många efterföljare. Rätt tidigt finner man ock bland kursdeltagarna ett större eller mindre antal från andra länder. Antalet deltagare i de respektive kurserna har allt ifrån början varit stadigt i ständigt stigande och utgjorde vid första sommarkursen, juni—juli, innevarande år ensamt för slöjdkursen — samtidigt pågingo äfven andra kurser — 127. Allt som allt hafva t. o. m. den nyssnämnda kursen 4,626 lärare och lärarinnor, ett flertal hospitanter oberäknade, genomgått slöjdkurs å Nääs. Bland dessa märkas från Sverige 3,439 samt från andra länder 1,187, däraf ensamt från England och Skottland 562 samt från Nordamerikas Förenta stater 110. De öfriga 515 hafva varit ifrån 33 olika länder, däribland sådana aflägsna som Siam, Japan, Chile, Natal, Egypten m. fl.

I anslutning till denna konturteckning af anstaltens yttre utveckling må här gifvas några kortfattade antydningar om det s. k. *Näässystemet* och *Nääsmetoden*. Den ledande grundsatzen i Näässystemet är, att slöjdundervisningen tillmätas ett hufvudsakligen pedagogiskt, icke ekonomiskt syfte. I nära samband därmed står helt naturligt systemets båda viktiga grundbestämmelser, att undervisningen skall vara planmässig, d. v. s. försiggå på ett metodiskt sätt, samt att undervisningen skall ledas af pedagogiskt bildade lärare, således icke af förste bäste handverkare. Enligt detta system skall nämligen slöjdundervisningen vara en medfaktor vid bibringandet af *allmänbildning* och icke direkt utbildning för något särskildt yrke. Redan tidigt hade man vid Nääs kommit till insikt om att den sak, man med slöjden ville gagna, bäst betjänades därigenom, att man koncentrerade sig på *en* slöjdart, samt att vid valet mellan de olika slöjdarterna ingen kunde taga upp täflingen med *träslöjden*. Andra grundsatser, som äro utmärkande för systemet, äro, att undervisningen skall vara *frivillig*, att endast *nyttiga föremål*, ej lyxföremål, skola utföras, att undervisningen skall vara *individuell*, att de förfärdigade arbetena skola blifva *barnens tillhörigheter* och sålunda få medtagas till hemmen, att största möjliga *noggrannhet* må iakttagas vid arbetenas utförande, samt att man vid slöjdundervisningen bör taga sikte på den fysiska utvecklingen genom att hålla på *goda kroppsställningar*. I sistnämnda syftet har man ock vid Nääs infört regelbundna gymnastiköfningar till afbrott vid slöjdandet.

Med afseende på planläggandet af och tillvägagångssättet vid undervisningen — metoden således — tog man så godt som från början afstånd från det handverksmässiga sättet: fristående öfningar af enskilda handgrepp, sammansättningar m. m., allt så godt som oberoende af det föremål, vid hvars förfärdigande man medverkade. I stället utvalde man eller konstruerade ett begränsadt antal föremål — modeller — så beskaffade, att de tillsammans innehöllo i vederbörlig utsträckning alla de öfningar, som af lärjungen borde genomgås. Sedermera ordnade man dessa modeller i en sådan serie, att öfningarna förekommo i följd efter deras relativa svårighetsgrad. För att underlätta en sådan uppställning af serien blefvo

de inom snickerislöjden förekommande öfningarna analytiskt framställda och ordnade i följd med tilltagande svårighetsgrad.

Den sålunda en gång antagna serien har emellertid aldrig betraktats såsom något slutgiltigt uttryck för metoden, utan den har kurs efter kurs ställts under diskussion, hvarvid man i och för dess fullkomnande sökt tillgodogöra sig de erfarenheter, som vid slöjdundervisningens bedrivande landet rundt blifvit gjorda. På samma sätt har ock den en gång framställda öfningsserien efter hand blifvit reviderad. I det skick, hvori Näässerien för närvarande föreligger, omfattar den 40 modeller, sammanförda till ett systematiskt ordnad helt, byggt på en öfningsräcka om 68 nummer. Ett litet häfte, utarbetadt med den förutsättningen, att hvarje slöjdande må äga ett för sig tillgängligt, innehåller ej mindre afbildningar i två eller flera projektioner af samtliga modeller med tillhörande parallellnummer än ock kortfattade anvisningar i afseende på det metodiska förfaringssättet vid arbetenas utförande.

Redan från början stod det klart, att med slöjden stod ritningen nära tillsammans. Det är redan antyd, att undervisning däri hörde hemma vid Nääs redan vid dess skolas första dagar. Först senare eller mot medlet af 1890-talet ställdes ritningen i det förhållandet till slöjden, att den kan anses hafva kommit till sin fulla rätt. Som regel åligger det numera hvarje kursdeltagare att före hvarje nytt arbetes påbörjande upprätta däröfver en enkel projektionsritning.

För att bringa kursdeltagarna att göra sig fullt förtrogna med systemet förelägges alltsedan 1892 hvarje enskild sådan uppgiften att konstruera, upprita och utföra en modell, lämplig att insätta som alternativ modell till något nummer i serien, högre eller lägre allt efter den ståndpunkt, han själf hunnit fram till. Dessa modeller tillfalla anstalten och bilda en betydande och ganska intressant samling. Öfriga modeller äga kursdeltagarna att medtaga hem.

Den undervisning och ledning kursdeltagarna ha behof af i och för modellernas utförande lämnas af tillfälligt anställda lärare, vanligtvis uttagna bland förutvarande kursdeltagare, som visat sig äga ej mindre god teknisk färdighet än ock nödiga pedagogiska förutsättningar, och som undervisningen, såsom förut blifvit nämnt, städse är individuell, till-

delas hvarje lärare ej mera än 16—18 kursdeltagare att undervisa.

Ehuru Nääs från början betraktat och allt fortfarande betraktar såsom sin hufvudsakliga uppgift befordrandet af pedagogisk slöjdundervisning, hafva dock därbredvid andra fält blifvit bearbetade. År 1895 upptogs där på programmet den i uppfostringssyfte drifna *friluftspelet*, i det att då därstädes anordnades den första kursen för utbildande af lekledare. Till biträde vid denna och några följande kurser hade anstaltens föreståndare lyckats förvärfva den om leken högt förtjänte läroverksadjunkten J. W. Åkermark i Göteborg. Kursen fortgick under fyra veckor. Under hvart och ett af de närmast följande åren hölls en dylik kurs, men f. o. m. 1898 hafva hållits årligen tvenne, nämligen en på försommaren om sex veckor och en på eftersommaren om fyra veckor. I allt hafva hållits 21 lekkurser, hvori deltagit — förutom ett rätt stort antal hospitanter — tillsammans 594 personer från in- och utlandet, den allra sista, om hvilken författaren saknar uppgift, oberäknad. Lekkurserna hafva varit besökta företrädesvis af kvinnliga deltagare, mest folkskollärarinnor, lärarinnor vid högre flickskolor och samskolor samt kvinnliga gymnastikdirektörer. Vid dessa kurser instrueras och öfvas en mängd nyttiga och nöjsamma lekar, såväl boll- och springlekar som alla slags sånglekar. Därjämte erhålles undervisning och öfning i förfärdigandet af hvarjehanda slags lektyg.

Nästa nyhet på läroplanen var utbildandet af lärarinnor för *skolköksundervisningen*. Den första kursen af detta slag hölls i jan.—mars 1903 med två kursdeltagare och fyra hospitanter. Samma år höllos ytterligare två sådana kurser, den sista fallande med sin senare hälft inom 1904. Hvar och en af dessa tvenne kurser omfattade tio veckor, hvilket varit den normala tiden äfven för senare anordnade. Sex sådana kurser med tillsammans 31 kursdeltagare och 6 hospitanter hafva t. o. m. nästlidne sommar afhållits. Flertalet kursdeltagare hafva varit folk- och småskollärarinnor. Om än dessa kurser på grund af den kortare tiden icke kunnat fullt ställas vid sidan af de mera omfattande i Stockholm, Uppsala och Göteborg, så meddela de dock en utbildning, som gör vederbörande lärarinnor fullt dugliga för handhafvandet af skolköksunder-

visning på landsbygden, för hvilket ändamål de ock närmast äro afsedda.

Samma år, som skolköksundervisningen vann hemortsrätt på Nääs, upptogs äfven utbildande af handarbetslärarinnor på programmet. För sådant ändamål hafva hållits tre kurser, hvardera om åtta veckor, hvilka kurser tillsammans räknat 67 deltagare från skilda delar af landet. Dessa kurser bruka vara förlagda med halfva tiden före och halfva tiden efter nyårstid. Undervisningen har bedrifvits i hufvudsak efter den s. k. folkskolans metod, dock så, att här liksom i fråga om träslöjden den individuella undervisningen tillämpats.

Till ledare och undervisare vid lek-, skolköks- och handarbetskurserna uppsökas städse de mest dugande förmågorna från de skilda facken.

Men ännu återstår ett par grenar af verksamheten att omnämna. Sedan sommaren 1903 hafva årligen förekommit *kurser i trädgårdsskötsel* för lärare och lärarinnor, vid hvilka undervisningen bestridts af anstaltens trädgårdsmästare. Den praktiska utbildningen har erhållits i stiftelsens vidlyftiga handels- och prydnadsträdgårdar samt i en på platsen anlagd mönsterskolträdgård. 15 lärare och lärarinnor hafva vid de fyra kurser, som hitintills ägt rum, erhållit utbildning. Förutom dessa hafva emellertid ett rätt stort antal kvinnliga trädgårdselever erhållit undervisning. De egentliga kurserna ha pågått i tio veckor.

Mera kanske på försök anordnades fram på höstsidan åren 1902 och 1903 s. k. *fruktanvändningskurser*. Dessa kurser omfattade endast åtta dagar och hade tillsammans 43 deltagare, hvaribland många lärare och lärarinnor.

Under innevarande års båda sommarkurser har genom aftonlektioner åt en del frivilligt anmälda lärare och lärarinnor lämnats undervisning i gymnastikinstruktion.

Såsom ett slags afläggare till de under somrarna pågående slöjd-, skolköks- och trädgårdskurserna anordnas under aftnarna efter supéen frivilliga lekkurser med tvenne timmars öfning dagligen. Till deltagare i sådana lekkurser med mindre omfattande program än hufvudkursen i lek anmäla sig vanligen ett stort flertal ur nyss förut angifna kurser. De sålunda anmälda uppdelas sedan i tvenne grupper, som erhålla

undervisning hvar sin afton. På liknande sätt anordnade förekomma ock med undervisning om aftnarna kurser i skolträdgården.

Förutom allt detta återstår ännu att beröra en högst väsentlig sida af det bildningsarbete, som bedrifves vid Nääs. Vi syfta på den omfattande *föreläsningsverksamhet*, som jämsides med det praktiska arbetet äger rum. Till den ojämförligt största delen är det anstaltens föreståndare, som härvid är verksam, och hvad han därvid kan komma ut med under en sex veckors kurs gränsar till det otroliga. Och, ehuru ett sådant föreläsande kurs efter kurs måste medföra för hans del ett återupprepande af hvad som förut blifvit många gånger taladt, må ingen tro, att det endast är gammal halm, som tröskas. Dir. Salomon hör till den sortens pedagoger, som aldrig anser någons uppfostran fulländad, allraminst sin egen, därför fylles hans tid, så långt hans många bestyr i öfrigt det medgifva, af trägna studier. Att sådana också äro hufvudsyftet vid hans nästan årligen återupprepade längre eller kortare vistelser i utlandet, torde vara ställdt utom allt tvifvel.

Föreläsningarna äro dels af så allmän natur, att föreläsaren under dagens första arbetstimme till dem kan omkring sig samla deltagarne uti alla samtidigt pågående kurser, så vidt de förstå vårt modersmål, dels speciella, så att de ansluta sig till antingen slöjden eller leken. Af de förstnämnda hållas ett flertal enligt sokratisk metod i form af samtal mellan föredragshållaren och åhörarne, och man söker under dessa genom analysering af konkreta exempel ur lifvet tränga till djupet i afseende på betydelsefulla frågor från lifvets skilda områden. Vid andra allmänna föreläsningar behandlas med större utförlighet någon af märkesmännen på uppfostringskonstens område, såsom Pestalozzi, Rousseau m. fl. Den, som varit i tillfälle att å Nääs åhöra en serie föreläsningar öfver Pestalozzi, glömmor säkert icke brådt de högtidsstunder, detta beredde. Det förtjänar nämligen antecknas, att dir. Salomon med synnerlig omsorg studerat denne sin älsklingspedagog, och detta ej blott i litteraturen utan ock på de olika platserna för hans verksamhet.

I de föreläsningar, som hållas särskildt för slöjdkursens deltagare, afhandlas skilda grenar ur hvad man nu rätt allmänt benämner slöjdpedagogik, såsom slöjdens betydelse som uppfostringsmedel, de vid Nääs-systemets framställning ledande grundsatserna, slöjdundervisningens metodik, modellernas form och praktiska användbarhet m. m. Inför lekkursen föreläses om lekens historia och om dess teori.

Utom de sålunda anordnade föreläsningarna, vanligen 2 å 3 om dagen, måste föreståndaren särskildt under sommarkurserna, som besökas af många utlänningar, föreläsa jämväl för dessa än på tyska och än på engelska och stundom på båda dessa språk under samma kurs. Åhörarna äro förpliktade att följa föreläsningen med sådan uppmärksamhet, att de däröfver kunna upprätta ett referat. Ett sådant skall också af den, som drar lotten, följande föreläsningstimme uppläsas.

Graderade betyg förekomma i allmänhet icke, endast intyg, att vederbörande lärare eller lärarinna genomgått viss kurs. I fråga om den ådagalagda större eller mindre dugligheten vid själfva slöjdarbetet äger dock undantag rum ifrån denna regel.

Det var naturligt, att man vid anstaltens upprättande i fråga om lokaler icke kunde taga sikte på de utrymmesbehof, som framtiden skulle möta med. Allt tyder också på, att de ökade kraf på utrymme, som efterhand framträdte, genom ny- och tillbyggnad successivt blifvit tillgodosedda. Anstalten ligger som bekant invid Säfvelången nära Floda station cirka tre mil från Göteborg. Sjön drar här ihop sig till ett sund, som är så smalt, att landsvägen går däröfver på en vanlig bro. Å ena sidan ligger på en höjd och omgifvet af trädgård och stor park corps de logis jämte öfriga till egendomen hörande byggnader och å den andra — skilda från sjöstranden endast genom en vacker löfskogsklädd sluttning — anstaltens lokaler: Vänhem med en stor matsal, ny för året, köksafdelning samt ett större sällskapsrum med tillhörande verandor, Björkenäas, föreståndarens bostad, »Seminarieriet», så kalladt, emedan denna byggnad utgör den ursprungligen för slöjdlärareseminariet uppförda, samt Källnäas. I de båda sistnämnda byggnaderna äro slöjdsalar samt rit- och gym-

nastiksalar belägna. Ett mindre hus nära Vänhem användes till bibliotek och kontorslokal.

Den senaste nyheten i fråga om byggnader är, utom den förut omnämnda nya matsalen, det 1905 i anspråk tagna nya lekhuset, vackert beläget invid en med lummiga ekar bevuxen höjd. Det innehåller förutom diverse smårum för olika ändamål en väldig lekhall, 30 m. lång, 12,5 m. bred, samt 9,5 m. hög. Här äga leköfningarna rum vid de fall, då väderleken lägger hinder i vägen för deras bedrifvande å det framför huset belägna stora lekfältet. Lekhuset användes ock till föreläsningsslokal, såvida icke vädret är synnerligen vackert, ty i sådant fall hållas föreläsningarna ofta under bar himmel å en vacker af ekar omkransad kulle. Skolköksundervisningen är vanligen förlagd till köket och några angränsande lokaler uppe i stora byggnaden å egendomen. Denna byggnad användes därförutom endast vid kursernas högtidliga öppnande och avslutande, då samling sker i en stor sal i öfre våningen, samt vid härbärgerande af gäster. Bostadsmöjligheter för kursdeltagarna äro beredda dels i förenämnda byggnader, dels rundt omkring hos bygdens folk mer eller mindre aflägsat.

Vid bedömandet af den insats, som Nääs gör i fråga om lärarekårens fortbildning, må icke förglömmas ett par andra beaktansvärda synpunkter. Läraren och lärarinnan sättas där in uti ett umgängeslif, som är uppräckande och fostrande, de få här göra bekantskap med arbetare på skolans mark från in- och utlandet, och många af dessa bekantskaper äro både lifvande och gifvande. Man inser detta lätt, när man besinnar, att här under sommarkurserna sammanföras öfver två hundra lärare och lärarinnor från skilda länder, skolarter och samhällslager till ett slags stor familj, mellan hvars medlemmar ett fritt och otvunget umgängeslif äger rum. Högförnäma later måste läggas bort och yttringar af bristande förfining undertryckas.

En dag på Nääs.

För att bereda läsaren ett tillfälle att sätta sig in i lifvet, sådant det ter sig på Nääs under en sommarkurs, må här

slutligen följa en anspråkslös skildring af *en dag på Nääs*, låt oss antaga en varm solskensdag.

Det är på Vänhem. Klockan lider mot half åtta på morgonen. I alléen, på alla vägar och stigar närma sig enskilda vandrare liksom smärre sällskap. Alla ha samma mål. Ju närmare det lider half, desto mera brådtom får man. Bland de första på platsen är anstaltens föreståndare, som för öfrigt redan vid denna timme medhunnit ett och annat bestyr. Emellertid fylles sällskapsrummet med tillstötande verandor af högt konverserande skaror af båda könen. Gongongen ljuder, och hela hopen glider som en mäktig ström genom den trånga passagen in i den nya, ljusa och rymliga matsalen, där frukost, kaffe och smörgås med kallskuret samt ägg, är serverad. Regeln att låta maten tysta mun respekteras icke helt och hållet, därpå tyder det dämpade sorlet af de många bordsgästernas halfhöga bordskonversation. Nära nog omedelbart efter måltiden drager sig skaran ned åt lekhuset, där dagens arbete börjar med föreläsning af direktören. På lekhusets veranda står den sistnämnde med klockan i hand, och fem minuter före åtta ringer det, och så följer först morgonbön med psalmsång och därpå föreläsning. Denna afbrytes en eller annan gång genom en eller flera unisona sånger. Vid timmens slut kl. 9 stanna lekkursens deltagare på platsen, där deras öfningar pågå till kl. 11 f. m. Öfriga ställa upp sig i led med svenska flaggan i spetsen, och så går tåget under sång till slöjdsalar, skolkök och trädgård, där arbetet vidtager och pågår till kl. 12 med ett uppehåll, hvad slöjdarne vidkommer, om 20 m., hvaraf hälften användes till gymnastik och hälften är rast. Går du in i en af slöjdsalarna, skall du finna ett ganska rörligt och bullersamt lif. Herrarne i skjortärmarna och damerna i fotsida helförkläden, alla i intensivt arbete med hyfvel och såg. Gemensam sång, någon gång också en kvartett, bereda en ganska tilltalande utfyllnad å den rörliga taflan.

Vid 12-slaget en ringning. Det är en timmes uppehåll för intagande af lunch. Har man gjort detta, slår man sig ned i gröngräset till en stunds hvila med en tidning — ifall man lyckats få fatt i en sådan, hvilket emellertid icke är någon lätt sak, när vid pass ett par tiotal skola delas på ett

par hundra personer. Är man sångare eller medlem i någon festkommitté eller slikt, händer likväl ofta, att denna hvilstund, liksom en och annan i öfrigt, måste offras för det allmänna. Efter lunch åter arbete på lekfältet till kl. fyra och i slöjdsalarna till kl. fem med samma uppehåll som på f. m. Kl. 5,15 intages middag, och efter denna följer ånyo en ledig stund till kl. half sju. Kaffe på middagen ingår visserligen icke i ackordsaftalet, men hvar och en äger att efter tillsägelse före middagen erhålla sådant med eller utan dopp till moderat pris, och man tillitar flitigt denna utväg. Middagsstunden är kaffets tid på Nääs. Kastar man då en blick ut öfver slutningen bakom Vänhem ned mot sjön, finner man kursdeltagarna i större eller mindre grupper omkring kaffebrikkor med, märk väl, stora tekoppar på, ty kaffe drickes icke på vanligt vis å Nääs. Här ser du en grupp omkring en björk med Östergötlands vapen på, det är östgötarna, som hålla »landskap», där borta ser du »Smålands gille» omkring sin och ännu längre bort en väldig skara — det är skåningarne; här är en slöjdgrupp, som håller »rep» för sin »älskade lärare», där ett blandadt sällskap omkring en bricka, prydd med härliga rosor, d. ä. en af damerna, som firar födelsedag, och något till sidan om detta sällskap en grupp herrar, som förena kaffets njutande med cigarrens. Här sjunges, här talas, här deklameras, allt talar om glädje och sprittande ungdomslif.

Men tiden går fort, och allra fortast kaffetimmen på Nääs. Det ringer åter till föreläsning, och man synes endast motvilligt öfvervinna lusten att stanna kvar, där man är. Efter föreläsningen gemensam aftonbön och sedan te. Efter teet kan enhvar, som icke antecknat sig till någon af aftonkurserna, fritt disponera sin tid till kl. 11, då enligt ordningsreglerna alla skola vara på sina rum. Dessa timmar anslås vanligen åt båtturer, promenader, till brefskrifning eller andra privata bestyr. På lekfältet och i skolträdgården fortgå emellertid lektionerna med leköfning och trädgårdsstudier till kl. 10. Sista halftimmen af aftonens leklekktion är anslagen till inöfvande af sånglekar. Dessa lekar ha ganska stor dragningskraft, och nu samlas gärna utevandrande och sluta sig

till, ringen växer och med detsamma trefnaden, men snart, ja, alltför snart tycker mängen, är kl. 10. Den svenska flaggan bäres fram, sällskapet sluter en krets omkring densamma, och nu ljuda kraftigt och fylligt i den ljusa sommarkvällen: »Sverige är mitt allt på jorden», »Värmeland du sköna», »Härlig är kvällen» samt sist »Du gamla, du fria» och »Ur svenska hjärtans djup en gång.» Den stora hopen skingrar sig, och hvar och en uppsöker — allt medan skymningen faller på — det lilla »krypin», som blifvit honom eller henne anvisadt till boning under kursen.

Är det kallt och väderleken ruskig, får det hela en något annorlunda karaktär. Lifvet blir då mera instängdt. Diskussioner och aftonunderhållningar med musik, sång m. m. äfvensom förevisning af skioptikonbilder träder då i stället för det fria utelivet.

Ett mycket tilltalande moment i Nääslifvet är den fosterländska anda, som genomtränger allt. Ingenstädes torde våra fosterländska sånger och vackra bygdesånger så flitigt brukas som vid Nääs. Ingenstädes torde heller den svenska flaggan så komma till användning som där. Den är med vid arbetet och vid leken; i hvardagslifvet såväl som vid festen. Ett uttryck för denna fosterländska anda äro ock de nationalfester med genomgående svenskt program, som årligen firas midsommardagen. Vid dessa tillfällen såväl som ofta eljest tilltalas ögat på ett synnerligen angenämt sätt af den färgrikedom, som uppstår genom det flitiga bruket af våra vackra nationaldräkter och detta icke blott af damerna utan äfven af rätt många bland herrarne. Sällan torde man få skåda en sådan profkarta af dessa dräkter som under en midsommarafton på Nääs.

Vi nämnde redan ifrån början, att det ekonomiska underlaget vid denna anstalts uppsättande bereddes af ägaren till Nääs, grosshandlaren Aug. Abrahamson, hvilken ock sedermera i fortsättningen med frikostig hand i detta afseende uppbar densamma. Och, när han den 6 maj 1898 lade sina ögon samman i döden, vållade detta icke något afbrott i verksamheten. Han hade nämligen dessförinnan till betryggande af anstaltens fortbestånd genom testamentariskt förordnande insatt staten till ägare af Nääs med tillhörande yttre och inre

inventarier — bokförda till ett värde af omkring 300,000 kronor — samt ett för verksamhetens bedrivande fullt betryggande kapital, utgörande f. n. omkring 400,000 kronor.

En vacker kulle i parken beväxt med mörka allvarsamma barrträd är den gamle ungdoms- och fosterlandsvännens grafplats. Där läser man på ett monument, en väldig urna af granit, hans namn. En annan och ännu vackrare vård har han emellertid själf rest åt sig genom den stiftelse, som bär hans namn, nämligen Aug. Abrahamsons stiftelse.

J. Wahlqvist.

5.

Seminariekommittén.

Den 15 januari sammanträdde kommittén ånyo och torde ej få sitt förslag färdigt förrän till hösten.

Utom seminarieärenden har kommittén fått i uppdrag att afgifva utlåtande öfver nya normalritningar till folkskolebyggnader samt om riksdagens skrifvelse angående nya eller förändrade bestämmelser rörande villkoren för statsbidrag till lärares aflöning vid fortsättningsskola. Med anledning af skrifvelse från Centralstyrelsen för Sveriges allm. folkskol-lärareförening har kommittén dessutom blifvit anmodad att framlägga förslag till ny normalplan för undervisningen i folk- och småskolor. Nyligen ha för kommitténs räkning infördrats vissa statistiska uppgifter från seminarierna angående eleverna, såsom hemort, fädernas yrken, föregående selsättning, afgifna betyg m. m.

Angående kommitténs verksamhet för öfrigt har det blott förnummits, att den umgås med rätt stora planer beträffande det naturvetenskapliga studiets utvidgning. Då de nuvarande seminarierna i regeln sakna särskildt rum för denna undervisning, skulle nu ett flertal rum, som vi hört, ända till 7, beredas. I sådant fall erbjuder intet af de nuvarande seminarierna, icke ens de sist inrättade, tillräckligt utrymme.

6.

P. Vingren.

Rektor P. Vingren, som den 31 juli 1905 afgick med pension, afled den 4 dec. 1906.

Vingren var född 1836, blef student 1854, tjänstgjorde som lärare vid Lunds realskola 1861—68, som vice lektor i Lund tvenne gånger, som vice adjunkt vid Lunds seminarium 1865—66 och utnämndes 1866 till adjunkt vid nämnda seminarium. Befordringen gick sedan raskt. Redan 1868 blef han rektor vid Karlstads seminarium och 1871 vid Lunds seminarium, där han alltsedan verkat. År 1868 samt 1872—78 var han folkskoleinspektör. Hösten 1896 tillkallades han för att biträda folkskolebyrån i K. ecklesiastikdepartementet vid utredning af frågan om löneförhöjning åt lärarinnor i småskolor m. fl. skolor och af andra till folkskoleväsendet hörande ämnen. År 1881 blef Vingren riddare af nordstjärneorden. Under den långa tiden af 34 år kom rektor Vingren att verka som styresman för Lunds seminarium.

Med stor förmåga som undervisare förenade Vingren mycken ihärdighet och energi, egenskaper, som kommo att göra sig gällande vid hans ledning af läroanstalten.

7.

Behöfvas flera kvinnliga adjunkter och därjämte biträdande föreståndarinna vid folkskolelärarinneseminarierna?

I samband med sträfvandena att åt kvinnor bereda vidgade möjligheter till själfständig utkomst och med det nu pågående arbetet att åstadkomma en reorganisation af våra folkskoleseminarier har det från ett par lärarinnor vid dessa utbildningsanstalter, af den ena i »Dagny», af den andra i »Aftonbladet», framställts yrkanden, att vid de kvinnliga seminarierorna borde anställas kvinnlig rektor eller åtminstone biträdande föreståndarinna samt att, därest adjunktsbefattningarna vid seminarierorna kommo att ökas, t. ex. till 6, i sådant fall 4 af dessa platser skulle reserveras för kvinnor. Härigenom skulle vissa förmenta nu förefintliga olägenheter och brister komma att undanröjas och tänkta fördelar ernås. Då dessa yrkanden synas omfattas med intresse af en del lärarinnor och måhända äfven af lärare, torde det vara lämpligt att underkasta de skäl, som af de ärade förslagsställarna förbragts, en liten granskning, och kommer jag härvid att hufvudsakligen hålla mig till förf. i »Dagny».

Hon anser, att det skulle »särskildt ur folkuppfostrans synpunkt», d. v. s. uppfostran af de blifvande hustrurna, »vara ytterst viktigt, att en därtill väl kvalificerad kvinna blefve biträdande föreståndarinna vid hvarje folkskolelärarinneseminarium». Detta motiveras därmed, att »genom lärarinnor erhålla större delen af vårt lands kvinnor sin uppfostran» och att ifall biträdande seminarieföreståndarinna funnes, dessa lärarinnor skulle blifva bättre, anspråkslösare, enkellare, erhålla litet mera försynthet, lära sig mera artighet, sätt att skicka sig m. m.

1.

Är det nu verkligen så, att större delen af vårt lands flickor erhålla sin skoluppföstran af lärarinnor? Enligt tab. 5 i 1904 års folkskolematrikel voro af de ordinarie lärarekrafterna vid vårt lands folkskolor 300 kvinnor mot 700 män, eller, om Stockholms stad frånräknas, 244 kvinnor mot 756 män. Då man kan antaga, att ungefär hälften af hela barnantalet i folkskolan är flickor, skulle knappt hälften af dessa få sin skoluppföstran af lärarinnor. I själfva verket är det icke ens så stor del, enär ju de lärarinnor, som ha anställning på landsbygden, ofta, att icke säga merendels, undervisa både gossar och flickor. Sakläget är nog sådant, att stadsflickorna i regeln undervisas af lärarinnor, landtflickorna däremot af lärare. Den ärade författarinnans påstående svärfvar således icke så litet i luften. Och icke lär åtminstone den närmaste framtiden åstadkomma någon nämnvärd förskjutning i detta afseende, därest manliga lärare stå att erhålla, emedan landtbefolkningen, måhända i viss mån riktigt nog, anser, att då en plats kan föda en familj, bör den lämnas åt en man.

I detta sammanhang påtränger sig ock af sig själf det spörsmålet, om verkligen kvinnorna på landsbygden äro mindre arbetsamma, sparsamma och ordentliga, visa mindre intresse för och förmåga att sköta hem och barn än deras likar i städerna. Denna fråga lär allt få besvaras med nej. Dock bör man naturligtvis icke förbise, att härvid många faktorer influera på resultatet. På landsbygden har ju i regeln hemmet vida mer uppföstrande betydelse än i städerna. Och den enklaste rättvisa kräfer det mest oförbehållsamma erkännande af det plikttrogna, intresserade och ihärdiga arbete, som af städernas, icke minst storstädernas lärarinnor nedlagts och nedlägges på att hos de åt dem anförtrödda flickorna utveckla sinne för arbetsamhet, ordning och snygghet, redbarhet, tukt och skick. Men impulserna härtill hafva ju lärarinnorna, i den mån utbildningsanstalterna kunna äga förtjänsten af dem, företrädesvis erhållit af sina lärare i pedagogik, d. v. s. af sina manliga rektorer. Någon förändring af de bestående förhållandena synes därför icke ur denna synpunkt af behovet påkallad.

2.

Hvilka åligganden tänker man sig för en biträdande föreståndarinna? Hon skulle hafva öfverinseende öfver lokalernas städning, ventilering och snygghet; vaka öfver elevernas ordning och skick; vara den enande och sammanhållande kraften mellan lärarinnorna och mellan eleverna.

Den biträdande föreståndarinnan skulle öfvervaka renlighet och snygghet samt sörja för prydlighet i skollokalerna.

Renlighet och snygghet äro naturligtvis af stor betydelse för hvarje läroanstalt, speciellt vid en lärarebildningsanstalt, där exemplet har sin framtida betydelse. Lämnar den verkligen så mycket att önska och äro män olämpliga att hafva inseendet häröfver? Skulle så vara fallet, behöfves väl kvinnlig tillsyn äfven vid de manliga seminarierna, ja, vid samtliga goss-skolor.

Renligheten vid en läroanstalt beror ju i hög grad på yttre anordningar. Äro golfven fernissade, belagda med förhydningsmassa eller linoleummattor, då är det jämförelsevis lätt att hålla dem rena; då bildas ju äfven i mindre grad damm. Som bekant är det icke så många år sedan man började få detta klart för sig. Vid nya läroanstalter har man vidtagit dylika anordningar, vid äldre har man sökt inrätta sig så godt man kunnat. Initiativet härtill har tagits af manliga hygieniker, och vid seminarierna hafva ju rektorer, åtminstone såvidt jag känner, i den mån de förmått, sökt ordna det bra vid sina läroanstalter. Det återstår att uppvisa, det kvinnor skulle visat större omsikt och kraft.

Så kommer den dagliga tillsynen öfver att allt hålles i ordning. För att denna skall bli effektiv kräfves hos den, som har uppsikten, dels sinne för snygghet, dels respekt hos den eller dem, som skola utföra arbetet. Sinnet för snygghet lär nog vara individuellt och föga beroende på kön, det kan vara fint utveckladt hos mannen som hos kvinnan, det kan vara slött hos den ene som hos den andra; det finns de som anse, att den kvinna, som mycket sysselsätter sig med studier och meditation, hvilket väl en biträdande föreståndarinna måste göra, ofta får sin iakttagelseförmåga och sina anspråk i detta afseende föga eller alls icke stärkta,

lika väl som sådant kan hända med mannen. Och hvad den ytterst viktiga respekten hos vaktmästarefolket angår, torde det behöfva uppvisas, att den skulle varda större för en biträdande föreståndarinna eller kvinnlig rektor än för en manlig; tills detta möjligen kan ske, lär man allt komma att förhålla sig tämligen skeptisk. Förf. påpekar själf, att »männen ha ju af naturen härskaregåfvor mer än kvinnan».

Prydligheten kommer ju till synes i möblering samt dekorering med taflor och möjligen med växter. Men en skolsal skall väl i alla fall vara en skolsal och icke salong eller dylikt. Finnas väsentliga anmärkningar mot möbleringen vid de nya seminarierne? Är det gifvet, att en kvinna skulle vidtagit bättre anordningar? Skolsalars prydnad med taflor etc. började, såvidt jag vet, vid Palmgrenska skolan i Stockholm på initiativ af dess rektor, och initiativet till prydnad af korridorer och lärosalar med konstverk lär visst ha utgått från män. Genomförandet torde nog kunna, i den mån medel blifva tillgängliga, ske lika bra af män som af kvinnor, sedan nu uppmärksamheten blifvit inriktad därpå.

3.

Den biträdande föreståndarinnan skulle vidare hafva »öfverinseende öfver elevernas yttre ordning och skick, undersöka deras ekonomiska förhållanden och gifva hvar och en de individuella råd hon såge dem behöfva». — »Med en å två kvinnliga klassföreståndare och de öfriga manliga, utan intresse för eller kanske rent af maktlösa gent emot elevernas hållning och uppträdande inom eller utom seminariet kan ordningen icke alltid bli god.»

Är denna stränga förkastelsedom öfver manliga klassföreståndare en verklighets- eller en fantasibild? I senare fallet borde den aldrig framkommit, i förra fallet skulle det vara intressant att veta, hvarifrån den härrör och om den verkligen förekommit, huruvida den icke varit ett rent undantag, som det i sådant fall hade varit skäl att anvisa den plats, som tillkommer ett dylikt. Att eleverna skulle vara mindre känsliga för och mindre fästa sig vid råd och anvisningar i afseende på uppmärksamhet, flit, ordning och håll-

ning, då de gifvas af en manlig än af en kvinnlig lärare, är nog så föga grundadt, att det snarare torde förhålla sig alldeles tvärtom.

Råd i fråga om kroppslig vård, dräkt, frisyr, skick o. d. gifvas uppenbarligen lämpligast af en kvinna, dock väl till märkandes af en kvinna med smak och takt. Att rektor skulle direkt inblanda sig häri, torde vara sällsynt undantag; har han några önsknings i den vägen, låter han nog framföra dem genom den lärarinna han anser bäst skickad därtill. Enligt sakens natur böra i öfrigt sådana anvisningar lämnas så tidigt som möjligt, d. v. s. åt eleverna i första, eventuellt andra seminarieklassen; för dem i tredje och än mer i fjärde klassen böra dylika under normala förhållanden icke behöfvas, ej heller förekomma annat än rent undantagsvis, enär de eljest snarare irritera än korrigera. Anvisningar om kroppens vård lämnas naturligtvis bäst af lärarinnan i gymnastik, hvilken helst, såsom nu under tre år varit fallet vid ett seminarium, borde undervisa i hälsolära, för hvilken uppgift hon numera torde bland seminariets lärarekrafter vara den bäst kvalificerade. För öfrigt finnas ju vid samtliga kvinnliga seminarier klassföreståndarinnor i de båda lägsta klasserna. Och då af seminarielärarekåren nästan öfverallt 9 å 10 äro kvinnor mot 3 män, föreligger icke någon som helst svårighet att erhålla kvinnliga klassföreståndare, äfven om någon af lärarinnorna med adjunkts tjänst skulle visa sig mindre lämplig därtill. Rektor har ju att tillgå lärarinnorna i både musik, teckning och gymnastik, hvilka i många fall kunna vara mycket lämpliga och i regeln hafva tid, ja äfven, om så skulle behöfvas, lärarinnorna i öfningsskolan, hvilka kunna vara både lämpliga och villiga härtill.

Så kommer den förmenta motviljan att för manlig rektor eller klassföreståndare framlägga sin ekonomiska ställning, yppa vissa sjukdomsfall och vissa, väl mestadels religiösa bekymmer, eventuellt tvifvel. Såvidt min erfarenhet sträcker sig, ha eleverna aldrig visat någon betänklighet eller känt sig generade att för rektor och manlig klassföreståndare redogöra för sin ekonomi och framlägga sina eventuella trångmål— sådant måste ju äga rum för stipendiernas skull och

brukar ju ske först skriftligen under vissa bestämda rubriker samt först därefter muntligt, då så anses nödigt —, någon betänklighet har jag aldrig funnit men väl fullt förtroende och ett förtroende, som i regeln ryckt lärare och lärjunge närmare hvarandra. Att rektor under alla förhållanden kontrollerar primäruppgifterna och i vissa fall själf undersöker förhållandena, har befunnits både nödigt och nyttigt. — I samvetssaker vända sig nog eleverna helst till den, som i detta afseende på grund af sin personlighet ingifver dem mesta förtroende, i regeln och naturligast till sin kristendoms-lärare. Vissa sjuklighetsfall yppas gifvetvis lämpligast för lärarinna, speciellt för lärarinnan i gymnastik, som i sin tur meddelar dem åt rektor. Vård om eleverna, besök i deras hem behöfves i synnerhet under den första seminarietiden; då de hunnit 20 å 21 års ålder, böra de både kunna och få sköta sig själfva. Denna omvårdnad utföres lämpligast af kvinnor, om dessa äro intresserade och praktiska, men just så är det ju äfven anordnad. Att därjämte besök af rektor kunna vara behöfliga, ådagaläggas af erfarenheten; och dessa besök synas i allmänhet vara en källa till glädje. Den unge, ogifte rektorn spelar en viss roll i förf:s resone-mang. Som bekant, förekommer detta fall visserligen numera vid ett seminarium; för ett par år sedan existerade det icke alls. Gärna medgifves, att det *kan* vara mindre lämpligt. Ungdom är ju dock ett fel, som försvinner med åren, och äfven en ogift rektor kan väl vara en fin man, om han än icke har fördelen af äktenskapets förädlade inflytande; detta saknar ju också den ogifta kvinnan.

Slutligen skulle föreståndarinnan bibringa eleverna »li-tet uns mer af försynthet, artighet, sätt att skicka sig». Dels rör sig detta om skick, hvarom är tillräckligt ordadt, dels om sällskapsvana. Denna senare inhämtas dock bäst, kanske endast genom öfning, d. v. s. genom att få vara i bildadt och godt sällskap. I den mån seminariet härvid kan öfva inflytande, torde vara af betydelse dels bjudningar hos klass-föreståndare eller andra lärare, hvilka bjudningar ju före-komma efter råd och lägenhet, dels de månatliga samkvämen å seminariet, sist men icke minst exempel från kamrater. Sär-skildt vid våra kvinnliga seminarier spelar detta sistnämnda

en icke liten roll, då åtskilliga af eleverna äro utgångna från goda hem samt icke underlåta att gifva sina i detta af-seende mindre lyckligt lottade kamrater de behöfliga vinkar och råd, hvartill det dagliga umgänget gifver osökta an-ledningar. En biträdande föreståndarinnas betydelse härvid torde allt blifva minimal.

Man drifves lätt till den föreställning, att förslaget till god del härrör däraf, att analogien med högre lärarinnesemi-nariet, där biträdande föreståndarinna är anställd, kommit att spela alltför stor roll. Men där ställa sig ju förhållan-dena helt annorlunda. Där äro ju samtliga ordinarie och så godt som alla extra lärarebefattningar, äfven de i hälsolära och teckning, öfverlämnade åt män, där må en biträdande föreståndarinna vara af behovet påkallad. Skulle äfven vid folkskolelärarinneseminarierna samtliga ämneslärarebefattnin-gar komma att anförtrors åt män, för hvilken anordning nog skäl torde kunna förebringas, då kunde det måhända vara an-ledning att taga förslaget i öfvervägande. Det ideliga på-pekan det af franska förhållandena är äfven det tämligen skeft. Där har ju af ålder den högre kvinnliga undervis-ningen anförtrotts åt nunneklostren, att vid upprättandet af kvinnliga seminarier analogien skulle här spela in, är förklar-ligt, men näppeligen efterföljansvärdt; den galliska och den germanska folkandan äro dock tämligen olikartade. Mindre bekant torde vara, att hos oss, då högre lärarinneseminariet började sin verksamhet, gjordes två gånger försök med kvinn-lig rektor, men experimentet utföll så föga efter förväntan, att det måste uppgifvas. Tiderna hafva nog sedan dess för-ändrats, men i alla fall lär man härvid böra ihågkomma den gamla goda sentensen: Vestigia terrent.

Med det hittills sagda lär också det förmenta behovet af 4 kvinnliga ämneslärare vara tillräckligt belyst. Ur upp-fostrans synpunkt behöfvas de icke; att de skulle behöfvas för undervisningens skull, har jag icke funnit påstått, och det lär heller icke med något sken af berättigande kunna påstås. Förf. anser också en »blandad» undervisning vara förmånlig. Men att då lämna åt män endast 2 ämneslärare-platser, därest nu seminarierna skulle förunnas inalles 6, det vore väl ändå något väl lite »blandning». Visserligen skulle

sådant medföra den fördel, att kvinnorna blefve flertal inom ämneslärarekollegiet och följaktligen kunde »styra det hela». Detta vore måhända för dem tillfredsställande, men om det blefve så äfven ur öfriga synpunkter, må tills vidare få stå därhän.

4.

Föreståndarinnan skulle äfven åstadkomma enhetlig ledning af såväl elever som lärarinnor och fördenskull

samla eleverna till föredrag öfver eller samtal om frågor, som stå i samband med deras blifvande kall som »folkets lärarinnor»;

klargöra för lärarepersonalen, i hvilken riktning hon önskade att de skulle samarbeta med henne, och meddela, hvilka särskilda uppgifter hon önskade anförtro åt klassföreståndarinnorna; samt

hålla konferenser med lärarinnorna, speciellt med de akademiskt bildade, »hvilka icke hittills åtnjutit en sådan enhetlig utbildning som de seminariebildade».

»Att det är fördelaktigt, att en enda person bestämmer samma ordningsregler för ett helt läroverk, så att icke en klass har olika saker att iakttaga än en annan, synes mig vara tydligt», heter det. Om den saken lär icke tvistas. Detta åliggande hvilar på rektor, naturligen i samförstånd med klassföreståndarna. »Dessa böra ha sådan myndighet, att rektor icke kan kontramandera en af dem gifven lämplig befallning», heter det vidare. Hvad vill detta säga? Icke bör och kan väl klassföreståndarinnan utfärda några förhållningsregler utan rektors begifvande, än mindre mot hans vilja. Sker sådant, då blir det nog si och så med enhetligheten och andan inom läroanstalten. Men hvems är då felet? Därest slika oegentligheter förekomma, lära de under enahanda förutsättningar minst lika lätt kunna ske vid »enhetlig kvinnlig ledning», ty hvad som i sådant fall brister, är tydligt nog; då är det svaghet, där det skulle varit kraft, och egenmäktigt öfvergrepp, när det skulle varit underordnande. Men — »mannen har ju af naturen härskaregåfvor mer än kvinnan».

Samtal och föredrag om elevernas åligganden som »folkets lärarinnor», hvad skulle de röra sig om? Såvidt jag kan förstå, om uppfostran, hygien och, där så ske kan, om huslig ekonomi. I hvilket fall som helst skötes nog den saken bäst af dem, som undervisa i dessa ämnen å seminariet.

Sällsamt synes förf:s bekymmer för de akademiskt bildade lärarinnornas praktiska utbildning. Hon bör ju känna till, att dessa lärarinnor måste undergå profår och att de under detta få helt och hållet ägna sig åt pedagogiska studier och praktiska öfningar; hon måste väl också erkänna, att de härvid böra erhålla minst lika god teoretisk och praktisk utbildning som eleverna vid högre lärarinneseminariet, såvida hon icke anser sig kunna underkänna kompetensen hos profårsledarne, något hvartill hon torde sakna allt fog. Hennes påstående blir således meningslöst.

Af förf:s tankegång synes följa, att en seminariebildad kvinna borde utses till föreståndarinna. Vore sådant klokt? De akademiskt bildade äro ju henne i fackinsikter öfverlägsna, i pedagogisk utbildning minst jämgoda; vore de därjämte jämgoda i begåfning, energi och takt, måste de känna sig tillbakasatta. Men icke vore sådant ägnadt att främja ett godt samarbete.

Och hurudant skulle samarbetet med de manliga lärarne blifva? Rektor skulle ju blott vara ekonomidirektör och måhända äfven studieledare; på andan vid seminariet finge han icke öfva något inflytande, det komme nog den kompakta kvinnliga majoriteten under sin »enhetliga ledning» att sätta slå för. Att härvid lätt tillfällen till slitningar komme att inställa sig, är icke svårt att förutse. De båda manliga ämneslärarne finge visst gå sin väg för sig, ungefär som timlärarne vid flickskolorna. Sådant kan ju gå för sig, då lärarne hafva sin hufvudsakliga uppgift på annat håll, men om det vore nyttigt eller lämpligt vid seminarierna, där de väl ändå skulle ha sin liffsuppgift, det blir en annan fråga. Förf. håller ju på »blandad» undervisning vid dessa anstalter, och att det manliga elementet där icke utan skada kan umbäras, ej heller vara för svagt, är nog själfklart, då deras både undervisning och personliga inverkan för de blifvande lärarinnorna bör vara af afsevärd vikt. Förf. synes själf

hysa vissa farhågor för att vid hennes reorganiserade seminarier det manliga elementet skulle draga sig tillbaka. Denna farhåga söker hon visserligen skjuta undan, men däri gör hon sannolikt mycket orätt. I alla händelser finnes nog anledning till förmodan, att icke lockades de bästa lärarekrafterna till dylika läroanstalter, men det är just de som där behöfvas.

Synes sålunda realiserandet af föreliggande projekt ur seminariernas synpunkt icke af behovet påkalladt, icke ens fördelaktigt, så förefaller det ännu mindre ändamålsenligt ur social. Alla, kvinnor som män, lefva vi ej blott för oss själfva utan ock för vårt samhälle. Att detta hålles så friskt och starkt som möjligt, det är en hufvudsak. Men hvad blodkropparna äro för kroppen, det är familjerna för samhället. På deras antal och friska beskaffenhet beror såväl den ena som den andra organismens styrka eller svaghet. Nu är det ju allbekant, att i vårt land ställer sig äktenskapsfrekvensen oroväckande låg. Hvarje plats, som kan uppehålla familj men lämnas åt kvinna, blir ju ett äktenskap, en familj mindre, och de familjer, om hvilka det här är fråga, borde ju ha förutsättningar att tillhöra de i ordets riktiga betydelse bättre. Deras antal är icke så litet och blir sannolikt i framtiden större. Tvingas man icke af hård nödvändighet att omöjliggöra dessa, då är det helt enkelt en samhällsplikt att låta bli. Här gäller förvisso ett bestämdt: »Caveant consules!»

Tn.

8.

Litteratur.

Bland nyutkomna böcker för barndomsskolor har säkerligen ingen tilldragit sig så mycken uppmärksamhet som »Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige» af Selma Lagerlöf. Såsom man af författarinnans namn kan vänta, är framställningen synnerligen intresseväckande för barnasinnets. I samband med den till tomte förvandlade Nils Holgerssons resa meddelas skildringar från olika landskap: Skåne, Blekinge, Öland, Gottland, Småland och Östergötland. Äfven åtskilliga naturvetenskapliga notiser, i synnerhet rörande fågelvärlden, meddelas. Somliga skildringar äro rent af mästerliga, såsom »när haf och land mötas» (i Blekinge), sagan om Småland, den stora fågelsjön (Tåkern) och Ulfåsa-fruns samtal med en själfständig östgötabonde m. m.

Ett och annat drag kan förefalla något långsökt och skildringen af vissa partier något långträdig, men det är ofta så i sagor. —

Då man anmärkt mot vår läsebok för folkskolan, att den är för tungrodd och förståndsmässig, har man velat förekomma denna olägenhet och därvid mera uteslutande valt sådant, som kan tilltala känslan och fantasien. Huruvida detta är ett lyckligt val, får erfarenheten visa.

En sakkunnig anmälare i tidn. »Vårt Land» för den 14 sisl. dec. (Carl K—n) anser den ej lämplig såsom läsebok i första och andra klassen af folkskolan, »om läseboken fortfarande skall inneha den ställning vid undervisningen i modersmålet, som den hittills haft, och som den enligt framstående pedagogers mening bör hafva». »Härmed hafva vi», säger den nämnde anmälaren, »ej i något hänseende förringat det ifrågavarande arbetets litterära värde; i det afseendet står det säkerligen mycket högt; ej heller hafva vi nedsatt dess betydelse som bildande, roande och förädlande ungdomsbok;

vi önska, att den måtte vinna inträde i så många hem, folk- och skolbibliotek som möjligt, och vi anse som en fördel, att hvarje lärare i folkskolan har tillgång till den för att, när tiden medgifver det, kunna bereda barnen en glädjestund genom att läsa upp för dem stycken därur.»

I motsats härtill förklarar en af utgifvarne, öfverläraren Alfr. Dalin, i ett genmäle («Vårt Lands» bil. nr 5), »att boken *är*, hvad den *vill* vara: en bok för 9—10-åriga svenska barn. Deras föreställningskrets, deras sätt att tänka och tala m. m. har författarinnan haft för ögonen, då hon skrivit sin bok. Fantasien är en hufvudfaktor vid *all* kunskapstillägnelse, och detta är skälet till att mycket af den nya läsebokens realinnehåll är klädt i sagans form».

Beträffande språköfningarna, säger herr Dalin, »har läseboken en stor rikedom på stycken, som *kunna* användas i folkskolans 1:a och 2:a klass. Men en hel del språköfningar böra, såsom det redan skett i en mängd skolor, flyttas från läseboken till en särskild öfningsbok».

Beträffande utgifvarens påstående, att »sagan öfverallt är så genomskinlig, att barnen icke ett ögonblick kunna tveka om hvad som är saga och hvad som är verklig historia», kunna meningarna vara delade. Vi tro, att barnen och kanske stundom till och med äldre personer i flera fall behöfva ledning för att kunna förstå skillnaden.

I det följande vilja vi gifva någon eller några lärare i modersmålet tillfälle att yttra sig om boken i fråga.

Medeltidsminnen från Östergötland utgifna af dr Otto Janse. Stockholm 1906. Justus Cederqvists förlag.

På denna publikation vilja vi fästa allmänhetens, särskildt prästers och lärares, synnerliga uppmärksamhet. Den upptager omkring 100 vackra afbildningar i ljustryck och autotypi af järnbeslagna dörrar, träornamentik, träskulptur, ornerade dopfuntar, textil- och silfverarbeten jämte en samling Birgittaminnen, allt med kortfattad, beskrifvande text. Priset — 5 kr. i bokhandeln och kr. 3,50 vid direkt rekvisition hos förläggaren — måste i förhållande till den gedigna och präktiga utstyrseln anses billigt. — En utförligare recension skall inflyta i nästa nummer.

Af de på Aktiebolaget Folkskolans väns förlag till julen 1906 utgifna skrifter, som vi i slutet af förra häftet omnämnde, vilja vi särskildt rikta uppmärksamheten på **Hemmets kalender**, som utmärker sig genom treflig utstyrsel, gediget och omväxlande innehåll samt billigt pris.

Af det rikhaltiga innehållet anteckna vi: Alabasterur-nan af Math. Roos, Vid bröllopet af dr Otto Funcke, Kännetecken på en rätt fosterlandsvän af olika författare, såsom öfverste Melander, Ludvig Schröder, Math. Roos, rektor Arcadius, kyrkoherde Montell, Amanda Kerfstedt, Ida Granqvist m. fl., J. Ludovicus Vives af f. d. kanslirådet Carl Kastman, Den äldre kristna konstens symboler af rektor Gottfr. Westling, Något om en engelsk domkyrka, dess gudstjänster och präster af Aurore Klingspor m. m.

Blott en anmärkning. Det har blifvit vanligt i vissa kalendrar att vid början af olika artiklar bifoga respektive författares porträtt, och utgifvarne ha måhända ansett, att det skall öka intresset för det, som läses. Vi anse icke detta vara en lycklig nyhet. Det har visserligen sin stora betydelse att veta, hvem författaren är, men genom intagande af hans porträtt ser det ut, som om författarens person skulle träda i förgrunden, då hufvudsaken dock är den artikel, han skrivit. Mera kända författares utseende är för öfrigt bekant förut.

Boken prydes af flera vackra illustrationer.

Af de andra julpublikationerna är »Lilla Sessan» en mycket nätt bok för barn.

Malte Hamnström. Seminariefrågan.

Föreläsande broschyr innehåller först några jämförelsepunkter mellan seminarierna i Baden, Sachsen, Zürich och våra seminarier, hvarefter författaren uttalar sina tankar angående främmande språk vid seminarierna och utvidgningen af desamma. I dessa frågor afviker författaren från gängse åsikter. Så framhåller han franskan såsom ett språk, hvilket bör få en plats vid våra seminarier. Enligt hans mening böra alla tre språken — franskan, tyskan och engelskan —

förekomma vid seminarierna på sådant sätt, att vid somliga läses franska, vid andra tyska och vid återstående engelska.

Med afseende på seminariernas organisation yrkar författaren på att de böra vara sexklassiga såsom i Sachsen. Fördelen däraf vore, att några förberedande kurser ej behöfdes, och att eleverna finge tid att fullt tillgodogöra sig undervisningen. Dessa skäl äro nog talande, och det är väl möjligt, att seminarierna i vårt land i framtiden kunna utvecklas till den omfattning, författaren angifvit såsom önskvärd, men för närvarande kunna vi bland annat af ekonomiska skäl knappast hoppas på möjligheten af en sådan plans realiserande. I stället får man väl, om så anses behöfligt, enligt tyska mönster inrätta förberedande anstalter.

Vägghaflor till elektricitetsläran, utarbetade av folkskolläraren Gustaf Bergh.

De nu färdiga haflorna framställa:

1. *Elektrisk ringklocka*, element, tryck-knapp, elektromagnet, strömbrytare, förbindelseledning.
2. *Telegraf*, i verksamhet varande afsändnings- och motagningsstation, batteri, nyckel, elektromagnet, skrifapparat, uft- och jordledning, telegram, telegrafalfabetet.
3. *Telefon*, schema för belltelefon, mikrofon, två samtalsstationer med kolkornsmikrofon, induktionsrulle, hörtelefon, dubbeltrådig förbindelseledning.
4. *Kraftlinje- och strömschema för dynamo* med ringankare och induktionsrullar.
5. *Elektrisk spårvagn*, kraftstation med två generatorer (en med serie- och en med shuntledning), luft- och jordledning, spårvagn med kontaktarm, förstorad motor, reglerbart motstånd.

Haflorna äro tryckta i tre eller flera färger i en storlek af 74×98 1/2 cm. och erhållas till ett pris af pr serie om 5 planscher kr. 10.

För undervisningen i elektricitetsläran finnes visserligen tillgång till särskildt för skolbruk tillverkade elektriska apparater, men dessa äro i de flesta fall föga ägnade för undervisningen af en hel klass, ty dels äro de för små, dels äro en del ömtäligare delar förlagda i apparatens inre. Dessa olägen-

heter afhjälpas helt och hållet genom användandet af herr Berghs vägghaflor, hvilka hafva till ändamål att efter utförda experiment underlätta uppfattningen af den ifrågavarande apparatens konstruktion och arbetssätt. För det ändamålet hafva å haflorna endast afbildats motsvarande apparaters *väsentligaste* beståndsdelar, hvaremot alla totalintrycket störande smådetaljer uteslutits.

Herr Berghs vägghaflor tro vi därför verkligen fylla ett behof, och de hafva redan rekvirerats till skolor i såväl hufvudstaden som landsorten. Redan såsom manuskript infördes de på Ecklesiastikdepartementets förteckning öfver undervisningsmateriel, och före reproduceringen hafva de granskats af framstående fackmän.

Fortsättningen, ägnad att åskådliggöra induktionsapparaters magnetiska och elektriska kraftlinjer, strömschema för generator och motor, belysning och mätinstrument, föreligger till största delen färdig i manuskript.

Då elektricitetslärans tillämpning i våra dagar är så mångsidig och hvar och en behöfver ha något reda därpå, böra dessa vägghaflor blifva till god hjälp vid undervisningen. De äro stora och prydliga samt synnerligen åskådliga och instruktiva.

Naturlära för folkskolan. III. Jordytan och hennes förändringar. Himlakropparna, af Hjalmar Berg och And. Lindén, lärare vid Stockholms folkskolor. Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag. 1906. Pris 50 öre inb.

I häftet 2 för förra året hade vi nöjet att anmäla delarna I och II af författarnes förtjänstfulla »Naturlära för folkskolan». Den nu utkomna III delen är afsedd för folkskolans högre afdelning och innehåller de allmänaste grunddragen af geologien och astronomen till det omfång, i hvilket undervisning i nämnda ämnen kan meddelas i folkskolan. Talrika vackra och instruktiva illustrationer bidraga till att väcka intresse hos barnen för de ämnen, som behandlas. Måhända tycker en och annan lärare, att innehållet är väl utförligt, men i sådant fall torde en erfaren lärare lätt kunna företaga en gallring.

Politik och kultur. Tidskrift utgifven af Arvid Neovius. 1907. 1 häftet. Helsingfors. Pris: 10 mark för helt år.

Innehåll: 1. Vår nuvarande partibildning af Arvid Neovius. 2. Från Kasten Antells politiska verksamhet af Emil Schybergson. 3. Moral och kristendom, ett bidrag till belysning af frågan om införande af fullständig trosfrihet af Edvard Westermarck. 4. Den kommunala rösträtten i olika länder af A. N. 5. Afsägelserna af E. S.

I den första uppsatsen beröras de gamla partierna, svekomaner och fennomaner. Till följd af 1899 års händelser slöto sig båda partierna tillsammans till konstitutionens försvar. När faran tycktes vara förbi, organiserade sig dock de svensk- och finstalande särskildt. Förf. anser dock icke omöjligt, att en samverkan mellan landets bägge nationaliteter kan komma till stånd. Inom båda språkgrupperna spåras nämligen en höger och en vänster, och en sträfvan hos politiskt närstående inom de båda språkförbunden att räcka hvarandra händerna till förbund har förmärkts. I den tredje uppsatsen, som torde röna motsägelser från positivt kristlig synpunkt, söker författaren visa, att »kristendomens universella kärleksbud ingalunda utgjort ett hinder för uppkomsten af åsikter, som på det betänkligaste afvika därifrån, samt att samma moralprincip icke blott erkänts utan äfven mången gång i detalj konsekventare tillämpats af personer, som icke anslutit sig till kristendomens rent religiösa lärör».

I »den kommunala rösträtten» lämnas en orienterande redogörelse för rösträtten inom de olika länderna i Europa.

I den sista artikeln klagas öfver de många afsägelserna af landtdagsmannaskapet inom det svensksinnade partiet.

Den danske Realskole. Organ for Danmarks Realskoleforening. Redigeret af Albert Dahl. N:r 22 och 23 (1 och 15 dec. 1906) samt N:r 1 (15 jan.) 1907.

Föreliggande tre häften innehålla flera läsvärda artiklar, såsom »Om Børns Tobaksrygning og Politiet» af Alb. Dahl med anledning af ett lagförslag ang. förbud för barn under 16 år att röka tobak på gata, väg eller annan offentlig plats inom kommunens gränser; Program for den danske Realskoles Seminarium; den selvstændige Realskole af Skolebestyrer A. D.

Thyssen; prof. Tuxen om den nye Skolelov; Eksamensopgaver; Bekendtgørelser m. m.

Den danske Realskole N:r 2 och 3 (den 1 och 15 febr. 1907).

Af intresse för oss torde följande meddelande i n:r 3 (art. Svensk) vara:

»Efter at Svensk er blevet optaget som Fag ved den nye Mellemskoleeksamen, er det mange Dansklærerinder, som er sat i Forlegenhed ved pludselig at skulle undervise i et Fag, som de ikke har faat Uddannelse i. Dette Savn har Frk. mag. art. Ida Folke-Hansen søgt at afhjælpe, i det hun privat har samlet en Del Lærerinder til et 3 Ugers Kursus i Svensk under sin dygtige og energiske Ledelse. Frk. Folke-Hansen har og givet Løfte om næste Aar i Januar Maaned at ville gjentage denne sin Gave.»

Den højere skole. Meddelelser fra filologernas og realisternes landsforening. N:r 9. Kristiania 15 nov. 1906.

Bland artiklar anteckna vi: Officerer i den højere skoles tjeneste? Konfirmandundervisning i skoletider; Henrik Wergeland for skolen; Om landsmaalstilen og om det pedagogiske Seminar; Spredte træk fra en stipendiereise.

Sistnämnda uppsats innehåller en kort men intressant skildring af ett besök i några af Edinburghs skolor förra sommaren. Liksom förhållandet är i Frankrike, fann författaren (adjunkt Borchsenius i Skien) en påfallande svaghet i historia och geografi beträffande sådant, som ligger utom hemlandet och dess kolonier.

Pedagogisk Tidskrift. Decemberhäftet 1906 innehåller:

H. Petrinis yttrande öfver Universitetsexamenskommitténs betänkande angående de filosofiska examina; E. G—n, Anmälan af tre nya läroböcker i trigonometri; I. E. Mellberg, Plan trigonometri; Uppgifter till de skriftliga profven för mogenhetsexamen höstterminen 1906; Kungliga beslut; Kungliga öfverstyrelsen; Personalnotiser; Innehållsförteckning.

Februarihäftet 1907 innehåller:

J. A. Rydmark, Några ord i extralärarefrågan; A. Edv. Fransén, Räknekonstens utvecklingslagar; Edvard Strömberg,

De moderna språken och skolbildningen; E. Swz, Anmälan af Selma Lagerlöf, Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige; Nft, Anmälan af Fransk skolgrammatik af Hugo Hultenberg; Kungligt cirkulär; Kungliga beslut; Kungliga öfverstyrelsen; Ur utländska tidskrifter; Personalnotiser.

Svensk läraretidning n:r 52.

Detta nummer är af betydelse därigenom, att tidningens hittillsvarande redaktör och utgifvare, herr Emil Hammarlund, efter 25-årig framgångsrik verksamhet härmed träder tillbaka. Med anledning däraf vänder sig herr Hammarlund till tidningens läsare och kastar en blick tillbaka på den flydda tiden samt uttalar sitt tack till medarbetare, prenumeranter och alla, med hvilka han kommit i beröring. Tidningens första sidor ägnas åt en skildring af den afgående ordförandens i Stockholms folkskoleöfverstyrelse, rektor Hernlunds, verksamhet (med porträtt) samt af den fest, som med anledning af hans afgang hölls för honom å Grand Hôtel. Dessutom förekomma fyra artiklar med anledning af »Svensk läraretidnings 25-årsjubileum» m. m.

Som bekant blir tidningens mångårige medarbetare, herr Fridtjuf Berg, hädaneftredaktör och utgifvare.

Nästa häfte af Tidskrift för folkundervisningen beräknas utkomma under maj månad.

Red.

 Skolråd torde benäget, innan eventuella förslag i läseboksfrågan slutbehandlas, afbida nedanstående böcker från P. A. NORSTEDT & SÖNERS förlag:

Läsebok för folkskolan

Tionde upplagan, *nystafvad* och *omarbetad*, utkommer i *fyra* delar, en för hvar årsklass, *första* delen i slutet af mars 1907 och *de öfriga* en efter annan före hösten 1907.

Läsebok för svenska folkskolan

av

D:r LENNART RIBBING.

Första delen

Utkommer under 1907 års vår.

Natur och arbetsliv i svenska bygder

av

ANNA SANDSTRÖM.

Utkommer likaledes under 1907 års vår.

På P. A. NORSTEDT & SÖNERS förlag:

Sveriges Historia

för folkskolan

av

CARL GRIMBERG

under medverkan av

FRANS von SCHÉELE

Försöksupplaga omfattande tiden till Gustav Vasas tronbestigning.

Pris 30 öre.

Om författarens förut utgifna bok **Sveriges historia för real-skolan** skrives i *Tidning för Sveriges läroverk* för den 26 augusti 1905:

Dr Grimberg har tydligen gått till sitt värf med stor kärlek till det samma. Utan tvifvel är detta en af orsakerna till att han lyckats så väl med sin uppgift. Vi ha verkligen här fått en bok, som — det är det viktigaste af allt — säkerligen skall läsas med det spändaste intresse af de små piltarne.

Själftva anslaget är ju präktigt! Författaren tager pojkarne med sig fyra årtusenden och något mera tillbaka i tiden. Han låter dem göra ett besök i en dåtida by, belägen vid Göta älf.

Kan en lärobok i Sveriges historia, afsedd närmast för den tidigare åldern, inledas på ett värdigare och vackrare sätt?

Författarens målände teckning af stenåldern är icke bokens enda i sin art. Där förekomma tvärtom många sådana. Härigenom både göres arbetet, betraktadt som lärobok, lätt för barnen att inlära, och blir dess användbarhet som läsebok större. Det kan törhända vara skäl att betona, att stilen icke är på något vis affekteradt barnslig, den är manlig och klar samt ger ett godt vittnesbörd om att författaren mycket väl vet, hur man skall tala till pojkar för att få dem intresserade.

9.

Erfarenheter om normalplanen.

Folkskoleinspektörernas berättelser vitsorda, att under det tidsskede, hvarom de innehålla meddelanden, den af Kungl. Maj:t år 1900 fastställda normalplanen blifvit vägledande för skolornas anordning i högre grad än föregående normalplaner. Man synes hafva lärt sig bättre inse den ställning, normalplanen har, och den förpliktelse man har att taga hänsyn till den. Visserligen finnes det ännu såväl inspektörer som lärare, som se ned på normalplanen med förnämt förakt, förmenande sig sitta inne med ett högre mått af pedagogisk vishet än normalplanen; men antalet af dem har minskats, och undervisningen synes därpå hafva vunnit. Normalplanen har med ett ord fått större auktoritet.

De flesta inspektörer förmåla, att lärokurser och läsordningar blifvit uppgjorda i enlighet med eller i hufvudsaklig öfverensstämmelse med normalplanen eller med ledning af den. I en och annan inspektörsberättelse anmärkes, att man i vissa skolor bibehållit den läsordning, som blifvit uppgjord i enlighet med i 1889 års normalplan intagna formulär. De afvikningar, som gjorts från normalplanens kursfördelningar och läsordningar, gälla i synnerhet katekes och tysta öfningar. Man har velat undervisa äfven 3:e och 4:e klassen tillsammans i ett läxlag, borttaga tyst öfning vid undervisningen i kristendomskunskap samt öfver hufvud taget inskränka antalet tysta öfningar. Dessutom har man här och där velat bereda mera tid åt undervisningen i räkning.

Beträffande normalplanens lärokurser i kristendom skrifer en inspektör: »För kristendomsundervisningen har väl en

ej ringa lättnad beredts särskildt i folkskolans nedre afdelning genom den i gällande normalplan införda nya kursindelningen af katekesen, som i de flesta skolor införts. Dock har härvid allmänt den förändring vidtagits, att kursväxling bibehållits äfven i öfre afdelningen af skolor lit. B., C., E., F., G., H. o. I., enär det fallit sig svårt att vare sig uppdelas undervisningstimmen i en halftimme för hvardera klassen eller att med framgång samtidigt hålla katekisation och leda tyst öfning, medan det å andra sidan ej fallit sig svårt att medelst en kort framställning af andra och tredje trosartiklarna enligt den lilla katekesen bereda nödigt sammanhang i ämnet äfven för de barn, som komma att genomgå tredje—femte hufvudstyckena före genomgåendet i 'utvecklingen' af de två nämnda artiklarna.» Vi hafva meddelat detta till deras tjänst, som anse sig ej kunna sköta tyst öfning i samband med undervisningen i katekes. Att det ej är omöjligt, ja, att det kan med framgång ske — det vet jag af erfarenhet. Men det är förspildt möda att härom vidare orda. Det har från så många håll och af så skilda orsaker tutats i öronen på vederbörande, att tysta öfningar ej kunna utan störande inverkan på både lärare och lärjungar förenas med omedelbar undervisning i kristendom, att det håller på att blifva ett axiom. Ja, det är ej nog härmed, utan man vill hafva bort alla tysta öfningar i samband med omedelbar undervisning af någon annan afdelning än den, som sysselsättes med tyst öfning. Härom komma vi i det följande att något tala.

En inspektör säger, att läsordningarna för litt. C., F., G. och H. ingenstädes ländt till efterföljd i oförändradt skick, och han tillägger, att orsaken härtill torde vara att söka i den alltför komplicerade beskaffenheten hos dessa förslag. Samme inspektör har äfven meddelat några förslag till läsordningar. Vi hafva förgäfvets sökt finna de psykologiskt-pedagogiska grunder, hvarpå de äro byggda. Det beror väl sannolikt på vår skumögdhet. Men trots ärliga försök hafva vi ej kunnat inse deras förträfflighet. Som inspektör skulle vi ej kunnat godkänna dem.

De i normalplanen angifna lärokurserna hafva hunnit genomgåas i flertalet skolor, dock med större eller mindre grundlighet. Flerstädes har man dock måst i ett eller annat stycke

förkorta de i normalplanen angifna lärokurserna. Så har man i åtskilliga skolor uteslutit ett eller annat ämne; i andra däremot har man minskat kursens omfattning i något läroämne. Sträfvandet att hinna genomgå den för skolan angifna lärokursen eller åtminstone så stor del som möjligt därpå har mångenstädes präglats af en viss oro och ett nervöst jäktande, som ej verkat fördelaktigt på vare sig lärare eller lärjungar. De hafva ej kunnat arbeta med det sinneslugn och den betänksamhet, som äro nödvändiga för att undervisningen skall bära därmed afsedd frukt. Det synes, som om man vid en kommande revision af normalplanen borde med stöd af erfarenheten grundligt undersöka, hvilka förändringar i lärokurserna böra vidtagas, på det de må kunna utan barnens öfveranstängning grundligt genomgåas i skolor af det slag, för hvilket de äro afsedda.

Man har under senaste tiden hört det krafvet framställas, att en revision af normalplanen borde företagas snarast möjligt. Vi hålla visst före, att en revision är i ett och annat hänseende behöflig. Hvilket människoverk är fullkomligt? Men vi tro icke, att revisionen är så trängande, att den bör företagas snarast möjligt. Man kan mycket väl ännu någon tid arbeta till gagn för barnen i skolor, som äro anordnade enligt nu gällande normalplan. Hittills har man ansett, att normalplanen borde under den tid, våra folkskolor ännu äro på försöksstadiet, revideras omkring hvar tionde år. Den första normalplanen utkom 1878, den andra 1889 och den tredje 1900. Man har ansett, och det med all rätt, att man skadar skolan i betänkelig grad genom tidt och ofta vidtagna förändringar. Sådana medföra nämligen genom omkastningen af förutvarande förhållanden ej sällan en oro, en osäkerhet och en oreda, som måste inverka ofördelaktigt på barnen. Dessutom behöfver man väl en tidrymd af omkring tio år för att riktigt komma till klarhet om de förändringar, som böra vidtagas. Nu finnes dessutom ett annat talande skäl för uppskof med normalplanens revision ännu någon tid. Kungl. Maj:t har nämligen gifvit uppdrag åt professor Johansson i Lund att utarbета förslag till en ny lärobok i kristendoms-kunskap för folkskolans behof. Förrän denna kommit ut och antagits eller, om denna ej godkännes, förrän det blifvit be-

stämmdt, hvilken lärobok skall vid kristendomsundervisningen i folkskolan följas, torde normalplanen ej böra omarbetas. Då det är att hoppas, att kyrkomötet år 1908 för sin del fattar något beslut om lärobok i kristendoms-kunskap, så torde man kunna begynna arbetet med normalplanens revision följande år. År 1910 borde man kunna få till stånd en ny normalplan.

Redan hafva flera önsknings uttalats beträffande en ny normalplan. Så säges, att den ej borde upptaga flera skolformer än de, som i gällande normalplan betecknas med litt. A., B. och E. för folkskolan och litt. a och b för småskolan. Härigenom vill man fortare få ur världen alla öfriga i vårt land förefintliga skolformer; men man betänker ej, att man på detta sätt ej ser till godo den stora mängd af barn, som nödgas besöka skolor, som äro på annat sätt anordnade; ty hur mycket man än må arbeta för att endast ofvannämnda skolformer må finnas, komma dock annorlunda anordnade skolor att ännu under en lång tidrymd förekomma, och vi anse det som en lycka, att man får anordna skolor äfven på annat sätt, ty annars skulle en stor mängd barn nödgas blifva utan skolundervisning.

En normalplan bör naturligtvis reglera alla slags skolor, som äro lagliga, och som till följd af folkskoleväsendets organiska utveckling förekomma i ett jämförelsevis betydande antal. Hvilka skolformer äro då lagliga? Fast folkskola med eller utan underlag af småskola. Flyttande folkskola med eller utan underlag af småskola i sådana skoldistrikt, där medellöshet eller lokala förhållanden hindra inrättandet af fast folkskola. I dessa distrikt må barnundervisningen tills vidare besörjas i flyttande folkskola. Fast folkskola, i hvilken afdelningar af barn undervisas skilda tider af året, vare sig att den har underlag af småskola eller icke. Denna skola, som, när den har underlag af småskola, i normalplanen betecknas med litt. C., är ett mellanting mellan flyttande och fast skola. Den öfverensstämmer med den flyttande däruti, att dessa barn ej besöka den under hela den årliga lästiden, men den är bättre än den flyttande i det hänseendet, att läraren ej på en gång behöfver undervisa så många klasser. Att Kungl. Maj:t ansett denna skolform laglig, synes bland

annat däraf, att i den förnyade nådiga stadgan om folkundervisningen i riket den 10 dec. 1897 intagits föreskriften, att sådana förhör, som äro föreskrifna för flyttande skola, skola jämväl hållas i fast skola, i hvilken afdelningar af barn undervisas skilda tider af året. Men då Kungl. Maj:t sagt, att folkskola helst bör vara fast, och därmed menat, att den helst bör vara så anordnad, att alla afdelningarna af den besöka den under hela den årliga lästiden, har han i 1900 års normalplan fäst uppmärksamhet på att s. k. fasta folkskolor med afdelningsläsning böra förekomma endast i sådana skoldistrikt, i hvilka medellöshet eller lokala förhållanden lägga hinder i vägen för inrättande af fasta folkskolor med heltidsläsning. I instruktionen för folkskoleinspektörer, gifven den 11 november 1904, har Kungl. Maj:t ålagt folkskoleinspektörerna tillse, att där icke medellöshet eller lokala förhållanden lägga hinder i vägen, barnen må erhålla så lång undervisningstid, som i folkskolestadgan afses. Af hvad som häröfvan blifvit sagdt äfvensom af den omständigheten, att Kungl. Maj:t i de af honom på olika tider utfärdade normalplanerna upptagit äfven den s. k. litt. C., framgår med all tydlighet, att den är laglig. Lagliga äro vidare de former af småskola och mindre folkskola, som normalplanen för öfrigt upptager. Dessutom förekomma åtskilliga skolformer, för hvilkas laglighet man ej kan anföra något lagbud eller någon förordning men som vunnit vederbörande myndigheters godkännande, enär de anses bäst motsvara de särskilda förhållanden, som äro rådande i ett visst skoldistrikt. Det synes oss vara en stor förtjänst i vår folkskolelagstiftning, att i denna lämnats utrymme äfven för sådana, som vi skulle vilja kalla, tillåtna skolformer. Härigenom har i vårt vidsträckta, folk-glesa, jämförelsevis fattiga land möjlighet blifvit beredd att anordna skolundervisning för barn, som, om man alltför strängt hållit på vissa så kallade normala skolformer, nödgats sakna sådan. Vid tal om lagliga skolformer vilja vi slutligen fästa uppmärksamhet därpå, att Kungl. Maj:t ej har så fria händer vid bestämmandet af en skolforms laglighet eller icke, som mången synes föreställa sig. Vid bestämmandet af antalet skolor i ett skoldistrikt eller af antalet barn i en skola och dylikt måste en regering noggrant tillse, att den ej gör

intrång på folkets rätt att sig själf beskatta. Därför har regeringen vid utfärdandet af de förnyade stadgarna för folkundervisningen i riket år 1882 och 1897 samvetsgrant tillsett, att med hänsyn till innehållet ingen förändring vidtagits i de §§, som handla om utgifter i och för skolorna. Därför hafva också en del anordningar, som ansetts önskvärda, icke påbudits, utan regeringen har stannat vid att uppmåna vidtagandet af sådana. Fördenskull heter det t. ex. angående inrättandet af folkskolans högre afdelning. »Där kyrkostämman därtill beviljar medel, må folkskolan utvidgas med en högre afdelning.»

Att i den normalplan, som man önskar måtte utkomma snarast möjligt, upptaga endast sådana skolformer, som man anser för vårt land normala, eller de former af skolan, som i normalplanen betecknas med litt. A., B. och E., vore att sätta för normalplanen ett annat mål än det den hittills haft. Hvad har nämligen varit normalplanens syfte? Jo, att gifva de skolor, som förekomma i afsevärd mängd, och som efter all sannolikhet komma att ännu under en längre tid finnas, en sådan anordning, att de kunna arbeta till rätt gagn för de barn, som däri få sin utbildning, och dymedelst äfven för hela vårt folk. Således bör efter vårt förmenande normalplanen innehålla läroplan äfven för fasta skolan med afdelningsläsning och flyttande skolan m. fl. Det vore en stor orättvisa mot de många barn, som nödgas besöka dessa skolor, att ej se till, att de få en så tillfredsställande undervisning som möjligt, och man skulle genom att ej vårda sig om dessa skolor lika samvetsgrant som om litt. A. m. fl. under en lång följd af år onödigtvis tillfoga vårt folk skada, så vidt det nämligen är till förfång för ett folk, att en stor del af den uppväxande ungdomens undervisning blir jämförelsevis vanvårdad. Men normalplanen bör fästa uppmärksamhet på att dessa senast omnämnda skolformer äro tillåtna endast under vissa förutsättningar, och att man bör arbeta på att dylika skolor, så snart förhållandena medgifva det, förändras till fasta folkskolor med heltidsläsning. Härvid bör man dock förfara med mycken hänsynsfullhet. I synnerhet bör man vara försiktig, när det gäller skolan litt. C. Denna har många vänner såväl hos domkapitel och inspektörer

som hos lärare och framför allt hos allmogen. Därför må man med stor försiktighet söka få den omdanad. Det är bättre, att denna omdaning går småningom, än att man hos folket väcker upp motvilja mot skolan öfver hufvud. Personligen är jag ingen vän af skolan litt. C. och har gjort hvad jag kunnat för att få den ersatt af bättre skolformer, men jag är förvissad därom, att man skulle göra folkskoleväsendet stort afbräck, om man brådstörtadt och hårdhänt sökte få den utbytt mot bättre skolformer. Man skulle, om man toge i med hårdhandskarna, mångenstädes stöta på starkt motstånd och röra upp mycken förargelse, och detta så mycket mer, som C-skolan på sista tiden synes här och där hafva blifvit behöfligare än förut till följd däraf, att jordbrukaren har af åtskilliga anledningar så svårt att få erforderlig arbetskraft. Under vissa tider af året är det mångenstädes ett verkligt behof för föräldrar att få använda åtminstone de större barnen vid arbetet på åker och äng.

Normalplanen har äfven till uppgift att gifva uppslag till nya skolformer, som att döma af förhållandena synas vara lämpliga. En inspektör antyder, att man skulle vinna mycket, om man i skoldistrikt, där folkskolan tillhör gruppen litt. C., finge skolan så anordnad, att i småskolan och lägre afdelningen af folkskolan heltidsläsning infördes, men att i folkskolans öfre afdelning halftidsläsning bibehölles. Mig synes, att en dylik anordning skulle i många skoldistrikt bilda en lämplig öfvergång till fast folkskola med heltidsläsning i alla afdelningar. Jag skulle därför ej tveka om att intaga i normalplanen en läroplan för en så anordnad skola dock med den tillökningen, att barnen efter slutad folkskolekurs skulle gå i en två- eller helst treklassig fortsättningsskola, i hvilken eleverna fingo särskildt öfva sig i sådana ämnen, hvari de bäst behöfde insikter med hänsyn till det lefnadsyrke, hvaråt de flesta sannolikt till följd af förhållandena i orten komme att ägna sig.

De, som arbeta på att få folkskolan till gemensam botenskola för alla slag af läroanstalter, måste vara angelägna om att den får så likformig anordning som möjligt. För mig, som anser en sådan anordning som ett hinder för folkskolans kraftiga utveckling, är det däremot af vikt, att den får utveck-

la sig så fritt som möjligt, för att kunna anpassa sig efter förhållandena i de särskilda orterna.

Man önskar, att den nya normalplanen måtte tydligt visa, att, om barnantalet i en litt. E-skola blifvit så stort, att undervisningen icke med fördel kan bestridas af en lärare, en ny lärarkraft skall anskaffas, hvarigenom skolan antingen öfvergår till litt. B. eller ock i glest befolkade bygder uppdelas i två litt. E-skolor för olika områden inom skoldistriktet.

Menas härmed, att normalplanen skall innehålla en bestämd föreskrift, som ett skoldistrikt är tvunget ställa sig till efterrättelse, så torde den framställda önskan icke kunna uppfyllas, såvida normalplanen hädanefter som hittills skall utfärdas af Kungl. Maj:t. Regeringen har nämligen enligt vårt förmenande ej befogenhet att utgifva en förordning, som ålägger skoldistrikt att anställa ännu en lärare i en skola, så snart elevantalet uppgått till — låtom oss säga — fyrtio. Ett allmänt stadgande om att hvarje lärare skall undervisa t. ex. högst fyrtio elever skall beslutas af konung och riksdag, och först sedan ett sådant beslut på i lag föreskrifvet sätt blifvit fattadt, kan konungen utfärda påbud därom. Visserligen har Kungl. Maj:t i enskilda fall ålagt skoldistrikt att upprätta en ny skola, men det har varit endast, då Kungl. Maj:t uppträdt som skiljedomare mellan stridande parter, och då omständigheterna varit sådana, att den nya skolan varit nödvändig, för att ifrågavarande barn skulle kunna få en sådan undervisning, som, enligt folkskolestadgans mening, hvarje barn har rätt att erhålla.

För öfrigt, om konung och riksdag fattar ett sådant beslut, som här ofvan omnämnts, har detta icke plats i normalplanen utan uti folkskolestadgan.

Slutligen vilja vi vid tal om denna sak fästa uppmärksamhet på att det visserligen icke vore klokt att föreskrifva, att så snart barnantalet i en C-skola stigit t. ex. till fyrtio, den skall förändras antingen till en B-skola eller till två E-skolor. Det kan nämligen mycket väl hända, att den ifrågavarande C-skolan får ett mindre antal elever genom en annan anordning af hela skoldistriktets skolväsende, genom förändring af de särskilda skolområdena inom distriktet o. s. v.

Man bör ej gifva för många detaljbestämmelser, ej reglera för mycket utan gifva de särskilda skoldistriktet så mycken frihet som möjligt inom de rāmärken, som statsmakterna ansett nödvändiga att utstaka för att skydda barnets och samhällets rätt och främja bādas bästa. Härigenom kan man bäst främja skolans utveckling.

Det har mot 1900 års normalplan anmärkts, att den delvis står kvar på en föråldrad ståndpunkt, enär den icke alltid lämpar lärostoffet efter barnets ålder och fattningsförmåga. Det skulle hafva varit af stort intresse att se påståendet belyst genom några konkreta exempel. Sådan nu anmärkningen står där obelyst, obestyrkt, kan man ej fästa synnerligt afseende vid den.

Ifrågavarande anmärkning tager sig mycket märkvärdig ut, då man sammanställer den med förslaget, att E-skolan måtte anordnas så, att, där så lämpligen kan ske, vissa läroämnen — uppdelade i fyra fortlöpande årskurser — genomgås med skolans alla årsklasser samfällt. Genom en sådan anordning måste väl åtminstone ett par klasser få ett lärostoff sig tilldeladt, som ej lämpar sig för elevernas ålder och fattningsförmåga. Det måste väl blifva antingen för lätt eller för svårt. Det, som lämpar sig för fjärde klassen, hur kan det lämpa sig för första, och det som passar för första, hur kan det passa för fjärde? Men icke nog härmed! Hur svårt är det icke att vid undervisningen af fyra klasser samfällt kunna undervisa individuellt! Det kräfves mycken vakenhet, mycken skicklighet och noggrann kännedom om hvar och en af lärjungarne för att kunna undervisa något så när individuellt, om man har endast en klass att sköta, ja, att handhafva undervisningen så, att den lämpar sig för de särskilda lärjungarne i en enda klass, anse mer än en af undervisningskonstens stormän så svårt — för att ej säga omöjligt —, att de draga i härnad mot all klassundervisning. Nu uppställer man dock det krafvet, att normalplanen bör som mönstergill förelägga hvarje lärare i en svensk E-skola den uppgiften att samfällt undervisa fyra årsklasser. Den hufvudfordran, som man ställer i våra dagar på undervisningen, att den skall stå i uppfostrans tjänst, måste man naturligtvis uti ifrågavarande skolor uppgifva, ty det är alldeles nödvändigt, att

undervisningen är så mycket som möjligt under vissa förhållanden individuell, för att den skall kunna utöfva ett uppfostrande inflytande. Man kan ej heller i en så anordnad skola uppställa det anspråket, att undervisningen skall uppväcka barnens intresse; ty hur skall man kunna intressera fjärde klassens elever för ett lärostoff, som lämpar sig för lärjungarne i första klassen. Ej heller kan undervisningen i en sådan skola verka utvecklande, ty, om man genomgår något, som passar för lärjungarnes i fjärde klassen ålder och fattningsförmåga, hur skall man kunna behandla det, så att det verkar utvecklande på eleverna i första klassen, som ej äga erforderliga förutsättningar för att kunna fatta det, som genomgås. Och huru skadligt inflytande måste det ej utöfva på lärjungarne att hela timmar deltaga i undervisningen beträffande sådant, som de ej hafva vare sig erforderliga förkunskaper eller tillräckligt utveckladt förstånd för att kunna fatta, eller att hela timmar sysselsättas med sådant, som ej gifver dem anledning till någon tankeanstängning, som ej väcker intresse genom att öppna nya utsikter! Innan den första normalplanen utkom, hade man rikligt tillfälle att se frukterna af en undervisning, i hvilken alla eleverna i skolan samfällt deltog. Under det ett läxlag förhördes, skulle öfriga läxlag höra på. Vi hade ej trott på möjligheten, att de, som hafva någon kännedom om tillståndet i den tidens skolor, skulle vilja önska det tillbaka, och dock anser man, att skolan litt. E. bör få en åtminstone liknande anordning. För att undvika de brister, som vidlådde skolan, så länge den sköttes efter det receptet, tog man sin tillflykt till de så kallade tysta öfningarna först i utlandet och, sedan de blifvit där pröfvade, äfven hos oss.

En annan önskan, som man framställer rörande den nya normalplanen är, att undervisningen i katekes inskränkes till förmån för andra ämnen. Det är ju möjligt, att tiden, som nu är anslagen till undervisningen i katekes, kan något inskränkas. Det beror till en viss grad på beskaffenheten af den lärobok, som skall följas vid undervisningen. Men den fordran måste uppställas, att, så länge vår nuvarande svenska evangelisk-luterska kyrka är statskyrka, lärjungarne i folkskolan skola få lära sig hufvudsanningarna i denna kyrkas

bekännelse och sammanhanget dem emellan. För öfrigt må man väl betänka vid utarbetandet af en ny normalplan, att kristendom icke är ett läroämne likställdt med öfriga folkskolans läroämnen, utan att kristendomen är det ämne, som både med hänsyn till innehåll och form är det centrala i folkskolan, själfva hufvudämnet, kring hvilket de öfriga skola lägga sig. Man har hittills velat bygga vår folkbildning på evangelisk-lutersk kyrklig grund. Vill man ej vidare bygga på den grunden, så må man hellre taga bort kristendomsundervisningen ur folkskolan än, såsom några hafva förordat, antingen meddela undervisning med endast bibeln som läro- och läsebok eller läsa med barnen först allmän religionshistoria och sedan mera ingående — den kristna kyrkans historia.

Med afseende på den nya normalplanen hafva vi ock sett den önskan framställas, att de för själfverksamhetens uppförande så nödvändiga tysta öfningarna måtte delvis förläggas till tid, särskildt anslagen till tysta öfningar och öfningsämnen. Detta är ett dunkelt tal, som ej torde kunna förstås, med mindre än man ger »tysta öfningar» en annan betydelse, än uttrycket har i det pedagogiska språket. En lektion t. ex. i teckning, under hvilken läraren icke har någon annan undervisning utan kan odeladt ägna sig åt barnens tillsyn och ledning, är ej någon »tyst öfning». Endast den klass eller afdelning, som på egen hand utför ett föresatt arbete, under det läraren omedelbart undervisar en annan klass eller afdelning, har en så kallad »tyst öfning». Det är sådana öfningar, man vill hafva bort från E-skolan. Och dock är användandet af sådana det enda medlet, som vi känna till, för att kunna gifva E-skolan en anordning, som någorlunda motsvarar som riktiga erkända pedagogiska kraf. De tysta öfningarna äro för öfrigt synnerligen verk samma medel för väckande och utbildande af själfverksamheten. Hvarför vill man då icke använda dessa medel? De skola, säger man, ej hafva visat sig ändamålsenliga. Sant är, att de mångenstädes ej varit till gagns. Men hvilket är skälet därtill. Läraren har ej planlagt dem; han har ej på förhand uppgjort någon bestämd plan för dem, som han sedan följt, utan han har vid början af en lektion föresatt barnen ett arbete, som tillfälligtvis fallit honom in. Tysta öfningarna

kunna dock, om de ändamålsenligt kombineras med det, som behandlats vid den omedelbara undervisningen, blifva till synnerligen god hjälp vid inöfningen och tillämpningen af det genomgångna. En annan orsak till att tysta öfningarna ej burit den frukt, som de kunna, är, att läraren ej öfvervakat barnen vid arbetet, utan dessa hafva fått öfverlämna sig åt lättja eller sysselsätta sig med allehanda ofog. Detta kommer för det första däraf, att läraren i allmänhet ej har tillbörligt god ordning i sin skola; vidare däraf, att han är för bekväm för att underkasta sig den ansträngning, som är erforderlig för att kunna ägna behöflig uppmärksamhet äfven åt den afdelning eller klass, som har tyst öfning; slutligen däraf, att han ej är tillräckligt praktisk för att kunna finna utvägar att bereda sig tid att ägna då och då några ögonblick till omedelbar undervisning åt en och annan af dem, som hafva tyst öfning. Det möter icke alls några svårigheter att finna på något sätt att sysselsätta dem, som läraren omedelbart undervisar, under det han gifver någon anvisning åt en eller annan af dem, som sysselsättas med tyst öfning. En annan anledning till att tysta öfningarna ej bära afsedd frukt är, att de under dessa utförda arbetena ej tillbörligt granskas. Detta hafva våra lärare oförsvärigen försummat. Inspektörsberättelserna hafva härom mycket att förtälja. Lärarne vilja ej hafva något hemarbete i och för skolan. Under sådana förhållanden måste de tysta öfningarna blifva utan nämnvärdt gagn.

Den nya normalplanen bör, säger man, tydligt uttala, att endast åtta månaders undervisning för hvarje barn i regeln må anses laglig. Enligt med hvad vi förut hafva yttrat hör ett sådant påbud ej hemma i normalplanen utan i folkskolestadgan. Ett beslut därom skall fattas ej af Kungl. Maj:t utan af Kungl. Maj:t och riksdag. Högligen frukta vi, att riksdagen för närvarande skulle afslå förslag härom. Säkerligen gagnar man folkskolan mera genom att söka utan lagtvång förmå det ena distriktet efter det andra ordna sitt skolväsen så, att heltidsläsning införes i alla dess skolor, eller att genom andra anordningar ersättning lämnas för den tid, ett barn, fastän skolpliktigt, genom skolans organisation ej får delta i skolarbetet under hela läsåret.

Carl K—n.

10.

Fortsättningsskolan.

Af inspektörsberättelserna framgår, att i många skoldistrikt nya fortsättningsskolor blifvit under inspektionsperioden inrättade, men också att åtskilliga gamla antingen blifvit för ett eller annat år inställda eller alldeles indragna. Dock har antalet fortsättningsskolor under sagda tid i beaktansvärd grad stigit om än icke så mycket, som önskvärdt varit.

Anledningen till att fortsättningsskolor blifvit för längre eller kortare tid inställda, är ofta, att man som villkor för att fortsättningsskolan skall hållas i gång fastställt, att ett visst antal elever, vanligen tio, skola delta i undervisningen. Det har nämligen flerstädes händt, att det föreskrifna antalet lärjungar icke anmält sig till intagning i skolan, och då har denna tills vidare blifvit inställd.

I åtskilliga distrikt har den blifvit indragen därför, att man velat komma ifrån de för skolans hållande i gång erforderliga omkostnader.

Ett skäl till inställande af fortsättningsskolan, som en inspektör anfört, är värdt synnerlig uppmärksamhet. Han skriver: »Fortsättningsskolorna hafva under inspektionsperioden ökat med 29. En del är dock icke i verksamhet hvarje år, beroende på svårigheten att få tillräckligt antal barn. Detta gäller framför allt de skoldistrikt, där man förändrat läsåret från att sammanfalla med kalenderåret till att begynna med höstterminen. Dels blifva barnen då äldre, innan de sluta folkskolan, dels hinna de skaffa sig annan sysselsättning, innan fortsättningsskolan begynner. I ett skoldistrikt har man därför återgått till gamla ordningen för att bevara fortsättningsskolan.»

Man måste medgifva, att det vore en högst olycklig följd af anordningen att börja läsåret med höstterminen, om därigenom hinder lades i vägen för inrättande och utvecklingen af fortsättningsskolor. Vi hafva alltid ansett det som en fördel för folkskolan, att dess läsår sammanfaller med kalenderåret, och i denna åsikt blifva vi naturligtvis befästa, om inspektörens här ofvan anförda iakttagelse vinner bekräftelse. Det skulle vara af stort intresse att få höra, hvilka erfarenheter öfriga inspektörer hafva gjort uti ifrågavarande fall.

Flera inspektörer klaga öfver svårigheten att få fortsättningsskolor till stånd. Så skrifver en inspektör: »Som skäl till försummelsen i fråga om ett allmänt upprättande af fortsättningsskolor för de barn, som med goda vitsord genomgått den egentliga folkskolan, andrages vanligen den dryga kostnaden för det fåtal barn, som är berättigadt att där mottagas, särdeles som statens understöd för de lärares aflöning, som i denna skola undervisa utom folkskolans ordinarie undervisningstid, är väsentligt mindre än för lärarepersonalens aflöning för undervisning inom nämnda tid.» På en annan svårighet fäster en annan inspektör uppmärksamhet, då han yttrar: »Ett väsentligt hinder för utvecklingen af denna viktiga skolform (fortsättningsskolan) utgör den omständigheten, att vederbörande lärare eller lärarinna, som tillika undervisar i slöjd, icke anser sig kunna utom folkskolans lärotid meddela undervisning äfven i fortsättningsskola.» Och i en annan inspektörsberättelse läses: »Någon fortsättningsskola har ännu ej kunnat komma till stånd, beroende mest därpå, att lärarepersonalen vid kyrkskolorna, där dessa fortsättningsskolor helst skulle kunna inrättas, ej anses hafva tid och tillfälle att åtaga sig undervisningen i dessa skolor, för hvilken ock ersättningen synes vara för liten.»

Ett annat hinder för inrättandet af fortsättningsskolor är i vissa bygder, att utvecklingen af folkskolan ännu tager distriktens hela intresse och allt hvad de kunna utgifva för sitt folkskoleväsende i anspråk.

Bristande intresse är flerstädes anledning till fortsättningsskolans långsamma utveckling, och så mycket svårare är det att undanröja det hindret, som i många orter föräldrar behöfva använda de ungas arbetskraft. Så skrifver

en inspektör: »Att fortsättningsskolor icke mera allmänt komma till stånd, torde endels bero på bristande intresse för ifrågavarande undervisning; men den förnämsta orsaken är dock, enligt mitt förmenande, svårigheterna att inom gränserna för den tid, då barnen lämpligen kunna, gå i skola, förlägga såväl fortsättningsskolans som den egentliga folkskolans verksamhet. Om icke af den senares undervisningstid till förmån för den förra skall borttagas ända till fyra veckor, hvilket under inga förhållanden är att tillråda, blir den sammanlagda undervisningstiden, där nämligen fortsättningsskolan är ordnad som dagskola, 9 à 9 1/2 månader, hvaraf en del ovillkorligen måste förläggas till sådan årstid, då föräldrarna icke utan stora olägenheter kunna undvara barnens biträde vid hvarjehanda sysslor, särskildt sådana, som höra till jordbruket.»

Emellertid synes intresset för fortsättningsskolan i många trakter hafva vaknat, och man tyckes mångenstädes hafva börjat inse dess vikt och betydelse. Därför har också hos en och annan inspektör den tanken uppstått, att tiden nu vore inne för att göra fortsättningsskolan obligatorisk. Så skrifver en inspektör: »Med någon fluktuering på särskilda ställen, måhända beroende på tillfälliga orsaker, har frekvensen i dessa skolor i det hela hållit sig lika. Detta synes tyda på en småningom stadgad insikt om denna undervisnings nytta och torde få anses så mycket värdefullare, som deltagandet i fortsättningsskolan är frivilligt och frestelsen att i stället använda dessa från skolan utexaminerade barn i industriellt eller motsvarande arbete blifvit i samma mån starkare, som arbetsförhållandena i vårt land på senare tider undergått en väsentlig förändring. Det intresse, som sålunda röjes äfven hos den stora allmänheten, sammanparadt med det betydligt ökade intresset för denna skolform hos de ledande lokala myndigheterna, synes mig innebära en fingervisning, att tiden är inne att åt denna skola gifva en på en gång mera trygg, mera själfständig tillvaro.» Och en annan inspektör yttrar: »Hos de ledande i kommunerna förefinnes i allmänhet ingen motvilja mot dessa skolor, hvilkas nytta och behöflighet man insett. Ett bevis härför är skolornas ökade antal. Skall den fortsatta undervisningen komma att vinna någon större omfattning och sålunda kunna blifva till hjälp och stöd för

de många unga, som lämnas efter slutad folkskolekurs och tills konfirmationsundervisningen börjar ofta utan andlig omvårdnad just i den ålder, då de äro som mest i behof däraf, måste denna göras obligatorisk och åtminstone två-årig med fritt val, inom viss gräns, af ämnen under senaste året, så att undervisningen må då kunna få omfatta rent praktiska ämnen, där så önskas.»

Men alla inspektörer äro ej af den meningen, att tiden är mogen för införande af obligatorisk fortsättningsskola. Så yttrar en inspektör: »Fortsättningsskolans värde vinner alltmer erkännande. Barnen själfva förstå att bättre uppskatta den, emedan de äro något mera mogna, och emedan dess undervisning tjänar mera omedelbart praktiska ändamål. Dock synes tiden knappt mogen för obligatoriskt påbudande af densamma.» En annan inspektör uttalar den åsikten, att en stor del af barnen i hans inspektionsområde ej äro mogna för intagning i fortsättningsskola; först bör sålunda, så får man väl förstå hans mening, folkskolan hinna den utveckling, att på den en fortsättningsskola kan med fördel byggas, innan man söker få fortsättningsskolan lagfäst.

Det synes också oss — ifall fortsättningsskolan bör blifva obligatorisk —, som om tiden för att söka få i lag fastställt, att hvarje barn skall besöka en dylik skola, ej vore inne. Till stöd för vår åsikt anför vi följande: 1. Intresset för fortsättningsskolan är ännu ej så allmänt, att man kan vara förvissad om att riksdagen skulle godkänna ett förslag om införande af obligatorisk fortsättningsskola. Inspektörsberättelserna innehålla meddelanden om att mångenstädes råder stor liknöjdhet för ifrågavarande skola, och att i åtskilliga trakter man är alldeles obenägen för att underkasta sig några utgifter för den. Men man bör ej förelägga riksdagen ett dylikt förslag förr, än man kan vara tämligen viss om dess antagande, ty ett afslag kan lätt hafva med sig, att afvogenheten mot ifrågavarande skola mångenstädes blir skärpt. Skolans motståndare, och de äro många, kunna därigenom få vatten på sin kvarn.

2. Folkskolan har mångenstädes ej nått den utveckling och den fasthet, att man med fördel kan bygga på den en fortsättningsskola, som gör det gagn, som med den afses.

3. Det har, enligt vårt förmenande, ännu ej blifvit tillbörligt utredt, huruvida fortsättningsskolan bör vara obligatorisk eller frivillig. Att den obligatoriska fortsättningsskolan har sina förespråkare bland inspektörerna synes af härofvän anförda yttranden. Men det finnes ock sådana, som förorda den frivilliga. Så yttrar en inspektör: »Mången tror, att, om blott fortsättningsskolan blefve obligatorisk, så skulle målet vara vunnet. Jag delar ej den uppfattningen. Min åsikt är, att denna skola bör vara lika frivillig som städernas yrkesskolor, som alltid draga lärjungar till sig, därför att de äro beräknade uteslutande för det praktiska lifvets uppgifter.»

Fortsättningsskolan är ännu på försöksstadiet. Man torde ej böra söka få den lagfäst förr, än man vunnit större klarhet om huru den bör anordnas för att vara till största gagn.

Af inspektörsberättelserna framgår med all tydlighet, att man rätt allmänt önskar någon förändring i skolans anordning. Man anser, att den skulle tilldraga sig större intresse och blifva till större gagn, om den finge en mera praktisk prägel. »Det kan ej nekas», yttrar en inspektör, »att en organisation af fortsättningsskolan är behöflig, så att undervisningsämnen blifva färre och undervisningen får en långt mera praktisk läggning. Nu har fortsättningsskolan alltför ofta smaken af en repetitionsskola med läxläsning i högre grad än någonsin förut under skoltiden. För min del har jag sökt reagera häremot så mycket som möjligt. Blir emellertid fortsättningsskolan formad mera efter det lefvande lifvet i stad och på land, så kan den tvifvelsutan verka hälsosamt och lyftande på folkbildningen och omfattas med glädje och tacksamhet.» En annan inspektör yttrar: »Det har visat sig, att ju mer påtaglig, rent af handgriplig nytta barnen haft af frivilliga skolor, dess villigare hafva de varit att gå dit, liksom föräldrarna villigare att sända dem dit. Ett slående exempel härpå äro slöjdskolorna. Skulle icke, om man läte trädgårdsskötseln, som nu för en tynande tillvaro, växa ut till en kortfattad och praktisk jordbrukslära, detta jämte aritmetiska och geometriska lösningar af i dagliga lifvet förekommande uppgifter samt flitiga uppsatsskrifningar och bok-

föring, locka många till dessa skolor på landsbygden? Och skulle de icke flitigt besökas i köpingar, stations- och fabriks-samhällen, om de där icke blefve blott aftonskolor utan ett slags yrkesskolor?»

4. Man bör ej göra fortsättningsskolan obligatorisk, förrän man hunnit vid seminarierna utbilda lärare, som kunna undervisa äfven i fortsättningsskola, sedan den fått den praktiska prägeln, som man så allmänt synes vilja gifva den, och som helt visst bör tillkomma den.

Af inspektörsberättelserna framgår vidare, att det allmänt anses behöfligt, att fortsättningsskolan kraftigare understödes af staten, om införandet af den skall gå raskare än hittills.

Det synes välbetänkt, om det vid en kommande revision af förordningarna rörande fortsättningsskolan stadgades, att de obligatoriska läroämnena skola vara färre än hittills, och att åt skoldistriktet för öfrigt lämnas stor frihet vid anordningen af ifrågavarande skola, på det att den må kunna så mycket som möjligt anpassas efter i distriktet rådande förhållanden.

Obligatoriska torde följande ämnen böra vara: kristendoms-kunskap, modersmålet och räkning. Vid de åt undervisningen i modersmålet anslagna timmar böra läsas sådana historiska, geografiska och naturvetenskapliga skildringar, som äro lämpliga för att vidga kännedomen om vårt land och stärka fosterlandskärleken.

Carl K—n.

11.

Några ord om Linköpings folkskoleseminarium under dess bägge första årtionden.

I paragraf 5 af 1842 års folkskolestadga innehållas de första grunderna för folkskoleseminariernas organisation i vårt land. Dessa läroanstalter voro — som bekant — till en början så föga ansehlige inrättningar, att deras grundvalar inrymdes i en paragraf i nämnda stadga, och de voro ej ordnade efter en gemensam författning. Den allmänna lagbestämmelsen om dem lydde blott: »Såväl i hufvudstaden som i hvarje stiftsstad bör af domkapitlet beredas tillfälle för dem, som vilja ägna sig åt folklärarekallet, att i ett seminarium erhålla undervisning och öfning i de till detta kall hörande ämnen.» Det blef denna ecklesiastika myndighets sak att utse såväl seminariets lärare, som att »på sätt lämpligast pröfvas, mellan dem, som hafva befattning med skollärareelevernas bildning, fördela det åt hvarje seminarium anvisade anslag» och att »närmare bestämma, hvad som rör skollärareelevernas ändamåls-enliga bildning i hänseende till undervisningstiden inom seminarium, pröfningar m. m. samt att öfver undervisningens behöriga gång föra en noggrann uppsikt».. —

Med stöd af denna allmänna föreskrift och ett tillkommet kungligt cirkulär vidtog Linköpings domkapitel oförtöfvadt förberedande åtgärder för att bringa till stånd en undervisningsanstalt af ifrågavarande slag för stiftets räkning, ty det var dess speciella behof, som domkapitlet därmed skulle tillgodose. Seminarierna voro nämligen till en början att anse som stiftsinstitutioner, upprättade för att tillhandahålla nödigt antal lärare i första rummet för de uppväxande folkskolorna inom hvarje stiftsområde.

Då konsistoriet i Linköping skulle gå i författning att organisera ett seminarium, var det en gynnsam omständighet, att i staden fanns en välordnad växelundervisningsskola efter lancastersystemet, grundad på en donation af svenske generalkonsuln i Kina Anders Ljungstedt. Väl hade denne icke åsyftat att tillskapa en folkskola i egentlig mening, men icke desto mindre var det till fromma för staden omsider ordnad som sådan och tjänstgjorde i denna egenskap, när det blef tal om att upprätta en anstalt för utbildande af lärare i dylika skolor. — Domkapitlet vände sig till Ljungstedtska skolans direktion med förfrågan, om den finge användas för de blifvande seminarieelevernas praktiska utbildning. Denna hemställan besvarades jakande. Domkapitlet skred så till utarbetandet af ett reglemente för den nya läroanstalten och antog detta den 14 september 1842.

Dess hufvudsakligaste innehåll var följande:

»Den, som till seminarieföreståndare utses, skall icke allenast äga grundlig kännedom i de föreskrifna läsestyckena utan äfven öfning och vana vid skolundervisning.» »Elevernas teoretiska undervisning och praktiska skolöfning, ehuru bestämdt åtskilda, må likväl åt en och samma lärare anförtros, äfvensom den teoretiska undervisningens särskilda lärostycken dels fördelas på flera, dels öfverlämnas åt en lärare, allt eftersom lämpligast pröfvas.» Anspråken voro således ej mera vidtgående, än att man kunde föreställa sig möjligheten af att en och samma lärare skulle mäta besörja all föreskrifven undervisning. Reglementets tredje paragraf påbjöd, att eleverna skulle på bestämda lärotimmar undervisas af föreståndaren och de utsedda öfningslärarne uti lagstadgade lärostycken, liksom ock att de på bestämda lärotimmar skulle inhämta praktisk öfning i skollärarekallet uti den förutnämnda lancasterskolan. I den nästföljande paragrafen hette det: »Föreståndare och lärare skola i hvar sitt lärostycke förelägga eleverna lämpliga hemläsningar samt meddela dem råd och anvisningar till de förelagda studiernas noggranna, flitiga och ändamålsenliga vård.» Då lärotiden var kort, var det nämligen angeläget, att eleverna genom studier mera på egen hand utfyllde det behöfliga kunskapsmålet, som näppeligen kunde medhinnas under lärotimmarna i seminariet. Det var

en tanke, som i en senare tid kommit tillbaka i form af ett mera allmänt yrkande på fria studier vid våra folkskoleseminarier.

Enligt en följande bestämmelse i reglementet ägde domkapitlet bland sina medlemmar utse en inspektor för seminariet, hvilken »jämte uppsikten öfver de anbefallda examina äfven i allmänhet förer inseendet öfver undervisningens ordentliga fortgång och disciplinens vidmakthållande». Därmed vidtogs en åtgärd, som i lag bestämdes först genom det för rikets alla seminarier gällande reglementet af den 21 mars 1862. Med afseende på lärokurser och läroböcker föreskrefs, att de skulle »af föreståndaren och lärarne antagas i samråd med inspektor och med dess bifall». Man vågade ej på förhand fixera kurserna, då till en början ingen tid för deras genomgående var fastställd och ingen erfarenhet att stödja sig på förelåg.

Om läroanstaltens förhållande till konsistorium yttrade reglementet: »Seminariet förblifver alltid under efori och domkapitlets speciella tillsyn, och kommer detta reglemente liksom allt, hvad rörande seminarium varder nu eller framdeles förordnad, att gälla endast så länge och såvida bemälda auktoriteter därutinnan ingen ändring besluta.» Anmärkningsvärdt är, att biskopen nämnes såsom eforus äfven för seminariet och anvisades därmed i förhållande till detta en ställning analog med den, han intog till stiftets lärdomsskolor.

I samband därmed, att konsistorium enade sig om detta reglemente, fastställde det ock en undervisningsordning för den nya läroanstalten.

*Teoretisk undervisning:**

Kristendoms-kunskap: måndagar, tisdagar, torsdagar, fredagar kl. 8—9 f. m.

Historia och geografi: måndagar, tisdagar, torsdagar, fredagar kl. 11—12 m.

Geometri: onsdagar och lördagar kl. 8—9 f. m.

Linearteckning och naturlära: onsdagar och lördagar kl. 11 f. m.—12 m.

Räkning: onsdagar och lördagar kl. 2—3 e. m.

* Obs. modersmålet eller svenska språket omnämnes ej.

Koralsång: onsdagar och lördagar kl. 3—4 e. m.

Gymnastik: lördagar kl. 9—10 f. m.

Praktisk öfning:

Alla förmiddagar kl. 9—11 med undantag af lördagar.

Alla eftermiddagar kl. 2—4 med undantag af onsdagar och lördagar.

Vid de praktiska öfningarna skulle eleverna »efter tillfälle» användas som monitörer men också till visst antal permittteras för att lämnas tid till läsning i hemmet för egen räkning, en anordning, som var väl befogad för att underlätta möjligheten för eleverna att samla nödig fond af teoretiskt vetande under den korta tid, som eleverna plögade tillbringa vid seminariet under dess första tillvaro.

Vid samma tillfälle uppdrog konsistorium åt föreståndaren för Ljungstedtska friskolan, prästmannen J. Wiström, att jämväl vara föreståndare för seminariet, och tilldelades honom för denna nya befattning ett arfvode af 250 rdr b:o. En lärare i sång tillsattes med en aflöning af 66 rdr 32 sk. b:o, en lärare i gymnastik utsågs med en ersättning af 33 rdr 16 sk. b:o, hvarjämte en lärare i linearteckning förordnades, och honom tilldelades lika arfvodesbelopp, som tillerkänts åt gymnastikläraren. Ledaren af de praktiska öfningarna skulle godtgöras med 50 rdr b:o för hans besvär.

När så allt var planerat och förberedt, annonserades om tid m. m., då seminariet skulle öppnas, och pastorsämbetena inom stiftet sattes ock i tillfälle att lämna besked därom. Den 31 januari 1843 öppnade läroanstalten sina portar. De, som anmält sig till intagning, underkastades förhör. De måste ju enligt folkskolestadgan kunna med färdighet läsa innantill svenskt och latinskt tryck, räkna qvatuor species i hela tal, kunna utantill Luthers lilla katekes med den antagna förklaringen och äga försvarlig kännedom af bibliska historien. Därefter afgjorde domkapitlet själf, hvilka af de examinerade som finge upptagas som elever. Af de 19, som då inmatrikulerades, voro 8 redan skollärare, 1 klockare, 7 organister eller organistkandidater. Äfven under de närmast följande åren hade en del af dem, som blefvo intagna, liknande

befattningar i sina hembygder. Som ett kuriosum må nämnas, att i anmälningslistan eller matrikeln för år 1850 finnes infördt ett kvinnligt namn, men en anmärkning därvid upplyser dock, att konsistorium icke antagit dess bärerska såsom »egentlig» elev.

Som konsistorium under första tiden — såsom redan är sagdt — hufvudsakligen hade i sikte att betrygga tillgången på lärare för stiftets skolor, föll det sig ganska naturligt, att de inträdessökande till seminariet hade sina hemorter inom stiftet.

Men som det snart visade sig, att aspiranterna därifrån icke täckte behovet af lärare, så måste man taga mera hänsyn till dem, som anmälde sig från andra bygder. Så gaf seminariets inspektör den 10 januari 1846 anledning till öfverläggningar därom i konsistorium genom en hemställan, huruvida man ej vid den förestående intagningen af nya elever borde fästa afseende vid tvenne utom stiftet boende personers ansökan om intagning, och fann konsistorium skäl vara för handen att biträda detta förslag. Efter hand kom naturligtvis seminariet att allt vidare öppna sina portar för inträdessökande från andra landsändar.

Den bestämmelse, som folkskolestadgan innehöll, att ingen finge till elev vid ett »skollärareseminarium» antagas, som icke företett tillförlitligt betyg om god frejd och anständig vandel, gaf domkapitlet understundom anledning att ingripa, och emedan prästbetygen ej alltid befunnos nog upplysande i detta hänseende, beslöt domkapitlet den 10 dec. 1846 att genom ämbetsbref anmoda prästerskapet att i sina attester lämna besked om hvarje inträdessökandes ställning till nykterheten. Man finner ock, att konsistorium vid ett tillfälle* vägrade tills vidare att intaga ett par sökande, emedan deras prästbetyg icke innehöllo något meddelande om att de voro nyktra. Kunde de förete nya prästbetyg, som innehöllo den åstundade försäkran, öppnade domkapitlet dock för dem möjlighet till inträde.

Vid ett annat tillfälle tillbakavisade domkapitlet en inträdessökande, emedan han ansågs hafva ett sådant kroppsligt fel, som gjorde honom oskicklig för lärarekallet.

Den närmare befattningen med att afgöra, hvilka af de inträdessökande voro nog kvalificerade för att intagas vid

* Kons. Pr. d. 4 aug. 1860.

seminarium, lämnade konsistorium efter hand ifrån sig. Så beslöts den 16 decemehr 1845, att de sökande skulle insända sina betyg till seminarieföreståndaren, och den 23 augusti 1848 fattade domkapitlet det beslut, att frågan i allmänhet om flyttningar och intagningar skulle öfverlämnas åt seminariets inspektor tillsammans med föreståndaren och lärarne.

En olägenhet, med hvilken seminariearbetet måste kämpa under de 8 första åren, var lagens brist på bestämmelser om åldersgränser för inträdessökande. Bland den första uppsättningen af lärjungar vid Linköpings folkskoleseminarium hade en elev redan hunnit 43 års ålder, och under de närmaste åren sutto många där på skolbänken, hvilka hunnit till mer än 40 års ålder, ja, 1846 räknade seminariet bland sina lärjungar en man om ett par och femtio år. I allmänhet var elevernas ålder högre än under senare tid, men det inträffade ock, att inträde söktes af ynglingar, som knappast hunnit öfver gossåldern. Så inträdde t. ex. 1848 en yngling, som blott hunnit till 15 år, och ett par andra, som allenast uppnått 16 år. Därför biträdde Linköpings domkapitel 1850 icke utan anledning den mening, som Uppsala konsistorium ecclesiasticum uttalade i en skrifvelse till Kungl. Maj:t med underdånig hemställan, att åldersgränsen nedåt för de inträdessökande måtte i lag fastställas.

Så märkbara olägenheter, som man i Uppsala försport af i frågavarande brist, synes man dock ej erfarit i Linköping. Å förra stället hade nämligen allt flera ynglingar genast efter sin första nattvardsgång tagit sig för att söka inträde vid därvarande seminarium, så att domkapitlet där ansåg sig hafva skäl att befara, att seminarierna »från bildningsanstalter för lärare komme att förvandlas till blott högre afdelningar af själfva folkskolan», att eleverna alltför unga komme att inträda som lärare, och dessa själfva löpte fara att under flera år afstängas från möjligheten att vinna ordinarie läraretjänster, enär dessa nämligen voro förbundna med klockarebefattningar, som ej kunde bekommas af omyndiga personer. De utexaminerade alltför unga lärarne kunde befara att rent af länge få stå utan tjänst. Helt visst medförde det äfven för Linköpings seminarium en fördel, att Kungl. Maj:t den 12 okt. 1850 utsände ett cirkulär, som bjöd, att inträdessökande

till rikets seminarier skulle hafva uppnått minst 18 års ålder.

Seminariekursens längd var allra först icke beräknad till någon viss tid, men det dröjde icke länge, förrän man fann sig nödsakad att stadga ett visst minimum därför. Den bestämdes den 3 maj 1843 till *ett år*, »helst af lärarnes redan vunna erfarenhet vore upplyst, att denna tid äfven för en skickligare elev är nödvändig för att inhämta och ordna det föreskrifna kunskapsmättet och tillika förvärfva praktisk skicklighet att på egen hand en folkskola förestå». Men omsider befanns äfven detta tidsmätt väl otillräckligt. Seminariet fördelades på tvenne klasser eller ordningar, och dess inspektor hemställde till domkapitlet, huruvida det ej borde anses nödigt, att dess lärare mera uteslutande använde sina krafter i seminariets tjänst. Med anledning af denna hemställan beslöts att ingå till Ljungstedtska skolans direktion med en förfrågan, om från dess sida några hinder skulle möta, för att denna skolas lärare kunde bibehållas såsom seminarielärare, äfven om »läroämnena skulle komma att sammanflyttas på ett färre antal lärare än som nu vore därmed sysselsatt». ¹ Konsistorium hade kort förut lagt ett större antal lektionstimmar på föreståndaren, som dittills undervisat blott 6 timmar i veckan men därefter skulle öfvertaga 9 timmar. Vid samma tillfälle hade den onaturliga förbindelsen mellan linearteckning och naturlära blifvit upplöst, och därefter skulle det sistnämnda ämnet meddelas af särskild därför passande lärare. ²

Snabbt nog växte anspråken på en stigande grundlighet i elevernas utbildning. Erfarenheten gaf vid handen, att man i genomsnitt ej hann under ofvan angifna lärotid att af det okultiverade råmaterialelet dana nog skolade lärarekandidater. Seminariets egna lärare fäste domkapitlets uppmärksamhet därpå, och med anledning däraf bestämde konsistorium den 29 augusti 1849 att tills vidare fyra terminer skulle räknas som normalt看 för genomgående af fullständig lärokurs vid anstalten, dock borde detta ej innebära hinder för en elev, som medhonne den på kortare tid, att dessförinnan afgå. För

¹ Kons. pr. 7 mars 1846.

² Kons. pr. 16 januari 1846.

hvarje ordning borde beräknas en lärotid af två terminer. Seminariet skulle ej mottaga nya elever mer än en gång om året, nämligen vid höstterminernas början. Åstundade någon vinna inträde vid början af en vårtermin, måste han visa sig kunna nöjaktigt redogöra för den föregående terminens kurs, om han ville räkna på att erhålla plats som elev.

Eftersom ej alla utexaminerade lyckats förvärfva önskade betygsvalörer i afgangsexamen, sökte en och annan att vid ett förnyadt besök vid seminariet upphjälpa dem och stärka meriterna vid kommande ansökningar. Om en elev, som 1854 utexaminerades, anmärkes, att han nästföljande år undergick förnyad pröfning i kyrkosång, och t. o. m. att han året därpå åter inställde sig och genomgick fullständig, ny afgangspröfning.

Under den första tiden blefvo elever utexaminerade mer än en gång om året. Af seminariets första lärjungar, som begynt sin kurs vid kyndelmässotid 1843, afgick en del redan i april, medan de öfriga erhöilo sin afgangsexamen i december samma år. Ännu 1862 anställdes en sådan tvenne gånger, ena gången i juni, då 20 elever utträdde som folkskollärare, andra gången i november, då 4 undfingo afgangsbetyg.

De betygsbeteckningar, som användes under de tre första åren, voro siffrorna 1, 2 och 3, men från slutet af höstterminen 1845 betjänade man sig af bokstäfverna a, ab, b, c och d.

I de flesta ämnen utdelades vid afgangsen särskilda vitsord för insikt och för förmåga att vid undervisning meddela kunskaper eller med andra ord särskilda betyg för teori och för praktik. Som ämnena voro många, blefvo ock betygen mångfaldiga. Så må nämnas, att vid den senare afgangspröfningen 1843 betyg lämnades i stafning och innanläsning, väl-skrifning, rättskrifning, katekes, bibl. historia, geografi, svensk historia, allmän historia, räkning, geometri och linearritning, naturlära, gymnastik, kyrkosång, teologi och bibelförklaring samt växelundervisningens metodik. Rörande naturlära, som till en början hade en ganska osäker ställning, beslöts i domkapitlet den 29 okt. 1856, att äfven i detta ämne särskildt betyg skulle afgifvas såväl i fråga om teori som praxis, hvaremot vitsorden i gymnastik och kyrkosång skulle gälla endast i fråga om det senare.

Lärotimmarna vid seminarium, hvilka intill början af höstterminen 1849 uppgått till 41 i veckan, nedsattes då till 34 och fördelades så mellan ämnena, att till bön och bibelförklaring anslogos 6 tim., till katekes 3, till bibl. historia 2, till stafning och innanläsning 2, till svensk grammatik 3, till aritmetik 3, till geometri och linearritning 2, till svensk historia, allmän historia och geografi 3, till naturlära 2, till stilöfning 1, till metodik 2, till sång 3 och till gymnastik 2 timmar.

Beträffande tiden för terminernas början och slut bestämdes 1846, att tills vidare vårterminen skulle begynna »i början af februari eller från den vid denna tid härstädes inträffande marknad». Då erbjöds nämligen gynnsamt tillfälle för eleverna att bekvämligen med marknadsfolket färdas till staden. Arbetet skulle sedan fortgå intill medlet af juni månad. Höstterminen åter skulle räkna sin begynnelse från bartolomeitid och afslutas i midten af december månad. De närmare bestämmelserna om dagarna afgjorde domkapitlet terminligen.

Under de bägge första årtiondena af seminariets verksamhet var tillgången på undervisningsmateriell ganska ringa, och hvarje gång det ansågs nödigt att förstärka den, underställdes behofvet domkapitlets pröfning. Genom dess försorg anskaffades ock en del såsom nödvändig ansedd materiell, såsom t. ex. Svedboms läsebok för Sveriges ungdom, Cronhamns koralbok och hans sånger för kyrkoårets högtidsdagar m. fl. Någon gång var konsistorium i tillfälle att till seminariet öfverlämna från kungl. ecklesiastikdepartementet ankommen skolmateriell.

En olägenhet, som domkapitlet ej förmådde till fullo afvända under hela den här berörda tiden, var bristen på rätt lämpliga och för seminarieundervisningen väl afpassade lokaler. Frågan var flera gånger föremål för domkapitlets öfverläggningar. Redan 1846 fäste seminariets inspektor nämnda myndighets uppmärksamhet på behofvet af ändamålsenligare lokaler, men konsistorium nödgades då inskränka sig till att hos Ljungstedtska skolans direktion hemställa, om den vore villig att till seminariets förmån afstå från det rum, som skolbarnen använde för sina gymnastiköfningar mot löfte att barnen i stället skulle kostnadsfritt få begagna sig af gym-

nasiets och läroverkets gymnastiklokal. Domkapitlet åtog sig nämligen att svara för kostnaderna därför och beslöt i sammanhang med denna resolution att ingå till Kungl. Maj:t med anhållan om förstärkt anslag till seminariet.* Sedermera, då statsmedlen tillflöto en smula ymnigare, lät konsistorium 1858 på hemställan af seminarieläraren M. W. Österdahl hyra hela den mindre byggnaden i gården n:r 59 S:t Kors kvarter. Sedermera förflyttades seminariet till lägenheter i n:r 16 Tannefors kvarter.

Läroanstaltens tillgångar voro ganska inskränkta under första tiden af dess tillvaro. Beloppet, som vid dess upprättande tilldelades den, uppgick blott till 500 rdr b:o. Till detta lades genom Kungl. cirk. den 4 aug. 1845 ett nytt à 133 rdr 16 sk. b:o, af hvilken summa 100 rdr skulle användas till aflönande af lärare i kyrkosång. Denna förhöjning möjliggjordes genom ständernas ökande af anslagen till seminarierna. I december samma år tilldelade Kungl. Maj:t ytterligare 33 rdr 16 sk b:o åt Linköpings seminarium, hvarigenom det sammanlagda beloppet af statsmedlen uppgick till 666 rdr 32 sk. b:o eller i nutidens mynt 1,000 kr. Dessa anslagsbelopp blefvo dock sedermera höjda.

Lärarnes löner måste efter hand förbättras. — Seminariet ägde redan på 1850-talet en andre lärare, hvarför en sådan icke behöfde förordnas med anledning af 1862 års seminarieeglemente, som påbjöd en dylik tillökning i lärarekräfterna vid seminarier, som blott ägde en lärare, nämligen föreståndaren. — I Linköping hade andre läraren 1859 en tjänstgöring af ej mindre än 38 t. i veckan, medan föreståndaren tjänstgjorde endast halfva antalet timmar, som då voro bestämda som villkor för åtnjutande af hela det för hans befattning anvisade arfvodet, 1,200 rdr. Den förre åtnjöt blott 350 rdr för sina besvär. Då konsistorium med rätta ansåg detta belopp ej vara skälig vedergällning för hans möda, hemställde det till Kungl. Maj:t om förhöjning i arfvodet, och följden blef, att detta fördubblades för honom i hans egenskap af ämneslärare.

Sedan riksdagen åter höjt anslaget till seminarierna, bestämde Kungl. Maj:t genom cirkulär den 20 juli 1861, att,

* Kons. prot. d. 10 januari 1846.

om tjänstgöringstiden per vecka uppginge till minst 30 timmar under 36 veckor om året, föreståndaren skulle bekomma 1,500 rdr och andre läraren 1,000 rdr. Då emellertid seminarieföreståndarens i Linköping undervisningstimmar allt fortfarande uppginge till blott hälften, bekom han allenast halfva det anslagna beloppet, medan andre läraren alltjämt tjänstgjorde 38 timmar och bekom full lön. Läraren i sång liksom ock den i gymnastik tillerkändes 150 rdr i årligt arfvode. Genom 1862 års seminarieeglemente bestämdes såväl föreståndarens som andre lärarens undervisningsskyldighet till 24 timmar i veckan.

Elevernas behof af understöd tillgodosågs redan från början med ganska stor frikostighet af rikets ständer. Enär skolmästarens kall alltintill utfärdandet af 1842 års folkskolestadga nästan uteslutande hade utöfvats af personer ur samhällets allra fattigaste lager och den lön, som den nya förordningen ställde i utsikt för den hädanefter utexaminerade folkskolläraren, ingalunda var ägnad att locka bättre ekonomiskt lottade ynglingar till seminarierna, så kunde regering och riksdag då ej beräkna, att dessa läroanstalter skulle komma att befolkas af lärjungar ur gynnsammare ställda samhällslager än dittills. Därför tillförsäkrade redan nämnda författning åt behöfvande och skickliga elever s. k. stipendier af »dels 50 riksdaler, dels 33 riksdaler 16 sk. b:o per år», och voro dessa tydligen att anse framför allt som ett slags fattigunderstöd, hvilket ock antydes därmed, att den kungl. förordningen ställde det ekonomiska behofvet i första rummet. Jämlikt samma förordning utdelade domkapitlet själf dessa stipendier. Konsistorienotarien utlämnade dem och mottog kvittenserna. De utdelades naturligtvis i regeln vid terminernas slut, men exempel saknas ej, att det ock skedde å annan tid, liksom ock att beloppen för termin understego halfparten af de nyssnämnda. I enlighet med kungl. cirkuläret den 4 augusti 1845 ingick konsistorium årligen inom slutet af mars till Kungl. Maj:t med underdånig begäran om en viss summa för året till stipendier med uppgift på elevernas antal vid seminarierna. Det årsanslag, som plägade begäras, uppgick i genomsnitt till 1,200 à 1,500 kronor i nu gällande mynt och medelsiffran för stipendiernas storlek var vid

en beräkning efter hela elevantalet något öfver 40 kronor per man. Vid själfva fördelningen kommo dock beloppen naturligtvis att variera. När vid höstterminens slut 1844 stipendier utdelades, bekom en 50 riksdaler b:o, 2 erhöilo 16 riksdaler 32 sk. b:o, de öfriga 33 riksdaler 16 sk. b:o. Vid vårterminens slut 1859 bekommo 23 elever stipendier, som växlade mellan 50 å 75 riksdaler rmt. Elevernas antal var ej synnerligen stort; större under 1840-talet än under nästföljande årtionde. Det uppgick 1847 till 41 men utgjorde t. ex. 1854 blott 30, af hvilka 25 undfingo stipendium; följande år uppgick lärjungeantalet endast till 25 och steg under de bägge nästföljande årens vårterminer till 29. Som det alltid visade sig svårt att bedöma den relativa graden af elevernas medellöshet, ålade domkapitlet stiftets prästerskap genom ämbetsbref den 28 december 1848 att i de attester, som af pastorsämbetena utlämnades åt inträdessökande till seminariet eller till dess elever, lämna noggranna meddelanden om graden af deras medellöshet, och de borde i detta syfte allt efter omständigheterna begagna sig af uttrycken »fattig» eller »utfattig».

I jämförelsevis primitiva former verkade seminariet under den här omhandlade perioden för att tillfredsställa tidens anspråkslösa kraf på lärarne vid folkskolan. Fordringarna växte dock under tiden och — som vi sett — vidtogs äfven en och annan åtgärd till tidsenlig reform. Men först vid slutet af detta tidsskede, då Linköpings läroanstalt för blifvande folkskollärare var ett af dessa seminarier, som bestämdes skola fortbestå, blef det föryngradt, utvidgadt och omorganiseradt för att begynna en ny period af sin utveckling med ledning af 1865 års förnyade seminariereglemente.

G. W.

12.

Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige

av

Selma Lagerlöf.

Första bandet. Stockholm 1906. 237 sid. Pris h. 3,50 b. 5,00.

Samma bok i billigare utstyrsel. Pris b. 1,50.

Knappast har väl hos oss under senare tiden en bok väntats med sådan otålighet och mottagits med så spändt intresse som den, hvars titel läses här ofvan. Flera år ha förflutit, sedan ett rykte visste förtälja, att vårt lands berömdaste nu lefvande författarinna lofvat skriva en läsebok för våra folkskolor, och man och man emellan har det frågats: Kommer ej Selma Lagerlöfs arbete snart? Den ärade författarinnan måtte väl ha befunnit sig i en allt annat än behaglig sinnesstämning vid tanken på allt, hvad man af henne väntat.

I *Folkskolans läsebok* finnes, som bekant, en berättelse, *Det okända, härliga landet*, i hvilken det skildras, hur den unge Harald i drömmen får lära känna sitt fosterland genom att betrakta det i fågelperspektiv. Det är en vänlig svan, som tjänstgör såsom fortskaffningsmedel och ciceron. Färden går med iltågsfart men väcker dock hos den lille resenären den lifigaste beundran öfver och den varmaste kärlek till de nejder, han skådar.

Samma idé har vår författarinna använt i *Nils Holgerssons underbara resa* etc. — dock med betydliga modifikationer. Den gosse, som här får resa för att lära känna sitt land, måste först förvandlas till tomte, och det är ej en svan, som tjänstgör som riddjur, utan en gåskarl. Taflan får ock betydligt mer omväxling därigenom, att färden försiggår i sällskap med en flock vildgäss, hvilka nu återvändt från sin vinterfärd och slå sig ned här och där i de olika landskapen. De

anföras af en gammal hongås, som bär det något underliga namnet Akka — som bekant, enligt de hedniska finnarne gudalära, namnet på guden Ukkos gemål. Man får väl anta, att detta namn på föraregåsen är godtyckligt valdt, ty man har svårt att förstå, hvad som eljest skulle ligga därunder.

Vi införas nu i berättelsens början i detta snattrande sällskap, där sämjan dock ej är öfverdrifvet stor på grund af misstänksamhet. Snart uppträder ock den, som sedan får tjänstgöra som »styckets bof», Smirre räf, hvars hela traktan går ut på att skaffa sig stek bland gåsfloeken, hvilket dock, tack vare stor påpasslighet hos vederbörande, lyckas blott en gång. I växlande bilder framställer nu författarinnans vidunderliga och smidiga fantasi till en början landskapet Skåne från olika synpunkter. På samma gång läsaren får reda på dess geografiska egendomligheter, lär han ock känna något af dess djurvärld och dess kulturhistoria. I synnerhet sistnämnda synpunkt är på ett öfverlägset sätt framhållen och tillgodosedd i det föredrag, som en lärare, hvilken med en grupp lärjungar är stadd på studieresa till ett af Skånes större slott, håller för de lyssnande eleverna.

En särskild episod bildar djurens möte på *Kullaberg* — utan gensägelse bokens mest fantasirika del. Skildringen är här utförd med öfverlägsen konst och finhet, och vid läsningen af den drömmar man sig in i en stämning, som närmast kan uttryckas med *frid på jorden — äfven bland djuren!* Dock — blott för en stund. Hvarje paradiset har sin orm. Äfven här kommer disharmonien in. Smirre räf ställer till förödelse men får sin rättvisa dom — han blir utdrifven ur paradiset.

Från Skåne går gässens tåg öfver Blekinge, där på samma sätt landskapet skildras från olika sidor. Så flyttas skådeplatsen till Öland. På färden dit och under vistelsen där ha våra resande en sådan mängd af äfventyr att upplefva, att man måste fråga sig: hvartill allt detta? Hvad är meningen? Det hela verkar en smula uttänjdt och konstladt. Detsamma kan ock sägas, när resan går än längre öster ut — till Lilla Karlsö utanför Gottland. Om denna ö och dess fårafvel får man veta mycket, som kan vara intressant, men som tar så stort utrymme, att skildringen af Gottland blir lidande därpå.

För att ge ett riktigt lifligt intryck af den olikhet, som förefinnes mellan skånsk och småländsk natur, har författarinnan använt en legend om dessa landskaps olika tillkomst. Den, som skrifver dessa rader, har under sin barndom i Småland hört denna berättelse — dock med den olikheten, att det var djäfvulen, som skapade Småland, medan vår Herre skapade Skåne, och att de båda sedan bytte skådeplats, när fråga blef om att frambringa invånare i de båda landskapen. Selma Lagerlöf har ersatt »det ondas princip» med S:t Per. Det är mer än antagligt, att äfven med denna förändring i sagan hvarken skånebarn eller smålandsbarn känna sig belåtna med förklaringen till den olika beskaffenheten i natur och folkkyrka, ehuru författarinnan menar, att hon skipat full rättvisa.

Med alltför mycket af »tillställning» har, synes det oss, författarinnan fört Nils Holgersson in i det egentliga Småland. Vi undra, om ej barnens sunda känsla reagerar vid läsningen af denna skildring, och de finna det utan tvifvel högst pinsamt, att den stackars parfveln skall slitas mellan tvenne kråkor en så lång väg. Hela historien om kukan och silfverslantarna är nästan mer vidunderlig, än logiken i sagan tillåter. Ty äfven för fantasiens skapelser ges lagar.

Men rörande vacker är skildringen af »det vackraste Småland», Vätterns sköna stränder med Jönköping, Huskvarnadalen och Taberg. »Hvem det landet en gång sett, han längtar dit igen.» Hur väl har ej författarinnan förstått att locka fram på sin duk det för dessa underlösa nejder säregna! Hur slående uttrycken, hur poetiska bilderna!

När sedan skådeplatsen förläggas till Östergötland, tilldrager sig fågelsjön Tåkern författarinnans lifliga intresse, såsom ju ock var att vänta. Här faller hon dock ur rollen och tar parti i den mycket debatterade frågan angående denna sjös sänkning. Då alla de myndigheter, som haft med denna sak att skaffa, ej kunnat ena sig, tyder ju detta på att goda skäl kunna anföras både för och emot förslaget att torrlägga Tåkerns botten. Men att då låta barnen läsa, »att Gud inte vill att vi ska rubba på hans ordning», är nog mindre välbetänkt. Det är utan tvifvel till mera nytta, att Öster-

götland kan producera mycket spannmål, än att det kan hårbärgera fåglar i Tåkern.

Mycket prisvärd är den varma medkänsla med djuren, som i allmänhet gör sig gällande i Selma Lagerlöfs nya bok. Men just här vid Tåkern öfvergår hennes djurvänlighet till sentimental hjärtnupenhet, då hon berör andjakten. Är det orätt att skjuta änder, så är också annan jakt orättmätig och bör anses som straffvärd grymhet. Men det kan väl ej vara författarinnans mening. Och hvarför ej sträcka denna omtanke om djuren till alla? Det är naturligen lika mycket synd om Smirre räf, som den ena gången efter den andra går miste om sitt byte, som om en andunge, hvilken förlorat sin mor.

Slutet af skildringen af Östergötland är lika vacker som fyndig. Man lyssnar med intresse till sierskans spådomar och önskar deras fullbordan. Ja, måtte det alltid gifvas »bunder, som äro ärekära och uthålliga, så att det gamla landskapet må få behålla sin gamla heder!» »För det är bara de, som gå böjda under det eviga arbetet med jorden, som kan hålla det här landet oppe i välstånd och anseende från tid till tid.»

Hvad angår det rent sakliga innehållet i här anmälda arbete, så har nog naturvetenskapsmannen åtskilligt att anmärka. De skildrade djurens lefnadsvanor öfverensstämma ej alltid med verkligheten, och barnen få en delvis falsk föreställning af hvad de läsa. En hongås är aldrig vildgässens anförare, och någon strid mellan sälar och sjöfåglar äger aldrig rum — annat att förtiga. Äfven kan man ha ett och annat att anmärka mot skildringen af huru de olika trappafsatser bildades, hvilka förmedla småländska höglandets öfvergång i skåneslätten m. m.

Dessa anmärkningar drabba dock ej så mycket författarinnan som fastmera de lärare, som på bokens första blad annonsera sig som utgifvare. Det hade varit deras skyldighet att tillse, att en bok, som utges för att sättas i folkskolebarns händer, ej innehåller felaktiga och mot verkligheten stridande uppgifter i de delar, där den skulle meddela verklig kunskap. Och det bör ligga dem om hjärtat att låta

en zoolog, en geolog o. s. v. granska arbetet, innan det möjligen kommer ut i ny upplaga.

Dessa utgifvare ha vi väl ock att tacka för att i boken alla samtal ha verben i singularis, äfven där subjektet står i flertal. Detta är fullkomligt obefogadt och stör oupphörligen vid läsningen. Ej må man tro, att man i nämnvärd grad närmar sig talspråket blott genom en sådan åtgärd. Därtill fordras en mycket större förändring af skriftspråket. Äfven bildade personer säga icke: *de är borta* utan: *di ä borta*. Skall talspråket återges, så må man taga steget fullt ut. Men att i en bok, som skall läsas i skolorna och naturligen i sin mån tjäna barnen till mönster i språkligt afseende, skriftspråket öfverallt bör användas, borde för hvarje pedagog vara tydligt.

De ifrigaste lofsjungarne af denna bok hafva satt i fråga, att den skulle uttränga Folkskolans läsebok. Detta är naturligtvis orimligt. De båda arbetena kunna godt trifvas vid sidan af hvarandra och komplettera hvarandra. Ty den ena vänder sig mer till förståndet, den andra till fantasien.

Vi ha enligt tillkännagifvande snart att vänta senare delen af *Nils Holgerssons underbara resa*. Då arbetet föreligger färdigt, förmoda vi, att man kommer att kalla det den skönaste dikt, som någonsin diktats om vårt land — en dikt, som ej bör läsas blott i skolorna utan öfverallt i alla hem och där utföra sitt ädla värf, fosterlandskänslans höjande. Det är en lycka för vårt land, att det just nu i dessa den fosterländska samlingens tider har en författarförmåga, som kan på det rätta sättet besjunga fosterlandet, och det är ej mindre lyckligt för författarinnan, att hon får skriva för människor, som vilja lyssna till hvad hon har att säga, och som ock vilja bevara henne själf i tacksamt minne.

A. H—én.

13.

Feriekurser sommaren 1907.

Sommarkurserna i Uppsala 1907.

För åttonde gången anordnas instundande sommar i Uppsala för en större allmänhet afsedda vetenskapliga föreläsningar i olika ämnen, med experiment, öfningar, förevisningar och diskussioner.

Till deltagande i dessa 1907 års akademiska sommarkurser i Uppsala inbjuda vi härmed vänligen lärare och lärarinnor vid allmänna läroverk, flickskolor och samskolor, folkhögskolor och folkskolor, studenter, präster samt för öfrigt enhvar, som vill och tror sig kunna af vår undervisning draga fördel.

Kurserna hållas i universitetets lärosalar och institutioner.

De komma att öppnas torsdagen den 15 augusti kl. 1 e. m. med en föreläsning af prof. O. Hammarsten: »Om vegetarismen» och avslutas tisdagen den 29 augusti kl. 12 midd. med en föreläsning af prof. Ad. Noreen: »Svensk ortnamnsforskning».

Föreläsningar komma att hållas i följande ämnen:

A. Fysik och kemi.

Doc. C. Benedicks: Om allmänt förekommande fysikaliska instrument (med demonstrationer).

Doc. J. Kock (jämte amanuenser) leder laborationsöfningar i fysik.

Fil. d:r G. Bodman: Om förbränning (med experiment).

Doc. O. Holmberg (jämte amanuenser) leder laborationsöfningar i kemi.

B. Socialvetenskapliga ämnen.

Fil. d:r Joh. R. Nilsson: Social och liberal ekonomi i deras historiska utveckling.

Hofrättsnotarien G. Olin: Några hufvudpunkter i den moderna socialpolitiken.

Prof. N. Stjernberg: Om brottet som samhällelig företeelse.

Prof. B. Ekeberg: Om straff och grundsatser för bestraffning.

Doc. E. Billing: Jesu evangelium och våra dagars sociala frågor.

Prof. S. Wide: Samhällsförhållanden under den romerska kejsartiden.

Skriftställaren E. Svensén: Geografiska eröfringar, ett blad ur den sociala geografin.

Sannolikt komma föreläsningar att hållas jämväl rörande fattigvården.

C. Främmande språk.

Föreläsningar på engelska och franska af en engelsman och en fransman. Underrättelse om föreläsare och ämnen skall senare lämnas.

D. Fristående kurser.

Domprosten prof. Berggren: Melanchton, »Germaniens lärare», en karaktärsbild.

Prof. O. von Friesen: Runorna i Sverige (med skioptikonbilder).

Prof. A. Kolmodin: Världsmissionens nuvarande ståndpunkt.

Prof. J. A. Lundell: Slaviska språk och folk i deras förhållande till svenska och Sverige.

Prof. H. Lundström: Den äldsta kristna kyrkan.

Prof. Ad. Noreen: Våra familjenamn.

Prof. U. Quensel: Bakterierna och deras betydelse för hälsovården (med demonstrationer).

Doc. S. Schmidt-Nielsen: Nyare undersökningar rörande matsmältningens fysiologi och kemi (med experiment).

Doc. H. Sjögren: Om Pompejis förstöring och återuppståndelse (med skioptikonbilder).

Prof. N. Söderblom: Kristendomen i dess förhållande till andra religioner.

Prof. K. W. Zettersteen: Om islam och mohammedanerna.

Prof. Hj. Öhrvall: Själsarbetets hygien (med experiment).

I syfte att för åhörarna lätta uppfattningen af föredraget och stödja minnet komma för en del föreläsningar och öfningar tryckta »grundlinjer» att tillhandahållas.

Följande utställningar blifva för kursernas deltagare tillgängliga:

ett fysiskaliskt laboratorium och fysikalisk undervisningsmateriel för en högre flickskola; fysikalisk undervisningsmateriel för folkskola.

Kommittén har för afsikt att vid kurserna söka åstadkomma jämväl en utställning af konstverk.

Enligt öfverenskommelse träffad med beredningskommittén för 9:e svenska flickskolemötet, som sammanträder i Uppsala omedelbart före sommarkursernas början, blifva för sommarkursernas deltagare tillgängliga äfven flickskolemötets utställningar, nämligen:

- a) Geografisk undervisningsmateriel (naturföremål och plastiska afbildningar, kartor och planscher, böcker);
- b) en serieutställning af kvinnliga handarbeten;
- c) klassutställningar af teckningar;
- d) nöjesläsning för ungdom (såväl på svenska som på främmande språk);
- e) klassbibliotek för högre flick- och samskolor.

Universitetets arkeologiska, zoologiska och geologiska samlingar, botaniska trädgård, bibliotek och andra institutioner, Franska biblioteket, Fackskolan för huslig ekonomi, Enskilda läroverkets smidesverkstad, kyrkor och skolor i staden, ett större tryckeri m. m. komma att på bestämda tider förevisas af lärare, tjänstemän och andra sakkunniga.

Ytterligare upplysningar lämnas dels i tidningar, dels i program, som längre fram kommer att tillsändas anmälda deltagare.

För tillträde till sommarkurserna fordras inga som helst examina eller betyg. För kostnadernas betäckande erlägger hvarje deltagare en afgift af 10 kr. Man och hustru tillsammans betala hvardera half afgift. Om afgiften ej vid anmälan bifogas, sändes tillträdeskortet mot postförskott.

Tillträdeskortet gäller i regeln för samtliga kurser och utställningar. Då antalet åhörare af vissa föreläsningar och deltagare i vissa öfningar med hänsyn till utrymmet måste begränsas, äga tidigare anmälda företräde. Vid anmälan torde därför uppgifvas, i hvilka kurser man vill delta.

Nedsatta reseavgifter å en del ångbåtslinjer kunna påräknas.

Anmälningar med tydligt namn samt uppgift om yrke och postadress adresseras till sommarkursernas byrå, Uppsala, som meddelar alla nödiga upplysningar för resan i sammanhang med tillträdeskortets utdelning. Byrån anskaffar på

deltagares därom i anmälan framställd önskan rum och spisning till möjligast billiga pris.

Organisationskommittén:

J. A. Lundell, Carl Benedicks. Birger Ekeberg. Otto v. Friesen.

verkställande
ledamot.

Föreståndare för byrån:

Victor Johanson.

Feriekurser vid tyska universitet sommaren 1907.

Den för svenskar väl bekanta feriekursen i *Greifswald* pågår i år från den 15 juli till den 3 augusti. Följande fack förekomma: Fonetik (Prof. Heuckenkamp), Tyska språket och litteraturen (Prof. Heller, Prof. Stosch), Franska (M. Plessis), Engelska (Mr. Campell), Religion (Konsistorialråd Prof. Hausleiter), Filosofi (Prof. Rehmke), Historia (Prof. Seeck och Bernheim), Konsthistoria (Prof. Seeck), Geologi (Prof. Jaekel), Kemi (Docent Dr. Strecker), Fysik (Prof. Mie), Zoologi (Prof. Jaekel), Botanik (Prof. Schütt), Hygien (Geheimerat Prof. Löffler). Vid sidan af föreläsningarna fortgå zoologiska, botaniska och fysikaliska öfningar, psykologiskt seminarium, öfningar i olika språk m. m.

Utförligt program erhålles, om man vänder sig till »*Ferienkurse Greifswald*».

Feriekursen i *Jena* hålles mellan den 5 och 17 augusti. Prospektet utlofvar föreläsningar och öfningar i Naturvetenskap, Pedagogik, Psykologi och pedagogisk Patologi, Socialvetenskap, Teologi, Filosofi, Historia samt Föredragskonst och språk. Inskriftningsavgift 5 Mk. Honorar för de enskilda kurserna alltefter timantalet 10—15 Mk. Närmare meddelas genom sekreteriatet Fräul. Clara Blomeyer Gartenstr. 4 Jena.

Årets feriekurser i *Marburg* äga antagligen rum från den 8 till den 26 juli och från den 5 till den 23 augusti. Föreläsningar hållas både på tyska, franska och engelska. De tyska föreläsningarna förutsätta hos främlingar bestämd kunskap i tyska språket, för nybegynnare finnas seminariekurser. Närmare meddelar *Sekreteriat der Marburger Ferienkurse*, Villa Cranton, Marburg a. d. Lahn.

14.

Meddelande från Svenska seminarielärareföreningen.**1. Berättelse öfver Styrelsens verksamhet 1906.**

Vid sjunde svenska seminarieläraremötet i Landskrona i augusti 1905 väcktes af rektorn vid seminariet i nämnda stad Nils Torpson förslag om bildande af en allmän svensk seminarielärareförening, och en interimsstyrelse, bestående af rektorerna Lundgren i Stockholm, Lundqvist i Strängnäs och Dahlgren i Uppsala, tillsattes. Sedan under dennas ledning stadgar blifvit antagna och styrelse vald, sammanträdde denna i Nässjö d. 17 april 1906, då den konstituerade sig sålunda, att rektor Sundén utsågs till ordförande, rektor Torpson till vice ordförande och undertecknad Ryde till sekreterare och skattmästare. Till att jämte ordföranden bilda verkställande utskott utsågos fröken Hedvig Sidner och undertecknad Ryde. Från Lunds ortsförening hade inkommit motion om att Svenska seminarielärareföreningen måtte upptaga till behandling frågan om ordinarie anställning för lärare och lärarinnor vid seminariernas öfningsskolor. Denna fråga upptogs till diskussion vid sammanträdet, och beslöt styrelsen att höstterminen 1906 utsända densamma till ortsföreningarna. Dessutom diskuterades frågorna om ämneslärarnes antal och kompetens samt om ett organ för Svenska seminarielärareföreningen.

I ett cirkulär af den 30 april 1906 uppmanade styrelsen de särskilda ortsföreningarna att gifva sin mening till känna, huruvida ett tidningsorgan ansåges nödvändigt för föreningen, om en ny tidning eller tidskrift borde grundas, samt i motsatt fall hvilken af de förhandenvarande ortsföreningarna ansåges lämpligast. Samtidigt med detta cirkulär utsändes af verkställande utskottet ett annat, i hvilket utskottet dessutom hemställde till ortsföreningarna att yttra sig i frågan, huru-

vida det icke vore önskvärdt, att, innan universitetskommitténs förslag upphöjdes till lag, en utredning verkställdes af universitetsexamensfrågan i hvad den berör seminarierna, samt huruvida ortsföreningarna ville gifva Svenska seminarielärareföreningens styrelse i uppdrag att hos K. M:t i underdånighet anhålla, det frågan om examina i filosofiska fakulteten icke måtte af K. M:t afgöras, förrän utredning af nämnda fråga i dess förhållande till seminarierna blifvit af sakkunnige verkställd, helst i samband med behandlingen af spörsmålet om seminariernas omorganisation. I fråga om föreningens organ röstade ortsföreningarna mycket olika, 4 st. för Tidskrift för folkundervisningen, 1 uteslutande för Pedagogisk Tidskrift, 1 för Pedagogisk Tidskrift *eller* Verdandi, 1 för Pedagogisk Tidskrift *eller* Tidning för Sveriges läroverk, 2 uteslutande för Verdandi, 1 för Verdandi *eller* Manhem, 1 för svensk läraretidning *och* Folkskolans vän, 2 för Svensk läraretidning ensam o. s. v. Underhandlingar ha visserligen förts med förläggarna af Tidskrift för folkundervisningen, men på grund af den ringa ledning, som ortsföreningarnas uttalanden gifvit i denna fråga, torde den efter närmare utredning böra, innan den afgöres, ännu en gång hänvisas till ortsföreningarna. I fråga om universitetsexamenskommitténs betänkande röstade de allra flesta ortsföreningarna för verkställande utskottets förslag.

Sedan under sommarens lopp en särskild kommitté af sakkunniga för seminariefrågans utredning i dess helhet blifvit tillsatt, beslöt styrelsen att ingå till K. M:t med en underdånig anhållan, det K. M:t täcktes anmoda den nu arbetande seminariekommittén att, efter nödig utredning af seminariernas behof af ämneslärare i god tid, innan frågan om universitetsexaminas omorganisation behöfde företagas till slutligt afgörande, inkomma med särskildt yttrande och förslag angående de blifvande seminarielärarnes kompetens och utbildning.

Med anledning af styrelsens underdåniga anhållan remitterade K. M:t till seminariekommittén såväl universitetsexamenskommitténs betänkande som de öfver detta under sommarens lopp från domkapitlen och seminariektorererna inkomna yttranden med anmodan att seminariekommittén före den 1 nov. 1906 måtte inkomma med särskildt utlåtande i ärendet.

I ett andra styrelsecirkulär af den 24 september uppmannes ordsföreningarna att yttra sig i följande frågor:

1. Hvad bör göras för att förbättra och betrygga de i seminariernas öfningsskolor anställda lärarnes och lärarinnornas ställning?

2. Hvilken kompetens bör lämpligen sättas för seminariernas ämneslärare (manliga och kvinnliga), och huru böra löneförmånerna och pensionsåldern för dem bestämmas?

3. Hvad är ordsföreningens mening a) angående privata folkskoleseminarier? b) angående det af rektor Lundgren på Landskrona-mötet ifrågasatta seminariet?

Därjämte hemställdes till nämnda föreningar att gifva Svenska seminarielestareföreningens styrelse i uppdrag att inför seminariekommittén framlägga föreningens önsknings- och förklaringsfrågor. I öfverensstämmelse med föreningens enhälligt eller med mycket öfvervägande pluralitet uttalade önskningsfrågor har styrelsen i en skrivelse till seminariekommittén framlagt följande önskemål:

att ämneslärestjänsterna vid seminarierna måtte göras till lektorstjänster med lektorslön samt en kompetens, som vore en just med hänsyn till seminariernas behof afsevärdt förstärkt adjunktskompetens, i väsentliga afseenden likvärdig men ej nödvändigt likformig med gällande lektorskompetens, att, såsom en förutsättning härför, ämneslärestjänsterna vid seminarierna ökas till erforderligt antal, samt att ämneslärare måtte få rättighet att vid uppnådda 60 lefnadsår och 30 tjänstear åtgå med full pension; vidare att lärare och lärarinnor i öfningsämnen vid seminarierna måtte med afseende på sin ställning samt aflönings- och pensionsbelopp blifva likställda med öfningslärarna vid de högre allmänna läroverken; slutligen att stadgande måtte göras därom, att lärare och lärarinnor vid seminariernas öfningskolor måtte kunna anställas som ordinarie, samt att dessa lärares aflönings- och pensionsvillkor måtte ordnas så, att de åtminstone icke blefve sämre än lärarnes vid folkskolorna i våra förnämsta städer. I fråga om de privata folkskoleseminarierna hade 12 af 14 ordsföreningar afgjort uttalat betänklighet mot att uppmuntra till dylika anstalter, och styrelsen har därför i sin skrivelse afstyrkt ett sådant uppmuntrande. Med afseende på det af

rektor Lundgren på Landskrona-mötet ifrågasatta seminariet voro ordsföreningarnas yttranden alltför divergerande, för att i föreningens namn något uttalande i denna fråga skulle kunna göras. Styrelsens skrivelse finnes anford i Sv. Lär.-Tidning n:r 2 för 1907.

Antalet föreningsmedlemmar, som enligt den omedelbart efter föreningens bildande tryckta medlemsförteckningen utgjorde 140, har under år 1906 ökat till 142. Ur föreningen ha utträtt 6 medlemmar, 2 ha aflidit, 10 nya medlemmar ha intagits. Rikets alla folkskoleseminarier äro i föreningen representerade.

Styrelsen för 1906 utgjordes af 1) för 2 år valda: rektor O. W. Sundén (ordförande) och fröken Hedvig Sidner; 2) för ett år valda: rektor N. Torpson (vice ordförande), adjunkt Å. Ryde (sekreterare och kassör) samt fröken Valborg Olander; suppleanter: rektor G. W. Bucht, seminarieföreståndaren J. Wahlqvist samt fröken Ester Svalling. Sedan rektor Sundén och fröken Sidner i cirkuläret af den 24 september 1906 på anförda skäl hos föreningen anhållit att få utträda ur styrelsen vid 1906 års slut, förrättades under höstens lopp val af ny styrelse, hvarvid blefvo valda: 1) för 2 år fröken Valborg Olander (vice ordförande) och adjunkt Å. Ryde (sekreterare och kassör); 2) för ett år: rektor C. O. Arcadius (ordförande), fröken Elisabet Eurén och seminarieföreståndaren J. Wahlqvist; suppleanter: rektor G. W. Bucht, öfningskoleläraren E. Zimmerdahl samt fröken Selma Svensson. Till revisorer utsågos adjunkterna L. C. Lindblom, Stockholm, och A. T. Hasselberg, Strängnäs.

Föreningens inkomster uppgingo för år 1906 till kr. 531:08, dess utgifter under samma tid till kr. 297:08, hvaraf enligt styrelsens beslut kr. 100:— i arvode åt sekreteraren. Kassabehållningen utgör alltså kr. 234:—.

Lund den 31 december 1906.

OTTO W. SUNDÉN.

Åke Ryde.

2. Revisionsberättelse.

Undertecknade, som granskat Svenska seminarielärareföreningens förvaltning under år 1906, få härmed meddela följande:

Inkomster:

Extra utdebiteringar af 143 personer . . .	175: —	
Ordinarie årsafgifter af 142 » . . .	349: —	524: —
Räntor	7: 08	
	Summa	531: 08

Utgifter:

Tryckningskostnader	92: —	
Skrifmaterialier och porton	22: 38	
Reseersättningar för sammanträden	82: 70	
Sekreterarens arvode	100: —	297: 08
Behållning vid årets slut	234: —	
	Summa	531: 08

Behållningen var insatt i Skånes enskilda banks spar-kassa i Landskrona.

Handlingarna vittna om intresse och nit för föreningen. Utgifterna äro styrkta.

Till följd häraf tillstyrkes, att ansvarsfrihet beviljas styrelsen för dess verksamhet 1906.

Stockholm & Strängnäs den 26 mars 1907.

L. C. Lindblom,
sem.-adjunkt.

A. T. Hasselberg,
sem.-adjunkt.

(Ur Styrelsens Cirkulär.)

15.

Litteratur.

Medeltidsminnen från Östergötland utgifna af dr Otto Janse. Stockholm 1907. Justus Cederqvists förlag.

Östergötland är, som bekant, synnerligen rikt på historiska minnen från Sveriges medeltid. På de bördiga slätterna uppväxte tidigt byar och städer, och mäktiga stormän byggde sig fasta borgar och slott. Hvad konstintresset angår, koncentrerade sig detta, liksom öfverallt vid denna tid, så godt som uteslutande på att pryda kyrkor och kloster till Guds och helgonens ära. Konstminnen från medeltiden äro därför så godt som uteslutande af religiös natur, och så är äfven fallet med de medeltidsminnen från Östergötland, som dr Janse i sin bok skildrar. Den, som förra sommaren besökte Kulturhistoriska utställningen i Norrköping, hade då tillfälle att se den ståtliga samling af sten- och träskulptur, arbeten af vanlig smides- och guldsmedskonst samt textilkonst, som där fröjdade besökarens öga. Det är hufvudsakligen dessa föremål dr Janse i sitt intressanta arbete återger i ord och bild på ett sätt, som ger läsaren en god inblick i vår medeltids kultur och dess yttringar.

Först lämnas prof på medeltida ornamentik i sten- och träskulptur. Därefter visar förf., huru högt smideskonsten vid denna tid stod i vårt land; sådana arbeten som konstsmidet på kyrkdörrarna från *Rogslösa*, *Väfversunda* och *Fornåsa* äro helt enkelt mästerverk i sitt slag.

Träskulpturen representeras af en serie Kristusbilder, ordnade efter tidsföljd, Mariabilder, fristående eller i altarskåp, flera intressanta Birgittabilder. (Märk särskildt den från *Borg's* kyrka.) Äfven andra birgittaminnen finnas, t. ex. hennes tämligen apokryfiska helgonskrin i Vadstena och relikgömman i Statens historiska museum.

Läsaren bör i synnerhet fästa uppmärksamheten vid de föremål, som utgöra delar af den prästerliga dräkten, t. ex. biskop Kättils biskopsmössa, det praktfulla guldspännet till korkåpa (hittadt i Motala ström vid Kimstad), den vackra dalmatikan från Linköping m. fl. samt en samling mässhakar, den ena praktfullare än den andra. Slutligen vilja vi påpeka den vackra samlingen kalkar och patener, t. ex. de från Vadstena. Till sist lämnas några prof på medeltida bokkonst, dels handskrifter, t. ex. *Östgötalagen* och *Vadstenadiariet*, dels boktryck, t. ex. *Vita Catharinæ*, den äldsta i Sverige tryckta bok.

Till dessa bilder, hvilka äro på ett förstklassigt sätt utförda i ljustryck och autotypi på Justus Cederqvists välkända officin, har utgifvaren fogat kortfattade noter, hvilka på ett förträffligt sätt för läsaren klargöra föremålets karakteristiska drag och tiden för dess uppkomst. Önskligt vore, att detta förträffliga arbete vunne stor spridning, ej blott inom fackmännens krets utan äfven bland den stora allmänheten. Särskildt inom Östergötland borde arbetet bli känt, äfven inom folkets bredare lager. Om t. ex. alla högre läroverk, real- och samskolor, seminarier samt folkskolorna inköpte åtminstone ett exemplar hvar, skulle det med fördel kunna användas vid den historiska undervisningen och skänka det uppväxande släktet en klar och tilltalande bild af den kultur, som för fem—sex hundra år sedan härskade i det minnesrika Östergötland.

P. G. B.

Doktor Martin Luthers lilla katekes med kort utveckling af Oscar Bensow. Stavning enl. K. cirk. den 7 april 1906. P. A. Norstedt & Söners förlag 1907. Pris 30 öre.

Förevarande katekesupplaga, som är tryckt med redig stil, har den förtjänsten, att icke blott de tre allmännakristna symbolerna utan äfven, i enlighet med mångas önskan, augsburgiska bekännelsens läroartiklar samt konfirmationsfrågorna äro bifogade.

Bibelspråken äro anförda i öfverensstämmelse med gällande kyrkohandbok samt öfversättningarna af nya och gamla testamentet år 1883 och 1903.

Kristen barnalära enligt den heliga skrift och den evangelisk-lutherska kyrkans bekännelse framställd af Dr. Oscar Bensow, docent vid Uppsala universitet. Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag 1907. Pris 1 krona.

Förändring af lärokurserna i kristendom är en fråga, som står på dagordningen. I synnerhet är detta fallet med katekesundervisningen. Förevarande lärobok är ett aktningvärdt försök att lösa frågan. Bibliska historien och katekesutvecklingens innehåll äro här bearbetade till en enhetlig framställning. »Hufvudskälet är», säger förf., »öfvertygelsen, att barnen härigenom erhålla en mer enhetlig uppfattning af den kristna trons innehåll, än om de behandlas skilda åt.» Författaren står icke ensam om denna åsikt. Den kände prof. Rein i Jena säger härom bland annat: »Katekesen skall uttagas ur det material, som den bibliska historien erbjuder, och vara mål för religionsundervisningen. Det grundläggande stoffet för religionsundervisningen under alla skolåren är för oss den bibliska historien. Vid undervisningen däri sträfvat vi steg för steg mot det målet att i barnets själ uppbygga katekesen, d. ä. att för barnasjelen förmedla ett fast grundadt, själföfvervärdadt och väl ordnad system af religiöst sedliga begrepp, grundsatser och öfvertygelser. Vi vilja förena båda diciplinerna till ett organiskt helt.»

Den enligt vår åsikt viktigaste invändningen häremot är, att, då katekesen åsyftar att gifva barnen en sammanhängande kunskap i troslärans innehåll, detta enligt författarens plan ej blir så lätt. Förf. framställer de olika delarna af Luthers lilla katekes i en annan ordning än den häfdvunna. Huruvida det är lämpligt att behandla 4:e och 5:e hufvudstycket före 2:a och 3:e artikeln, kan väl ifrågasättas. Förf. har också modifierat sitt förslag därigenom, att instiftelseorden till dopet och nattvarden vid genomgåendet af motsvarande berättelser blott skola läsas kursivt och den närmare behandlingen uppskjutas sitt stycket 90: »Sammanfattning af vad den Helige Ande gör för vår frälsning».

I författarens lärobok meddelas därjämte »Några drag ur den kristna kyrkans historia» (7 sidor), de tre symbolerna och augsburgiska bekännelsens läroartiklar.

Innehållet i boken är godt och i enlighet med skriften och bekännelsen. Språket är redigt ehuru kanske ej alltid så enkelt, som man skulle önska för barn.

Äfven om man ej i allt delar författarens tillvägagångssätt, är hans förslag dock ganska beaktansvärdt.

Svensk rättskrivningslära för folkskolan utarbetad af J. Richter. Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag 1907. Pris 50 öre.

Föreliggande upplaga har enligt hvad förf., fru Jenny Velerander f. Richter, meddelar, kommit till för att tillmötesgå önsksningar från skolor, som velat använda andra kursens rättskrivningslära men funnit den för dyr. Det mindre omfånget har vunnits genom uteslutande af de öfningar, som äro afsedda för de högre klasserna, och en inskränkning af några af de öfriga. Men intet hindrar, att båda upplagorna användas i samma klass, och att läraren begagnar den större, hvarigenom han får ett större förråd af diktamensöfningar.

Utom rättskrivningslära innehåller boken äfven ordlära och satslära.

I förordet lämnar förf. några anvisningar för bokens begagnande.

Den större rättskrivningsläran har i flera år varit använd särskildt i flickskolan, och, då öfningarna äro enkla och omväxlande, har man skäl att vänta, att den kortare upplagan skall blifva till gagn för folkskolan.

Vår nya läsebok utgifven av Anna Kruse och Laura Löwenhielm. Med teckningar av Anna Lindeberg. Fortsättning av »Vår första läsebok». Stockholm. Wilhelm Billes bokförlags aktiebolag 1907. Pris kart. 1,25.

»Vår nya läsebok» är liksom »Barnens första läsebok» afsedd för småskolan. Innehållet är godt och väl valdt. Bland förf. till styckena anteckna vi: Anna Kruse, Tekla Knös, Anna Roos, Gustaf af Geijerstam, Jeanna Otterdahl, Eugenie Beskow, Zach. Topelius, Runeberg m. fl.

Ett flertal illustrationer belysa innehållet i en del stycken. Då härtill kommer, att trycket är stort och prydligt och utstyrseln i öfrigt präktig, vilja vi rekommendera boken till pröfning och begagnande.

På egen hand. I. Förberedande kurs. Utgifven af Marie Louise Gagner och Marie Bergmark. Stockholm 1907. Wilhelm Billes förlag.

Ett litet arbete, som vi med nöje rekommendera åt småskolans lärarinnor och andra, som undervisa barn i den förberedande skolan. Att behovet för folkskolans vidkommande af omväxlande och praktiskt anlagda öfningar för språkets skriftliga användande efter hand blifvit insedt, därpå tyda de många öfningsböcker, som under de senare åren utgifvits, men, att man i småskolan, således redan från modersmålsundervisningens första början bör taga sikte på jämväl denna gren af språkets användande, det är nog långt ifrån allmänt beaktadt. Vi vilja hoppas, att här ifrågavarande lilla bok skall bibringa åt mängden en klarare syn på tingen i denna del.

Boken omfattar 65 särskilda öfningar af växlande slag upptagna i den ordning, författarne ansett dem böra föreläggas barnen. Den brist på öferskådighet, som blifvit en följd af denna anordning, är på ett lyckligt sätt afhjälpt, därigenom att öfningarna i innehållsförteckningen möta fullt systematiskt ordnade. Författarne ha tydligen afsett, att hvarje barn skall ha sitt eget exemplar, och detta anse vi äfven önskligt. Emellertid torde, där svårigheter härför — trots prisbilligheten, 30 öre för bundet ex. — möta, arbetet kunna göra god tjänst som handbok för lärarinnan, enär en god del af öfningarna kunna öfverföras på svarta taflan och i andra fall parallellställas ur läseboken väljas. I det lilla företalet angifves boken vara afsedd för småskolans fjärde årsklass. Häraf bör man emellertid ej draga den slutsatsen, att liknande öfningar först där böra förekomma. Det har nog ej heller varit författarnes mening. På någon kritik af de särskilda öfningarna och deras ordnande är här ej tillfälle att ingå. Synnerlig anledning därtill torde ej heller vara för handen. Blott det vilja vi tillägga, ej såsom anmärkning utan såsom ett memento i fråga om följande upplagor, att öfningsserien nog kan och bör göras ännu rikare och i afseende på art och form än mera omväxlande.

J. W—st.

Läsning för Svenska folket. Häft. 1. 1907. Pris 30 öre. Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag.

Förevarande skriftserie, den sjuttiotredje årgången, som innehåller en både underhållande och instruktiv läsning i olika ämnen, förtjänar att blifva allmänt spridd.

I ofvannämnda häfte förekomma följande uppsatser: Om de sinnesslöa och deras vård och uppfostran af E. Adelsköld; Gunnar Wennerberg; Italiens natur, folk och minnesmärken af Arvid Kempe (Forts. från h. 4 i föreg. årgång), försedd med mycket vackra illustrationer; några ord om lax och laxfiske. Dessutom äro här stadgar för Sällskapet för nyttiga kunskapers spridande intagna.

P. A. Norstedt & Söner. *Förlagskatalog N:r 3. 1904—1906.* Stockholm 1907.

Nämnda katalog utgör en fortsättning af kat. n:r 2, omfattande perioden 1879—1903. Firmans kataloger äro synnerligen instruktiva, i det de lämna studieidkaren mycket god hjälp genom fullständigt angifvande af böckers och i synnerhet tidskrifters innehåll. Härigenom får man lätt reda på en artikel. Ett alfabetiskt register i slutet, som upptager alla i katalogen förekommande arbeten, vare sig särskildt utgifna eller uppsatser i samlingsverk, akademiers handlingar och tidskrifter, underlättar ytterligare begagnandet.

Praktiska Formulär- och Bokföringskurser för alla militärskolor, andra undervisningsanstalter och enskilda personer. Under medverkan af fackmän utgifna af *K. Hugo Segerberg.* Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag 1907.

Kursen omfattar 5 häften med följande innehåll: h. I: Öfningar i Blankettifyllning, h. II: i Formulärskrifning, h. III i Affärsskrifning samt Enkel bokföring, h. IV: Texthäfte till Dubbel bokföring m. m., h. V: Öfningshäfte. Växlar, redovisning m. m.

Häftena äro utgifna i stor oktav, trycket är mycket tydligt och anordningen öfverskådlig. Samtliga öfningar äro, enligt hvad författaren säger, granskade af fackmän på skilda områden, hvarför innehållet bör vara fullt tillförlitligt och korrekt. Den beskrifvande texten blir säkerligen till god hjälp för alla, som vilja sätta sig in i bokföringens grunder.

Pedagogisk Tidskrifts marshäfte har följande innehåll:

Knut Holmberg, Den fysikaliska kemiens betydelse för undervisningen i fysik och kemi vid realgymnasiet; Frans J. Lundgren, Tangentteoremet; Aug. J—n, Anmälan af Virkkunen, Den sexuella frågan vid kristendomsundervisningen; Vsbg, Anmälan af Skolgeografi i två kurser. Andra kursen. Senare afdelningen, utg. af Ernst Carlson och Emil Fagerlund; Kortare meddelanden; Kungliga beslut; Kungliga öfverstyrelsen (utredning och förslag om nya ord. lärarplatser); Ur utländska tidskrifter; Personalnotiser.

Pedagogisk Tidskrifts aprilhäfte har utkommit med följande innehåll:

Hallström, A., Gymnasiet och universitetsstudierna; Schwartz, E., De högre flick- och samskolornas petitioner om tilläggsunderstöd; Lindhagen Arvid, Något om bruket af ordet »proportionell»; Borg, Harald, Recension af Modern English Texts; V. Selections From Lyric Poets; Af H. B. Romberg; Samuelsson, J., Somnium Scipionis af Marcus Tullius Cicero; Gn, E., Lärobok i stereometri af Adolf Meijer; Kortare meddelanden; Kungliga beslut; Personalnotiser.

Majhäftet 1907 innehåller:

Göransson, Edvard, Om »naturlig» och »algebraisk» räkning med anledning af nyutkomna böcker för realskolan; Johansson, August, Proportionen mellan lektorer och adjunkter; J—n, Aug., anmälan af nya läroböcker för den biblisk-historiska undervisningen i realskolan; kortare meddelanden; kungliga beslut; kungliga öfverstyrelsen; ur utländska tidskrifter; personalnotiser; till redaktionen insänd litteratur.

Den Danske Realskole. Organ for Danmarks Realskoleforening. Redigeret af Albert Dahl. N:r 4 och 5, (1 och 15 mars) 1907.

Dessa två häften innehålla bland annat: Det Pædagogiske Kursus i Köbenhavn den 21—23 Februari; Cirk. ang. Optagelse i Gymnasiet; Den norske Retskrivning; Dr. Lays Forelæsninger i Kristiania; Fra Rigsdagen: 1. Forhøjet Tilskud til Pensionskassen 2. Understøttelse til afskedigede Bestyrere og Lærere 3. Reiseunderstøttelserne; Anciennitets-sagen; Fra Realskolerne; Nye Bøger; Bekendtgørelser.

Den danske Realskole. Nr 6 och 7 (3 och 15 april) 1907.

I nr 6 förekommer bland annat en artikel om »Udvidet Seminarieundervisning». Seminarieföreståndarne Th. Hake och A. Munck ha utsänt: Program for Vordingsborg Seminariums særlige Afdelning med videregaaende Undervisning for flinke Præliminarister.

Med nästa läsårs början upprättar Seminariet denna särskilda afdelning, hvori undervisningen tänkes utvidgad i följande fack: *Matematik* (stereometri och trigonometri, beräkning af maximum och minimum), *Naturlära* (elektricitetslära, kemi med hufvudvikten lagd på öfningar i laboratoriet), *Geografi* (utförligare undervisning i astronomi och geologi), *Danska* (någon kunskap om språkets utveckling, utvidgad litteraturläsning samt undervisning i svenska). Af nya fack upptagas *tyska* och *engelska*.

I häftet 7 är intagen en orienterande redogörelse för »Den svenske højere Skoles Eksamen».

Fyrväplingen, Excelsiorförbundets organ. Redaktör Rektor O. Tidström, Hjo.

Excelsiorförbundet har uppstått inom Skaraborgs län och äsyftar att åstadkomma en närmare förbindelse mellan de föreningar af skilda slag, som bildats för höjandet af vårt folks kultur. »Excelsiorförbundet vill bli en stor, fast samman-sluten förening af kvinnor och män, yngre och äldre, hvilka, oberoende af olika ståndpunkter i politiskt och religiöst af-seende, räcka hvarandra händerna i en brinnande önskan att i endräkt och kärlek få göra sin bästa insats till höjandet af vårt svenska folk i vetande, vakenhet och karaktärsadel.» Fyrväplingen, som beräknas utkomma med ett nummer i kvar-talet, kostar per år 75 öre (postarvodet inberäknadt).

Nästa häfte af Tidskrift för folkundervisningen beräknas utkomma under september månad.

Red.

16.

Bidrag till Sveriges officiella statistik.

Undervisningsväsendet.

Berättelse om *Folkskolorna för år 1904*, utarbetad i Kungl. Ecklesiastikdepartementet.

Centraltryckeriet, Stockholm 1907.

Ur det rikhaltiga innehållet meddela vi följande notiser:

Under år 1904 funnos i riket 19 *högre folkskolor*, vid hvilka 43 lärare voro anställda. Lärjungarnes antal utgjorde 511, af hvilka 390 voro under 15 år samt 121 15 år och där-öfver. Undervisningen har vid alla skolorna omfattat kristen-domskunskap, modersmålet, historia (vid alla utom 1 både allmän och svensk), geometri, räkning, naturkunnighet samt frihandsteckning och lineärritning. Vid 18 skolor har under-visats i geografi, vid 13 i välskrifning, vid 12 i bokföring, vid 11 i tyska samt vid 3 i både tyska och engelska. Bland ämnena nämnes dessutom vid 3 skolor statskunskap, vid 1 svensk statskunskap, vid 2 kommunalkunskap och vid 1 lag-farenhet. Vid 2 skolor hafva flickorna undervisats i hushålls-lära och matlagning.

De flesta lärarne i läsåmnena hafva aflagt någon akade-misk examen, vanligen i förening med folkskolelärarexamen.

Allmänna folkskolorna.

Antalet skoldistrikt uppgick år 1904 till 2,409. Samma år funnos 5,614 folkskolor, hvaraf 5,130 fasta och 484 flyt-tande, 2,144 *mindre folkskolor* samt 5,775 *småskolor*, hvaraf 4,712 fasta och 1,063 flyttande. Hela antalet folk- och småskolor uppgick sålunda till 13,533.

¹⁷⁸/07. Tidskrift för folkundervisningen, årg. 1907.

Antalet *skolhus* (skollokaler), egna eller förhyrda, uppgick till 12,596. Antalet skoldistrikt, som erhöilo statsbidrag för *den fortsatta undervisningen*, uppgick till 950, hvaraf 885 voro belägna på landsbygden och 65 voro städer. Skoldistrikt, som erhöilo statsbidrag för undervisning i *slöjd för gossar* uppgick till 1,401, hvaraf 1,316 voro belägna på landsbygden och 85 voro städer, medan antalet skoldistrikt, som erhöilo statsbidrag för undervisning i *slöjd för flickor*, uppgick till 1,589, hvaraf 1,498 voro belägna på landsbygden och 91 voro städer.

Antalet skolträdgårdar uppgick till 2,553, hvaraf 2,096 voro för barnens undervisning särskildt anordnade, under det att de öfriga 457 utgjordes af lärarens jordland, hans privata trädgård eller för tillfälligt bruk upplättna jordområden.

Beträffande *skolornas anordning enligt normalplanens olika littera* förekom *littera A-skolan* vid 614 folkskolor, *littera B-skolan* vid 517, *littera C-skolan* vid 1,343, *littera D-skolan* vid 172, *littera E-skolan* vid 1,378, *littera F-skolan* vid 1,106 samt *littera G-skolan* vid 484.

Antalet *lärare och lärarinnor* i läsåmnen utgjorde i folkskolorna 8,076, i de mindre folkskolorna 2,149 och i småskolorna 6,778 eller tillsammans 17,003.

Antalet *skolpliktiga barn* (i åldern 7—14 år) var 845,739, och hela antalet i folkskolor, mindre folkskolor och småskolor under året undervisade barn både inom och utom den egentliga skolåldern utgjorde 758,566.

Medeltalen af *lärjungar* på hvarje lärare eller lärarinna i läseämnena utgjorde i *fasta skolor*: för landsbygden 46, i städerna 40 eller för hela riket 45; i *flyttande skolor*: för landsbygden 44, för städerna 26 eller för hela riket 44.

Med afseende på skoldistriktens *ekonomiska förhållanden* uppgingo utgifterna för år 1904 till 26,404,547 kr.

I rikets större städer uppgingo utgifterna för folkskoleväsendet till följande belopp: i Stockholm 2,386,531 kr., i Göteborg 942,352, i Malmö 504,126, i Norrköping 278,694, i Gäfle 413,182, i Helsingborg 230,505, i Karlskrona 101,202, i Örebro 161,923, i Uppsala 227,239, i Jönköping 140,458, i Lund 147,768, i Borås 151,210, i Halmstad 95,552, i Sundsvall 114,115, i Linköping 77,889, i Landskrona 121,284, i

Karlstad 91,611, i Västerås 89,280, i Kalmar 60,256, i Eskilstuna 108,070, i Söderhamn 74,931, i Uddevalla 51,157, i Kristianstad 90,086, i Falun 61,579, i Ystad 40,069, i Luleå 76,511, i Södertälje 52,297, i Härnösand 44,696, i Västervik 37,285, i Visby 46,389 kr.

17.

Tillsyn öfver folkskolorna.

I § 65 af gällande folkskolestadga heter det: »Biskop och domkapitel i hvarje stift åligger att hafva en sorgfällig uppsikt öfver anstalterna för folkundervisningen samt vaka öfver deras ledning och utveckling till uppfyllande af deras bestämmelse».

För att sätta domkapitlet i tillfälle att utöfva den i nämnda § föreskrifna tillsynen öfver folk- och småskolor i stiftet skola inspektörerna före den 1 september hvarje år till domkapitlet insända kontraktsvis upprättade sammandrag af de uppgifter, som inspektörerna skola före den 1 augusti årligen inlämna till ecklesiastikdepartementet. Dessutom har domkapitlet tillfälle att sörja för folkskoleväsendets utveckling genom skyldigheten att pröfva och godkänna de för de särskilda skolorna af vederbörande lokalmyndighet föreslagna reglementen samt genom förpliktelsen att afgöra åtskilliga mål rörande folkskolan, som blifvit hänskjutna till dess afgörande. Domkapitel skall ock vaka öfver att för folkskolan gällande föreskrifter efterlefvas samt, där så nödigt synes, ålägga skoldistriktet att vidtaga de anordningar rörande folkskolorna, som befinnas erforderliga, för att barnen måtte få den undervisning, hvartill de enligt folkskolestadgan äro berättigade. För att gifva domkapitel behöflig kännedom om folkskolans tillstånd i de särskilda skoldistriktet skola inspektörerna i korthet efter hvarje af inspektionsperiodens fem första år till domkapitlet afgifva berättelse,

innehållande uppgift om såväl de skoldistrikt och de skolor i dessa, i hvilka de under året anställt inspektion, som de dagar, när inspektionen förrättats, samt det hufvudsakliga af hvad de därvid funnit att anmärka.

Biskopen har tillfälle att personligen taga kännedom om folkskolan vid de visitationer, han anställer inom församlingarna. Några inspektörer hafva vitsordat, att biskoparne begagna sig af detta tillfälle, och erkänt det stora gagn, folkskolan häraf haft. Så skrifver en inspektör: »Vid biskopsvisitationerna gör sig visitator genom besök i skolorna och genom anställande af förhör i de olika undervisningsämnen under rättad om hur skolorna skötas och gör sedan till skolrådet de erinringar och förslag, som härigenom föranledas.» Och en annan skrifver: »Det öfvervakande af skolornas ledning och utveckling, som åligger stiftsstyrelsen, har utförvats dels i allmänhet vid handläggning i domkapitlet af en stor mängd folkskoleärenden, dels särskildt i skolorna vid den visitation, som regelbundet hvar sjätte år förrättas i hvarje församling. Biskopen besöker då alla skolor och gör sig där genom lektioner och förhör, granskning af skrif- och ritböcker o. s. v. mångsidigt, att icke säga allsidigt, underrättad om deras tillstånd och behof. De därefter följande sammanträdena med skolrådet, då visitator oförbehållsamt uttalar sitt omdöme om skolväsendets ståndpunkt och motiverar de önskingar för dess utveckling, hvartill han funnit fog, hafva visat sig lika betydelsefulla för skolans yttre ans och främjande, som själfva skolbesöken afgjort verkat gynnsamt i andra hänseenden». I en tredje inspektörs berättelse meddelas, att stiftets biskop ägnar en ingående uppmärksamhet åt folkskolans och småskolans angelägenheter vid de visitationer han förrättar i församlingarna, och i en fjärde, att vid de visitationer, som stiftets biskop hållit inom församlingarna, har han icke blott tagit kännedom om skolväsendets ståndpunkt utan ock låtit kalla folkskolebarnen, vanligen till kyrkan, för att förhöras af deras lärare och af honom själf uti kristendom och innanläsning.

Det är ett gammalt bruk, att biskoparne vid visitationerna uti församlingarna kalla skolbarnen till kyrkan för att förhöra dem uti kristendom och innanläsning och dym-

delst skaffa sig kännedom om den undervisning i kristendom, barnen erhålla, samt om skolans tillstånd öfver hufvud.

Tidningarna hafva förtäljt, att lärare i två af våra städer hafva vägrat att infinna sig med sina barn i kyrkan på grund af biskopens kallelse, emedan de ej voro skyldiga att ställa sig en sådan kallelse till efterrättelse, och emedan ett dylikt förhör vore utan all betydelse. Vi kunna ej nog förvåna oss öfver att lärare i folkskolan, som ju skola föregå barnen med goda föredömen, vilja lägga i dagen en sådan trotsighet och själföförfärfelse. Varen all mänsklig ordning undergifna, manar aposteln. Läraren bör inskräpa hos barnen denna en kristen medborgares plikt ej endast med ord utan ock med handling. Och skulle man än ej kunna på grund af ett bestämdt lagbud påvisa, att läraren är skyldig att lyda en sådan kallelse, som nu är i fråga, så kan man dock med fullt skäl säga, att hänsynen för skolans högste chef inom stiftet och pieteten för en gammal god sedvänja borde hafva förmått lärarne att infinna sig med sina barn till det utsatta förhöret.

Att biskoparne vid visitationerna taga kännedom om folkskoleväsendets tillstånd i en församling är för öfrigt af stor betydelse. Jag har varit folkskoleinspektör i tre stift och som sådan haft rikliga tillfällen att se det gagn, som skolan haft därpå att biskopen vid sina visitationer tagit sig an äfven folkskolan. Vid den visitationsstämma, han hållit med församlingsborna, har han ej sällan kunnat förmå dem att besluta vidtagande af åtgärder till skolväsendets förbättrande, fastän de förut ej velat underkasta sig de därmed förenade kostnaderna. Men biskopens auktoritet och den högtidliga stämningen vid visitationen hafva i förening bidragit till att man gått in på de föreslagna åtgärderna. »De i regeln hvar femte år återkommande biskops- eller prostvisitationerna hafva i flera fall visat sig vara af stort gagn för folkskoleväsendets främjande», säges i en af inspektionsberättelserna. Hur dåraktigt är det icke då, att folkskolelärare, som väl böra hafva hjärta för folkskolan och göra hvad de kunna för dess utveckling, söka hindra biskopen från att på det sätt han finner lämpligast lära känna skolväsendet och göra hvad han finner erforderligt för dess förbättring.

Styrelsen för Sveriges allmänna folkskolelärareförening har lofvat anställa undersökning och företaga utredning, om läraren i folkskolan är förpliktad att infinna sig vid biskopsvisitationerna. I sanning synes mig en dylik utredning ganska onödig. Bättre hade varit att uppmäna lärarne att i detta stycke följa den gamla goda seden. Det är högst hvart femte år visitationer i församlingarna komma i fråga. För öfrigt gagnar man skolan mer genom tillmötesgående och välvilja än genom att fota sina åtgöranden på den kalla rätten. »Hvad jag enligt lag är förpliktad att göra, det skall jag göra men inte mer», är icke ett tilltalande yttrande i en lärares mun, om han därmed angifver den lefnadsregel, han vill följa beträffande sin verksamhet i och för skolan.

Beträffande tillsynen öfver skolan heter det vidare i gällande folkskolestadga: »Prästerskapet utöfve en sorgfällig uppsikt i synnerhet öfver kristendomsundervisningen i distriktets skolor. Församlingarnas lärare böra fördenskull, så ofta deras öfriga ämbetsåligganden medgifva, besöka distriktets skolor och, om de därvid finna anledning till anmärkningar med hänsyn till förhållandena inom någon skola, sådant anmäla hos vederbörande skolrådsordförande eller distriktets folkskoleinspektör.»

Om denna art af tillsyn säger en inspektör: »Den uppsikt, särskildt öfver kristendomsundervisningen, som prästerskapet har till åliggande att utöfva, hålles af skolrådets ordförande men sällan af öfriga präster.» Det är att beklaga, att i skoldistrikt, där flera präster äro anställda, endast skolrådets ordförande besöker skolorna. Det skulle helt säkert vara till gagn både för prästerna själfva och skolan, om de förra stundom besökte den senare. De skulle kunna inhämta åtskilligt, som kunde blifva dem till nytta, när de själfva en gång komme att öfvertaga ledningen af skolan i ett skoldistrikt, de skulle därigenom komma i ett personligare förhållande till läraren och bidra till att bandet mellan kyrka och skola stärktes. Det skulle vara uppmuntrande för läraren att se, att hans arbete följdes med intresse. Barnen skulle jämväl glädjas öfver besöken och genom dem manas till godt uppförande och flit. Föräldrarne slutligen skulle få den föreställningen, att skolans arbete vore mycket allvarligt och viktigt,

då församlingens lärare följde det med så mycken uppmärksamhet.

Tillsyn öfver folkskolan skall jämväl utöfvas af folkskoleinspektörer, som Kungl. Maj:t för viss tid förordnat. Dessa hafva till åliggande att inom det dem anvisade området med uppmärksamhet följa allt, som till folkskoleundervisningen hör, besöka därvarande högre folkskolor, folkskolor, mindre folkskolor och småskolor, inhämta kännedom om dessas tillstånd och behof, vaka öfver att gällande författningar rörande folkskoleväsendet efterlefvas samt söka främja folkskoleväsendets utveckling.

Det är i sanning ett kräfvande arbete, som är lagdt på inspektörernas skuldror. Vi vilja ej nu ingå i något bedömande om hur de handhaft det. Vi hafva ingen lust därtill och, äfven om vi hade det, hade vi ej tillräcklig kännedom om det för att därpå kunna bygga ett omdöme. Emellertid hafva vi det intrycket af de berättelser, som inspektörerna vid slutet af hvarje inspektionsperiod skola afgifva till ecklesiastikdepartementet, att skolorna inspekterats flitigare under ifrågavarande inspektionsperiod än under den närmast föregående. Af nämnda berättelser synes oss äfven framgå, att folkskoleväsendet under nämnda tidsskede gått mycket framåt med hänsyn till antalet skolor och till sämre skolformers utbytande mot bättre samt beträffande undervisningsmateriel och hygieniska förhållanden m. m. Däremot förekommer det oss, som om arbetet inom skolan ej kan berömma sig af en motsvarande utveckling. Metoderna synas icke hafva blifvit synnerligen mycket förbättrade och resultaten af undervisningen icke mycket mer glädjande. Det kan ej nekas, att man ansett sig hafva haft skäl till förhoppningen, att skolarbetet skulle uppvisa något bättre resultat, enär skolan arbetat under gynnsammare förhållanden än tillförne. Hvilken kan då anledningen vara till att arbetet ej burit den frukt, man ansett sig hafva skäl att vänta? Sannolikt äro orsakerna flera. Man lefver uti en brytningstid med hänsyn till undervisningskonsten; det är något nytt, som vill arbeta sig fram, men under det att det nya vill skaffa sig utrymme, kommer äfven det sanna och riktiga i det gamla i fara att trängas undan. Denna strid mellan det gamla och det nya måste

inverka menligt på arbetsresultaten. För att dessa må blifva gynnsamma, må lärarne pröfva hvad som är sant och godt såväl uti det gamla som uti det nya och tillämpa det sålunda riktigt befunna. Här är ej platsen för en undersökning om hvad som i det gamla bör bibehållas och hvad som ur det nya bör upptagas. Men vi kunna ej underlåta att säga, att det förekommit oss vid läsningen af inspektörsberättelserna, som om äfven en och annan inspektör synes hafva en viss benägenhet för att emfatta det nya hufvudsakligen därför att det är nytt, vare sig det för öfrigt är sant eller icke. I detta sammanhang tillåta vi oss att fästa uppmärksamheten på en företeelse i tiden, som är märkelig nog, och som också kan vara af inflytande på arbetets resultat. Förut hafva vi hufvudsakligen hämtat våra förebilder i metodiskt hänseende från Tyskland; på senare tid hafva åtskilliga af våra pedagoger studerat skolväsendet i England och Amerika, och med den benägenhet hos oss svenskar att under nedsättande af det inhemska upphöja allt utländskt fordra nu dessa, att vi skola tillämpa de förfaringssätt, som följas i engelska och amerikanska skolor, antingen dessa metoder äro underlägsna dem vi hittills begagnat eller icke, antingen våra hittills följda förfaringssätt passa bättre för våra förhållanden eller icke. För öfrigt torde det väl vara skäl att eftertänka, om icke i allmänhet de undervisningsmetoder, som utbildats i det germanska Tyskland, ligga närmare oss, som också äro germaner, än de förfaringssätt, som härstamma från de anglikanska folken, hvartill kommer, att man väl måste medgifva, att Tysklands uppfostrings- och undervisningskonst har visat sig mäktigt att dana ett upplyst och dådkraftigt folk. Männe icke för öfrigt tiden kan vara inne för oss att försöka stå på egna fötter äfven inom pedagogikens område? Men äfven om vi i detta hänseende blifva något själfständigare än hittills, hafva vi naturligtvis mycket att lära af andra folk och böra också med all flit göra det. Dock må vi härvid göra som regel att ej från andra hämta annat än sådant, som vi efter noggrann pröfning finna lämpa sig för vårt kynne och för våra förhållanden. Detta nya böra vi sedan inarbeta i vårt system.

Ett annat skäl till att arbetet i skolan ej burit önskvärd frukt torde vara, att åtskilliga lärare ej tillbörligt beredt sig för arbetet i skolan, ej ägnat skolan det intresse och den tid, som man haft rätt att fordra. Det torde ej finnas någon kår, som brinner af så starkt begär efter utvidgade kunskaper som folkskollärarkåren. Den underkastar sig villigt stora uppoffringar af tid, kraft och penningar för att få vidgade kunskaper; men man märker ej samma lefvande intresse, då fråga blir om arbete i skolan. Inspektörsberättelserna vittna härom otvetydigt. Det är så mycket annat, som drager till sig många lärares intresse och tager deras tid i anspråk. Många lärare hafva nödgats skaffa sig bisysselsättningar för att kunna förvärfva hvad till lifvets nödtorft hör. Nu torde genom de förbättrade lönerna åtskilliga kunna reda sig utan biförtjänster. Skada är, att ej lönerna blefvo så stora, att man kunde förbjuda lärare att ägna sig åt någon bisysselsättning, med mindre än att vederbörande lokalmyndighet därtill lämnat bifall.

Om man undantager ett par af inspektörsberättelserna, som äro alltför torftiga, lämna de öfriga en god bild af folkskoleväsendet inom inspektionsområdet och vittna om det sorgfälliga arbete, som blifvit nedlagdt på berättelsens affattande. I några få vi till och med åtskilliga metodiska anvisningar. Dessa äro visserligen af större eller mindre betydelse, men alltid kunna de vara värda att begrundas.

Så komma vi slutligen till folkskolans lokalmyndighet, skolrådet. Detta skall utgöra styrelse för alla distriktets skolor, hvilka hafva till uppgift att meddela sådan undervisning, som i gällande folkskolestadga föreskrifves. Skolrådet skall ock hafva inseende öfver de för samma ändamål inom distriktet inrättade enskilda skolor samt vaka öfver de barns undervisning i hemmet, som föräldrar eller målsmän ej vilja inskrifva i skolan.

Skolrådet skall bestå af församlingens kyrkoherde, som är själfskrifven ordförande, samt minst fyra af kyrkostämman valda ledamöter.

I skolrådets öfverläggningar skall nu jämväl deltaga ett af distriktets lärare bland sig valdt ombud.

På frågan om, hur skolrådet uppfyllt sina åligganden, svara inspektörerna, att ordföranden i allmänhet med både nit och insikt fullgjort sina åligganden; att inspektören vid sin verksamhet haft sitt kraftigaste stöd i honom; att äfven den inspektionsperiod, som nu gått till ända, vittnar om svenska prästerskapets stora förtjänster om svenska folkskolans utveckling; att i stora skoldistrikt ledningen af och värden om skolan tager mycken tid, mycken kraft och mycken omtanke i anspråk, men att ordföranden likväl i allmänhet pliktstroget underkastar sig detta, hvilket är så mycket förtjänstfullare, som prästerskapet för sitt trogna arbete i och för skolan skördar mestadels tadel och otack. »Som totalomdöme om prästerna inom området kan jag», säger en inspektör, »alltså intyga, att de med mycket få undantag äro varma vänner och befrämjare af folkundervisningen, och att de, såsom varande de församlingsmedlemmar, som bäst kunna främja denna, äfven äro de enda, som under nuvarande förhållanden kunna och böra stå i spetsen för densamma.» Äfven de öfriga inspektörerna instämma i den åsikten, att af skolrådets ledamöter är ordföranden den, som ej sällan så godt som uteslutande utöfvar den lokala tillsynen öfver skolan. Visserligen finnas valda skolrådsledamöter, som hafva stort intresse för skolan, besöka henne och söka främja skolgången m. m., men sådana skolrådsledamöter äro dock i stort sedt undantag. Ordföranden har i regeln ringa hjälp af öfriga skolrådsledamöter, om man undantager det bistånd han kan få i ekonomiska ting, såsom vid byggandet och reparationer af skolhus, uppköp af ved m. m. Det bör dock med glädje erkännas, att antalet af intresserade och för skolans bästa arbetande skolrådsledamöter under inspektionsperioden synes hafva tillväxt.

Ett bland skolrådets åligganden är att genom förnyade besök i skolorna föra noggrann tillsyn öfver att barnen ordentligt begagna undervisningen. I vidsträckta församlingar kan detta uppdrag hafva med sig, att en skolrådsledamot, som samvetsgrant vill fullgöra, hvad honom åligger, måste uppföra mycken tid för att få reda på orsaken till skolförsummelserna samt komma till klarhet med hvad som bör göras för att de försumliga barnen må ordentligt besöka skolan. Där-

till kommer, att en skolrådsledamot, som sin plikt likmätigt tillhåller barnen att ordentligt besöka läroanstalten, ej sällan blir utsatt för obehag från föräldrarnes sida. För att undvika såväl tidsupphoffringen som förargelserna låter skolrådsledamoten helst udda vara jämnt. Det må gå med skolgången hur som helst. Emellertid har nu gällande folkskolestadga tagit hänsyn till svårigheten för en skolrådsledamot att i vidsträckta församlingar kunna inom det honom anvisade området tillbörligt vaka öfver skolgången och därför gifvit till rikets skolråd följande uppmaning: »För underlättande af skolrådets tillsyn öfver skolgången bör skolrådet indela skoldistrikt i mindre områden och för hvarje sådant antingen bland sina egna medlemmar eller bland andra för nit om folkundervisningen kända personer utse en tillsyningsman, hvilken åligger att tillse, att alla skolpliktiga barn inom hans område erhålla undervisning, samt vaka öfver att de, som äro inskrifna i någon af församlingens skolor, ordentligt besöka denna; att, efter af vederbörande lärare i föreskrifven ordning gjord anmälan, vidtaga de åtgärder beträffande skolförsummelser, hvartill han enligt distriktets reglemente är befogad; att hos vederbörande anmäla sådana barn, som för fattigdom behöfva på ett eller annat sätt understödjas, samt att genom besök i områdets skola skaffa sig kännedom om barnens skolgång samt om förhållandena i öfrigt inom skolan. Skulle tillsyningsmannen finna något inom skolan, som ej är sådant, som det enligt hans förmenande bör vara, skall han göra anmälan därom hos distriktets folkskoleinspektör, där sådan finnes anställd, eller hos skolrådets ordförande.

När man läser igenom folkskoleinspektörernas berättelser, finner man, att tillsyningsmän i de flesta skoldistrikt äro tillsatta men att dessa vanligen ingenting uträtta. Folkskolestadgans anordning af tillsyningsmansinstitutionen är visserligen väl tänkt och dessutom lätt att tillämpa, men hela anordningen är snart sagdt endast en anordning på papperet. I reglementen och protokoll finnas visserligen allt ordnadt på bästa sätt, men verkställigheten är dålig. Personer väljas, men därmed stannar det. Det är mycket sällan det inträffar, att någon tillsyningsman fullgör det uppdrag, som han fått af kyrkostämmans förtroende.

Där så finnes lämpligt, säger folkskolestadgan, må i stället för tillsyningsman utses en skolnämnd för att fullgöra tillsyningsmannens åligganden. Skolnämnden i hvarje område skall bestå af en ledamot af skolrådet som ordförande jämte minst två andra inom området boende personer. Ledamöterna i skolnämnden utses för den tid, som bestämmes i distriktets reglemente.

Såvidt oss är bekant, är skolnämnd anordnad endast i Göteborg. Den lär fungera till full belåtenhet.

En inspektör meddelar, att man i ett skoldistrikt hade för att befria skolrådsledamöterna från besväret och obehaget med tillsynen öfver skolgången fallit på den utvägen att sätta alla skollärare in i skolrådet och lämna åt dem själfva att vaka öfver skolgången. Man gaf sig sken af att följa med sin tid med afseende på medgifvande af inflytande från lärarnes sida i skolrådet. Resultatet af denna anordning blef, att skolgången försämrades. När lärarne lämnades att helt och hållet på egen hand hafva tillsyn öfver skolgången, ökades skolförsummelserna i antal. Inspektören upplyser ej om hvar på detta egentligen berodde. Saknade lärarne auktoritet eller togo de uppdraget allt för lätt?

Vi hafva i inspektörsberättelserna ej kunnat finna något spår af kvinnliga skolrådsledamöters verksamhet. Det synes, som om man på jämförelsevis få ställen begagnat sig af rätten att invälja kvinnan i skolrådet. Det torde vara förnämligast i städerna, där man gjort bruk däraf. Såvidt vi känna till förhållandena, hafva de kvinnliga skolrådsledamöterna i allmänhet skött sig jämförligt med de manliga, men ingalunda kunna vi finna, att någon ny ära inträdt för skolan, sedan kvinnor blefvo ledamöter i skolråden.

Slutligen må några ord sägas jämväl om den tillsyn, som den stora allmänheten utöfvar öfver skolan. Folkskolestadgan föreskrifver, att offentliga förhör skola årligen anställas i distriktets alla skolor. Till dessa inbjudas distriktsboarna vanligen genom tillkännagifvande i församlingens kyrka, när examen skall hållas. Vid förhören bruka föräldrar och målsmän talrikt infinna sig, men af öfriga församlingsmedlemmar torde ett mycket litet fåtal vara tillstädes. Som ett sällan förekommande undantag måste väl ock anses, att någon försam-

lingsbo besöker skolan under dess vanliga arbetstid. Helt visst skulle det vara till gagn för skolan och till uppmuntran för läraren, om församlingens medlemmar af intresse för skolans gärning då och då närvore vid undervisningen och gjorde sig reda för såväl lärarens som barnens förhållanden. Nu kan i särdeles aflägsna bygder läraren tillåta sig mycket själfsväld utan att behöfva frukta för att det kommer till vederbörande myndigheters kännedom. Ett slags besök, som äro synnerligen tadelvärda och mycket skadliga för den uppväxande ungdomen, omtalas i ett par inspektörsberättelser: Det har händt, säges det, att när en lärare tuktat barn, som uppfört sig illa, dess far eller mor eller annan målsman infunnit sig i skolan och högt i alla barnens närvaro förebrått läraren, därför att han understått sig att aga barnet. Ja, den uppretade målsmannen har till och med hotat läraren med hugg och slag, om han en annan gång vågar aga det. Detta är ett betecknande drag för nutidens uppfostran särdeles bland de kroppsarbetande klasserna. Också visar sig resultatet där af i våra tyvärr så talrika ligapojkar. Liknöjdheten för kristendomskunskap och kristendomslif hos de vuxna, den vekliga och slappa uppfostran i hemmet, skolans undervisning i kristendom, som mångenstädes bjuder på ett utvattnadt innehåll och försmår att i minnet inlära till och med de viktigaste trossanningarna — se där några af anledningarna till att på många orter fostras så stora skaror af ligapojkar. Må vederbörande skolmyndigheter och lärare väl besinna sitt ansvar för det sätt, hvar på ungdomen fostras i våra skolor.

Carl K—n.

Tyska seminarieförhållanden.

För de iakttagelser, jag under en år 1906 företagen studieresa gjort rörande undervisningen i bibelstudium och främmande språk vid några tyska folkskoleseminarier, har jag i ett föregående häfte af denna tidskrift lämnat en kortfattad redogörelse. Själffallet är emellertid, att jag under och i anledning af mina besök i olika seminarier kommit att skaffa mig en del upplysningar och göra en del observationer, som ej stå i direkt samband med resans hufvudändamål men dock ej torde helt och hållet sakna sitt intresse. De viktigaste af dessa går jag nu att i korthet framställa.

I.

Det lär ej kunna förnekas, att vi svenskar af ålder betrakta och hänvisa på Tyskland såsom det stora föregångslandet i synnerhet inom det pedagogiska området. Och äfven om kanske mången med eller utan skäl tagit anstöt af denna åskådning, så måste det otvifvelaktigt erkännas vara ett faktum, att Luthers, Goethes och Bismarcks* folk vid lösandet af uppfostrans problem i mångt och mycket hunnit före oss. Bland annat är detta fallet i fråga om seminarieinstitutionen. Särskildt vill jag här påpeka det förhållandet, att intill år 1840 inom Preussen icke mindre än 45 folkskoleseminarier blifvit upprättade, under det Sverige vid samma tidpunkt ej ägde mer än två dylika läroanstalter, nämligen den s. k. normalskolan i Stockholm, som öppnades år 1830, och seminariet i Lund,

* Sammanställningen af dessa tre tyska nationalhåroer kräver måhända sin förklaring, och den lyder sålunda: Bland seminarielärarne i Hamburg fann jag en verklig Bismarcks-entusiast. I syfte att rätt kraftigt framhäfva sin beundran för den store kanslern försäkrade han med högtidligt allvar: »Tyskland har ej haft mer än tre stora män, Luther, Goethe och — Bismarck». Det är detta yttrande, som gifvit mig närmaste anledningen till ofvanstående kombination.

som började sin verksamhet i januari 1839. Då det möjligen kan intressera en och annan att få en tabellarisk öfversikt af det preussiska seminarieväsendets utveckling från dess början till och med 1840, så meddelar jag här efter tillgängliga källor en sådan:

Följande *preussiska seminarier* upprättades före utgången af 1840:

1. Under 1700-talet:

År 1732	Stettin ¹	Pommern
» —48	Berlin ²	Brandenburg
» —51	Hannover	Hannover
» —65	Breslau	Schlesien
» —66	Habelschwerdt	»
» —74	Dexen ³	Ostpreussen
» —74	Fulda	Hessen-Nass.
» —81	Kiel ⁴	Schlesw.-Holst.
» —83	Kassel ⁵	Hessen-Nass.
» —88	Tondern	Schlesw.-Holst.
» —91	Greifswald ⁶	Pommern
» —94	Weissenfels	Sachsen

2. Under 1800-talet till och med 1840:

1801—1810.		
År 1802	Oppeln ⁷	Schlesien
» —02	Rheden ⁸	Hannover
» —04	Posen ⁹	Posen
» —05	Marburg ¹⁰	Hessen-Nass.
» —06	Svest	Westfalen
» —09	Königsberg ¹¹	Ostpreussen
» —10	Osnabrück	Hannover
1811—1820.		
År 1811	Braunsberg	Ostpreussen
» —11	Karalene	»
År 1812	Marienburg	Westpreussen
» —14	Liegnitz ¹²	Schlesien
» —16	Grandens	Westpreussen
» —16	Köslin	Pommern
» —17	Neuzelle	Brandenburg
» —19	Altdoebern ¹³	»
» —19	Neuwied	Rhenprov.
» —20	Bromberg	Posen
» —20	Erfurt	Sachsen
» —20	Mörs	Rhenprov.

¹ Stettin 1732—1862, sedan Pölitz.

² Berlin 1748—1817, sedan Postdam 1817—1851 och Köpenick från och med 1851; nytt seminarium i Berlin 1831.

³ Dexen 1774—1935, sedan Preuss. Eylau.

⁴ Kiel 1781—1823; stängdt 1823—1829; sedan Segeberg.

⁵ Kassel 1783—1835, sedan Homberg.

⁶ Greifswald 1791—1853, sedan Franzburg.

⁷ Oppeln 1802—1803, sedan Ober Glogau.

⁸ Rheden 1802—1804, sedan Salzdettfurt 1804—1813 och Alfeld f. o. m. 1813.

⁹ Posen 1804—1874, sedan Rawitsch.

¹⁰ Harburg 1805—1836, sedan Schlüchtern.

¹¹ Königsberg 1809—1870, sedan Waldau.

¹² Liegnitz 1814—1816, sedan Bunzlau; nuvar. semin. i L. upprättadt 1882.

¹³ Altdoebern privat 1819—1867.

1821—1830.		1831—1840.	
År 1821	Gardelegen ¹ Sachsen	År 1831	Berlin Brandenburg
» —22	Stade Hannover	» —31	Petershagen Westfalen
» —23	Magdeburg ² Sachsen	» —36	Heiligenstadt Sachsen
» —23	Brül Rhenprov.	» —36	Paradies Posen
» —25	Büren Westfalen	» —38	Kammin Pommern
» —26	Eisleben Sachsen	» —40	Kempen Rhenprov.
» —27	Pyritz Pommern		
» —28	Angerburg Ostpreussen		

Rikta vi nu vår uppmärksamhet på *de preussiska seminarieförhållandena i våra dagar*, så finna vi särskildt följande böra omnämnas.

De preussiska folkskoleseminarier, som staten upprättat och underhåller, äro af tre slag: evangeliska, katolska och s. k. paritetsseminarier. Åtskillnaden mellan de två första grupperna torde icke behöfva närmare angifvas. Hvad åter det sistnämnda slaget vidkommer, så mottagas i de anstalter, som bära detta namn, både katolska och evangeliska lärjungar till gemensam undervisning i alla ämnen utom kristendoms-kunskap (»Religion»).

År 1906 funnos i Preussen 137 folkskoleseminarier för manliga elever. Dessas fördelning med hänsyn till konfession och provinser framgår af nedanstående tablå:

Provins.	Evan- geliska.	Katol- ska.	Pari- tets- sem.	Summa semina- rier.
Brandenburg	11	—	—	11
Hannover	10	1	—	11
Hessen-Nassau	3	1	3	7
Ostpreussen	10	1	—	11
Pommern	8	—	—	8
Posen	3	6	1	10
Rhenprovinsen	8	11	—	19
Sachsen	10	1	—	11
Schlesien	9	13	—	22
Schleswig-Holstein	6	—	—	6
Westfalen	6	6	—	12
Westpreussen	4	5	—	9
	88	45	4	137

¹ Gardelegen 1821—1859, sedan Osterburg.

² Magdeburg 1823—1855, sedan Barby.

Af denna tablå framgår till en början, att endast evangeliska seminarier finnas i Brandenburg, Pommern och Schleswig-Holstein, samt att i Hannover, Hessen-Nassau, Ostpreussen och Sachsen flertalet seminarier äro evangeliska. Vidare synes, att i fyra provinser, nämligen Posen, Rhenprovinsen, Schlesien och Westpreussen, de katolska lärarbildningsanstalterna äro till antalet öfvervägande, samt att Westfalen har hvartdera slaget lika starkt representeradt. Och slutligen visar det sig, att paritetsseminarier förekomma på blott tvenne håll, nämligen Hessen-Nassau och Posen.

Till sist må i detta sammanhang påpekas, att, då Preussen för närvarande har 137 lärarseminarier och enligt senaste mig tillgängliga uppgift ett invånarantal af 37,279,000, så kommer ett lärarseminarium på 272,109 invånare. Hvad åter Sverige med dess 5,295,000 invånare och inalles 14 (8 manliga och 6 kvinnliga) folkskoleseminarier beträffar, så finner man, att mot hvarje seminarium svarar en folkmängd af 378,214 personer, samt att, ifall — såsom rättast vore — blott de manliga tagas med i räkningen, den motsvarande folkmängdssiffran blir 661,875 personer. Äfvenså är tydligt, att, om Sverige i närvarande stund hade proportionsvis lika stort antal seminarier för manliga elever som Preussen, så skulle dessa läroanstalter icke som nu vara 8 utan i stället mer än dubbelt så många eller, närmare angifvet, 19 å 20.

II.

Att flera svenska folkskoleseminariers *byggnader* i fråga om såväl utrymme som inredning lämna åtskilligt öfrigt att önska, ja, delvis äro helt enkelt undermåliga, är ett känt och obestriddigt faktum. Så mycket bättre ställt är det emellertid i detta hänseende ej heller öfverallt inom Tyskland. Naturligtvis kan jag härvidlag ej uttala något allmängiltigt omdöme, då jag har blott mina egna iakttagelser från sju seminariestäder, tre preussiska och fyra icke-preussiska, att hålla mig till; något kan dock en framställning af dessa observationer bevisa.

Särskildt vanlottadt i afseende på lokaler fann jag semina-

riet i den gamla lutersstaden *Eisleben* vara. Blott genom en smal gränd skild från S:t Petri-kyrkan utgör den ursprungliga seminariebyggnaden därstädes ett visserligen tre våningar högt och således rätt anseeligt men till det yttre fullkomligt stillöst, till det inre trångt och otidsenligt hus, hvars lärosalar i det hela göra ett onekligen dystert intryck. I denna byggnad äro seminariets och öfningsskolans alla lärorum samt dessutom dels internernas boningsrum, dels den åt anstaltens Oberlehrer upplåtna boställsvåningen belägna. Huset är uppenbarligen gammalt och invigdes efter verkställd ombyggnad till seminariehus redan år 1842. — I samma mån, som dels elevernas antal, dels pretentionerna på utrymme växte, befanns emellertid seminariets lärohus allt mindre tillfredsställande. Fördenskull måste man se sig om efter ett annex. Ett sådant lyckades man ock år 1868 förvärfva i den egentliga seminariebyggnadens omedelbara grannskap. I detta äro aulan jämte bostäder för direktorn, en af lärarne och vaktmästaren (i allmänhet betitlad kastellanen) samt internernas matsal belägna. Men, då lokalerna äfven i annexet med frånräkning af aulan äro föga tilltalande — något som knappast kan förväna, enär huset egentligen uppfördes till magasin åt ett i staden förlagdt husarregemente —, och då det under alla omständigheter måste vara besvärligt för så elever som lärare att gå från den ena byggnaden till den andra, så inses, att seminariet i *Eisleben* i fråga om lokaler har det minst lika bekymmersamt ställt som troligtvis något seminarium i Sverige. Frågan om nybyggnad har där ock på sista tiden blifvit alltmera brännande.

Föga bättre gestaltar sig saken i en annan lutersstad, nämligen det för sina härliga omgifningar med skäl så berömda *Eisenach*. Äfven i därvarande manliga seminarium äro nämligen lokalerna trånga och allt annat än tidsenliga. Därtill kommer, dels att aula saknas, dels ock att anstaltens direktor ej har någon boställsvåning i lärohuset utan måste hyra sig bostad, hvilket i regeln ej är förhållandet. På sista tiden har man visserligen lyckats åstadkomma ett samlingsrum för lärarne, men detta är så oansenligt, att direktorn med allt skäl kunde säga: »Hier sitzen wir in einem *Käfig*». Tilläggas må emellertid, att ett särskildt expeditiionsrum för direktorn finnes och att detta är fullt nöjaktigt. Men tarfligt är huset i det hela.

Och de brister, som i afseende på lokaler vidlåda denna läroanstalt, framträda blott så mycket starkare, ifall man jämför dess mörka och delvis förfallna kyffen med de ljusa och trefliga salar, som i Karolinschules hus äro åt det kvinnliga seminariet i samma stad upplåtna. En omständighet gör dock, att undermåligheten i lärarseminariets rum ej tyckes vara så stor, som den i själfva verket är: antalet elever i hvarje klass uppgår nämligen till blott omkring 15, under det seminariet i *Eisleben* har ungefär dubbelt så stort elevantal per klass.

Knappast i den stolta men föga intressanta *rikshufvudstaden* påträffar man ett i hvarje afseende förstklassigt seminariehus. Anstalten ligger vid Friedrichsstrasse, som bekant en af Berlins förnämsta pulsådorr. Sedt från gatan företer huset, omgifvet som det är af en mängd rikt ornerade palats, endast genom sin höjd en imponerande anblick; något arkitektoniskt mästerverk är det under alla omständigheter icke. Men, då man af kastellanen erhållit vederbörlig tillåtelse att komma innanför porten och från gården tager byggnaden eller kanske rättare sagdt byggnadskomplexen i betraktande, måste man verkligen tillstå, att det berlinska lärarseminariet framför allt med hänsyn till mängden af lokaler är någonting rätt stortadt. De byggnader, detta läroverk disponerar, bilda nämligen en rektangel, hvars långsidor sträcka sig ett godt stycke in från gatan, och genom en långsidorna förenande tvärbyggnad bildas tvenne borggårdar, af hvilka i synnerhet den inre har en betydande areal. Men så innehåller också denna komplex ej blott alla de läs- och öfningslokaler, seminariet för sin verksamhet behöfver, utan ock boställsvåningar för direktorn, flera lärare och vaktmästare samt boningsrum för anstaltens interner. Hvad lärosalarna beträffar, kan visserligen ej förnekas, att de äro nöjaktigt stora och försedda med en, såvidt jag förstår, tidsenlig inredning. Som emellertid husen äro höga, rummen djupa och borggårdarna ej synnerligen breda, så får man åtminstone i de undre våningarna ej något öfvermått af ljus och frisk luft, hvadan berlinseminariet i *detta* hänseende näppeligen kan sägas uppfylla de anspråk, man i vår tid ställer på en dylik institution. Men i en världsstad, sådan som den tyska riksmetropolen, har man gifvetvis måst å ena sidan i fråga om tomt inskränka sig till det minsta

möjliga, å andra sidan i fråga om läge söka placera läroverket i möjligaste måtto centralt.

En i dubbel mening ljusare tafla ter sig för oss i det förnåma *Weimar*, Goethes, Schillers och Herders berömda stad. Seminariebyggnaden, som nu är 30 år gammal, uppfyller nämligen i det hela utan tvifvel ganska väl de pretentioner, nutiden vant sig att ställa på anstalter af nu ifrågavarande slag. Men härtill kommer ock, att weimarseminariet äger förmånen af en visserligen ej stor men väl underhållen och därför tilltalande trädgård, något som öfriga hittills nämnda seminarier helt och hållet eller åtminstone i det närmaste sakna. Då jag emellertid för några lärare framhöll de obestriddliga företräden med hänsyn till byggnad, inredning och närmaste omgifning, som jag funnit för seminariet i »Tysklands Aten» utmärkande, svarade man mig helt kort och godt: »Då skulle ni se folkskoleseminariet i Erfurt.» Där, menade man, vore det i alla dessa hänseenden än bättre ställt. Jag vill visserligen ej påstå, att det var i en ton af omisskännlig afund, som detta yttrades, men ofrivilligt kom jag dock härvid att påminna mig ett par meningar i en »dyrbar» uppsats, med hvilken jag för många år sedan fick göra bekantskap. De åsyftade meningarna lydde sålunda: »Ingen människa är nöjd med sin lott. Den, som har det bra, vill ha det bättre, och den, som har det bättre, vill ha det bäst». Att under alla omständigheter de goda weimarlärarne hade rätt, är emellertid ett faktum, som jag inom kort blef i tillfälle att konstatera.

Folkskoleseminariet i *Erfurt* är nämligen inrymdt i ett ståtligt, såväl till det yttre som till det inre modernt palats, en verklig prydnad för den stora Regierungsstrasse i den stora staden. Men, ehuru liggande vid en af Erfurts pulsådor, där utrymmet i regeln är noga tillvarataget, har institutionen icke dess mindre den beaktansvärda fördelen af en präktig tomt, hvars bakom hufvudbyggnaden belägna del till det mesta upptages af en vacker trädgårdsanläggning, dit gatans buller icke når utan en landtlig stillhet råder. Hvad lärorummen i erfurtseminariet beträffar, tyckes man verkligen ha, som det heter, »tagit till, så att det skall räcka», och det ordentligt ändå. En och annan sal är nämligen så stor, att elevernas bänkar upptaga föga mer än halfta golftytan och i följd häraf

lärarens bord måst placeras ganska långt fram i rummet. Och att elevantalet ej här såsom i Eisenach är litet, framgår däraf, att omkring 30 årligen från detta seminarium utexamineras. En bestämd fördel har man emellertid af denna liberalitet i fråga om utrymmet, och det är den, att i de stora klassrummen plats finnes bland annat för mer än en »svart tafla». Ja, en af lärosalarna fann jag vara försedd med hela tre stycken taflor, på hvilka under de språklektioner, jag där åhörde, skriföfningar samtidigt pågingo. Klart är för öfrigt, att stora rum äfven med afseende på skolhygienien erbjuda en fördel, som ej får underskattas, ehuru det visserligen är sant, att ett lärorums värde, ur denna synpunkt sedt, ingalunda beror uteslutande på dess kubikinnehåll. Men å andra sidan får man gifvetvis ej heller glömma bort, att en stor skolsal med relativt få lärjungar ej kan i akustiskt hänseende vara mönstergill. Något klagomål i den vägen torde man dock ej inom erfurtseminariet hafva skäl att framställa, ty därtill är frekvensen uppenbarligen alldeles för stor.

Huru präktiga emellertid än seminariehusen i Weimar och Erfurt onekligen äro, tror jag mig dock, ehuru icke fackman, kunna utan öfverdrift påstå, att alla kraf på en i hvarje afseende fullt modern skolbyggnad i de båda gamla hansestäderna *Hamburg* och *Lybeck* blifvit bättre uppfyllda än i någon af de öfriga tyska seminariestäder, jag varit i tillfälle att besöka. Ty visserligen måste jag om Hamburgs äldre, vid Fuhlethwiete 34 belägna lärarinneseminariums byggnad säga ungefär detsamma, som jag äfven sagt om lärarseminariets i Berlin. Men å andra sidan äro såväl det nybildade lärarinneseminariet med adress Holstenwall 16 som ock lärarseminariet vid Binderstrasse inrymda i lokaler, som anses och erkännas vara fullt mönstergilla. Och samma omdöme gäller förvisso utan inskränkning de magnifika lokaler, som äro upplåtna åt det gamla intressanta Lybecks båda folkskoleseminarier. Men som alla de senast omnämnda fyra byggnaderna äro af mycket ungt datum, så får man gifvetvis också taga för afgjort, att vid deras uppförande nutidens både pedagogiska och hygieniska fordringar blifvit in i de minsta detaljer tillgodosedda. Och nu nog om tysk seminariearkitektur och dithörande frågor.

III.

»Känn ditt land!» Se där en uppmaning, som nog än i dag behöfver ställas till en mycket stor procent af vårt svenska folk. Men kunskapen om sitt fosterland, d. v. s. närmast om dess naturbeskaffenhet och näringskällor — liksom äfven om de sätt, på hvilka dessa i våra dagar utnyttjas — kunskapen här om vinner man tvifvelsutan allra bäst genom resor och vandringar, under förutsättning nämligen att man färdas med öppna ögon och har ett för intryck mottagligt sinne. Och särskildt för dem, som i seminarierna utbildas till det uppväxande släktets lärare, måste det obestriddigen äga den största betydelse, att de få genom autopsi göra bekantskap med olika delar af det land, inom hvars gränser deras vagga stått och de själfva en gång skola utföra sin viktiga lifsgärning. Ty det, man med egna ögon skådat, kan man för andra beskrifva med större klarhet och mera lif än det, man blott hört af andra omtalas eller läst om i böcker. Därtill kommer, att genom besök på märkliga platser inom fosterlandet kärleken till detsamma bör i elevernas hjärtan uppväckas, där den ännu slumrar, och stärkas, där den redan är för handen. Och slutligen är det klart, att för seminarister, som i regeln hafva ett både kropp och själ ansträngande arbete att utföra, dylika resor utgöra en lika välkommen som välbehöflig rekreation; särskildt måste detta vara fallet i Tyskland, där, som bekant, undervisningen i seminarierna (liksom i andra skolor) fortgår ända till närmare midten af juli. Denna åskådning synes man i den tyska seminarievärlden obetingadt gilla. Fördenskull är man ock angelägen om att, så ofta sig göra låter, bereda eleverna tillfälle till *utflykter*. Dessa äro naturligt nog af olika utsträckning, liksom de ock företagas i olika syften. En del af dem är nämligen ej annat än exkursioner, på hvilka eleverna under vederbörande lärares uppsikt och ledning ägna sig åt biologiska eller geologiska studier. Andra åter pågå ett par eller flera dagar och hafva till hufvudändamål att öka lärjungarnes kunskap om fosterlandets natur och folk. Gifvet är emellertid, att, om en dylik färd skall räcka en följd af

dagar, den ej kan äga rum under löpande termin utan måste förläggas till ferierna. En utflykt af det senare slaget, ehuru både anträdd och afslutad före sommarferiernas början, företogs från Erfurt under min vistelse därstädes. En grupp af därvarande seminarister besökte då det härliga Eisenach med omnejd och framför allt naturligtvis Wartburg, pärlan i dess undersköna omgifningar, örnboet på klipptoppen, som en gång var den store troshjältens och reformatorns fristad. Som jag vill minnas, kräde denna resa emellertid ej mer än två dagar, af hvilka den ena för öfrigt var en söndag; detta var ock orsaken till att eleverna kunde få gifva sig af så långt bort från läroverksstaden, ehuru terminens arbeten ej voro afslutade. Men en verklig längresa företogo 18 af Lybecks manliga seminarister under mikaeliferierna 1905. Efter nödiga förberedelser begåfvo de sig nämligen öfver Leipzig ända ner till Böhmerwald, ströfvade omkring där under tre dagar och besökte därefter Passau, Linz, Prag samt på hemvägen Dresden med närmaste omgifning. Hela färden, som räckte tolf dagar, kostade för hvarje deltagare blott 67 mark, hvarvid må bemärkas, att ett statsbidrag på 300 mark blifvit resenärerna beviljadt, en generös present, som nedbragte kostnaden med omkring 15 mark per man. Enligt uttalande af seminariets direktor, som ledde färden, var deltagarnes förtjusning allmän och synnerligen stor, ja, de menade sig från denna sin resa hemföra en mängd hågkomster för lifvet af angenämaste art och bestående värde. — Att emellertid utfärder af nu äsyftade slag, tack vare till en del de understöd, Svenska turistföreningen för detta ändamål årligen beviljar, numera ej heller för *svenska* seminarister höra till ovanligheterna, är ett glädjande faktum, som jag ej kan låta bli att i förbigående framhålla. Så företogs t. ex. i juni 1904 en längre utflykt af elever från Hernösands folkskoleseminarium. Under adjunkten Hellenius' ledning besökte resenärerna därvid ej blott flera af Jämtlands ur turist-synpunkt märkligaste platser, såsom Östersund med Frösön, Åreskutan och Tännforsen, utan ock den berömda Merakerdalen i Norge. Visserligen var det ej några kulturcentra, med hvilka de sålunda kommo i tillfälle att göra ens en ytlig bekantskap, men klart är, att resan ändock för deltagarne blef af en stor betydelse. För en ringa kostnad fingo de näm-

ligen dels en hälsosam rekreation efter läsårets arbeten, dels en vidgad kunskap om både land och folk.

Att lära känna sitt fosterland är emellertid ej blott det samma som att skaffa sig den bästa möjliga inblick i dess naturförhållanden och *nuvarande* odling; dit hör nämligen ock studiet af *bortgångna* generationers insats i utvecklingen på dess skilda gebit. Men kunskap härom förvärfvar man sig ej, såsom nog så mången tror, blott och bart genom läsning af mer eller mindre lärda böcker; fastmer kan och bör äfven härvidlag autopsien komma till användning, såframt möjligheter därtill gifvas. Jag afser härmed sådant studium, som bedrifves i *kulturhistoriska museer* af olika slag. Äfven med hänsyn till dylika fann jag eleverna i de tyska folkskoleseminarier, jag besökte, onekligen rätt lyckligt lottade. För att ej tala om de bildningsmöjligheter af nu åsyftade art, som rikshufvudstaden och Hamburg kunna uppvisa, må jag till bestyrkande af det sagda omnämna följande:

I *Erfurt* finnas åtminstone fyra stora museer, hvartill komma dels en speciellt erfurtensisk mynt- och medaljsamling, dels ett större tafvelgalleri.

Weimar äger ej blott ett par storhertigluga museer för bildande konst och en privat permanent konstatställning utan ock ett storartadt kulturhistoriskt museum; dessutom bör nämnas, att i Goethes forna bostad förvaras en rikhaltig samling föremål, som direkt eller indirekt erinra om nationalskalden par préférence och därjämte äga ett allmänt kulturhistoriskt värde.

Eisenach har att berömma sig af sitt Fröbelmuseum, sitt Luthershus och sin högst intressanta, i en gammal klosterkyrka uppställda samling af thüringska fornsaker.

På *Lybeck* torde man i fråga om de möjligheter till studium af kulturens utveckling, som det genom offentliga samlingar har att erbjuda seminaristerna, med skäl kunna — om ock i annan mening än den ursprungliga — tillämpa den klassiska frasen: »Unum sed leonem»; staden äger nämligen, så vidt jag vet, blott ett enda fullfärdigt museum, men så är

detta i stället så mycket mera imponerande genom den mängd grenar af mänsklig verksamhet, som där finnas representerade, och den mängd föremål, som tillhöra hvarje gren.

Eisleben är i nu angifna hänseende obestriddigen fattigt; man må dock ej förbise, att dess minnesmärken från början och slutet af reformatorns lefnad skänka »sena tidens barn» en viss inblick i 1500-talets kulturella lif och ståndpunkt.

Slutligen må framhållas, att i nästan alla de nämnda seminariestäderna finnas dels härliga kyrkobyggnader från medeltidsarkitekturens blomstringsperioder och profana byggnadsverk af monumental karaktär, dels bildstoder af män, som på skilda områden varit af betydelse i mänsklighetens historia.

Men att *äga* »åskådningsmateriell» och därmed äfven bildningsmöjligheter af nu ifrågavarande art är en sak, och att *begagna sig* af dem så, att de blifva till verkligt gagn, är en annan. Att det förre är fallet med eleverna i de tyska folkskoleseminarier, jag något närmare känner, har jag i det föregående uppvisat eller åtminstone antydtt. I hvad mån åter det senare förekommer, vågar jag i det stora hela ej afgöra. Så mycket vet jag dock, att i Weimar seminaristerna utan afgift äga tillträde till vissa samlingar, för nedsatt biljettpris åter till en del andra, samt att i följd häraf åtminstone de nu åsyftade museerna flitigt af eleverna besökas. I sammanhang härmed förtjänar ock nämnas, att styrelsen för hofteatern visat folkskoleseminariet en särskild välvilja, i det att vid uppförandet af klassiska dramer ett större antal fribiljetter till detsamma öfverlämnats, en förmån, som dock på sista tiden såtillvida förändrats, att nedsättning i gällande biljettpris trädtt i stället för *fribiljetter*.

Ett företag, som, när det en gång realiserats, torde få stor betydelse för lärarbildningen, fann jag vara å bane i det på olika områden framåtsträfvande Lybeck. Där hafva nämligen vederbörande lagt grunden till hvad de själfva kalla ett *skolmuseum*. Härmed förstås en i möjligaste måtto fullständig samling af dels undervisningsmateriell, dels läroböcker från den gångna och innevarande tiden. Arbetet med upprättandet

af nämnda museum är emellertid, såsom enhvar torde inse, nödvändigtvis förenadt med åtskilliga svårigheter, särskildt hvad flydda kulturperioder beträffar. Då en skolbok gjort sin tjänst, blir det nämligen, som bekant, i regeln dess öde att såsom ej längre användbar kastas bort, och de stora biblioteken mottaga ju blott undantagsvis för skolbruk afsedda läroböcker. Men, att en vetenskapligt ordnad samling af skolböcker och skolmaterieell — om det nämligen går att åvägabringa en sådan — kommer att skänka viktiga bidrag till metodikens, ja hela undervisningsväsendets historia, ligger i öppen dag. Och i synnerhet för lärarkandidater bör ett dylikt museum blifva till stort gagn. De skola nämligen därpå ej blott kunna på ett specialområde öka sitt examensvetande utan äfven och framför allt få inblickar i en särskildt betydelsefull gren af den inhemska kulturens utveckling och således äfven på den vägen lära känna sitt land. Man kan därför ej annat än på det lifligaste önska framgång åt det lybeckska lärarseminariets arbeten i nu angifna riktning.

Till sist anser jag mig böra framhålla, hurusom vederbörande icke blott i den gamla hansestaden vid Travé utan fastmer i alla de tyska folkskoleseminarier, med hvilka jag fått göra bekantskap, lägga sig vinn om att på ännu ett annat sätt fördjupa elevernas kunskap om fosterlandet och dess minnen. Arligen firas nämligen i de olika läroanstalterna *fester af patriotisk innebörd*. Vid sådana förekomma sång och musik men äfven och hufvudsakligen föredrag öfver den person, hvars livsverk man genom högtiden vill ära, eller den tilldragelse, hvars minne man därigenom vill hugfästa. Dessa föredrag hållas dels af lärare, dels af elever. Därjämte läsas dikter, som afse dagens betydelse. Hvad ämnena för dessa skolfester vidkommer, äro de af såväl mera lokal som ock allmänt fosterländsk natur. Till det senare slaget höra framför allt reformationen, segern vid Sedan och märkliga tilldragelser inom det kejserliga huset. — Jag har visserligen ej varit närvarande vid någon minnesfest af nu skildrade beskaffenhet men tror mig dock, tack vare de beskrifningar på dessa högtidligheter, jag från olika seminarier erhållit, äga

en viss kompetens att fälla ett omdöme om dem, och detta lyder sålunda:

De nämnda skolfesterna äro först och främst utan tvifvel af stor betydelse för patriotismens väckande, vidmakthållande och stärkande. Visserligen tror jag ej, att fosterlandskänslan kan ens genom de högstämdaste tal och de skönaste sånger framkallas i en enda seminarists eller, öfver hufvud taget, en enda människas hjärta, om ej den stämning, åt hvilken talen och sångerna gifva uttryck, åtminstone »in nuce» allaredan är för handen. Men väl är jag öfvertygad om att, ifall detta villkor är uppfyllt, ett värdigt firande af stora fosterländska minnen kan gifva en kraftig näring åt patriotismen i de ungas bröst, så att den växer sig stark och en gång varder omsatt i dugande handling. Väl må det för öfrigt vara sant, att den tyska fosterländskheten stundom tar sig enligt vår åskådning rätt braskande uttryck, så att den till och med framstår såsom nära besläktad med chauvinism, och tvifvelsutan gäller detta äfven de skolfester, som nu äro på tal. Men om ock detta ej kan bestridas, må vi likväl på fullt allvar göra oss själfva den frågan: Hafva ej vi svenskar just i detta hänseende något att lära oss af tyskarne? *De* blygas ej att hålla *sitt* fosterlands fana högt; göra väl *vi* detsamma med *vårt*?

Dessa tyska seminariefester hafva emellertid enligt min åsikt äfven en annan betydelse. — Såsom ofvan blifvit sagdt, är det ej blott lärarne, som vid olika tillfällen skola utfylla programmet, utan äfven lärjungarne få därvid medverka dels genom sång och musik, dels genom föredrag och deklamation. Detta medför en tvåfaldig nytta. Å *ena* sidan få eleverna öfva sig i att uppträda offentligt på ett annat sätt och inför en större publik än under lektionerna. Och att en sådan öfning för den blifvande läraren och lärarinnan måste vara till gagn, därom kan väl ej mer än *en* mening råda. Å *andra* sidan få härigenom lärare och lärjungar tillfälle att ej blott mötas utan äfven samarbeta under helt andra förhållanden än de alldagliga. Men därigenom lära de sig förvisso att både se och bedöma hvarandra mer allsidigt och måhända äfven mera rättvist, än om lektionsrummet vore den enda plats, där de råkades.

Gideon Sandahl.

19.

Meddelande från Svenska seminarielärareföreningen.

Den 22 mars och 10 april detta år framställde Svenska seminarielärareföreningens styrelse flera frågor till de olika ortsföreningarna för att af dem besvaras. Svaren hafva nu inkommit till styrelsen, och vi lämna här en sammanfattning af dem.

1.

Med afseende på första frågan, om möjlighet för småskolelärarinnor att förvärfva folkskolelärarinnekompetens ha ortsföreningarna uttalat sig på följande sätt.

Tre af dem ha blott i allmänhet velat framhålla önskvärdheten af att något göres i saken, från en har kommit afslag å hela första frågan. Af de öfriga ha 6 st. ortsföreningar uttalat sig för en särskild 2-årig kurs, 3 för parallellklasser, och en har föreslagit, att 4 å 5 platser skulle hållas öppna i klass I och II för att i klass III upptaga småskolelärarinnor.

I fråga om fordringarna för inträde vid ifrågavarande kurs ha 3 ortsföreningar föreslagit examen vid 2-årigt småskoleseminarium, 4 småskolelärarinneexamen äfven med kortare kurs än 2 år, samt alla dessutom inträdesexamen, i allmänhet på grundval af kurserna i klass I och II vid seminarierna samt med vederbörlig hänsyn till den vunna erfarenheten, hvilken enligt ortsföreningarnas mening bör vara förvärfvad under minst 3—5 års föregående oförvitlig tjänstgöring vid skola.

Om åldersgränsen anse 4 ortsföreningar inga nya bestämmelser behöfvas, 4 föreslå den till 28—30 år, en till 40 år.

Om främmande språk genom en ny seminariestadga införas vid seminarierna, böra dessa enligt flertalet ortsföreningars mening ej vara obligatoriska för inträde, 2 ortsföreningar anse dock, att ej heller här någon afprutning bör äga rum.

2.

I de frågor, som röra seminariernas omorganisation, hafva ortsföreningarna yttrat sig på följande sätt.

Alla ortsföreningar utom en ha uttalat önskvärdheten af en mera kollegial styrelse af seminarierna samt en annan sammansättning af kollegiet än den hittillsvarande. Man har tänkt sig, att i den nya seminariestadgan borde införas bestämmelser motsvarande dem om kollegiets befogenhet i läroverksstadgan, samt att i kollegiet äfven öfningslärare och lärare i öfningskolorna borde hafva säte och stämma.

Att i fall af lika kompetens företräde må gifvas åt kvinnlig sökande till rektorat vid folkskolelärarinneseminarium, har blott en ortsförening ansett lämpligt. En har lämnat frågan obesvarad, en har förändrat frågan till: Bör kvinna få söka sådant rektorat? och besvarat denna med *ja*. Alla öfriga ha på den i cirkuläret framställda frågan svarat *nej*.

På frågan om en första lärarinna vid folkskolelärarinneseminarium ha 9 ortsföreningar svarat *nej*, 3 *ja*, 1 har lämnat frågan obesvarad, och 1 har ansett en första lärarinna lämplig i det fall, att *ej* så många kvinnliga adjunkter finnas, att hvarje klass kan få en dylik till klassföreståndarinna.

Tre ortsföreningar ha ansett, att de kvinnliga adjunkternas antal *icke* bör ökas, och 2 på frågan svarat obetingadt *ja*. Af de öfriga ha gifvits mycket divergerande svar, hvilka dock alla syfta åt att äfven manliga adjunkter böra finnas och *ej* blott kvinnliga.

För anställande, om möjligt, af kvinnlig läkare vid folkskolelärarinneseminarierna hafva samtliga ortsföreningar, utom en, som *ej* velat uttala sig om saken, obetingadt röstat.

Frågan: Bör möjlighet gifvas till anställning af kvinnlig lärare vid folkskolelärareseminarierna, särskildt vid deras öfningskolor? hafva 8 ortsföreningar besvarat med rent *nej*, 3 med *ja*. En har *ej* besvarat frågan, 2 hafva bejakat frågan men blott med hänsyn till seminariernas öfningskolor.

På frågan: Böra samseminarier komma till stånd? hafva 10 ortsföreningar gifvit svaret *nej*, 4 anse, att dylika kunde inrättas på försök.

3.

Frågan om årsberättelsernas tryckning i större upplaga hafva samtliga ordsföreningar besvarat med *ja*, en har till och med i protokollet skrivit *ja, ja*.

4.

Likaledes hafva samtliga ordsföreningar instämt i förslaget angående biblioteksanslaget.

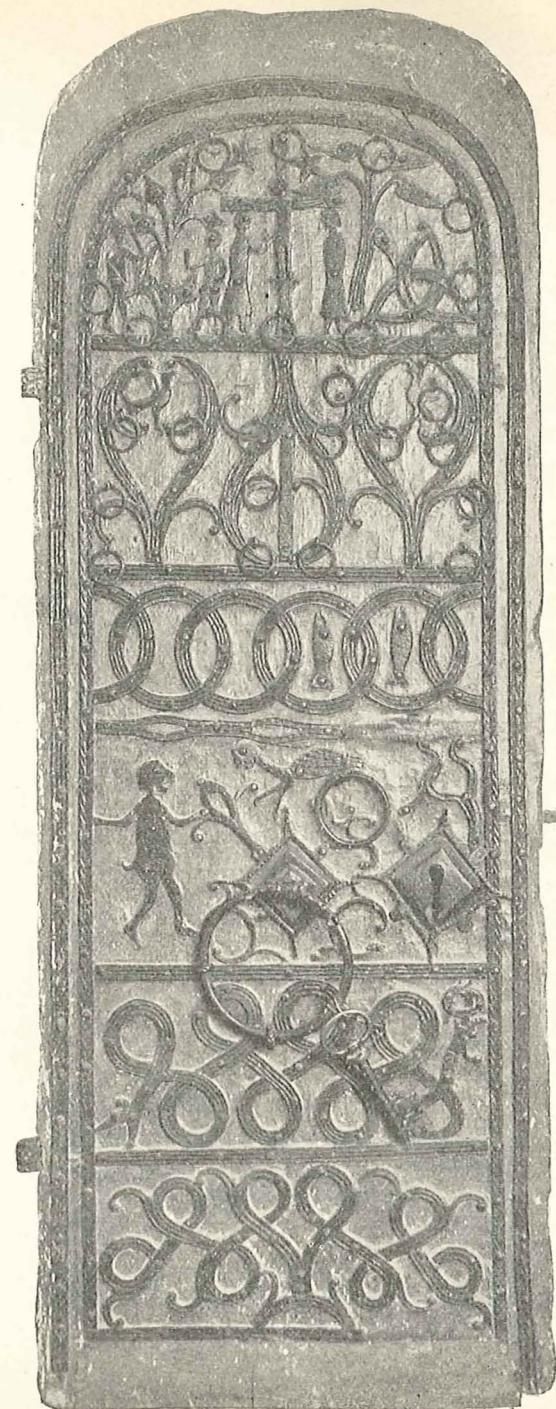
20.

Medeltidsminnen från Östergötland.

I föregående häfte hade vi nöjet anmäla ett arbete af framstående värde, »Medeltidsminnen från Östergötland» af d:r Otto Janse. Vi bifoga nu såsom prof tvenne afbildningar därur, nämligen en dopfunt från Gistads kyrka och en kyrkdörr från Väfversunda.

Dopfont från Gistads kyrka.

Kyrkdörr från Väfversunda kyrka.

21.

Litteratur.

Förslag till Psalmbok för Svenska kyrkan. Utgifvet af Joh. Johansson, seminarierector. Stockholm. F. C. Askersbergs förlag. Pris: kr. 2,25.

Revideringen af vår psalmbok är en fråga, som står på dagordningen. Med tacksamhet bör man därför mottaga hvarje förslag, som kan bidraga till att föra frågan framåt till en lycklig lösning. Förevarande förslag, som vittnar om lifligt intresse för saken och omsorgsfullt arbete, vill vara ett sådant bidrag — »icke något annat eller mera».

Vid förslaget utarbetande hafva följande principer blifvit tillämpade:

1. Samtliga psalmer i vår nuvarande psalmbok böra, så vidt möjligt, bibehållas. Där de till innehåll eller form befinnas svaga, böra de omarbetas resp. ersättas med andra och bättre, behandlande samma ämne som de uteslutna.
2. Revisionen af de i vår nuvarande psalmbok ingående psalmerna bör ske med nödig varsamhet i fråga om kärnpsalmer, som blifvit församlingens verkliga egendom.
3. Gentemot de verkligt svaga psalmerna får ingen falsk skonsamhet visas.
4. Till vår nuvarande psalmbok, sålunda reviderad, bör fogas ett tillägg, upptagande först och främst psalmer öfver sådana ämnen, som alldeles icke eller endast ofullständigt behandlats i 1819 års psalmbok. Men äfven ur såväl gångna tidens som den närvarande tidens, ur såväl vår kyrkas som andra evangeliska kyrkors rika psalmförråd bör man taga fram och gifva församlingen det bästa och gedignaste, som ännu där kan vara att hämta.

5. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt erhållandet af en samling goda psalmer för barn och ungdom: och böra dessa

psalmer utgöra en särskild afdelning af psalmboken. (I föreliggande förslag äro de till antalet 47 och bilda den sista afdelningen af tillägget.) Dessa psalmer böra i alldeles särskild grad bära *prägel af enkelhet och innerlighet men på samma gång vara främmande såväl för all hvardaglighet som för falsk känslsamhet.*

Föreliggande förslag utgör resultatet af ett samarbete mellan utgifvaren och en annan psalmboksvän, som dock icke önskat se sitt namn offentliggjordt. Förslaget omfattar två delar, af hvilka den första innehåller ps. 1—500: den wallinska psalmboken, reviderad, den andra ps. 501—700: tillägg till den reviderade wallinska psalmboken. Förra delen däraf (jämte stycken af senare delen) förelåg färdig i manuskript sommaren 1901 men har sedan dess undergått omsorgsfull bearbetning. Utom det nämnda framhåller utgifvaren, att af de i tillägget upptagna 200 psalmerna många, som förut varit synliga i tryck, ansetts böra undergå större eller mindre bearbetning, och anhåller utgifvaren att få betona, att de ändringar, som blifvit gjorda i nu lefvande författares psalmer, gifvetvis i alldeles särskild mening böra betraktas endast såsom ändringsförslag, hvilka härmed underställas vederbörande författares välvilliga bepröfvande, samt att af de i tillägget förekommande översättningarna somliga äro nya, andra hämtade ur föregående psalmboksförslag, i hvilket senare fall dock ofta hänsynen till originaltexten eller andra hänsyn påkallat mer eller mindre omfattande ändringar.

Mot de grundsatser, förf. följt, torde ej något med fog vara att anmärka utom möjligen beträffande den fjärde eller tillägget. Somliga mena nämligen, att något tillägg ej bör förekomma, utan att de nya psalmerna insättas på vederbörlig plats i psalmboken.

Innehållet är, såvidt vi vid en mera hastig granskning kunnat finna, bibliskt och bekännelsestroget, språket är i allmänhet enkelt och rent och befriadt från arkaismer. I enskildheter torde visserligen i afseende på språket en och annan anmärkning kunna göras.

Ehuru förslaget enligt vår mening i det hela taget är mycket godt, kunna vi dock icke underlåta att göra några anmärkningar, i synnerhet som utg. önskar, att sådana måtte

meddelas honom. Utg. har nog träffat de svaga punkterna i vår psalmbok och ersatt dem med ett annat, godt innehåll, men revisionen är på många ställen ingalunda varsam och lätt utan delvis så genomgripande, att ej ens alltid samma tankar återgifvas utan helt nya träda en till mötes, till följd hvaraf vissa psalmer ej längre med fog bära sitt förra författarnamn.

Under det förf. i somliga psalmer hoppar öfver en och annan vers, tillökar han andra med flera verser, t. ex. ps. 73. Nämnda psalm motsvarar n:r 70 i vår psalmbok men har blott v. 1 någorlunda lika, eljest är den mycket förändrad. Den utgöres af 17 verser, då n:r 70 har 13. Stundom synas ändringarna vara öfverflödiga, t. ex. i ps. 424 v. 7 (motsv. v. 5 i vår psalmbok) och v. 9, i ps. 440 v. 5. Såsom exempel på verser och psalmer, som blifvit mycket omskapade, hänvisa vi till ps. 74: 1, 4, 78: 1, 207: 1, 356: 1, 437.

I andra psalmer, hvilkas innehåll för menige man är något dunkelt, kunde man tycka, att förf. bort göra en ändring af uttrycken, t. ex. ps. 141 v. 8: Och tidens kval fick sammanhang med evighetens tröst.

Utgifvaren anser, att författarnes namn ej böra utsättas under psalmerna. Vi tro, att hans farhågor härför ej betyda mycket, utan vi dela en annan anmälares åsikt, att det är lämpligt, att författarnamnet införes omedelbart under psalmen, där så kan ske.

Utan tvifvel är det ett mycket värderikt förslag, som författaren lämnat och som väl förtjänar att beaktas vid den förestående psalmboksrevisionen. Särskildt äro vi utgifvaren tacksamma för den samling psalmer för barn och ungdom, som förekomma i tillägget. Såsom prof därpå meddela vi här ps. 654, 699 och 676.

Ur »Psalmer för barn och ungdom».

Adventpsalm.

654. Det stundar en stor och fröjdefull fest:
Af himmelen ofvanfrån
det kommer en helig och härlig gäst:
Guds egen enfödde son.

2. Han lämnar sin himmel, sitt majestät
och stiger till jorden ned:
och heliga änglar följa hans fjät,
när han på väg sig beger.

3. Han kommer med gåfvor, med fröjd och ljus
hos dig vill han taga in.
Men pryda du måste ditt hjärtas hus
och rena din håg och sinn.

4. Bed anden, den helige, kläda dig så
i oskuldens sköna skrud,
att du till din Herres möte må gå
med glädjens och lofvets ljud!

5. När du honom funnit, en skatt du har,
som mer än all världen är.
O, skynda dig därför och redo var
att möta din Herre kär!

Vinterpsalm.

699. Ängar, dalar, sjöar, stränder
hafva nu lagt sig till ro;
solen matta strålar sänder
från sitt molnomhöljda bo.
Men, fast fästets sol sig gömmer,
ljuft är än i vintertid,
ty de sina aldrig glömmen
Herrens kärleks sol så blid.

2. Åar, bäckar mer ej ila,
blommorna sig lagt att dö,
allt går in i vinterhvila,
marken vid är täckt af snö.
Men, o nådesol, upplifva
städse du mitt hjärtas jord;
låt den aldrig frusen blifva,
låt din lifskraft där bli spord!

3. Fågelsången mer ej klingar
uti trädens nakna topp,
ingen lärka mer sig svingar
emot himlens höjder opp.
Men ditt lof jag, Gud, vill sjunga.
huru än det skiftar här,
tills jag får med helig tunga
prisa dig, där själf du är.

4. Evig sommar där skall vara,
salig hvila, helig fröjd,
ingen växling, ingen fara
uti himlens ljusa höjd.
O, bered mig, Jesu Kriste,
med din nåd, din sannings ljus,
att jag icke må gå miste
om mitt rum i Fadrens hus!

Förtröstan på Gud.

676. Bland farors mängd jag ger mig af
till segling öfver lifvets haf.
O Jesu, öfvergif ej mig
men följ mig på min dunkla stig!

2. När, Herre, blott jag hafver dig,
skall aldrig något fattas mig.
Om än försmäkt kropp och själ,
i dig dock är mig evigt väl.

3. Må vädren rasa, stormen gny
och vägen stiga högt i sky,
jag ock i skeppsbrott tryggad är,
så länge Jesus är mig när.

Läsebok för Svenska folkskolan af Lennart Ribbing, fil.
doktor. Första delen. Stockholm 1907. P. A. Norstedt &
Söners förlag. Pris bunden 1 kr. 60 öre.

Det råder för närvarande en viss konkurrens med utgifvande af läseböcker för folkskolan, och det är att hoppas, att vi därigenom kunna få en fullt lämplig läsebok för barnen. Den första delen af d:r Ribbings i dagarna utgifna läsebok påminner så till vida om »Nils Holgerssons resa» af Selma Lagerlöf, att en sammanhängande berättelse genomgår större delen af boken. Det är en 10-årig torpargosse från Södermanland, hans fader och dennes dräng, som äro hufvudpersonerna. Gossen skildrar hemmet, dess omgifningar, grannar m. m. Fadern är född i Småland och drängen är från Närke, och detta lyckliga sammanträffande gör, att de kunna lämna skildringar från sina resp. hembygder. Emellan skildringarna äro andra stycken, såväl prosaiska som poetiska, inskjutna. Den sista afdelningen af boken innehåller berättelser ur Nordens äldre historia.

Innehållet i boken är ordnad progressivt: från det lättare till det svårare. Därför finner man i denna del öfvervägande hvardagligt talspråk. Men, som förf. anser, att språket i en skolbok ej väsentligen bör skilja sig från riksspråket, har han låtit gossen vara från Södermanland, som han kallar »ett allmängiltigt mellansvenskt landskap». Det torde vara något nytt eller åtminstone ovanligt att begagna allmängiltig i betydelsen af typisk.

Den historiska afdelningen börjar med skildringen af nordmannatågen — vi skulle hellre vilja säga vikingatågen — och slutar med Olov Tryggvessons saga, hvilken utförligt berättas.

Ehuru man stundom kan tycka, att skildringarna af gossen, fadern och lifvet på herrgården ej äro så trogna verklighetsbilder eller åtminstone högst ovanliga sådana, är innehållet i det hela tilltalande och omväxlande för barnen. De zoologiska styckena äro genomgångna af d:r G. Kolthoff, och den språkliga granskningen har verkställts af docenten G. Danell.

Det är författarens mening att i följande delar teckna åtskilliga andra landskap i Sverige. Utom historiska skildringar vill boken meddela något statskunskap af enklaste slag: den vill i bilder teckna vårt nuvarande samhälles olika stånd: godsägare, torpare, kyrkoherde, lärare, självägande bonde, nämndeman, domare, länsman m. fl.

Vi önska författarens företag all framgång.

Ur vår tids litteratur. **Läsebok för folkskolan** utgifven av Emil Rodhe, docent vid Göteborgs högskola, P. J. Thomée, lärare vid Göteborgs folkskolor, Erik Zimmerdahl, lärare vid Lunds folkskoleseminarium.

H. 5: Dikter af Erik Axel Karlfeldt. Pris 30 öre.

H. 6: Stycken af Pelle Molin. Pris 25 öre.

H. 7: Stycken på vers och prosa af Karl-Erik Forslund. Pris 45 öre. Stockholm. Wahlström & Widstrand 1907.

Enligt utgifvares anvisning afser denna läsebok att införa barnen i den nutida litteraturens skatter och därigenom så adla och höja deras smak, att de efter slutad skolgång söka tillfredsställa sin läslust med verkligt god och gedigen litteratur i stället för de dåliga kolportageromaner, som nu med begärlighet slukas i så stor mängd. Lämpligen torde häf-

tena kunna begagnas i folkskolans 3:e och högre klasser, en del häften äfven på ett lägre stadium. I slutet af hvarje häfte finnas korta förklaringar.

De fyra föregående häftena ha vi ej varit i tillfälle att se, men författarnes namn: Selma Lagerlöf, Verner von Heidenstam, Viktor Rydberg, Gustav Fröding, gifva vid handen, att innehållet är tilltalande för barnen, om, såsom vi antaga, ett lämpligt urval har skett.

Läsning för Svenska folket. Häft. 2. 1907. Pris 30 öre. Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag.

Häftet börjar med en intressant uppsats af Martin Jansson: Hurudant blir vädret? Därefter följa Tvåhundraårsminnen. 1. Johan Ihre (språkforskaren) 2. Sven Lagerbring (historieskrifvaren). 3. Karl von Linné (behandlad i föreg. häfte). Därefter förekommer ett uttalande af kanslirådet Hugo Tigerschiöld angående Småbruksrörelsen och folkskolan. Steen Steensen Blicher, det danska folklifvets skildrare, tecknas af Sixten Belfrage. Till sist börjas en serie Fosterländska bilder. 1. Ett storverk utan like (Engelbrekts verk).

Läsning för Svenska folket. Häft. 3. 1907. Pris 30 öre.

Häftet innehåller följande uppsatser: Italiens natur, folk och minnesmärken af Arvid Kempe (slut från h. 1); I frågan om folkbildningen af B. O. Aurelius; Några drag ur den kristna psalmens historia af E. N. Söderberg (forts. från h. 1); Riksdagen och den praktiska rösträtten; Minnesvärda ord.

C. Hallendorff. Vårt folks historia intill 1660. Stockholm 1907. Aktiebolaget Ljus. Pris 3 kr. 50 öre.

Den förra upplagan af ifrågavarande lärobok utkom 1902 och rönt ett ganska gynnsamt mottagande. Nu har läroboken blifvit omarbetad, och hänsyn har därvid tagits till den fastställda kursfördelningen vid de allmänna läroverken. Vid omarbetningen har enligt förordet i främsta rummet medeltidens historia väsentligen förändrats. Denna förändring är dock mera yttre (betr. omfång och gruppering) än principiell. Omarbetningen har därför egentligen gått ut på borttagande af öfverflödiga detaljer. Skildringarna af samhällsutvecklingen

ha blifvit inflätade i en jämförelsevis kortfattad ram af viktigare politiska tilldragelser. En sådan anordning synes författaren lämpligare än en fristående »Kulturhistorisk öfversikt af forntidens och medeltidens svenska historia». Härigenom har berättelsen om vår historia till och med unionsupplösningen 1523 kunnat förkortas från 135 sidor i förra upplagan till 99 i den nuvarande. Såsom vanligt inycare läroböcker har krigshistorien blifvit skarpt begränsad och innehåller hufvudsakligen de partier, som kunna anses vara af genomgripande betydelse. I öfrigt kan krigshistorien lätt kompletteras genom själfstudier. Den nu utkomna delen omfattar tiden till 1660, hvilket år förf. anser lämpligare såsom gräns inom nyare tiden än 1648 eller 1654. Vi veta ej, huru omfattande den senare delen blir. Önskligt är, att den ej får större omfång än samma tidsskede i förra upplagan. Vi ha nämligen hört en och annan lärare uttala farhågor för att arbetet i sitt nya skick skulle bli för vidlyftigt och för dyrt. — Till grund för indelningen lägges det för tidsskedet utmärkande och ej konungaätterna. Så ha vi för forntiden och medeltiden följande indelning: I. Den förhistoriska tiden. II. Vikingatiden. III. Kristendomens införande i Norden. IV. Unionstiden, och för nyare tiden: I. Reformationstiden. 1. Nydaningen. 2. Striden om Gustaf Vasas verk. II. Det svenska Östersjöväldet skapas. 1. Gustaf Adolfs Sverige. 2. De stora krigens tid. Fördelen af sådana rubriker är, att man genast föres in i det för tiden karaktéristiska.

Önskligt är, att en innehållsöfversikt, som saknas i förra upplagan, blir införd i den nya. »Vårt folks historia» synes oss vara ett värdefullt arbete och väl lämpa sig för det ändamål, hvarför den är afsedd, nämligen att användas inom de allmänna läroverkens och mot dem svarande läroanstalters högre afdelningar.

Räknetabeller för realskolan af lektor K. L. Hagström. C. E. Fritzes Bokförlags-Aktiebolag. Stockholm. Pris 60 öre.

Ifrågavarande tabeller, som innehålla kvadrat-, kub- och rotttabeller samt ränte- och amorteringstabeller, äro särskildt afsedda för realskolan. Utom själfva tabellerna lämnas genom exempel anvisningar för deras användning. När lärjungarne

vunnit någon öfning i deras begagnande, blifva dessa till god hjälp vid uträkningen af vissa praktiska uppgifter. Uppställningen är öfverskådlig och trycket tydligt.

Småskolans räknebok af Jenny Norberg, lärarinna vid folkskollärarynnesseminariets öfningsskola i Umeå. Pris 65 öre.

Ifrågavarande exempelsamling blir utan tvifvel både tidsbesparande och till lättnad för småskolans lärarpersonal. Gärna hade vi dock sett, att boken inrymt äfven enklare tillämpnings-exempel såsom en lämplig inledning till folkskolans tysta räkneöfningar; ty vi vilja ej tro, att någon lärarinna skulle genom en extra bok med tillämpningsexempel än mer öka barnens utgifter för läroböcker i räkning på detta stadium.

Nyttiga växter, II. Färgväxter. 34 planscher med text till folkskolornas och skollovskoloniernas tjänst utgivna av *Charlotte von Schéele*. Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag 1907. Pris kart. 1 kr.

Förra året hade vi nöjet anmäla första delen af serien »Nyttiga växter», Apoteksväxter. Med den nu utkomna delen hoppas förf. i någon mån bidraga till att intresset för insamlande och bevarande af våra viktigaste färgväxter väckes bland ungdomen. Växtfärgernas företrädare framför de kemiska färgerna, säger förf., börjar nu alltmer att erkännas: de äro vackrare, hållbarare, och de äro vidare de enda, som lämpa sig för väfnader och broderier i allmogestil.

De kolorerade planscherna äro i denna liksom i föregående del vackra och tydliga. Texten utgöres af korta beskrifningar öfver växterna samt anvisningar för deras användning och insamlande.

Framdeles utkommer arbetets tredje del, som skall behandla fröväxter och andra allmännyttiga örter. Vi önska det nyttiga arbetet all framgång.

Berättelse om det adertonde allmänna Svenska läraremötet i Skara den 19—21 juni 1906. Enligt uppdrag utgifven af Rob. Larsson, mötets sekreterare. Pris 2 kr. 50 öre.

Berättelsen innehåller som vanligt stadgar och arbetsordning, öfverläggningsämnen, förteckning öfver deltagare

(tillsammans 153) samt anföranden vid de allmänna sammankomsterna och redogörelser för sektionernas förhandlingar. Önskligt hade varit, att docenten Herrlins intressanta föredrag om »patologisk lögn, fabulering och minnesvillor» blifvit intaget i berättelsen. Nästa lärarmöte skall hållas i Falun år 1909.

Svensk smedstidning. Illustrerad fack- och annonsorgan för utförelse af smidesyrket. Redaktion: C. J. Nyqvist och Johan Sandgren. N:r 1. Stockholm 15 juni 1907.

En ny publikation, som förtjänar att uppmärksammas. I förordet säger utgifvaren bland annat: Storindustriens utveckling har frånryckt smeden tillverkandet af mängen artikel, som förr uteslutande tillhörde honom, och yrkesskickligheten har äfven till följd af den s. k. näringsfriheten gått tillbaka. Allt svårare blir på det viset smedens ställning. Under sådant tryck har smidesyrket temporärt gått nedåt, men sitt existensberättigande har yrket icke förlorat och kan det aldrig förlora. Det gäller blott för våra smeder att rycka upp sig i jämnhöjd med tidens fordringar och att i största möjliga mån tillägna sig de kunskaper och den yrkesskicklighet, som ensamma sätta en i stånd att tillfredsställa tidens smak och fordringar. Men det är icke nog därmed. För att behålla fotfäste behöfver smeden i våra dagar, vare sig han är egen mästare eller ej, att hafva kännedom om moderna arbetsmetoder, moderna arbetsmaskiner och tidsenlig arbetsorganisation. Utgifvaren af denna tidskrift har med saknad funnit, att på svenska språket ej finnes någon lämplig litteratur, hvori utöfvaren af smedsyrket kunde inhämta för honom nödig och nyttig kunskap, och därför har han tänkt sig, att här vore ett behof att fylla.

Tidningen utkommer den 15:e i hvarje månad och kostar för helt år kr. 4, för halft år 2:50, för kvartal 1:50, lösnr. 50 öre.

Prenumeration insändes till Svensk smedstidnings expedition: Döbelnsgatan 85, Stockholm.

Föreningen. Tidskrift för Sveriges allmänna folkskollärareförening utgiven av Centralstyrelsen. H. 1—5. 1907.

Första häftet innehåller *Arsmeddelanden*, det andra *Föreningsärenden*, det tredje *Föredrag* hållet vid Luleå stifts första folkskolläraremöte i Boden den 15 juni 1906, det fjärde *Ett ord till mina kamrater vid Sveriges småskolor* af Selma Svensson och det femte *Register* öfver Sveriges allmänna folkskollärareförenings Arsskrifter 1880—1907.

Häftet 2 torde för allmänheten vara af intresse. Största delen däraf upptages af *Pedagogiska* ärenden, som varit under Centralstyrelsens behandling. Dit höra: A. Frågor rörande skolväsendets organisation. B. Frågor rörande lärarebildningen. C. Frågor rörande undervisning, undervisningsmedel, skolornas utrustning m. m. D. Frågor rörande folkskolans ledning och underhåll. E. Frågor rörande skolans historia. F. Frågor rörande lärarepersonalens ekonomiska och rättsliga ställning. Häftet innehåller flera beaktansvärda förslag och rekommenderas till genomläsning af dem, som vilja närmare taga reda på de många tankar och sträfvanen, som för närvarande röra sig bland rikets folkskollärare.

I h. 6 har Centralstyrelsen upptagit den omfattande frågan om *omorganisation av stiftstyrelserna och upprättande av en folkskoleöverstyrelse* till behandling. Då domkapitlens befattning med de allmänna läroverken i och med upprättande af en öfverstyrelse för nämnda läroanstalter upphört år 1905, synes enligt centralstyrelsens mening konsekvensen fordra ett häremot svarande organ för folkundervisningen: en särskild, omedelbart under ecklesiastikdepartementet ställd folkskoleöfverstyrelse. En sådan anser styrelsen nödig för undervisningsväsendets centrala ledning.

Undersökningen utmynnar i följande två allmänna sätser:

1. För så vitt domkapitlen skola för framtiden av staten användas såsom medverkande organ för folkundervisningsväsendets ledning, måste de erhålla en organisation, som motsvarar denna uppgift.

2. Även under förutsättning att så sker, kräves för vinande av enhet och planmässighet i nämnda ledning, att en särskild folkskoleöverstyrelse, ställd omedelbart under ecklesiastikdepartementet, med snaraste kommer till stånd.

Besvarandet af dessa frågor hänskjutas till de olika kretsarna.

Vi torde få tillfälle att återkomma till detta viktiga ämne, som djupt kommer att beröra folkskolan och dess utveckling.

Berättelse om Malmö stads folkskoleväsen under år 1906 af stadens folkskoleinspektör.

Malmö förening för Skollofskolonier. Styrelsens berättelse för år 1906.

Malmö med sina 75,672 invånare har ett mycket omfattande folkskoleväsen. I folkskolorna undervisades under år 1906 7,907 skolpliktiga barn och i enskilda skolor 556.

Lärarpersonalen utgjordes vid årets slut af 55 lärare, 54 lärarinnor och 37 biträdande lärarinnor i folkskolan samt 102 småskolelärarinnor eller tillsammans 248. Vidare voro vid skolorna anställda 1 gymnastikinstruktör, lärare och lärarinnor i teckning samt 2 skolköksföreståndarinnor.

Under året utsändes 22 skollofskolonier, bestående af 454 barn, 244 gossar och 210 flickor. De 22 kolonierna voro förlagda till 11 olika platser. Samtliga utgifterna för kolonierna hafva uppgått till 13,314 kr. 83 öre. Antal barn i hvarje koloni har utgjort 19 à 21.

Den Danske Realskole. Organ for Danmarks Realskoleforening. Redigeret af Albert Dahl. N:r 8, 9, 10 och 11, (4 och 15 maj, 1 och 15 juni) 1907.

Förevarande häften innehålla bland annat: Danmarks Realskoleforenings Aarsmøde i Nyborg; Ministerielle Bekendtgørelser; Madsen-Mygdal, Tarm: Realskolen-Gymnasiet, I, II, III; Førstelærer H. Jepsen, Brønderslev: Fysik i Realklassen; Intellektualismen; Lærer Johannes Høirup, Holbæk: Sprogkursus i Tysk og Engelsk; Feriekursus; Opgaver til Mellem-skoleeksamen; Dagsorden for Skolemødet i Nyborg den 4 og 5 Juni.

Af innehållet i dessa artiklar fästa vi oss särskildt vid ett uttalande af undervisningsinspektör, prof. Rønning i uppsatsen Intellektualismen. Han yttrar bland annat: Spøragsmaalet om Pigeborns Overanstrengelse i vore Skoler er af vidtrækkende Betydning. Paa Grundlag af det foreliggende Materiale er det imidlertid vanskeligt at fælde en fuldt forsvarlig Dom, og derfor maa man hilse Tanken om en indgaaende Undersøgelse af Sagen med Glæde.

Men et tror jeg, man paa Forhaand kan sige: *Vi maa engang komme til en grundlig Reformation af vore Pigeborns Opdragelse.* Den er — for øvrigt ligesom Drengenes — alt for meget en Uddannelse af Hjernen, alt for lidt af Haanden. Man vil sikkert engang komme til at forstaa, at den med Kulturens Udvikling følgende stadig stærkere og stærkere Adskillelse af aandeligt og legemligt Arbejde er en Ulykke for Menneskeslegten. Vi maa atter faa de to Slags Arbejde forbundet med hinanden, selv om nogle Mennesker altid væsentligst faar den ene Slags Arbejde, andre den anden.

Og fremfor alt maa alle nuværende og vordende Mødre og Husmødre faa den urokkelige Overbevisning, at det, at lede et Hjem, som det skal ledes, er langt vigtigere end at faa politisk Valgret eller at kunne læse franske Romaner. Nutidens Moloch er Intellektualismen — og hvad har man ikke ofret paa dens Alter! Der maa komme en Reformation.

Att äfven våra flickors uppfostran är i behof af en reform, hafva erfarna pedagoger länge insett. Vid flickskolorna intager det formalistiskt språkliga elementet ett alltför stort rum. Äfven i praktiskt pedagogiskt hänseende behöfves en reform. Hittills har läroverksreformen tagit intresset nästan uteslutande i anspråk, men det är att hoppas, att, sedan nämnda reform nu blifvit genomförd, mera uppmärksamhet skall ägnas åt flickskolorna.

Den Danske Realskole. N:r 12, 13 och 14 (1 och 15 juli samt 1 augusti) 1907.

Af innehållet i dessa häften märka vi följande artiklar: Optagelsen i 1 Mellem-skoleklasse ved Statens h. Almenskoler; Den selvstændige Realskole. Referat fra Nyborgsmødet; Retsskrivning og Udtale af Skolebestyrer P. B. Penger, Aarhus, i hvilken artikel författaren önskar en order från högre myndigheter, hvarefter alla ha att rätta sig; Danske Læsestykker af Olof Lange, anm. af Magister Viggo Bjerring, Köpenhamn; H. A. Halds Iagttagelsesundervisning anm. af H. Jepsen. Första afdelningen af nämnda metodik för åskådningsundervisningen innehåller samtal öfver en del allmänna ämnen: färger och former, fysiska förhållanden, smak- och hörsel förnimmelser, mätning och vägning m. m. Andra afdelningen behandlar mera

speciella ämnen: zoologisk, botanisk, astronomisk och geografisk åskådningsundervisning.

I häftet 14 innehålls Pigeskoleexamen (efter den ministerielle Bekjendtgørelse af 15 Juli 1907), Den private Realskoles Kaar samt Referat fra Nyborgsmødet.

Pedagogisk Tidskrifts majhäfte har utkommit med följande innehåll:

Göransson, Edvard, Om »naturlig» och »algebraisk» räkning med anledning af nyutkomna böcker för realskolan; Johansson, August, Proportionen mellan lektorer och adjunkter; J—n, Aug., Anmälan af nya läroböcker för den biblisk-historiska undervisningen i realskolan; Kortare meddelanden; Kungliga beslut; Kungliga öfverstyrelsen; Ur utländska tidskrifter; Personalnotiser; Till redaktionen insänd litteratur.

Pedagogisk Tidskrifts junihäfte innehåller:

P. R—m, Om behovet af en krestomati i latinsk prosa; Aug. J—n, Anmälan af Nylund, Allmän religionshistoria för realskolan; O. B—w, Anmälan af Hedén, Religionshistorisk Atlas och religionerna; Nft., Anmälan af Otto Jespersen, Engelsk läsebok för realskolan och Carl A. Fahlstedt, Contes choisis de Guy de Maupassant och Gustaf Bergman, English Texts for Schools, 2: Sketches by Boz, by Charles Dickens; Gustaf Lindborg, Genmäle till lektor E. Göransson; Uppgifter till de skriftliga profven för realskoleexamen vårterminen 1907; Uppgifter till de skriftliga profven för mogenhetsexamen vårterminen 1907; Kortare meddelanden; Kungliga beslut; Personalnotiser.

Pedagogisk Tidskrifts julihäfte innehåller:

Lindström, P. E., De allmänna läroverken och lärarbildningen i konungariket Sachsen; J—n, Aug., Anmälan af Olofsson; K., Bibelkritik och biblisk historia; Hallström, A., Anmälan af Hugo Bergstedt, Grekisk kulturhistoria; Malmberg, A. Teod., Anmälan af C. J. M. Fant, Engelskt uttal och Tales and Sketches from the Sketch-Book and the Alhambra by Washington Irving; A. J., Anmälan af C. Werner, Lärobok i geometrisk ritning; Kungligt cirkulär; Kungliga beslut; Kungl. Öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk; Personalnotiser.

Pedagogisk Tidskrifts augustihäfte innehåller:

Lindström, P. E., De allmänna läroverken och lärarbildningen i konungariket Sachsen; J—n, Aug., Anmälan af Ekström, N. O., Bilder ur kyrkans historia; Lundin, C. Fr., Bilder ur kyrkans historia; Lövgren, N., Kyrkohistoria i sammandrag för skolor och hem; A. N., Anmälan af praktiska formulär- och bokföringskurser för alla, af K. Hugo Segerborg; Werner, C., Genmäle till »A. J.»; Kungliga beslut; Kungl. Öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk; Personalnotiser.

Beretning om Dansk skolemuseums virksomhed aaret 1 april 1906—31 marts 1907.

Dansk skolemuseum, som är inrymdt i Stormgade 17, är en för skolmän synnerligen instruktiv inrättning. Museet innefattar en rikhaltig boksamling samt materiell berörande undervisningens särskilda grenar. Dessutom finnes ett lärum. Det har under det gångna året varit besökt af 4,332 personer, däribland 80 svenskar. Det är synnerligen lätt att från Malmö resa öfver till Köpenhamn på en dag och taga museet i betraktande.

Angående seminarielärarnes ringa utsikt till befordran har sem.-rektor Sven Lundqvist i »Vårt Lands» bilaga n:r 33 skrivit en artikel, hvarur vi taga oss friheten meddela följande:

Några premisser samt en slutsats eller två.

Premisserna utgöras af fakta ur folkskoleseminariernas historia under de få gångna åren af innevarande sekel.

Sju rektorsförordnanden vid seminarierna ha utfärdats, således i medeltal ett om året. Bland de förordnade hade endast tvenne ägnat sig helt åt samma verksamhet, en hade att uppvisa ett års ordinarie tjänstgöring vid fullständigt seminarium och tio års vid allmänt läroverk, en annan ett års extra ordinarie vid ofullständigt seminarium och en termins ordinarie vid allmänt läroverk. Af de tre återstående hade ingen — såvidt Kölgrens matrikel är fullständig — någon som helst erfarenhet på seminariebildningens eller ens folkskolans område men väl resp. 25, 10 och 4 1/2 års såsom ordinarie lärare vid allm. läroverk.

Slutsats: såsom realkompetens för rektorsbefattning vid folkskoleseminarium fordras numera ingen erfarenhet på det området.

I de kungl. prop. rörande löneregleringen vid läroverk och seminarier, som förelades riksdagen 1904, var föreslaget, att ordinarie lärare vid allm. läroverk skulle vid transport till seminarierna räkna sin föregående tjänstgöring sig till godo för uppflyttning i högre lönegrad, men att ordinarie lärare — således äfven rektor — vid seminarium skulle vid eventuell transport till allmänt läroverk likställas med extra ordinarie lärare, d. v. s. vid beräkning af lönegrad förlora hela sin föregående, t. o. m. ordinarie, tjänstetid. Målsmän för folkskolan påpekade inom riksdagen det orättfärdiga och för folkskolelärarebildningen ödesdigra, som låg i det kungl. förslaget, och ändring skedde.

Till grund och ledning vid den nuvarande seminariekommitténs arbete ligger ett inom Sveriges folkskolelärarekår utarbetadt förslag till reform af seminarierna, men i kommittén sitter ingen seminarieadjunkt.

Slutsats: endast i folkskolans skydd kunna seminarierna hoppas på utveckling och dess lärare — mänskligt att se — en tryggad framtid.

Ur utländska tidskrifter:

I augustihäftet af »*Der deutsche Schulmann*», herausgegeben von Joh. Meyer» upptages nästan hela häftet af en artikel rörande prof. Rein i Jena med anledning därpå, att han den 10 augusti detta år fyllde 60 år. Prof. Rein föddes i Eisenach 1847. Efter fullbordade studier i Jena och Heidelberg under ledning af bland andra den bekante pedagogen prof. Stoy erhöll Rein år 1869 enligt Zillers förslag sin första anställning vid universitetsseminariet i Leipzig. 1872 blef han seminarie-lärare i Weimar och 1876 direktor vid seminariet i Eisenach. Här verkade han med stor framgång till 1886, då han öfverflyttade till Jena såsom prof. i pedagogik. Universitetsseminariet därstädes omgestaltades enligt Reins förslag. Det var till en början ringa men utvidgades snart och fick stor betydelse.

Reins föreläsningar, som omfattat Herbarts etik, empi-

risk psykologi och olika delar af pedagogiken, ha vunnit mycket bifall dels till följd af de själfständiga, nya tankar, som han däri uttalat, dels till följd af det klara, lugna och dock af öfvertygelsens värme genomträngda föredraget. Många äro de svenskar, som längre eller kortare tid studerat i Jena och därvid hört Rein, och ännu flera ha gjort bekantskap med hans skrifter.

Septemberhäftet af *Pädagogische Blätter*, herausgegeben von Karl Muthesius, innehåller bland annat: Svårigheter vid genomförandet af läroplanen för de preussiska preparandanstalterna, reform af lärarbildningen, en fråga som står på dagordningen äfven i Tyskland, sexualpedagogiken i folkskolelärareseminariet m. m. Den sistnämnda frågan behandlades på den kongress, som »Die deutsche Gesellschaft zur Bekämpfung der Geschlechtskrankheiten» i slutet af maj höll i Mannheim, och vid hvilken man uteslutande sysselsatte sig härmed. Öfverlärare Lacroix i Mannheim uttalade härvid som sin åsikt, att folkskolläraren i eget intresse och för sin verksamhet i skolan måste utbildas i sexualpedagogik.

Personalnotiser rörande seminarierna.

Till rektor vid det seminarium i Luleå, som är under bildning, har adjunkten G. Norrby tills vidare blifvit förordnad.

Sökande: till en adjunksbefattning i svensk historia och geografi samt räkning och geometri vid folkskoleseminariet i Linköping: adjunkten G. Sandahl, fil. kandidaterna O. Olsson och G. R. E. Törnqvist; till en adjunksbefattning vid samma seminarium i kristendoms-kunskap, pedagogik och metodik samt svenska språket: seminarieadjunkterna G. Sandahl och Hj. Nordin, läroverksadjunkterna G. Setterberg och C. A. Bergström, vik. läroverksadjunkten G. A. V. Hjelm samt fil. kandidaterna O. L. Sjöstrand, N. Vapner, H. G. Norberg och A. Hagen.

På P. A. NORSTEDT & SÖNERS förlag:

Svenskt Folkbibliotek

red. av

C. Kastman.

Ser. I. Sagor och berättelser för ungdom.

Samlingen 1—4. **Sagor och andra berättelser**, utg. av C. Kastman. Pris: 1:a h. 1 kr.; 2:a h. 1,25 kr.; 3:e h. 1,50 kr.; 4:e h. 1,25 kr.

Ser. II. Tidsbilder ur svenska och allmänna historien samt kyrkohistorien.

1. C. Hallendorff, **Sveriges omdaning under sextonhundratalet**; h. 80 öre. — 2. Cecilia Bååth-Holmberg, **Skaldedrämmor och skaldepolitik**. Emil von Qvanten och hans tid; h. 1 kr.

Ser. III. Levnadsteckningar.

1. C. Kastman, **Martin Luther**; h. 1,50 kr. — 2. C. Fr. Lundin, **Olavus Petri och Laurentius Andreae**; h. 75 öre. — 3. C. Kastman, **Gutenberg**; h. 1,50 kr. — 4. C. Kastman, **Jesper Svedberg**; h. 1 kr. — 5. C. Kastman, **Johan Ludvig Runeberg**; h. 1 kr. — 6. C. Kastman, **Johan Wiclif och hans tid**; h. 1 kr. — 7. Ebba Ramsay, **Elisabet af Österrike**; h. 1 kr. — 8. C. Kastman, **Ignatius Loyola**; h. 1 kr. — 9. C. Kastman, **Hakvin Spegel**; h. 1 kr. — 10. C. Kastman, **Carl von Linné**; h. 1 kr. — 11. C. O. Arcadius, **Louis De Geer**; h. 1 kr.

Ser. IV. Skildringar av land och folk.

1—2. L. A. Jägerskiöld, **Från Sudan och Sinai**; h. 3 kr. — 3. C. Kastman, **Island**. Land och folk; h. 1 kr. — 4. Jenny Velander, **Holland och holländarne**; h. 1,50 kr. — 5. C. Kastman, **Sicilien**. Land och folk; h. 1 kr. — 6. C. Kastman, **Palestina**. Land och folk; h. 1 kr. — 7. Jenny Velander, **Danmark och danskarne**; h. 1 kr.

Ser. V. Teckningar ur näringslivet.

1. Hjalmar Berg, **Vår snabbaste budbärare**. Den elektriska telegrafens och dess historia; h. 1 kr.

Ser. VI. Skönlitteratur.

1. Hans Aanrud, **Sisel Sidsärk och andra käringfrön**; h. 1,25 kr.; vävb. 1,75 kr. — 2. Stycken på vers och prosa. Utg. av C. Kastman; h. 1 kr. — 3. C. Kastman, **Sagan om doktor Henrik Faust**; h. 1 kr.

Några reflexioner med anledning af Sveriges allmänna folkskollärareförenings årsskrift år 1907.

I nämnda årsskrift sidan 11 läsas följande ord: »Det påståendet från folkskolans vedersakare, att denna skola, icke ens där den är fördelaktigt anordnad, duger till botten-skola för läroverket, vederlägges af erfarenheten. Ett öfvertygande exempel härpå har lämnats under året vid Lunds privata elementarskola, där af 44 elever, som aflade mogenhetsexamen, ej mindre än 20 intagits direkt från folkskolan i läroverket, där de tillbragt 3 till 5 år.»

När vi läste dessa ord, förekom det oss, som om de innebure, att den, som vill, att folkskolan skall blifva »botten-skola», han är en folkskolans vän, den åter, som ej vill gifva folkskolan den platsen, han är en motståndare till den, en som ej vill främja dess intresse. I sanningens namn måste vi protestera mot en sådan uppfattning. Många äro nämligen de, som hysa den öfvertygelsen, att det skulle blifva till skada för folkskolan, om hon blefve botten-skola. Härigenom skulle band läggas på henne, som hindrade henne från att blifva så anordnad, som bäst motsvarade förhållandena i det område, inom hvilket hon hade sin verksamhet förlagd. Men dessa, som önska och arbeta för att folkskolan skall blifva satt i tillfälle att göra så stort gagn som möjligt, kunna väl ej kallas folkskolans vedersakare. De kunna hafva orätt i sin uppfattning, men de kunna ej anses såsom de där äro hennes motståndare, arbeta mot henne. Det är orättfärdigt att kalla sådana folkskolans vedersakare.

Vid läsningen af ofvan anförda ord syntes det oss också, som om det rådde en viss oklarhet i uppfattningen om hvad med »bottenskola» förstås. Med bottenskola förstå somliga den skolafdelning, hvori barnen få inhämta de insikter och färdigheter, som äro föreskrifna för intagning i gymnasiet, och de mena, att alla landets folkskolor böra anordnas så, att de kunna meddela en dylik undervisning. Andra torde med bottenskola förstå småskolan och den egentliga folkskolan och anse, att tre eller fyra klasser af realskolan böra indragas samt att sålunda folkskolan skall förbereda för intagning i fjärde eller femte realskoleklassen. Sedan under årens lopp folkskolan hunnit en högre grad af utveckling, bör, enligt deras förmenande, hela realskolan kunna indragas och efterträdas af folkskolorna.

Äfven med fara att få uppbära namnet: »folkskolans vedersakare», tillstå vi, att vi ej kunna instämma i någon åsikt, som förmenar, att folkskolans hufvudsakliga mål är att förbereda för en högre skolform; vi kunna sålunda ej öfverensstämman med dem, som antaga, att folkskolan ej har något eget mål, med hänsyn till hvilket hon bör anordnas. Enligt vårt förmenande är folkskolan en själfständig skola, som har sitt eget mål, och som bör med hänsyn till anordning och arbetssätt i första hand afse, huru detta mål bäst kan vinnas.

En annan sak blir sedan, om och hur man i de särskilda skoldistrikten kan genom öfverbyggnader på folkskolan meddela en bildning, som motsvarar den, som inhämtas i realskolan eller åtminstone i några klasser däraf.

Redan har man i detta stycke någon erfarenhet. Vid den högre flickskola i Stockholm, som nämnes Ateneum för flickor, har man bildat en särskild linje under namn reallinje. I denna intagas flickor, som genomgått Stockholms folkskola. Denna linje — realafdelning — förbereder till realskoleexamen på samma gång som den högre allmänna kvinnobildningens kraf, så långt tiden medgifver, tillgodoses. I år hafva första gången elever, som genomgått denna afdelning, aflagt realskoleexamen. De sändes som privatister till en statens realskola och genomgingo där de förelagda profven till belåtenhet. Sålunda har det visat sig, att barn, som genomgått Stockholms

folkskola sådan den för närvarande är anordnad, kunna på tre à fyra år förberedas för realskoleexamen. Men under arbetet har vid Ateneum gjorts den iakttagelsen, att flickor med medelmåttig begåfning ej kunna utan fara för öfveranstängning föras fram till ifrågavarande examen på tre år, och att sålunda den kurs, hvarom här talas, helst bör vara fyraårig. Anordnas kursen som treårig, är det fara, att läsningen blir alltför mycket jäktande examensläsning, och att den sålunda ej blir tillbörligt utvecklande, samt att den högre allmänna kvinnobildningens kraf ej blifva behörigen tillgodosedda.

Med mindre olägenheter torde det vara förknippadt att göra lärokursen för gossar treårig, »ty det är dock», säger finska läkaresällskapet, »ett otvifvelaktigt förhållande, att gossens och flickans olika fysiska utveckling betingar en anseelig skillnad icke blott uti deras allmänna hälso- och krafttillstånd under uppväxtåren utan ock, såsom konsekvens däraf, uti deras förmåga af andligt arbete under samma tid. Visserligen kunna under de egentliga barnaåren, intill 11 à 12 års ålder, några djupare olikheter icke spåras, men under den därpå följande perioden, pubertetsutvecklingens tid, blir differentieringen så mycket större. Hos flickan medföra de i samband med pubertetsutvecklingen försiggående förändringarna i hennes organism i regeln äfven en mer eller mindre utpräglad fysisk depression, ett fysiologiskt svaghetsstillstånd, hvilket gör sig till känna uti större känslighet för såväl ett ansträngande arbete som äfven för sinnesrörelser och sinnesintryck. Hos gossen inträder pubertetsutvecklingen något senare än hos flickan och har ett öfver hufvud lugnare och jämnare förlopp samt utöfvar icke samma nedsättande inflytande på hans andliga och kroppsliga krafter. Häraf förklaras, att flickan i allmänhet ådagalägger mindre motståndskraft vid skolarbetet samt större benägenhet för trötthet och afslappning än gossen.»

Med stöd af hvad finska läkaresällskapet sålunda anför, torde det vara skäl att, när fråga blir om en sådan öfverbyggnad på folkskolan, som har till syfte att förbereda för realskoleexamen, yrka på att man måste göra till föremål för grundlig utredning och öfverläggning, om ej gossar och flickor böra undervisas hvar för sig, samt om ej kursen för de förra bör göras treårig och för de senare fyraårig, helst då

kunde beredas tillfälle för flickorna att få öfva sig äfven i kvinnliga gärningar, såsom klädsömnad och huslig ekonomi.

En annan iakttagelse, som gjorts såväl vid Ateneum som vid högre folkskolan för flickor — en skola, som underhålles af sällskapet för folkundervisningens främjande — är, att barn, som komma från Stockholms folkskolor, äro mycket ojämma. Detta kommer väl förnämligast däraf, att de särskilda lärarne och lärarinnorna äro hvarandra så olika med hänsyn till lärareskicklighet, men ock i intresse och nit. Dessutom torde väl äfven den omständighet härtill bidraga, att arbetet i skolorna alltför litet öfvervakas. Hvar och en lärare och lärarinna arbetar för sig. De som undervisa barn, som höra till samma kurs, synas hafva för liten sammanhållning. De borde med hvarandra mera samråda och öfverlägga, för att resultatet af arbetet måtte blifva så lika som möjligt.

Vid tal om folkskolan som bottenskola må slutligen erinras därom, att i Norge folkskolan tjänstgjort som bottenskola under omkring tio år, men att man därigenom ej vunnit något tillfredsställande resultat. Det har man emellertid lärt sig under dessa år, att problemet att ordna förhållandet mellan folkskola och lärdomsskola, är svårlöst, om man skall utgå från den förutsättningen, att den förra skall vara förberedande för den senare. De faror, för hvilka man lätt blir utsatt vid ordnandet af förhållandet mellan dessa skolor, är å ena sidan, att den allmänna bildningsnivån sjunker, och å den andra, att folkskolan förlorar sin själfständighet.

På sidan tolf i årsskriften läses: »I åtskilliga af de större stadssamhällena har inrättande af en folkskolas högre afdelning eller, där sådan förut finnes, omorganisationen af densamma blifvit en fråga för dagen. Gifvet är ock, att om folkskolans öfverbyggnader skola kunna med framgång upptaga täflan med realskolan och tillvinna sig allmänhetens förtroende, det ligger den allra största vikt på, att de äro välordnade, att deras lärokurser äro väl afvägda och planlagda samt att deras arbetsmetoder äro praktiska.»

Häraf synes framgå, att man förordar anordnandet af en folkskolans högre afdelning, som kan upptaga alla barn, som genomgått den egentliga folkskolan, och som för öfrigt är så beskaffad, att den kan med framgång täfla med realskolan.

Är denna uppfattning af de anförda orden riktig, synes det oss, som om den däri framställda åsikten ej är välbetänkt. Enligt vårt förmenande bör en folkskolans högre afdelning med syfte att förbereda för realskoleexamen anordnas, men denna bör ej upptaga andra barn än sådana, hvilkas begåfning hänvisar dem till fortsatta studier. I den högre afdelningen få de sälunda tillfälle att ytterligare pröfva sina anlag för studier. Finna de hos sig lust och förmåga att utan alltför ansträngande arbete hinna fram till mogenhetsexamen, böra de så snart lämpligt ske kan öfvergå till gymnasiet, de andra däremot, som önska att så fort som möjligt komma ut i praktiska lifvet, böra aflägga realskoleexamen.

Men vid sidan af denna folkskolans högre afdelning bör anordnas en öfverbyggnad på folkskolan, som har till syfte att dels meddela teoretisk undervisning i några ämnen, som anses vara af synnerlig vikt för allmänbildningen och yrkesbildningen, dels gifva anvisningar vid utförfande af ett visst yrke och bereda tillfälle till öfning däri.

Ett tredje slag af öfverbyggnad på folkskolan torde dock böra förekomma. Denna bör vara anordnad som aftonskola och hafva till syfte att meddela undervisning åt sådana, som redan äro anställda i någon tjänst. De böra erhålla undervisning företrädesvis i det ämne — eller de ämnen — som är för dem af synnerlig vikt för att nå större fullkomning i sitt yrke, hvarjämte anordningar böra vidtagas för att främja äfven deras allmänbildning.

Längre fram i tidskriften talas visserligen om praktiska yrkesskolor, men då det ej tydligt framhålles, hur man tänkt sig förhållandet mellan dem och folkskolans högre afdelning, hafva vi velat fästa uppmärksamhet på att det skulle blifva mycken tidsspilla och mycket onödigt arbete för många, om man skulle villa tvinga alla normala barn att genomgå en folkskolans högre afdelning.

På tidskriftens 31:a sida läses: »Behovet af en omläggning af kristendomsundervisningen i folkskolan, så att den fyller barnens behof af religiös näring, blir med hvarje år allt mer trängande, hvarför det ej får eller kan dröja länge, innan åtgärder vidtagas härför. Den nya anordningen af ämnet i realskolan har därtill bragt folkskolans lärjungar i en undantags-

ställning, som deras föräldrar och lärare ogärna fördraga. För realskolans elever är ämnet nu inriktadt på Guds oförfalskade ord i den heliga skrift och kärnan af Luthers tankar i hans lilla katekes. Det må väl icke kunna förvägras svenska allmogens barn samma förmån.»

Vi vilja icke uppehålla oss vid det besynnerliga och svårfattliga uttrycket, att ämnet för realskolans elever är inriktadt på Guds oförfalskade ord i den heliga skrift och kärnan af Luthers tankar i hans lilla katekes. Vi vilja blott i förbigående fråga, om barnen icke i kristendomsundervisningen, sådan den nu är anordnad, få läsa Guds oförfalskade ord i den heliga skrift och göra bekantkap med Luthers tankar i hans lilla katekes? Men hvad vi vilja fästa uppmärksamhet på är, att det visserligen icke förhåller sig så, att det finnes en allmän önskan hos barnens i folkskolan föräldrar, att lärokurserna i kristendoms-kunskap i folkskolan skola uppgöras efter de grunder, efter hvilka man utarbetat lärokurserna i detta ämne i realskolan. Förhållandet är tvärt emot sådant, att det hos många, många råder mycket missnöje med lärokurserna i realskolan och stor fruktan för att likartade lärokurser skola utarbetas för folkskolan. Ett bland skälen till detta missnöje och denna fruktan är, att de ifrågavarande lärokurserna i realskolan lämna så stort utrymme åt lärarens godtycke. En lärare kan meddela en med vår kyrkas bekännelse öfverensstämmande undervisning, men en lärare kan också bibringa barnen åsikter, som väsentligen afvika från vår kyrkas bekännelse. Därför hafva ju också våra biskopar hos Kungl. Maj:t anhållit, att de skola fortfarande få utöfva det inflytande öfver undervisningen i kristendoms-kunskap, som enligt kyrkolagen tillkommer dem; därför hafva ju ock hundratusentals människor, hörande till missionsförbundet och evangeliska fosterlandsstiftelsen jämväl ingått till Kungl. Maj:t med underdånig anhållan, att biskoparnas begäran måtte beviljas, därför hafva många af dem, som troget hålla fast vid kyrkans bekännelse offentligen uttalat önskan, att deras barn skola i folkskolan få en bekännelsetrogen undervisning; därför är det ju ock, som man nu ämnar inkomma med en ny petition, däri man uttalar önskan, att, då nu seminarierna skola ombildas och normalplanen omarbetas, kristendomen må få bibehålla den

ställning bland läroämnena, den förut innehaft, samt att undervisningen må få blifva bibelenlig och bekännelsetrogen.

Många äro visserligen de, som fordra en omläggning af undervisningen i kristendomsundervisningen, och till dem höra såväl åtskilliga af dem, som deltagit i de ofvan omtalade petitionerna, som af dem, som instämma i de omnämnda önskingarna. Men de, som ropa på en omläggning af ifrågavarande undervisning, göra det af mycket skiljaktiga motiv. Så finnas de, som vilja utbyta undervisning i kristendom mot undervisning om de skyldigheter och rättigheter, man har såsom medborgare i staten; andra mena, att sedelära bör intaga kristendomens plats; andra hålla före, att äfven i folkskolan undervisning bör meddelas i religionshistoria och att därvid äfven kristendomen bör behandlas såsom en bland de öfriga religionerna; andra anse, att man visserligen bör meddela undervisning i kristendom, men därvid beröra endast sådant, som kan erkännas och omfattas af hvar och en, till hvilket kristet trosamfund han än må höra; andra vilja, att undervisningen i kristendom ej skall hafva till syfte att bibringa någon kunskap utan endast att uppbygga; andra vilja meddela undervisning endast eller åtminstone hufvudsakligen genom läsning i bibeln; andra hysa den meningen, att undervisningen bör vara konfessionell, men dock mera afse uppbyggelse än hittills ofta varit fallet; slutligen äro de ej få, som vilja betydligt inskränka tiden för undervisningen i detta ämne, enär barnen skola få leda för det, om det förekommer för ofta.

De, som ur skolan vilja hafva bort undervisningen i religion och i stället därför meddela barnen hvilka plikter och rättigheter medborgaren i staten har, äro de, som mena, att ingen Gud och intet tillkommande lif finnes; som hålla före, att det timliga lifvet är allt och att den sinnliga njutningen är det högsta goda, det enda eftersträfvansvärda; att allt annat endast är medel för vinnande af detta goda. En folkskol-lärare har för ej länge sedan offentligen sagt sig omfatta den åsikten, och han anser sig dock kunna med godt samvete stå kvar i folkskolans tjänst, oaktadt det i § 18 af gällande folkskolestadga heter, att det för att anställas som lärare vid folkskola erfordras att vara känd för gudsfruktan. För öfrigt heter det i § 28 af regeringsformen, att till tjänst, hvar

med är förenad åliggande att meddela undervisning i kristendom, kan endast den utnämnas, som bekänner den rena evangeliska läran. Visserligen säga dessa lagparagrafer hvad som fordras för utnämning till en tjänst, men det är ju klart, att alldeles samma grunder måste gälla för en tjänsts bibehållande som för utnämmandet därtill. En kommitté, som i Finland haft uppdrag att ordna undervisningen i lägre folkskolan därstädes, säger, att det är nödvändigt, att barnen åtminstone i religionen få undervisning af en lärare, som tillhör samma trosamfund som de. En i svensk skola anställd lärare, som ej bekänner den rena evangeliska läran, bör sålunda känna sig manad att lämna tjänsten. Hvad som här förstås med ren evangelisk lära, säger oss § 2 af regeringsformen med orden: »Sådan som den uti den oförändrade augsburgiska bekännelsen samt Uppsala mötes beslut år 1593 antagen och förklarad är.» Ut i § 1 i gällande kyrkolags första kapitel säges också det vara »den kristliga lära och tro, som är grundad uti Guds heliga ord, det gamla och nya testamentets profetiska och apostoliska skrifter; och författad uti de tre hufvudsymbolerna: apostolicum, nicænum och athanasianum, jämväl uti den oförändrade augsburgiska bekännelsen af år 1530, vedertagen i Uppsala möte 1593; samt uti hela den s. k. konkordieboken förklarad». Föräldrar, som lämna sina barn åt skolan, för att få dess hjälp vid deras undervisning och uppfostran, hafva rätt att känna sig trygga för att läraren ej får bibringa dem sina enskilda meningar och hugskott, utan allenast den troslära, som de själfva omfatta, af hvilken de känna sig tillfredsställda, och som under århundraden utgjort grundvalen för hela folkets lycka och kraft.

Det är kännetecknande för vår tid, att så många vilja skilja moral och religion från hvarandra. Dessa vilja väl bygga upp lifvet på sedlig grundval, men sedligheten skall grunda sig på sig själf och ej ha sin grundval i religionen, men religion och moral äro hänvisade till hvarandra. »Endast den religion är den sanna, som ur sig frambringar en lifskraftig moral, och blott den moral är lifskraftig, som har sin källa i den sanna religionen.» »Ingen sedlighet kan äga bestånd, som ej har sina rötter i den eviga världen», säger Luthard, »ty så snart Gud upphör att vara sedlighetens högsta domstol,

så hafva vi öfverhufvud ej mer någon densammes domstol och ingen allmän sådan, inför hvilken alla böja sig, och för hvilken ingen kan draga sig undan.» — »Men», säger den ofvan nämnda finska kommittén, »om också den teoretiska frågan, huruvida sedlighet kan existera utan religion, lämnas obesvarad, så kvarstår dock den praktiska erfarenheten, som lär, att ett folk, som råkat på förfall i religiöst afseende, äfven skall lida skeppsbrott i sedligt afseende.»

De, som vilja sätta undervisning i religionshistorien i stället för undervisning i kristendom, äro vanligen de, som ej anse kristendomen som den sanna, absoluta religionen, utan som bida högre religionsformer. Men den kristna religionen är den sanna, om den framställer sig som idealet för religionen, om den förmår förverkliga människans förhållande till Gud i högsta fulländning. Och det förmår den. Man vet hvarken af historien eller erfarenheten någon innerligare förbindelse än då två lif förenas till ett. Det, som förmår lösa den uppgiften att sammansmälta två lif till ett, är kärleken. Kristendomen är kärlekens religion. Den åstadkommer det högsta, som genom någon religion kan åstadkommas. Den är för denskull den fullkomligaste religionen. För öfrigt torde folkskolans barn ej hafva erforderliga förutsättningar för att göra sig till godo undervisning i religionshistoria, helst däråt kan ägnas endast jämförelsevis kort tid.

»Vidkommande åter den satsen, att kristendomsundervisning väl bör finnas, men en sådan, som håller sig blott till de lärostycken, som af hvem som helst gillas och godkännas (såsom om Gud, frihet och odödlighet o. d.), så är den», säger en skarpsinnig författare, »i högre grad ägnad att vinna anhang: rationalismen är icke blott ett då och då uppdykande filosofiskt lärdomsväder, utan den har sina fasta försänkningar i den högmodiga, fallna människoandens hela naturliga sinnesriktning. Det är många gånger visadt, hurusom här icke bjudes på att välja emellan en religionskunskap, grundad på dogmer, och en, som skulle vara fri från auktoritet, utan att frågan i själfva verket gäller att välja mellan det ena dogmsystemet och ett annat: emellan ett dogmsystem, som växlar med dagens godtyckliga vindar, och ett, hvartill Kristi kyrka bekänner sig. Satserna om Gud, odödligheten m. m. äro dog-

mer, såväl som de specifikt kristliga trossanningarna. Det är utmärkande för denna åsikt, att man sammanblandar uttrycken »kristendom» och »kristlig» med religion och religiös, förmenande, att allt, som på ett eller annat sätt kan hänföra sig till det religiösa, i och med detsamma bör anses hafva namn, heder och värdighet af kristligt: att med ett ord endast de sanningar, som kristendomen har gemensamt med de ädlaste naturliga religionsformerna eller med de filosofiska lärobyggnaderna (eller rättare sagdt, de sanningselement, som kvarblifvit i dessa senare till följd af inflytelsen från den gudomliga uppenbarelsen, hvilka i kristendomen frambrutit i sin fulla klarhet), skulle utgöra det väsentligen utmärkande för kristendomen. Det förhåller sig i själfva verket alldeles tvärtom: det, som väsentligen karakteriserar kristendomen är icke detta för all religion gemensamma, utan det är något särskildt, någonting alldeles egendomligt och nytt. »Hvad intet öga sett och intet öra hört» o. s. v. Och detta nya, denna s. k. gudaktighetens hemlighet »är det just, som kristendomsundervisningen förnämligast skall meddela, och hvari barnen behöfva införas, såvida man ej vill beröfva skolan det kraftigaste medlet, ej blott till de intellektuella anlagens sunda och lifaktiga utveckling, utan äfven och i synnerhet till verkligt ingripande, sedligt omdanande inflytelse. Att man i striden mot bekännelsestrogen kristendomsundervisning, emot dogmväsen och katekesläsning tillgriper argumenter, som endast gälla falsk, stelnad ortodoxi, död auktoritetstro, mekaniskt rabblande och slammer med katekesläror med mera sådant, är att föra in striden på ett helt annat fält; är att argumentera mot bruket på grund af missbruken. Det är så långt ifrån, att bekännelsestroheten skulle vara förkastlig därför, att den missbrukas till skrymtaktig munkristendom, att tvärtom blotta tillvaron af den senare såsom något förkastligt med nödvändighet förutsätter den förra såsom berättigad.»

Sant är visserligen, att kristendomen icke är en lära, utan att den är lif eller lifsgemenskap med Gud; men den har dock sin kunskapssida, och denna är så viktig, att i den heliga skrift flerstädes människorna uppmanas att rannsaka skrifterna, i hvilka lif finnas, ty de vittna om Kristus. Därför bör undervisning meddelas äfven i kristendom, på det

kunskap därigenom må vinnas; men ändamålet med denna undervisning är ej endast att föra till kunskap, utan jämväl att väcka, underhålla och utveckla lif. Undervisningen i kristendom bör, såsom en författare uttrycker sig, afse meddelelsen af sanning till lifs.

Men hör till kristendomen äfven kunskap, blir frågan, om denna bör meddelas endast genom läsning i bibeln eller om vid denna undervisning särskild lärobok bör användas. Erfarenheten har besvarat den frågan, och den har sagt, att det först nämnda undervisningssättet haft med sig fördubbladt arbete å lärarens och lärjungars sida, men jämförelsevis klent resultat, visande sig uti ringa och oredig kunskap. Hur otillfredsställande ett sådant resultat är, inser man lätt, då man besinnar, att läran är normerande för lifvet. »Är det riktigt att säga: utan lif ingen sanning till uppbyggelse, är det ock riktigt att säga: utan sanning intet uppbyggligt lif; och detta sistnämnda måste sägas först.»

Men vid all undervisning i kristendom må man komma ihåg, att den kunskap, som man åsyftar att vinna, ej bör vara endast en förståndets sak, ej heller må man därvid trakta efter att inverka hufvudsakligen på känslan eller på viljan, utan man bör söka bana sig väg till »medelpunkten för allt förstånds-, känslö- och viljelif, hjärtat», ty utaf hjärtat utgår lifvet.

Slutligen må någon uppmärksamhet ägnas jämväl åt den åsikten, som säger, att åt undervisning i kristendom bör anslås betydligt mindre tid, än hittills varit vanligt. Som skäl till förminskning af tiden anför man: den ifrågavarande undervisningen bör maka åt sig för att lämna rum åt undervisning i andra för barnens framtida lif viktiga ämnen; undervisning i kristendom, om den ofta förekommer, väcker hos barnen leda för ämnet. Möjligt är, att den tid, som hittills varit i folkskolan anslagen åt det ämne, hvarom nu handlas, kan något inskränkas. Men så mycken tid bör dock fortfarande tilldelas det, att det kan bibehålla sin ställning som skolans hufvudämne. Visserligen ser det ut, som om mången i våra dagar föreställde sig, att ju mer man inskränkte tiden för bön och undervisning i kristendom, dess större garanti hade man för att de skulle verka till fromhet; och att ju

mindre kunskap man bibringade barnen i kristendom, dess större säkerhet hade man för att de skulle fostras till kristlighet. Men visst är dock, att, om man tillmäter åt kristendomsämnet för kort tid, man tager från det möjligheten att verka hvad det kan och bör.

På sidan 31 i årsskriften begynner hvad Centralstyrelsen har att mäla om den Nya läseboken. Utrymmet förbjuder oss att anföra yttrandet i dess helhet. Vi vilja därför återgifva endast ett och annat utdrag därur. Så säges bland annat: »Från alla håll synes man redan nu vara ense om att boken är ett första rangens konstverk, och att den läses med förtjusning af barnen i den ålder den är afsedd för. Ett bättre och mera allsidigt omdöme kan icke gifvas om en läsebok för denna ålder. Det är konstverkets egenskap af omedelbart känd och klart återgifven lifsuppfattning, som gör det till en sund näring för denna gyllne period i barndomsårens åskådningslif. Och barnens bifall visar, att boken anknyter sig till det åskådningslif, som hemmet, hembygden och skolan redan framkallat hos dem och att den bygger vidare på denna grund och med detta material.» Vi vilja ej inlåta oss på några utläggningar af innehållet i dessa granna ord. Dylika utläggningar skulle enligt vårt förmenande blifva nya exempel lämpliga till att bestyrka sanningen af att det dunkelt tänkta är det dunkelt sagda, men vi hafva ej något intresse af att nu uppvisa påståendets riktighet. Med anledning af de anförda orden vilja vi dock framställa den frågan, om det verkligen förhåller sig så, att omdömet om Selma Lagerlöfs boks lämplighet som enda läsebok i folkskolans första och andra klass är så gynnsamt, som det anförda yttrandet synes antaga.

Enligt vår uppfattning hafva omdömena om boken varit ganska skiftande. Åtskilliga estetici hafva ej haft nog berömmande ord om den. Men det må förlåtas oss, om vi ej anse dem vederhäftiga att fälla omdöme om den sak, hvarom här är fråga. De, åtminstone de flesta, hafva väl behörighet att bedöma boken från konstnärlig synpunkt; men det torde ej vara för mycket sagdt, att de i allmänhet sakna de psykologiskt-pedagogiska studier, som krävas för att fälla omdöme om den från undervisningens och uppfostrans synpunkter. Och

för öfrigt huru många af dessa hafva gjort sig reda för de uppgifter, som en läsebok i folkskolan har att fylla.

En annan grupp, som uttalat sig mycket gillande om boken, och på hvars omdöme man synes fästa stort afseende, är barnens. De flesta af dessa tycka, att den är så rolig. Men äfven om »roligheten» är en god egenskap hos en läsebok, så torde den ej vara den enda eller ens den hufvudsakliga hos en god läsebok. För vår del tro vi, att läseboken bör såväl genom innehåll som form väcka och hålla vid lif barnens intresse. Men för att göra det behöfver den ej framställa endast det, som är roligt. Ja, vi tro oss med fullt skäl kunna säga, att det är skadligt för barnen att timme efter timme läsa endast sådant, som man vanligen hänför under rubriken »roligt». — För öfrigt tro vi ej, att barnen hafva befogenhet att bedöma boken som läsebok. Alla roliga böcker äro ej lämpliga läseböcker.

En stor mängd lärare och i synnerhet lärarinnor hafva jämväl med stor tillfredsställelse mottagit den nya läseboken. Af stort intresse skulle det vara att veta, huru mycket namnen Selma Lagerlöf, Fridtjuv Berg och Alfred Dalin därtill hafva bidragit. Det kan ej utrönas; men vi äro förvissade därom, att, om boken ej skyltat med de namnen, hade tillfredsställelsen blifvit mindre högljudd. Och för öfrigt hvilken frestelse ligger det ej uti att räknas till den hop, som är tillräckligt upplyst och fördomsfri för att omfatta det nya?

Men det torde dock ej kunna nekas, att en beaktansvärd minoritet af pedagogiskt bildade ej instämt i omdömet om det ifrågavarande arbetets lämplighet som enda läsebok i folkskolans lägre klasser. Åtskilliga äro de, som frukta för att det måste på barnen utöfva ett skadligt inflytande att läsa så mycket sagor, som man nu bereder dem tillfälle att göra. Så kallad nöjesläsning i hemmen och dylik läsning äfven i skolan skola, fruktar man, medföra, att barnen förlora smak för annan läsning och att de komma att bibehålla den smak de i skolan erhållit, äfven sedan de lämnat den. Erfarenheten gifver vid handen, att det finnes skäl för en dylik fruktan. Men för att ej alldeles taga från de unga det nöje, de kunna hafva af att läsa Selma Lagerlöfs beryktade bok, säga de: Läs den boken en och annan timme till glädje och uppmuntran för

barnen; använd den vid sidan af en annan läsebok, som bättre motsvarar de uppgifter, läseboken har att fylla. Andra lärare hylla en strängare åsikt. Det finnes nämligen de, som ogilla all läsning af sagor i skolan.

Äfven åtskilliga skolrådsordförande hysa betänkligheter mot att använda Selma Lagerlöfs »Nils Holgersons resa» som läsebok i folkskolan.

Slutligen har det mot den ifrågavarande boken anmärkts, att den är rik på misstag i afseende på de däri omtalade djurens förekomst och lefnadssätt m. m., samt att det hos barnen måste alstra osäkerhet, att i boken verklighetsskildringar och sagor äro så inblandade i hvarandra, att de ej kunna skilja mellan hvad som är sant och hvad som är dikt.

Af hvad nu blifvit anfördt torde framgå, att boken, hvarom här handlas, såsom läsebok betraktad ej vunnit så allmänt erkännande, som årsskriften synes antaga.

På sidorna 40 och 41 i årsskriften talas om bibliska planscher, som blifvit anskaffade till undervisningsmateriell. Beträffande deras tillkomst meddelas, att centralstyrelsen redan för ett par decennier sedan haft sin uppmärksamhet fäst på vikten af att få bibliska planscher, som bättre än de, som då tillhandahöllos, motsvarande sitt ändamål. Först försökte man skaffa utländska planscher, men då dessa visade sig mindre ändamålsenliga i ett eller annat afseende, beslöt man sig för att söka åstadkomma inhemska. Förslag till sådana uppgjordes men förkastades. Slutligen framlades en plan, att den framstående målaren Julius Kronberg skulle vidtalas att måla en serie taflor öfver ämnen, som ligga inom barndomsskolans kurs i biblisk historia. De borde göras verklighetstroga och gifva enkla, lefvande, konstnärliga framställningar af berättelsernas religiösa och kulturella innehåll. De skulle med hänsyn till format, maner och reproducering anpassas för skolbruk. Planens upphofsman var öfverläraren i Huskvarna Alfred Dalin. Hans sakkunnighet, intresse och ihärdighet hafva vi att tacka för att taflorna kommit till stånd. För att möjliggöra företaget vände man sig till ecklesiastikdepartementet med anhållan om statsunderstöd. Den, som skrifver dessa rader, hade då uppdraget att förbereda och delvis afgöra ärenden om undervisningsmateriellen. Till en början ställde han sig mycket tve-

kande, när den omnämnda planen lades fram för honom. Det förekom honom ganska tvifvelaktigt, om planen skulle kunna förverkligas, och han var mycket oviss, om skäl vore att nedlägga så stora kostnader, som planens utförande skulle medföra, på anskaffande af ifrågavarande undervisningsmateriell. Emellertid lät han sina betänkligheter fara för förslagsställarens varma öfvertygelse om sakens stora vikt. Statsunderstödet förordades och blef beviljad. Men, säger centralstyrelsen, arbetet har kräft betydligt mera arbete och större kostnader, än från början kunde beräknas. Tio taflor äro nu färdiga och kunna rekvireras hos förläggaren, P. A. Norstedt & Söner. De kosta uppfodrade 15 kr. Hvarje tafla åtföljes af ett häfte text, som i tre afdelningar, beräknade för olika stadier, redogör för taflans religiösa och kulturella innehåll. Köpes hela verket på en gång, erhålles texten i ett bokhäfte, som därjämte innehåller ett förord om taflornas betydelse för undervisningen och deras användning vid densamma. Häftet hålles till salu äfven i bokhandeln för ett pris af 60 öre. Textens författare är Alfred Dalin.

Den serie taflor, hvarom vi nu talat, utgör endast en del af ett större verk, hvars fullbordande synes oss synnerligen önskvärdt; men den färdiga delen kan dock anses som ett helgjutet verk och skall säkert, säger centralstyrelsen, »blifva till välsignelse och glädje för de släkten, som komma.» Hvarför kan ej det släkte, som nu lefver, få del af den välsignelse och glädje, som taflorna, rätt använda, kunna medföra?

Om det dyra verket skall kunna fortsättas, beror till stor del på den åtgång, som den nu färdiga delen däraf får. Vi vilja därför rikta till våra skolråd den varma uppmaningen att för skolornas behof köpa den vackra, instruktiva och uppfordrande undervisningsmateriellen. Äfven kyrkoråden kunna med fördel använda de vackra taflorna som prydnader i för andaktsöfningar ämnade samlingssalar. Och manne icke Kronbergs bibliska planscher skulle vara värdiga prydnader i hemmen? Måtte de så förtjänstfulla planschern vinna stor spridning, så att det löftesrika verket må kunna fullbordas!

I den afdelning af årsskriften, som handlar om de ämnen, som utsändts till kretsarna innevarande år, meddelas, att centralstyrelsen utsändt till kretsarna frågan om fortsättnings-

skolan. Uti inledningen till frågan meddelas, att under slutet af 1890-talet utsikterna för en lösning af frågan om fortsättningsskolan syntes i någon mån ljusna. År 1896 offentliggjordes nämligen det af en kungl. kommitté utarbetade förslaget till skolstadga för skolväsendet i rikets större städer, och i detta förslag förordades införandet af obligatoriska fortsättningsskolor. De förhoppningar, som i detta hänseende slöto sig till den år 1897 utfärdade nya folkskolestadgan, blefvo äfven svikna. Den hade nämligen icke tagit någon som helst hänsyn vare sig till lärarekårens uttalade önskingar rörande fortsättningsskolan eller till dem, som uttalats i nämnda kommittéförslag.

Af detta yttrande får man den uppfattningen, att centralstyrelsen velat tadla regeringen därför, att den år 1897 ej vidtagit några åtgärder för främjande af den fortsatta undervisningen. En jämförelse mellan folkskolestadgan af år 1882 och den af år 1897 torde dock visa, att tadlet är obefogadt. Uti folkskolestadgan af år 1897 säges nämligen, att, där kyrkostämman anslår erforderliga medel, må en folkskolas högre afdelning anordnas. Denna bestämmelse var ju något nytt, något, som gick utöfver hvad i 1882 års folkskolestadga sagts om den fortsatta undervisningen. Denna nya bestämmelse i 1897 års stadga tillkom just med hänsyn till de under närmast föregående tid framställda önskingarna om att åtgärder måtte vidtagas för att föra den fortsatta undervisningen framåt. Medgifvas måste väl ock, att anordningen af en folkskolans högre afdelning innebär rika löften om en folkskolans välsignelserika utveckling. Men, invänder man, hvarför stadgades det ej, att denna folkskolans högre afdelning skulle blifva obligatorisk? Regeringen kunde ej påbjuda anordnandet af en folkskolans högre afdelning, enär detta hade varit ett öfverskridande af dess befogenhet, ett kränkande af folkets rätt att sig själf beskatta; och den ansåg, att tiden ej var inne för att framlägga för riksdagen proposition om obligatorisk anordning af en folkskolans högre afdelning. Bättre ansåg den det vara att uppskjuta härmed, till dess behovet af den ifrågasatta utvidgningen af folkskolan vore allmänare insedt och erkänt. En annan invändning mot folkskolestadgans stadgande rörande en folkskolans högre afdelning har

ock gjorts. Man har sagt, att föreskrifterna om denna vore alltför allmänna och sväfvande. För vår del tro vi däremot, att det är en stor fördel, att regeringen i detta hänseende föreskrifver och bestämmer så litet som möjligt, ty endast därigenom få de särskilda skoldistrikten tillfälle att ordna afdelningen i fråga på ett sätt, som bäst passar med hänsyn till förhållandena i distriktet; och det är just genom att lämpa sig efter de förefintliga förhållandena i den bygd, där skolan verkar, den fortsatta undervisningen kan blifva till rätt gagn för bygdens uppväxande ungdom.

Carl K—n.

23.

Otto Salomon.

Genom dagspressen är långt förr, än detta häfte ligger inför läsarens ögon, känt, att föreståndaren och styresmannen för Aug. Abrahamsons stiftelse å Nääs, Direktör Otto Salomon, afled därstädes söndagen den 3 november vid nyss fyllda 58 år. Dödsbudet kom icke oväntadt. Man visste, att hans hälsa var bruten, och att hans dagar voro räknade. Icke dess mindre har dödsfallet väckt djup förstämning i vida kretsar, lätt förklarlig, när man besinnar, att inom de kårer, som under årens lopp rekryterat kurserna vid Nääs, främst folkskolelärarekåren, knappast någon svensk man varit så uppuren och uppriktigt afhållen, som Dir. Salomon i lifstiden var. Med honom gick en betydande man ur tiden. Med hänförelse och aldrig sviktande energi arbetade han för sina idéer, det praktiska arbetets, i främsta rummet slöjdens, fri-luftsleken och gymnastikens anläggande såsom mäktiga häf-

stänger vid uppfostringsarbetet, och han kunde glädja sig åt framgång i sitt arbete mer än de flesta. Hans livsvärf sammanfaller med Nääs slöjdlärareseminariums utveckling från en ringa början fram till världsrykte. Ty att det var han, som från början och alltsedan var själen i detta företag, där om lära icke delade meningar råda, och vi äro öfvertygade om att ingen med större villighet erkänt detta än den varmhjärtade, tidigare hädangångne man, hvars namn anstalten bär, och som beredt åt den ett betryggande ekonomiskt underlag.

Frågar någon efter orsaken till den stora framgång, som bildningsarbetet vid Nääs hade att glädja sig åt, hänvisas i första rummet till Dir. Salomons personlighet. Af naturen rikt begåfvad hade han genom efter hand bedrifna djupgående studier af allt, som rörde uppfostringskonsten — icke minst pedagogikens historia —, förvärfvat sig en klarblick i hithörande frågor, som torde vara sällspord. Man kände, att han hade alla förutsättningar att leda den sak, för hvilken han arbetade, i rätt spår, och det lefvande intresse och den tro på framgång, som besjälade honom, påtvingade han formligen enhvar annan, som kom under hans inflytande. Lägges här till, att hans personlighet präglades af en djupt allvarlig religiositet, som likväl hos honom icke utträngde kärleken till sann lifsglädje och oförfalskad humor, torde därmed vara nog sagdt till förklaring af det förhållandet, att skarorna så gärna fylkade sig omkring honom och med sådan entusiasm gingo till omsättningen af hvad han gifvit.

Dir. Otto Salomon föddes i Göteborg den 1 november 1849. Efter aflagd maturitetsexamen och idkade studier på landtbrukets område kom han vid omkring 20 års ålder till Nääs med uppgift att biträda sin morbroder, den kände donatorn Aug. Abrahamson, vid landtbrukets skötsel. Att hans lifsarbete emellertid blef ett annat, är allmänt känt. Vi hänvisa till uppsatsen »Om Nääs» i häftet n:r 1 af denna tidskrift för innevarande år. Utöfver sitt arbete vid slöjdlärareseminarier har han emellertid med framgång verkat både litterärt och såsom lycklig föreläsare. I förstnämnda afseendet må här endast nämnas, att han under en följd af år redigerade dels »Slöjdundervisningsblad från Nääs», dels den förtjänstfulla

serien »Skrifter af uppfostringskonstens stormän». Att på Direktör Salomons lott skulle falla åtskilliga af de utmärkelsetecken, hvarmed samhället belönar den allmänna förtjänsten, var ju naturligt. Så innehade han utom riddaretecknet af vasa- och nordstjärneordnarna, norska S:t Olafs orden m. fl. andra utländska ordnar. Själf såg han städse den bästa lönen uti det goda samvetets vittnesbörd.

Direktör Salomon sörjes närmast af maka, född Wahren, samt tvenne söner.

J. W—t.

24.

Ett och annat från seminarierna.

1.

Den nya seminariebyggnaden i Hernösand.

Vid innevarande termins början flyttade folkskoleseminariet i Hernösand in i sina nya, rymliga och ljusa lokaler. Invigningen ägde rum den 25 oktober. Bland de inbjudna märktes representanter för domkapitlet, länsstyrelsen, magistraten och stadsfullmäktige samt lärare från allmänna läroverket, tekniska elementarskolan, småskoleseminariet, döfstumskolan och folkskolan.

Till högtiden hade läraren i musik och sång vid seminariet, direktör F. Janson, komponerat en kantat för blandad kör, manskör, unison barnkör, solo och orkester, till hvilken texten skrifvits af seminarieadjunkten G. Sandahl.

Sedan dess första sats, den präktiga och ytterst väl utförda inledningskören, förklingat, framträdde seminariets rektor, *G. W. Bucht*, och lämnade i korta drag en redogörelse för det nya läroverkets tillkomst, inledningsvis berörande äfven seminariets förutvarande lokala förhållanden. Härefter följde elevernas och barnens sång samt solo och deklamation ur kan-

taten, hvarefter biskop *M. Johansson* besteg katedern och uttalade i ett kortare föredrag några tankar om religionsundervisningen vid folkskoleseminarierna.

Härpå följde kantatens slutkör.

Den högtidliga invigningsakten slutade med uppläsande af en mängd telegram. Sådana hade ingått från kanslirådet Lyttkens, f. kanslirådet Kastman, Seminariekommittén, från ett flertal folkskoleseminarier, från förutvarande lärare vid Hernösands seminarium m. fl. — Seminariet, hvars hufvudbyggnad är uppförd i tre våningar, ligger högt, fritt och synnerligen sundt invid staden åt öster.

—r—

2.

Under titel »*Sveriges folkskoleseminariers cirkulärbok*» gör för närvarande en tjock handskrifven foliobok sin rond kring de svenska seminarierna. Den har utgått från seminariet i Hernösand och sedan sändts till andra seminarier och torde nu (slutet af november) befinna sig vid något af de sydligaste seminarierna. Enligt hvad vi hört sägas, skulle nämnda bok vara följden af ett beslut, som fattades vid ett af de seminaristmöten, hvilka höllos i somras. Eleverna vid de olika seminarierna omtala där icke blott sina sysselsättningar, föreningar m. m. utan gifva sig äfven in på undervisningen i olika ämnen, i all synnerhet katekesen, kritisera lärare m. m. Yttrandena från de kvinnliga seminarierna äro i allmänhet hållna i modest ton, men så är ej alltid fallet med de manliga. Särskildt från ett seminarium förekommer ett hänsynslöst angrepp på lärare, och till och med myndigheter klandras för det sätt, hvarpå de utnämnt lärare.

Företaget är ej sådant, att det bör uppmuntras eller ens gillas och kan, såsom det nu gestaltat sig, omöjligen bidra till något godt samarbete mellan lärare och lärjungar.

25.

Seminarieläraremötet 1908.

Enligt beslut vid seminarieläraremötet i Landskrona 1905 skulle nästa möte hållas i Stockholm under sommaren 1908. Då seminariekommitténs arbete sannolikt ej hinner afslutas förrän på våren 1908, har emellertid förslag väckts att uppskjuta mötet till lämplig tidpunkt år 1908 eller 1909. Här om införas nu de olika ortsföreningarnes yttranden, som böra insändas till seminarielärareföreningens styrelse före den 5 december.

Enligt vår mening skulle det vara bäst, om seminarieläraremötet kunde hållas mot slutet af sommaren 1908, men, om detta till följd af kommitténs arbete ej låter sig göra, bör bestyrelsen utsätta mötet till den tid under år 1908 eller 1909, som befinnes lämpligast. Dock anse vi, att det ej bör hållas under höstterminens lopp, emedan i sådant fall sannolikt blott medlemmar från de närmaste seminarierna skulle kunna infinna sig.

26.

Fjortonde allmänna svenska folkskolläraremötet i Gäfle.

Till det fjortonde allmänna svenska folkskolläraremötet, som skall hållas i Gäfle den 1, 2 och 3 juli 1908, få undertecknade härmed inbjuda lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor äfvensom folkundervisningens öfriga målsmän och vänner.

I samband med mötet kommer att anordnas en *utställning* af undervisningsmedel och skolmöbler m. m. De, som vilja delta i utställningen, böra anmäla detta före den 1 instundande mars.

Anmälningar om *öfverläggningsämnen och föredrag* skola vara insända senast den 1 februari 1908. Samtidigt med anmälan bör lämnas en kort sammanfattning af föredraget eller inledningsanförandet till upptagande i programhäftet.

Närmare upplysningar om mötet komma att framdeles meddelas.

Skrifvelser angående mötet adresseras:

Allmänna folkskolläraremötet, Gäfle.

Stockholm och Gäfle den 5 oktober 1907.

Centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskollärareförening:

ALEXANDER JONSSON.

J. G. SÖDERBERG.	J. J. DALSTRÖM.	FRIDTJUV BERG.
ALFR. DALIN.	J. FRANZÉN.	ANNA L. LESSEL.
MAURITZ TENNMAN.	PER BORGH.	J. CEDERBERG.
N. O. BRUCE.	GUSTAVA LANDBERG.	

Mötets organisationskommitté:

	A. NORDLANDER. Folkskolinspektör. Ordförande.	
HILDA ANDERSSON. Folkskollärarinna.	C. W. BERGGREN. Borgmästare.	KERSTIN BERGSTRÖM. Småskollärarinna.
O. BODÉN. Folkskollärare.	C. EDQUIST. Folkskolinspektör.	E. EHLIN. Folkskollärare.
A. ELMGREN. Folkskollärare. Byråföreståndare.	E. ENGWALL. Grosshandlare.	J. FALK. Rektor vid Gäfle högre allmänna läroverk.
LINA FORSMAN. Småskollärarinna.	K. M. LINDH. Redaktör.	JOH. LINDHOLM. Folkskollärare. Sekreterare.
A. LUNDÉN. Folkskollärare. V. sekreterare.	CECILIA LUNDGREN. Folkskollärarinna.	P. LUNDGREN. Folkskollärare. Kassaman.
A. MATTSSON. Färghandlare.	R. NORDIN. Bankdirektör.	H. NORDQVIST. Folkskollärare. V. ordförande.

RAGNHILD NORDQVIST. Folkskollärarinna.	O. ROSENBORG. Folkskollärare.	EMILIE ROSENQUIST AV ÅKERSHULT. Överlärrarinna.
ANNA SUNDBOM. Folkskollärarinna.	JENNY VAHLMAN. Folkskollärarinna.	J. B. WOCKATZ. Seminarierector.
S. H. ÅHSTRÖM. Kamrerare.	ANNA ÖBERG. Folkskollärarinna.	

27.

Litteratur.

Doktor Martin Luthers Lilla katekes med kort utveckling. Av Kungl. Maj:t stadfäst den 11 oktober 1878. Med anmärkningar och förklaringar utgiven av *F. Wimmereranz*, kyrkoherde. Andra upplagan. Stockholm, P. A. Norstedt & Söners förlag 1907. Pris bunden 90 öre.

År 1901 utgaf författaren förra upplagan af sin katekes med anmärkningar och förklaringar. Vi ha vid begagnandet af densamma funnit den vara ganska god. I den nu utkomna upplagan följer författaren väsentligen samma plan, ehuru lilla katekesen är försedd med vida utförligare förklaringar. Anledningen härtill är, att författaren vill möjliggöra en enklare och kortare men på samma gång redigare och säkrare katekesundervisning. En sådan söker han förverkliga genom att göra undervisningen enhetlig. »Lilla katekesen kan», säger författaren, »med den här gifna uppställningen användas såsom den enda egentliga läroboken i folkskolan, och de för denna kurs möjligen behöfliga styckena ur Stora katekesen äro genom omskrifning eller blott hänvisning anförda under den förras stycken. Hela undervisningen kan därigenom uteslutande följa Lilla katekesens ordning, och denna blir alltjämt från början till slut ledande.» Ehuru enligt författaren ingen svårighet möter att härvid följa normalplanens lärogång, påpekar han i förordet till profning en annan. Författaren hoppas, att, om

hans katekesupplaga icke vinner beaktande för folkskolans behof, den dock bör kunna göra god tjänst i nattvardsskolan.

Bibelspråken äro anförda efter bibelkommissionens normalupplagor: nya testamentet år 1883 och gamla testamentet år 1903. Stafningen är i enlighet med K. Cirk. den 7 april 1906.

Boken, som synes oss vara förtjänt af uppmärksamhet, rekommenderas i herrar lärares och prästers benägna åtanke.

Sveriges historia för folkskolan av Carl Grimberg under medverkan av Frans von Schéele. Försöksupplaga. Andra häftet, omfattande tiden från Gustav Vasas tronbestigning till Karl XII:s död. Stockholm 1907. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris: häft. 30 öre, häft. 1 och 2 inbundna tillsammans 80 öre.

Det första häftet af ifrågavarande lärobok utkom förra året, och vi ha uttalat oss härom (häftet 3 1906). Språket är i denna del liksom i föregående enkelt och lättfattligt, och författaren har på ett förtjänstfullt sätt ägnat särskild uppmärksamhet åt de ledande personerna och mera epokgörande tilldragelser. Planer öfver två fältslag (vid Breitenfeld och Poltava) och tvenne instruktiva kartor (Västfaliska freden och Gustaf Adolfs fälttåg samt Karl X Gustafs krig) jämte flera illustrationer bidraga till att åskådliggöra innehållet.

Detta häfte omfattar i likhet med föregående omkring 100 sidor, hvadan man kan beräkna, att hela läroboken får ett omfång af ungefär 300 sidor. Beträffande denna sak yttrar författaren i förordet om sin lärobok: »Den vill bli lärobok genom att vara läsebok. En sådan bok blir med nödvändighet större än hittills brukliga läroböcker. Men ett faktum är, att 'en stor bok' är lättare att inlära än en, som innehåller ungefär samma material af fakta i en koncentrerad och alltså för barnen svårfattlig form.»

Detta kan visserligen hafva sitt berättigande, men med det ringa antal timmar, som enligt nu gällande normalplan äro anslagna åt historia, torde det blifva svårt att hinna med en så dryg kurs. En gallring torde här bli behöflig, i synnerhet då man vet, att barn ej förmå skilja mellan det väsentliga och det mindre väsentliga utan lära sig allt utantill på

ungefär samma sätt. Författaren kallar ock sin lärobok »Försöksupplaga».

Emil Hildebrand. Svensk stats- och samhällskunskap. Lärobok för realskolan och högre folkskolor. Stockholm 1907. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris 80 öre.

Författaren är förut väl känd genom sina utförligare läroböcker i statskunskap. Här har han lämnat en enkel och mera kortfattad framställning af Sveriges nu gällande statsförfattning och statsförvaltning och därjämte lämnat upplysningar om vår tids sociala och ekonomiska förhållanden. Författaren har särskildt berört de frågor, som för närvarande taga uppmärksamheten i anspråk, såsom rösträtts- och arbetarefrågorna, nykterhetsrörelsen m. m.

Läroboken blir säkerligen till gagn för sådana läroanstalter, i hvilka man ej har tillfälle att genomgå någon utförligare kurs i statskunskap.

Ali Nordgren. Grundlinjer i kemi. Andra upplagan. Linköping 1907. Henrik Carlsons bokhandel. Pris 1,50.

Den förra upplagan af författarens lärobok i kemi utkom 1904 (se häftet 3 1906). En ny upplaga har nu varit behöflig, hvilket visar, att boken fått användning. Den lämpar sig också synnerligen väl för landtmannaskolor och folkhögskolor och kan med fördel användas äfven vid flickskolor. Uppställningen är redig och åskådlig och språket enkelt, hvarjämte innehållet klargöres medelst experiment. I slutet af boken förekomma tabeller öfver grundämnens atomvikter samt oorganiska syror och deras salter. Ett utförligt register är bifogadt.

Affärsmaterial för undervisningen i bokföring i realskolan av Emil Almén, fil. doktor. Stockholm, P. A. Norstedt & Söners förlag 1907. Pris 30 öre.

Ansluter sig till författarens förut utgifna »Lärobok i bokföring».

Ett nytt Sverige. Några framtidsidéer och reflektioner att diskuteras av intresserade. Av H. Rommel. Tryckt i O. L. Svanbäcks Boktryckeri, Stockholm 1907. 50 öre.

Innehållet i broschyren är mycket omväxlande. Här beröras viktiga frågor rörande religion, uppfostran, nykterhet, familjen, kvinnan och tröstfrågan m. fl. men äfven frågor af mera periferisk natur. I många frågor uttalar författaren sunda åsikter, som förtjäna att beaktas, i andra däremot visar han sig bra mycket naiv, så t. ex. i frågan: »Hvad är pedagogik?», i artiklarna: »Reform af vår högre undervisning», »Ett tillägg till uppfostran», i hvilken han förordar »obligatorisk undervisning i dans och artighet» i folk- och elementarskolan.

För artiklarnas utarbetande i formellt och språkligt hänseende behöfver författaren hjälp.

Pedagogisk tidskrifts septemberhäfte innehåller:

Mattson, Ruben, Funktionsbegreppets införande i matematikundervisningen i skolan; S. F., Anmälan af V. Abenius, Elementar lärobok i kemi 1, förberedande kurs; S. F., Anmälan af L. Johansson, Lärobok i kemi för realskolan; E. Gn, Anmälan af P. G. Laurin, Lärobok i geometri för realskolan; E. Gn, Anmälan af P. G. Laurin, Öfningsbok i geometri för realskolan; E. Gn, Anmälan af P. G. Laurin, Lärobok i geometri för gymnasiet; E. Gn, Öfningsbok i geometri för gymnasiet; Rydberg, C. F., Genmäle till lektor E. Göransson, Kungl. beslut; Kungl. Öfverstyrelsen för rikets allm. läroverk; Personalnotiser.

Oktoberhäftet innehåller:

Olsson, Ingvar, Världarnas utveckling, af prof. Arrhenius; Borg, Harald, Läsning af engelska texter i skolorna; E. Gn, Anmälan af F. Klein, Vorträge über den mathematischen Unterricht an den höheren Schulen; Göransson, Edvard, Svar på genmäle från läroverksadjunkten C. F. Rydberg; Kungliga beslut; Kungl. Öfverstyrelsen för rikets allm. läroverk; Ur utländska tidskrifter; Personalnotiser.

Novemberhäftet innehåller:

Bergstedt, Hugo, Om grekiska egennamn i svenskan; Svar-tengren, Hilding, Några tankar om profåret; Swz, E., Anmälan af E. Brate och A. F. W. Lindvall, Svensk språklära för de allmänna läroverken 1907; N—r, J., Anmälan af Carl Landtmanson, Övningsbok för den första undervisningen i svenska språkets rättskrifning och satslära; N—r, J., Anmälan af N.

Krok, Svensk språklära; Lyth, P. G., Anmälan af R. Törneblad och L. Lindroth, Latinsk språklära; Nft, Anmälan af A. Heuman, Tyska för nybörjare och N. E. G. Herdin and C. S. Fearenside, The Intermediate English Reader; Malme, Gust. O., Anmälan af Knut Bolin, Lärobok i biologi för realskolan. Del II, Botanik; R., Anmälan af Klas Vinell, Euklides fyra första böcker; Gn, E., Anmälan af K. R. Collin, Lärobok i plan trigonometri; Abenius, Vilhelm, Genmäle till S. F.; Kungliga beslut; Kungl. öfverstyrelsen för rikets allm. läroverk; Ur utländska tidskrifter; Personalnotiser.

Den danske Realskole. Organ for Danmarks Realskoleforening. Redigeret af Albert Dahl. N:r 15, 16, 17, 18 och 19 (1 och 15 september, 1 och 21 oktober) 1907.

Af det rikhaltiga och omväxlande innehållet hänvisa vi till följande artiklar: Formen for Mellem-skoleeksamen; P. F. Jensen, cand. mag., Randers: Tysk Feriekursus i Tarm; Skolebestyrer J. Aldal: Fysikapparater i Mellem- og Realskoler; Skolebestyrer Aug. Hellesen: Rudkøbing Realskole 1882—1907; om Tyskundervisningen i Middel-skolen; Otto Lassen, cand. mag.: det engelske Feriekursus paa Bogø; De forenede Pigeskoler; Dissektionsøvelser i Skolen; Alb. Dahl: Lærernes Velfærdssag (ansökan om högre lön af lärarne och lärarinnorna vid den privata realskolan); Gjenfortælling som skriftlig Prøve i Tysk ved Middel-skoleeksamen; Statistik over Privatskolerne i Danmark m. m.

Af på sista tiden i Danmark utgifna böcker vilja vi särskildt påpeka: *Saxo Grammaticus: Danmarks Krønike*. Översat af Fr. Winkel Horn, med 350 Illustrationer af Louis Moe. 2 Dele. Omkr. 800 sidor i kvart.

Det berömda verket säljes nu för det billiga priset af 7 kronor (förra priset 17 kr.).

Den danske Realskole N:r 20 och 21 (1 och 15 november) 1907 innehåller bland annat: Cirkulære; Fra Rigsdagen; Pigeskoleeksamen og Alm. Forberedelseeksamen af A. D. Thyssen; Otto Salomon, Nääs (en sympatisk artikel af utgifvaren); Fra Realskolerne, Læreruddannelsen.

Ur utländska tidskrifter:

I häftena 10 och 11 af *Pädagogische Blätter*, herausgegeben von Karl Muthesius, förekomma följande längre artiklar och meddelanden: Kerri, Welche Bedeutung hat die philosophische Propädeutik für die Bildung und insbesondere für die Lehrerbildung? (Författaren framhåller här ämnets stora betydelse äfven för lärarbildningen vid seminarierna); Itschener, Ästhetische Probleme; Über den fremdsprachlichen Unterricht in sächsischen Seminaren; Muthesius, Fortbildungsschule und Volksschule; Die geistliche Schulaufsicht; Bericht über den XII Sächsischen Seminarlehrertag; Die Brandenburgische Seminarlehrerversammlung; Die einklassige Volksschule; Seminarberichte (Altdorf, Bayreuth, Kaiserslautern, Schwabach, Speyer u. a.); Beurtheilungen: Leseunterricht, Literaturkunde, Musik, Turnunterricht.

Der deutsche Schulmann, herausgegeben von Johannes Meyer, h. 9, 10 och 11, innehåller bland annat: *Abhandlungen*: Die Schule im Zeichen der Romantik von H. Wigge; Der religiös-sittliche Jugendunterricht, eine psychologische Kunstarbeit von Th. Walther in Zerbst; Einiges über deutsche Lyrik und ihre Behandlung in der Schule von Rich. Köhler in Coburg; Der Religionsunterricht in der Volksschule im Sinne Fr. Willh. Dörpfelds. Eine methodische Studie von G. Winkler in Chemnitz; *Mitteilungen*: Schulpolitische Rundschau von H. Wigge; Kongress für Kinderforschung und Jugendfürsorge von Marx Lobsien in Kiel; Die Schulerziehung und ihre Schäden für die Kraft des Volkes von E. Peters; Der Fransose Hurret über deutsche Schulen und Lehrer; Erziehung zur Persönlichkeit; *Besprechungen*: Zur Alkoholfrage, von Rektor O. Schmidt in Raguhn; Methodische Schriften für den Geschichtsunterricht, von Hofrat Dr C. Spielmann in Wiesbaden; Zur Reform des Kunst- und Zeichenunterrichts, von Prof. Fritz Kuhlmann in Altona; Methodische Schriften und Anschauungsmittel für den naturkundlichen Unterricht, von W. Probst in Dessau; Zur Litteratur des mathematischen Unterrichts, von Alb. Haefffs in Krefeld.

Tal och föredrag inför skolungdomen af Rektor Axel Dahlman. Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag 1907. Pris: häft. 1 kr. 75 öre, inb. 2 kr. 75 öre.

Rektor Dahlman i Karlstad har här sammanfört skoltal, som han vid olika tillfällen hållit inför skolungdomen. Man märker genast, att det är den erfarne och praktiske skolmannen, som här talar. Många viktiga pedagogiska frågor beröras i dessa tal (tillsammans 15), som behandla olika ämnen, såsom kamratskapet, fosterlandskänslan, lärjungarna inför allmänheten, om öfningsämnenas betydelse, ändamålet med skolundervisningen enligt den nya läroverksreformen, skolans uppfostrande verksamhet m. m.

Vi rekommendera dessa tal till läsning och behjärtande af både lärare och lärjungar.

Personalnotiser rörande seminarierna.

Seminarieadjunkten G. G. Rose i Karlstad har erhållit Öfverstyrelsens förord till en adjunktsefattning vid högre allm. läroverket i Nyköping.

Till adjunkter vid Linköpings folkskoleseminarium ha utnämmts: i svenska språket, historia och geografi samt räkning och geometri fil. kandidaten O. Olsson i Karlstad; i kristendoms-kunskap, pedagogik och metodik samt svenska språket seminarieadjunkten G. Sandahl i Härnösand.

Fullmakt å adjunktstjänst vid Linköpings seminarium har utfärdats för fil. kand. O. Olsson.

Till redaktionen insända skrifter.

Folkskolekalender 1908. Praktisk uppslagsbok utgiven av Emil Hammarlund, Stockholm. Svensk Läraretidnings förlagsaktiebolag 1907. Pris: 1 kr. 25 öre; inb. 1 kr. 50 öre.

På egen hand. Avskrivningsöfningar jämte interpunktions- och språkövningar utgivna av Marie Louise Gagner och Maria Bergmark. H. II, III och IV. Stockholm Wilh. Billes Bokförlags aktiebolag 1907. Pris för häfte kart. 30 öre.

Från aktiebolaget Folkskolans vän, Stockholm:

Julklockan 1907.

Snövit. Barnens Julkalender 1907.

Båda välkända från föregående år.

Lilla Sessan. Småttingarnas julkalender.

Nätt och prydlig.

Hemmets kalender. Läsning för uppfostrare i hem och skola. 1907.

Godt och omväxlande innehåll af från förra årgången kända författare, bl. a. N. P. Ödman.

Fredrik Vilhelm Dörpfeld af Carl Kastman.

En af sakkunnig hand skriven god skildring af den framstående pedagogen Dörpfelds lif och verksamhet.

Ditt barns tro och några stötestenar i dess väg. Hälsning till hemmen af Fr. L.

Innehåller beaktansvärda ord till föräldrar och lärare.

Nyttiga växter. III. Foder- och köksväxter m. m. 22 planscher med text till folkskolornas och skollovskoloniernas tjänst utgivna av Charlotte von Schéele. Stockholm 1907. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris kart. 1 krona.

Meddelande från Svenska seminarielärareföreningen.

De val, som enligt §§ 6 och 7 af föreningens stadgar före november månads utgång skola förrättas, hafva så utfallit, att rektor C. O. Arcadius och fröken Elisabet Eurén återvaldes till styrelseledamöter med resp. 91 och 84 röster. Närmaste röstetal var 5.

De förutvarande styrelsesuppleanterna återvaldes: herr Zimmerdahl med 80 röster och fröken Selma Svensson med 89.

Revisorerna omvaldes med 90 röster (adj. L. C. Lindblom) och 61 (adj. A. T. Hasselberg). Närmaste röstetal i styrelsesuppleantvalet var 5, i revisorsvalet 7 röster.

Till revisorssuppleanter valdes adj. G. Sandahl och fröken Marie Louise Gagner med hvardera 15 röster. Stor splittring rådde således vid detta val.

Tryckfel i föregående häfte.

Sid. 169 rad 10 nedifrån står: *svensk historia*, bör vara: *svenska, historia*.

Uppfinningarnas bok

föreligger nu **komplett** i tio band.

Ett svenskt originalverk

utgifvet af öfverste A. BERGLUND
under medverkan af **sjuttiofem**
(75) svenska författare, spe-
cialister en hvar på sitt område.

6,368 sidor text.

6,706 textbilder.

99 planscher och kartor.

1. Byggnadskonsten	12: 50
2. Naturkrafterna	10: 50
3. Elektriciteten	10: 50
4. Landthushållningen	10: 50
5. Grufhandling	8: 75
6. Metallernas bearbetning	10: 50
7. Sten-, lervaru- och glasindustrien. Ke-
miska industrialster	10: —
8. Textil- och trävaruind. m. m.	10: 50
9. Världssamfärdseln och dess medel I	11: 50
10. Världssamfärdseln II	9: 75

 Band X innehåller därjämte ett hela verket omfattande **generalregister**, 110 s. starkt hvarigenom Uppfinningarnas bok blir vår i alla hithörande ämnen

förnämsta uppslagsbok.

Pris för hela verket inb. 105 kr. Äfven lösa band säljas.

Aktiebolaget Hiertas Bokförlag.

Uppfinningarnas bok